

IANI PANNONII
OPERA QUAE MANSERUNT OMNIA

VOLUMEN III

CARMINA EPICA

FASCICULUS 1

TEXTUS

IANI PANNONII
OPERA QUAE MANSERUNT OMNIA

SERIEM REDIGUNT

†STEPHANUS BORZSÁK,
AGNES RITOÓK-SZALAY ET †TIBURTIUS SZEPESSY

IANI PANNONII
OPERA QUAE MANSERUNT OMNIA

VOLUMEN III

CARMINA EPICA

FASCICULUS 1

TEXTUS

EDIDIT, PRAEFATUS EST
ET APPARATU CRITICO INSTRUXIT

IULIUS MAYER

SIMILIA ADDIDERUNT
LADISLAUS TÖRÖK et ZAYNAB DALLOUL

BALASSI KIADÓ · BUDAPEST

The book has been sponsored by

the Hungarian Academy of Sciences – MTA

The research work of Zaynab Dalloul was supported by the Researcher Scholarship “Bolyai János” of the Hungarian Academy of Sciences and by the National Széchényi Library.

We would like to render special thanks to the Manuscripts and to the Early Printed Books Department of the National Széchényi Library (Budapest, Hungary) for several photos and the permission to publish them.

© Gyula Mayer (ed., praef., critical apparatus), 2018
© László Török and Zaynab Dalloul (apparatus of similar passages), 2018

ISBN 963 506 677 5 (Series)
ISBN 978-963-506-882-1 (Fascicle III/1)

DIS MANIBVS
TIBVRTII KLANICZAY (1923–1992)
TIBVRTII SZEPESSY (1929–2018)
SACRVM

Contents

Preface	9
The textual tradition of the <i>carmina epica</i>	11
The contents of the present fascicle	11
The manuscript and printed tradition	11
Eranemus seu Certamen ventorum	12
Carmen ad Lodovicum Gonzagam	13
Pro pacanda Italia	13
De laudibus Renati regis	15
Celebratio nuptiarum I. Balbi et P. Barbarae	15
Panegyricus praeceptorum Guarino	16
Panegyricus in Marcellum	18
Ad sanctum Mauricium	18
References	19
Abbreviations	25
Carmina epica	29
Eranemus seu Certamen ventorum	31
Carmen ad Lodovicum Gonzagam, principem Mantuanum	51
Exhortatio ad imperatorem Federicum pro pacanda Italia	65
De laudibus Renati Siciliae regis	87
Celebratio nuptiarum Iacobi Balbi et Paulae Barbarae	135
Panegyricus praeceptorum Guarino Veronensi	155
Dubium: Ad sanctum Mauricium pro rege Renato	209
Initia carminum epicorum	215
Tables	217
Corrigenda to Vol. II, Fascicle 1	239

Preface

This third fascicle of the collected works of Janus Pannonius contains his epics, written in hexametres. Since the text of Janus' longest panegyric of almost 3.000 lines, that on Jacopo Antonio Marcello, is being edited by Pekka Tuomisto, and he prepares at the same time also a full commentary, this work will appear separately, and will make – as we hope – the second fascicle of volume III.

Therefore, in the present fascicle one can find Janus' six epical poems: *Eranemus (Certamen ventorum)*, *Carmen ad Lodovicum Gonzagam*, *Exhortatio ad imperatorem Federicum pro pacanda Italia*, *De laudibus Renati Siciliae regis*, *Celebratio nuptiarum I. Balbi et P. Barbarae* and the famous panegyric on Guarino Veronese (*Panegyricus praeceptorum Guarino Veronensi*); they follow each other in a chronological order. As a *Dubium* we have added a further poem, which is known from only one manuscript and is without attested authorship, but – according to modern scholarship – has been probably written by Janus.

Without the glorious findings of Géza Szentmártoni Szabó we could not present the full text of the panegyric on Renato and – as he calls it – the *Laudatio Sancti Mauritii et sociorum eius*. He generously permitted us to do the critical edition of the texts recovered by him; of course, we used his publications.

In the latin texts *e/aeloe*, *tilci*, *y/i* and word initial *h* have been tacitly normalized.¹ Otherwise orthography is that of the manuscripts resp. early printed books.² In the critical apparatus we have not refrained from giving also minor variants, which may help to clarify the author's orthographical habits. The apparatus is mostly kept negative, occasionally with data confirming the accepted reading.

The *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae* – as mentioned in the preface to the first fascicle – gradually covers the lexical items of the texts published here. Since the publication of the previous fascicle of this series a new volume covering the letters K–M and a further supplement has appeared.³

In the case of the panegyric on Guarino and of *ad Mauricium* the apparatus of the similia⁴ was written by László Török; for the other poems this has been done by Zaynab Dalloul and significantly supplemented by László Török (the editor of the text contributed only on rare occasions). They strove, first and foremost, to collect similar passages or references in the classical and contemporary poetic language. They also gathered a smattering of reminiscences in the Latin poetry of 16th century Hungary, and – where appropriate – cited historiographical sources of the Hungarian Middle Ages.

¹ Of course, if the latin word does not have clear etymology, as in the case of (*h*)*arena*, even the normalised form can be ambiguous.

² Cf. J. Ramminger, The orthography of machine-readable Neolatin texts: A plaidoyer for minimal intervention, 2006 (<http://www.neulatein.de/orthography/orth0000.htm>).

³ *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae. A magyarországi középkori latinság szótára*, Vol. VI (K–M), ed. Kornél Szovák, Budapest, 2017, and *id.* [79].

⁴ Among earlier studies see e. g. [24], [30, 294–299], [84], [86].

During the last stages of the preparation of this volume Tibor Szepessy, professor of Greek at Eötvös Loránd University in Budapest and then at the Catholic University in Piliscsaba passed away. The volume is dedicated to his memory and to that of the initiator of the whole series, Tibor Klaniczay.

The textual tradition of the *carmina epica*

The contents of the present fascicle

In the present fascicle all survived poetical works of Janus are published, which did not appear in the previous two fascicles of this series, except for the panegyric on Marcello (as mentioned in the Preface) and for two short excerpts from Homer, which will appear in the next volume together with Janus' other translations from greek into latin.⁵

From the metrical point of view, (almost) all poems published here consist of hexameters. You find some short hexametrical poems among the epigrams in volume I: 14⁶, 18, 56, 201–202, 209, 293–294, 305–306, 308, 311–312, 316 és 337 M.

Of course, we did not separate from the epical works those dedications, which are composed in elegical *disticha* (to the panegyric on Renato, Guarino and Marcello) resp. iambic trimeters (Barb.).⁷

The hymn *ad Mauricium*, a poem of 100 hexametres, is termed as a *dubium*, since its sole known manuscript does not show an author, but Géza Szentmártoni Szabó ([73, 25–30], [74]) persuasively argued that it can be and should be attributed to Janus.

The manuscript and printed tradition

In this section we give a short description of all sources used in the present fascicle. The first part contains the manuscripts in alphabetical order of their sigla, the second the prints in chronological order.

The inventory of manuscripts containing works by Janus Pannonius was most recently compiled by Csaba Csapodi (Cs. 97–100). Since then, of course, further sources have come to light. A significant amount of such information is included in Kristeller [49].

As regards the distribution of sigla, we could not adopt Csapodi's system. The individual sigla (with the exceptions mentioned below) consist of one or two Latin letters. I sought to bring together two contradicting aspects; it was convenient to assign a separate siglum to each of the ca. one hundred codices containing works (also) by Janus Pannonius. Because the letters of the Latin, Greek and Hebrew alphabet put together simply would not have been enough, I adopted the system developed by Lorenzo Minio-Paluello for the *Aristoteles Latinus* series. Accordingly, to each codex is assigned a combination of a capital and a lower-case Latin letter. Since, however, all combinations were not required, I did not have to use all of the capital letters in the two-letter system, but reserved some of them instead to denote the most frequently cited codices (**ABCDFGHLMORSTUVWX**). This enables the critical apparatus to be more

⁵ *Diomedis et Glauci congressus*, Tel. I p. 231–238 and *Vaticinium Calchantis*, [31, 611–612].

⁶ Cf. Ritoók [64, 249–257]

⁷ See JPO 2, 11, fn. 2.

concise, and reduces the possibilities of errors. Naturally, I took into account mnemotechnical considerations, especially with the more important manuscripts.

The sigla **Ja . . . Jz** and **Ea . . . Ez** have been assigned to printed matter, and in this case the sigla reflect chronological order. The repeated capital letter is usually omitted, thus instead of **EdEh**, the apparatus will simply have **Edh**.

When describing the contents of each manuscript or printed book (respectively its part containing works by Janus), we use primarily the traditional numbering of the epigrams by Teleki and Kovásznai, since – being based on **B** – it reflects closely the order in some of the most important manuscripts.

Recently, on the fate of Janus' own copies of his works, see the paper of Ritoók-Szalay Ágnes [69]; also an italian version will be published [70].

Eranemus seu Certamen ventorum

Janus might have written his probably first epical school exercise in 1450 or 1451 ([35, 70–76]). Two manuscripts and three 15th century printed editions are known.

Pw Wien, ÖNB Cod. 9977

ff. 95r–104r = Eranemus.

Lit.: Tel. I p. V. Borzsák [10] (with facs. of f. 96r and 103v), [9]. http://manuscripta.at/m1/hs_detail.php?ID=17917

T Seville, Bibl. Capitular y Colombina 7–1–15, s. XV^{ex.}, 117 f.

f. 61r = Eranemus 1–3; f. 61v = Epigr. 11. 10. 9 M.; ff. 62r–70r = Eranemus. Strozza. Epigr. 208. 94 M.

Lit.: Horváth Mária: *Vorbericht über einem Janus Pannonius-Kodex in Sevilla*, Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hung. (1972) 95–106; Székely György: *A sevillei Janus Pannonius-kódexhez* [On the Janus codex of Seville], Századok 107 (1973)[1974] 710–712; Horváth [32]; Cs. 31–34; Boda [6, 81-101].

Eg *Reges Ungariae, ab An(no) Christi 401 usq(ue) ad 1567. Item Jani Pannonii ... Eranemus nunc repertus*, Vienna, Stainhofer, 1567, (16) f.

ff. C2v–D4r = Eranemus.

Digital copy: <http://data.onb.ac.at/rec/AC10273330> (Vienna ÖNB)

Lit.: RMK III 557.

Eh J. P.: *Opera*, Vienna, Stainhofer, 1569, (4)+132+XCIII f.

ff. Vv–XVIIr = Eranemus.

Lit.: RMK III 585; App. H. 432; Kardos [45, 12–15]; Borzsák [9]; Cs. 17–18; VD16 ZV 24520.

Copies: Budapest OSzK, Budapest UL, Budapest Acad., Vienna ÖNB, London BL, Marosvásárhely Teleki, Pannonhalma, Prague UB, Harvard UL, Berlin SB, etc.

Akadémiai Kiadó, Budapest brought out a facsimile edition on the 500th anniversary of the poet's death in 1972 (= <http://books.google.com/books?id=fCLqAAAAAAAJ>).

Digital copies: <http://medit.lutheran.hu/site/konyv/1892> (Budapest Evangélikus Országos Könyvtár), <http://books.google.com/books?id=DgtYAAAAcAAJ> (Vienna ÖNB)

Em, Debrecen, 1594, (8) f.

ff. A2r–A8r = Eranemus.
Lit.: RMNy I 743; Cs. 18.

Tel. Iani Pannonii ... Poëmata I. Traiecti ad Rhenum, apud Barthol. Wild, 1784, XVI+691 p.
pp. 251–271 = Eranemus.

Lit.: Mayer [52]; Dalloul [14], [15], [16].

Digital copies: Oxford, Bodl. <http://books.google.com/books?id=WxYVAAAAQAAJ>,
Columbia University http://books.google.com/books?id=YqY_AAAAYAAJ, Lyon Public Li-
brary <http://books.google.com/books?id=-A0FWXN6sjgC>.

Carmen ad Lodovicum Gonzagam

This poem might have been written around the same time (i. e. 1450–51) as the previous one ([35, 78–81]). Two manuscripts and one 15th century printed edition is known.

T Seville, Bibl. Capitular y Colombina 7–1–15, s. XV^{ex}, 117 f.
ff. 40v–45v = Carm. ad Gonzagam.

X Vatican, Vat. Lat. 2847, third part (ff. 59–163), s. XVIⁱⁿ, 240 f.
ff. 112r–117v (olim 66r–71v) = Carmen ad Gonzagam.

Eh J. P.: *Opera*, Vienna, Stainhofer, 1569, (4)+132+XCIII f.
ff. Ir–Vv = Carm. ad Gonzagam.

Conr. ed. Conradi Norbert, *Libri III poematum elegiarum et epigrammatum*, Budae, Typ. Leop. Franc. Landerer, 1754, XXIV+318 p.
pp. 129–135 = Carm. ad Gonzagam.

Tel. Iani Pannonii ... Poëmata I. Traiecti ad Rhenum, apud Barthol. Wild, 1784, XVI+691 p.
pp. 238–251 = Carm. ad Gonzagam.

Pro pacanda Italia

The text of this *Exhortatio* has been finished obviously in the beginning of 1452 (on the 9th of January, according to the inscription in **Zp**), and has been handed over to Frederick III upon his arrival in Ferrara on the 17th of January ([35, 81, 85–89, 333]). Three manuscripts and four 15th century printed editions are known.

Zp München StB, clm. 5395, s. XV, 276 f.
ff. 97r–101v = Pro pacanda Italia; 102r = Perotti, Cin<x>isti uiridi Caesar mea tempora lauro (Bertalot 712) etc. (this poem also found in the Cambridge codex (Hh I 7) of some works of Iohannes Vitéz).
Lit.: Huszti 333 n. 52; Cs. 11 (Mün III).

Zr München StB, clm. 15774 (Sal. aul. 74), s. XV, 170 f.
ff. 135r–143 = Pro pacanda Italia.
Lit.: Cs. 14–15 (Mün IV).

T Seville, Bibl. Capitular y Colombina 7–1–15, s. XV^{ex.}, 117 f.
ff. 2r–8v = Pro pacanda Italia.

Jr J. P.: *Sylva panegyrica et epigramata*, ed. Beatus RHENANUS, Basle, Johann Froben, 1518, [112] p., 14 binios.

pp. 80–94 = Pro pac. Ital.

Lit.: RMK III 220; App. H. 126; Juhász [42, 18]; VD16 J 191 and 193; JPO I,1,22–23; Munier [56], [57], [58]; Verfasserslexikon – Deutscher Humanismus [55, 680].

Copies: Budapest OSzK, Leipzig UB, Munich BSB (*olim*) and many others.

Digital copies: http://www.uni-mannheim.de/mateo/itali/autoren/ianus_itali.html (full), <http://www.ub.unibas.ch/spez/poeba/short-autor-270.htm> (4 pages with detailed description of the whole volume), <http://books.google.com/books?id=w1lcAAAaAAJ> (Vienna ÖNB)

Facsimile edition on the basis of the copy in the Klimo Library in Pécs, including an essay by Éva Pohánka: Pécs, 2008.

Ea J. P.: *Ad Guarinum panegyricus. Elegiarum liber et epigrammatum sylvula*, ed. Hilarius CANTIUNCULA, Venice, apud Gu. Scottum, 1553, 287 p.

pp. 48–61 = Pro pacanda Italia.

Lit.: RMK III 418; App. H. 333; Ritoókné Szalay Ágnes [65] = [66, 191–205]; EDIT16 CNCE 32721.

Copies: Budapest OSzK, Budapest UL and many others.

Digital copy: Münchener Digitalisierungszentrum <http://daten.digital-sammlungen.de/-db/0001/bsb00014716/images/>, <http://books.google.com/books?id=HKRbAAAaAAJ> (Vienna ÖNB)

Ec republication of the Cantiuuncula edition, Basle, Oporin, 1555, 256 p.

pp. 157–175 = Pro pac. Ital.

Lit.: RMK III 426; App. H. 327; VD16 J 189; RMK III 5253.

Copies: Budapest OSzK, Basel UB, Munich BSB, Freiburg/Breisgau UB, Halle ULB, Leipzig UB, Vienna ÖNB, Zürich ZB, Zwickau Ratsschulbibliothek (all without a date) and many others.

The copy in the Teleki Téka, Marosvásárhely (today Târgu Mureş) is the only one known with a date. The copy UL Basel DC VIII 14 bears a ms. notice *Clariss. medicae facultatis professori in urbe Basilea D. D. Ioanni Hubero domino et amico honorando Hilarius Cantiuuncula dd.* (<http://www.ub.unibas.ch/spez/poeba/poeba-003183663.htm>)

Eh J. P.: *Opera*, Vienna, Stainhofer, 1569, (4)+132+XCIII f.

ff. 79r–86r = Pro pacanda Italia.

Conr. ed. Conradi Norbert, *Libri III poematum elegiarum et epigrammatum*, Budae, Typ. Leop. Franc. Landerer, 1754, XXIV+318 p.

pp. 118–129 = Pro pacanda Italia.

Tel. Iani Pannonii ... Poëmata I. Traiecti ad Rhenum, apud Barthol. Wild, 1784, XVI+691 p.

pp. 211–231 = Pro pacanda Italia.

De laudibus Renati regis

Written in 1952 or maybe in the beginning of 1453 ([34], [35, 89–92], [73, 33]). Three manuscripts are known. First printed by Jenő Ábel based on the *codex Vaticanus mutilus*; the Naples manuscripts containing the poem in its entirety have been discovered by Géza Szentmártoni Szabó, who made available the text of the Volpicella copy accompanied by a Hungarian translation and short commentaries. He ([77]) found also traces of a fourth, now lost manuscript, which belonged to Marco Mantua Benavides (1489–1582). A fifth mention of a manuscript (possibly the dedicatory copy itself) could be identified by Gábor Gelléri in a rare printed catalogue of the library of Paul Petau (1568–1614).⁸

X Vatican, Vat. Lat. 2847, third part (ff. 59–163), s. XVIⁱⁿ, 240 f.
147r–157v (olim 104r–114v) = Panegyricus in Renatum Á. 131–144 (up to 2,110).

Ns Naples, Società Napoletana di Storia Patria, Ms. XXI. A. 19, s. XVII.
ff. 141r–166r = De laudibus regis Renati.
Lit.: Szentmártoni Szabó [75].

Volpicella Naples, Biblioteca Nazionale, X. B. 63, s. XIX.
147r–157v = De laudibus regis Renati.
Lit.: [63]; Szentmártoni Szabó [74].

Ábel *Analecta*, Budapest 1880.
pp. 131–144 = Panegyricus in Renatum (up to 2,110).

Szentmártoni Sz. Géza *Parthenopé veszedelme*, Budapest 2010.
pp. 33–93 = De laudibus regis Renati.

Celebratio nuptiarum I. Balbi et P. Barbarae

Written on the occasion of the wedding of Jacopo Balbi and Paola Barbaro in January 1453 ([35, 98–102]). Six manuscripts are known,⁹ nevertheless, the full text has been published only in 1794. A revised text has been printed by Jenő Ábel in 1880.

The text as given below is by seven lines longer than that of Ábel. Two of them (95a and 128) have been published by Koller, and the five known only from the *Codex Ambrosianus* are printed by Ábel in his apparatus (240abcd, 285a).

Na Milan, Ambros. + 26 sup., s. XVI, 23 f.
1v–20v = Celebratio nuptiarum (Á. 108–119). Eleg. 6 M. (Á. 95–98).
Lit.: Á. 10–11. Gabriel Asztrik: A summary catalogue of microfilms of one thousand scientific manuscripts in the Ambrosiana Library, Milan. Notre Dame/Ind. 1968. 394.

Pd Padova, Biblioteca del Seminario vescovile Cod. 86, s. XV^{ex}, I+36+I' f.
10v–18v = Celebratio nuptiarum (Á. 108–119).
Lit.: Andrea Donello, I manoscritti della Biblioteca del Seminario vescovile di Padova. Venezia–Firenze 1998. 28–29.

⁸ See <http://www.marshlibrary.ie/on-the-trail-of-a-mysterious-renaissance-manuscript/> and [78].

⁹ Degli Agostini cites some lines of it [20, 104].

- Ys** Vatican, Reg. Lat. 1555, s. XV^{ex}, 229 f.
ff. 158r–164v = Celebratio nuptiarum J. Balbi et P. Barbarae ll. 11–344#, f. 165r = 1–10
(by the first hand).
Lit.: Á. 21. Buonocore RCCM 37 (1995) 32.
Digital copy: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Reg.lat.1555
- Qb** Brescia, Biblioteca civica Queriniana, Manoscritti, ms.C.VII.1, s. XV, 171 f.
ff. 163r–170v = Celebratio nuptiarum J. Balbi et P. Barbarae (Á. 109–119).
Lit.: Koller [48, 227–228]. Ábel 11–12.
- X** Vatican, Vat. Lat. 2847, third part (ff. 59–163), s. XVIⁱⁿ, 240 f.
ff. 158r–163r (olim 113r–120r (vel 123–130?)) = Celebratio nuptiarum J. Balbi et P. Barbarae (ll. 67–344#) Á. 111–119.
- Yx** Vatican, Vat. Lat. 5131, s. XV.
62v–68v = Celebratio nuptiarum (Á. 108–119); 111v = epigr. 316 M. 121/3 Á.
Lit.: Á. 20–21; Kristeller [49, II 331, 587]; Juhász [43, 24].
- Koller* Historia episcopatus Quinqueecclesiarum, IV. 1796.
pp. 227–239 = Poema ad Franciscum Barbarum.
- Ábel* Analecta, Budapest 1880.
pp. 108–119 = Ad Franciscum Barbarum.

Panegyricus praeceptorum Guarino

The first version has been created around 1454 ([35, 111]), but, as it seems, Janus made later minor corrections on the text ([35, 112–114, 255]). The most widely know and read work of Janus, attested in eight manuscripts and six printed editions of the 16th century.

- S** Seville, Bibl. Capitular y Colombina 56–4–57 (82–4–8) s. XV^{ex}, (2)+109 f.
ff. 37r–58r (two quires) = Paneg. in Guarinum.
- T** Seville, Bibl. Capitular y Colombina 7–1–15, s. XV^{ex}, 117 f.
ff. 16r–40v = Panegyricus in Guarinum.
- B** Vienna, ÖNB Cod. Lat. 3274, cca. a. 1500, 134 f.
ff. 107r–134v = Panegyricus ad Guarinum.
Lit.: JPO II,1,13–14.
- X** Vatican, Vat. Lat. 2847, third part (ff. 59–163), s. XVIⁱⁿ, 240 f.
ff. 118r–146r (olim 73r–101r) = Panegyricus in Guarinum. Epigr. 455 M.
Lit.: JPO II,1,18.
- A** Budapest, OSZK Cod. Lat. 357, s. XV, 79 f.
ff. 1r–28v = Panegyricus in Guarinum.
Lit.: JPO II,1,13.

Ya Venice, Biblioteca Nazionale Marciana XII,135 (4100), s. XV.

Pan. Guar., Epg. 98/1 Á.

Lit.: Á. 4–7; [43, 24]; Kristeller [49, II 258].

Px Brussels, Royal Library, cod. Brux. 14876

Panegyricus in Guarinum.

Zt Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, Cod. poet. et phil. 4° 21, s. XV, 57 f.

2r–27v = Panegyricus in Guarinum.

Jn J. P.: Panegyricus in laudem Baptistae Guarini ..., ed. Paulus Crosnensis, Vienna, Vietor & Singrenius, 1512, 22 f.

ff. a3r–e4r = Panegyricus in Guarinum. El. I 14 T. = 32 M.

Lit.: Kemény József: Idősb Perényi Gábor emlékezete 1509–1512-ből. Új Magyar Múzeum 7 (1857) 357–360; RMK III 177; VD 16 J 192.

Copies: Budapest OSzK (2 copies), Vienna ÖNB, Munich BStB, Cambridge/Ma. Harvard UL, London BL, St. Gallen (Vadian's copy), Prague NK etc.

Digital copies: Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ, two copies); Vienna ÖNB (GBS).

Jo J. P.: *Sylva panegyrica*, ed. Sebestyén MAGYI, Bologna, Hieronymus Plat(onides de Benedictis), 1513, [30] f.

B1r–G3v = Panegyricus in Guarinum; El. I 14 T. = 32 M. Epigr. I 14 = 416 M. I 62 = 46 M. El. I 1 = 19 M.

Lit.: RMK III 182; App. H. 90; Cs. 16; EDIT16 CNCE 54179 (with two scans); USTC 836120.

Copies: Marosvásárhely, Budapest OSzK, Bologna UL, Vatican etc.

Jr J. P.: *Sylva panegyrica et epigramata*, ed. Beatus RHENANUS, Basle, Johann Froben, 1518, [112] p., 14 binios.

pp. 5–44 = Panegyricus in Guarinum.

Ea J. P.: *Ad Guarinum panegyricus. Elegiarum liber et epigrammatum sylvula*, ed. Hilarius CANTIUNCULA, Venice, apud Gu. Scottum, 1553, 287 p.

pp. 9–47 = Panegyricus in Guarinum.

Ec republication of the Cantiuncula edition, Basle, Oporin, (1555?), 256 p.

pp. 6–47 = Panegyricus in Guarinum.

Digital copies: <http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/urn/urn:nbn:de:gbv:3:1-720284>, <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ179258800>.

Eh J. P.: *Opera*, Vienna, Stainhofer, 1569, (4)+132+XCIII f.

ff. 1r–22r = Panegyricus in Guarinum.

En ed. Frankf. Delitiarum a. 1619

Conr. ed. Budensis a. 1754

Tel. ed. a. 1784

There is a rare variant printing (B var.) of at least I p. 32 and 39 with errors corrected in most copies, see the apparatus to l. 568 and 692. Known copies of 'B var.' are that in the Biblioteca Nazionale Universitaria di Torino (F VII 145) and a privately owned copy used by János Horváth around 1970. One (9 E 1968) of the three copies in the National Library of the Czech Republic has both variants of pp. 39–40, but only the normal variant of p. 32.

Juhász ed. a. 1934

Thomson ed. a. 1988

Latin text with commentary, see [81].

Vadianus *De poetica et carminis ratione*. Viennae, 1518

contains a short excerpt.

A preliminary version of this text edition appeared in Török [90, 203–262] together with a commentary in Hungarian.

On the use of Janus' poem as a schooltext, see F. G. Kiss [47]; a much shorter version of this paper (without the edition of the scholia) is [46].

Panegyricus in Marcellum

As stated above, this longest poem of Janus will appear separately. There is no known and existing manuscript of it; the text survived in the *editio princeps* of Adrianus Wolphardus:

Jv Bononiae, Hieronymus de Benedictis imprimebat, XIII Cal. Decemb. 1522, 60 f.

Lit.: RMK III 250; EDIT16 CNCE 52449; [28]; [27].

Ad sanctum Mauricium

According to Géza Szentmártoni Szabó this poem, written in the first half of 1453 and known from a sole manuscript, can be attributed to Janus ([73, 25–30]).¹⁰ Since this attribution is not based on manuscript evidence, we present it in this fascicle as a *dubium*.

Arsenal Paris, Bibl. de l'Arsenal, Ms. 940, s. XV, 42 f.

ff. 35r–37v = <Ad sanctum Mauricium>.

Lit.: Toscano [83], Hermant and Toscano [29, 107–109].

Digital copy: Paris BNF, Gallica.

Gyula Mayer (gam@cs.elte.hu)
MTA–ELTE–PPKE Ókortudományi Kutatócsoport
Centre for Classical and Mediaeval Studies
Hungarian Academy of Sciences

¹⁰ Cf. also Á. Ritoók-Szalay [67, 237 n. 16] = [68, 54 n. 16]. Oren Margolis [51, 120] discusses this possibility (without crediting the idea to G. Sz. Szabó), but is not able to confirm or disprove the authorship of Janus, either.

References

- [1] ÁBEL Jenő: *Adalékok a humanizmus történetéhez Magyarországon = Analecta ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*, Budapest–Lipsiae, 1880.
- [2] ÁBEL Jenő–HEGEDÜS István: *Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*, Budapest, 1903.
- [3] Reinhard Jonathan ALBRECHT: *Tito Vespasiano Strozza. Ein Beitrag zur Geschichte des Humanismus in Ferrara*, Dresden, 1891.
- [4] Reinhard Jonathan ALBRECHT: *Die Dresdener Handschrift der Erotica des Tito Vespasiano Strozza*, *Romanische Forschungen* 7 (1893) 231–292.
- [5] Ludwig BERTALOT: *Initia humanistica Latina. Initienverzeichnis lateinischer Prosa und Poesie aus der Zeit des 14. bis 16. Jahrhunderts*, vol. 1–2/2, Tübingen, 1985–2004.
- [6] BODA Miklós: *Stúdium és irodalom. Művelődéstörténeti tanulmányok* [Study and literature. Essays in cultural history], Pannónia Könyvek, [Pécs], 2002.
- [7] BOLLÓK János: *Asztrális misztika és asztrológia Janus Pannonius költészetében* [Astrology and the poetry of Janus Pannonius], Budapest, 2003.
- [8] Iván BORONKAI–Kornél SZOVÁK, eds: *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae*, Budapest, 1987–.
- [9] BORZSÁK István: *Die Janus Pannonius-Ausgaben des Sambucus*, *AAntHung* 21 (1973) 361–374.
- [10] BORZSÁK István: *Sambucus Janus-kiadásai* [Sambucus' editions of Janus Pannonius]. In: KARDOS Tibor–V. KOVÁCS Sándor, eds, *Janus Pannonius. Tanulmányok, Memoria Saeculorum Hungariae* 2, 543–555. Budapest, 1975.
- [11] Donatella COPPINI: *Antonii Panhormitae Hermaphroditus*, *Humanistica* 10, Roma, 1990.
- [12] CSAPODI Csaba: *A Janus Pannonius-szöveghagyomány* [The textual tradition of Janus Pannonius], *Humanizmus és Reformáció* 10, Budapest, 1981.
- [13] CSONKA Ferenc: *Csapodi Csaba: A Janus Pannonius-szöveghagyomány* [On the book of Csapodi], *Irodalomtörténet* 66 (1984) 627–35.
- [14] DALLOUL Zaynab: *Kovácsnai Sándor, az elfeledett Janus-kommentátor* [Sándor Kovácsnai, il commentatore dimenticato di Janus], Diss. Szeged, 2008.

- [15] DALLOUL Zaynab: *Kovácsnai Sándor Kommentárja Janus Pannonius elégiáihoz* [The Commentary of Sándor Kovácsnai on the Elegies of Janus Pannonius]. In: SZÖRÉNYI László–LÁZÁR István Dávid, eds, *Varietas gentium – Communis Latinitas*, 147–151. Szeged, 2008.
- [16] DALLOUL Zaynab: *Kovácsnai Sándor és az európai kommentártörténeti hagyomány*, ItK 114 (2010) 99–121.
- [17] DALLOUL Zaynab: *Interpretations of Janus Pannonius' Eranemos in light of the cultural heritage and library of count Sámuel Teleki and Alexander Kovácsnai*, *Kniha. Zborník o problémoch* (2016) 182–192.
- [18] DALLOUL Zaynab: *The Channel Between Janus Pannonius and the Antiquity (Transmitting Media for the Panegyric Written to René of Anjou)*, *Kniha. Zborník o problémoch* (2017) 7–17.
- [19] DALLOUL Zaynab: *Janus Pannonius antik remniszcenciái a Carmen pro pacanda Italia c. dicsőköltményében*. In: BOKA László, ed., *Fordítás, tolmácsolás, értelmezés, Bibliotheca scientiae et artis* 9, 101–109. Budapest, 2017.
- [20] Giovanni DEGLI AGOSTINI: *Notizie storico-critiche intorno la vita, e le opere degli scrittori veneziani. II*, Venezia, 1754.
- [21] Anita DELLA GUARDIA: *Tito Vespasiano Strozzi, Poesie latine tratte dall'Aldina e confrontate coi codici*, Modena, 1916.
- [22] DEÉ NAGY Anikó, ed.: *Teleki Sámuel és a Teleki-téka* [Samuel Teleki and his library], Bukarest, 1976.
- [23] Peter DINTER–ALII, eds: *Mittellateinisches Wörterbuch. Abkürzungs- und Quellenverzeichnisse*, München, 1996.
- [24] FENICZY György: *Claudius Claudianus és Janus Pannonius panegyricus-költészete* [De Claudio Claudiano et Iano Pannonio], *Értekezések a magyarországi latinság köréből* 10, Budapest, 1943.
- [25] Ferruccio FERRI: *La giovinezza di un Poeta. Basinii Parmensis carmina*, Rimini, 1914.
- [26] GESZTELYI Tamás: *Plinius der Ältere im Ungarn der Matthias-Zeit*, *ACD* 40–41 (2005) 429–437.
- [27] HAVAS László: *Janus Pannonius Marcellus-panegyricusának értelmezéséhez* [On the interpretation of Janus' Panegyric on Marcellus], *ItK* 115 (2011) 129–136.
- [28] HEGEDÜS István: *Dicsőnek Jacobus Antonius Marcellusra*, *Értekezések a MTA nyelv- és széptudományi osztálya köréből* 16 (1897) 497–613. = *Klny*.
- [29] HERMANT Maxence–TOSCANO Gennaro: *Les manuscrits de la Renaissance italienne: modèle et sources d'inspiration pour les enlumineurs français*. In: BRESC–BAUTIER G.–CRÉPIN-LEBLOND T.–TABURET-DELAHAYE E., eds, *La France et l'Europe autour de 1500. Croisements et échanges artistiques, actes du colloque* (Paris, 9–11 décembre 2010), 107–128. Paris, 2015.

- [30] HORVÁTH János: *Les genres et modèles littéraires de Janus Pannonius*, Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae 14 (1972) 253–308.
- [31] HORVÁTH János: *Janus Pannonius ismeretlen versei a Sevillai-kódexben* [Unknown poems by Janus Pannonius in the Seville Codex], ItK 78 (1974) 594–627. = *Reneszánsz-füzetek* 27 (1975).
- [32] HORVÁTH János: *Les poésies inconnues de Janus Pannonius dans le Manuscrit de Seville*, Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae 19 (1977) 1–38.
- [33] HORVÁTH László–LACZKÓ Krisztina–MAYER Gyula–TAKÁCS László, eds: *ΓΕΝΕΣΙΑ. Tanulmányok Bollók János emlékére* [Studies in the memory of J. Bollók], Budapest, 2004.
- [34] HUSZTI József: *Janus Pannonius és Anjou René* [Janus Pannonius and René of Anjou], *Minerva* 8 (1929) 200–222.
- [35] HUSZTI József: *Janus Pannonius*, Pécs, 1931.
- [36] JANKOVICS József, ed.: *Klaniczay-emlékkönyv. Tanulmányok Klaniczay Tibor emlékezetére* [Studies in the memory of T. Klaniczay], Budapest, 1994.
- [37] JANKOVITS László: *Accessus ad Janum. A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében* [Traditions of interpretation in the poetry of Janus Pannonius], *Humanizmus és Reformáció* 27, Budapest, 2002.
- [38] JANKOVITS László: *A költő, a király és a csillag* [The Poet, the King and the Star (on El. 22 M.)]. In: BAGI Dániel–FEDELES Tamás–KISS Gergely, eds, „Köztes-Európa” vonzásában, 233–244. Pécs, 2012.
- [39] JANKOVITS László: *Nobilis ingenio. Janus Pannonius költészete* [The poetry of Janus Pannonius], Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2012.
- [40] JANKOVITS László–KECSKEMÉTI Gábor, eds: *Neolatin irodalom Európában és Magyarországon* [Neo-Latin literature in Europe and Hungary], Pécs, 1996.
- [41] JANUS Pannonius: *Poemata – Opusculorum pars altera*, vol. I–II, Utrecht, 1784 (repr. Budapest, Balassi Kiadó, 2002).
- [42] JUHÁSZ László: *Commentatio critica ad edendas Iani Pannonii elegias*, Szeged, 1929.
- [43] JUHÁSZ László: *Quaestiones criticae de epigrammatibus Iani Pannonii*, Roma, 1929.
- [44] KAPITÁNYFV István: *Aristophanes, Triklinos, Guarino und Janus Pannonius*, *AAntHung* 36 (1995) 351–357.
- [45] KARDOS Tibor: *Janus Pannonius reneszánszkori értékelése és költői metódusa* [The appraisal of Janus Pannonius in the Renaissance and his poetic methods], Budapest, 1972. (a study accompanying the facsimile edition of **Eh**).
- [46] KISS Farkas Gábor: *Giano Pannonio nell'educazione umanistica: la fortuna del Panegyrico di Guarino Veronese a Vienna*, *Nuova Corvina* 20 (2008) 134–141.
- [47] KISS Farkas Gábor: *Janus Pannonius Guarino-panegyricusa az egyetemi oktatásban* [The Panegyric on Guarino Veronese of Janus Pannonius in University Education], *Lymbus* 9 (2011) 17–52.

- [48] Josephus KOLLER: *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum. IV*, Pozsony (Posonium), 1796.
- [49] Paul Oskar KRISTELLER: *Iter Italicum. I–VI*, Leiden, 1961–1997.
- [50] Dietfried KRÖMER–ALII, eds: *Thesaurus linguae Latinae. Index*, Leipzig, 1990.
- [51] Oren MARGOLIS: *The Politics of Culture in Quattrocento Europe. René of Anjou in Italy*, Oxford, 2016.
- [52] MAYER Gyula: *Janus Pannonius műveinek utrechti kiadása – L'edizione di Utrecht delle opere di Janus Pannonius*, Budapest, 2002. (A study accompanying [41]).
- [53] MAYER Gyula–TÖRÖK László: *Iani Pannonii opera quae manserunt omnia. Vol. I. Fasc. I*, Budapest, 2006.
- [54] MAYER Gyula–TÖRÖK László: *Iani Pannonii opera quae manserunt omnia. Vol. II. Fasc. I*, Budapest, 2014.
- [55] Ulrich MUHLACK: *Rhenanus, Beatus*. In: Franz WORSTBROCK, ed., *Verfasserlexikon – Deutscher Humanismus 1480–1520*. Bd. 2, Lf. 3, 655–710. Berlin, 2012.
- [56] Charles MUNIER: *Beatus Rhenanus et Janus Pannonius. [I]*, AABHS 59 (2009) 7–18.
- [57] Charles MUNIER: *Beatus Rhenanus et Janus Pannonius. II: la tradition «rhenane» des Epigrammes de Janus Pannonius*, AABHS 60 (2010) 35–49.
- [58] Charles MUNIER: *Beatus Rhenanus et Janus Pannonius. [III]*, AABHS 61 (2011) 49–58.
- [59] Karl MÜLLNER: *Acht Inauguralreden des Veronesers Guarino und seines Sohnes Battista. Ein Beitrag zur Geschichte der Pädagogik des Humanismus [I–VII]*, WSt 18 (1896[97]) 283–306.
- [60] Alessandro PEROSA–John SPARROW: *Renaissance latin verse. An anthology*, London, 1979.
- [61] PETNEHÁZI Gábor: *Szentmártoni Szabó Géza, Parthenope veszedelme*, rec.iti (2011) <http://plone.iti.mta.hu/rec.iti/Members/PetnehaziGabor/Szentmartoni-Szabo-Geza-Parthenope-veszedelme/>.
- [62] Otto PRINZ–ALII, eds: *Mittellateinisches Wörterbuch*, München, 1959–.
- [63] [Léon-Gabriel] P[ÉLISSIER]: *Un poème inédit sur René d'Anjou*, La correspondance historique et archéologique (Paris) 5 (1898) 172–173.
- [64] RITOÓK Zsigmond: *Verse translations from Greek by Janus Pannonius*, AAntHung 20 (1972) 235–270.
- [65] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Janus Pannonius kiadója, Hilarius Cantiuuncula* [Janus Pannonius' publisher, Hilarius Cantiuuncula], ItK 84 (1980) 125–136. = *Reneszánsz-füzetek* 42.
- [66] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: „*Nympha super ripam Danubii*” · *Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből* [Essays in 15th and 16th-century Hungarian culture], *Humanizmus és Reformáció* 28, Budapest, 2002.

- [67] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Jacopo Antonio Marcello Holdszarló- és Sárkányrendje* [The Order of the Dragon and the Order of the Crescent (Ordre de la Croissant) of Jacopo Antonio Marcello], *Művészettörténeti Értesítő* 60 (2011) 231–238.
- [68] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Kutak. Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből* [Wells. Essays in 15th and 16th-century Hungarian culture], *Humanizmus és Reformáció* 33, Budapest, 2012.
- [69] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Janus Pannonius kéziratainak útja Zágrábtól Gyulafehérvárig* [The Manuscripts of Janus: From Zagreb to Gyulafehérvár]. In: DÁNÉ Veronika–LUPESCUNÉ MAKÓ Mária–SIPOS Gábor, eds, *Testimonio litterarum. Tanulmányok Jakó Zsigmond tiszteletére*, 355–364. Kolozsvár, 2016.
- [70] RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Manoscritti di Janus Pannonius e Zagabria*. In: BENE Sándor, ed., *The Old and the New: Parallels and Contacts in Croatian and Hungarian Renaissance*, <https://mtabtk.videotorium.hu/hu/recordings/5981/i-manoscritti-di-giano-pannonio-e-zagabria>. to appear.
- [71] SZABÓ Károly: *Régi magyar könyvtár III. + Pótlások I–V*. [Bibliography of early prints related to Hungary, with Supplements], Budapest, 1896–1996.
- [72] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Ianus Pannonius, De laudibus Renati Siciliae regis libri tres – Renatusnak, Szicília királyának dicséretéről szóló három könyv*, *Jelenkor* 53/2, Suppl. (2010) 55.
- [73] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Parthenope veszedelme. Újdonságok a Janus Pannonius-filológia köréből*, Budapest, 2010.
- [74] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Du péril de Parthénope: la découverte de la version intégrale du panegyrique de René d'Anjou par Janus Pannonius*. In: MATZ Jean-Michel–TONNERRE Noël-Yves, eds, *René d'Anjou (1409–1480) – Pouvoirs et gouvernement*, 287–312. Rennes, 2011.
- [75] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Kutatási beszámoló. Szentmártoni Szabó Géza jelentése a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj keretében Nápolyban, 2010. június 22-től július 22-ig végzett kutatásáról* [The Naples manuscript of Janus Pannonius], *Lymbus. Magyarországtudományi Forrásközlemények* [9] (2011) 492–494.
- [76] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Parthenope veszedelme. Új eredmények a Janus Pannonius-filológia köréből*, Budapest (dissz. ELTE), 2011.
- [77] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Janus Pannonius Renatus-panegyricusának egykori padovai kézírata* [A manuscript in Padova of the Panegyric on Renato], *ItK* 116 (2012) 22–26.
- [78] SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Janus Pannonius lappangó művei nyomában*. In: ZSUPÁN Edina, ed., *Interpretációk interpretációja: Tudós bibliothecariusok, tudós elődök*, 9–17. Budapest, 2015.
- [79] SZOVÁK Kornél: *Supplements to the Dictionary of Medieval Latin from Hungarian Sources*, *AAntHung* 54 (2016) 475–516.
- [80] IAN THOMSON. *Studies in the life, scholarship, and educational achievement of Guarino Da Verona (1374-1460)*. PhD diss., St. Andrews, 1968.

- [81] Ian THOMSON: *Humanist pietas: the Panegyric of Janus Pannonius on Guarinus Veronensis*, Bloomington, 1988.
- [82] Antonia TISSONI BENVENUTI: *Prime indagini sulla tradizione degli «Eroticon Libri» di Tito Vespasiano Strozzi*, *Filologia Italiana* 1 (2004) 89–112.
- [83] TOSCANO Gennaro: *La Passio Mauricii da Venezia a Parigi: antichi possessori e inedite copie*. In: TONIOLO Federica–TOSCANO Gennaro, eds, *Miniatura. Lo sguardo e la parola. Studi in onore di Giordana Mariani Canova*, 249–256. Cinistello Balsamo, 2012.
- [84] Pekka TUOMISTO: *Janus Pannonius and the Panegyricus Messalae*, *AAntHung* 36 (1995) 343–349.
- [85] Pekka TUOMISTO: *Towards a new edition of Janus Pannonius' Panegyrics*, *AAntHung* 39 (1999) 363–372.
- [86] TUOMISTO Pekka: *A Rhetorical Analysis of Janus Pannonius' Carmen ad Ludovicum Gonzagam*. In: BARTÓK István–JANKOVITS László–KECSKEMÉTI Gábor, eds, *Humanista műveltség Pannóniában*, 47–59. Pécs, 2000.
- [87] TÖRÖK László: *Klasszikus prózai olvasmányélmények Janus Pannonius epigrammáiban* [The classical prose authors and Janus' epigrams], *ItK* 93 (1989) 415–425.
- [88] TÖRÖK László: *Szövegproblémák Janus Pannonius epigrammáiban* [On the text of Janus' epigrams], *ItK* 94 (1990) 499–506.
- [89] TÖRÖK László: *Janus Hungaricus, avagy filológiai barangolások a Janus-epigrammák magyar fordításainak birodalmában* [On the Hungarian translations of the epigrams by Janus]. In: JANKOVICS [36], 73–100.
- [90] TÖRÖK László: *Janus-arcok* [The faces of Janus. Collected essays], Budapest, 2008.
- [91] TÖRÖK László: *Quasi cursores*, *ItK* 115 (2011) 144–153.
- [92] V. Kovács Sándor, ed.: *Jani Pannonii opera omnia. Janus Pannonius összes munkái* [The complete works of Janus Pannonius], Budapest, 1987².
- [93] VADÁSZ Géza: *A korai humanizmus lírája* [Lyric poetry in the early Humanism], Budapest, 1999.
- [94] Friedrich VOLLMER–ALII, eds: *Thesaurus linguae Latinae*, Leipzig etc., 1900–.

Abbreviations

For the ancient authors see the second edition of the Index ([50]) of the *Thesaurus linguae Latinae* (ThLL). For medieval authors see the second edition of the Index ([23]) of the *Mittel-lateinisches Wörterbuch* (MLW). For medieval Hungarian sources cf. the abbreviations used in the LLMAeH ([8, Suppl. I p. 13–76, VI p. 7–19]).

Works of Janus are sometimes cited without his name (Jan. Pann.), and as much as available according to the new edition (JPO); otherwise according to that of Teleki & Kovásznai resp. Ábel.

Where possible, text editions are cited with item number; if necessary, followed by the abbreviation of the name of the editor. If the editor name precedes the number, then it is always page number, so epigr. I 372 Tel. means epigr. book I item 372, while Tel. I 631 or I p. 631 means volume I page 631 in Teleki–Kovácsnai.

In the main text of the edition the Leiden system is used.

+	addit / addunt
/	<i>new line in the manuscript or print</i>
()	<i>round brackets are used to complete abbreviated words</i>
[]	<i>square brackets enclose lost letters</i>
[[]]	<i>double square brackets enclose erased letters</i>
]]	<i>a right square bracket closes the lemma</i>
{ }	<i>hooked brackets enclose letters in the manuscript(s) to be omitted</i>
< >	<i>angled brackets enclose letters left out by the scriptor(s)</i>
—	<i>blank space of ca. three letters</i>
Á.; Ábel	[1]
AABHS	Annuaire. Les amis de la Bibliothèque Humaniste de Sélestat
adi. <i>dat.</i>	adiungit / adiungunt
Aen. Silv.	AENEAS SYLVIUS Piccolomineus: <i>Opera quae extant omnia</i> , ed. Marcus HOPPER, Basileae, 1571.
Aen. Silv. Chrys.	ENEA SILVIO Piccolomini: <i>Chrysis</i> , ed. Enzo CECCHINI, Firenze, 1968.
Aen. Silv. carm. var.	ENEE SILVII Piccolominei (postea PII PP. II) <i>Carmina</i> , ed. Adrianus van Heck, Città del Vaticano, 1994.
Aen. Silv. comm.	PII Secundi Pontificis Maximi <i>Commentarii</i> , ed. Ibolya BELLUS et Iván BORONKAI, I–II. Budapest, 1993, cf. <i>Commentarii rerum memorabilium que temporibus suis contigerunt</i> , ed. Adrianus van HECK, I–II, Città del Vaticano, 1984.
Aen. Silv. de du. amanti.	AENEAE SYLVII <i>De duobus amantibus historia</i> , ed. Iosephus I. DÉVAY, Budapestini, 1904.
Aen. Silv. ecl.; epigr.; Cynth.	ENEE SILVII Piccolominei (postea PII PP. II) <i>Carmina</i> , ed. Adrianus van HECK, Città del Vaticano, 1994.

Anal. nov.	[2]
App. H.	Sándor APPONYI: <i>Hungarica. Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften</i> . 1–4, München, 1903–1927. Neubearbeitet von József VEKERDI, Budapest, 2004. http://www.arcanum.hu/oszk/
Basin.	[25]
Basin. Cyr. etc.	<i>Le Poesie liriche di</i> BASINIO [Isottaeus, Cyris, Carmina varia], ed. Ferruccio FERRI, Torino, 1925.
Becc. Herm.	[11]
Bertalot	[5]
Bonf. rer. Ung. dec.	Antonius de BONFINIS, <i>Rerum Ungaricarum Decades</i> , edd. Iosephus FÓGEL, Bela IVÁNYI, Ladislaus JUHÁSZ, I–III, Lipsiae, 1936.
Campan. carm.	Jo. Antonii CAMPANI <i>Epistolae et Poemata</i> , ed. Jo. MENCKEN, Leipzig, 1707.
Campan. epigr.	Giovannantonio CAMPANO <i>Opera</i> , ed. PEROSA-SPARROW, London, 1979.
Christ. Sches.	Christianus SCHESAEUS <i>Opera</i> , ed. Franciscus CSONKA, Budapest, 1979.
Chron. Hung. (1473)	CHRONICA HUNGARORUM (A Budai Krónika 1473. évi első kiadásának 500. éves évfordulója alkalmából), transl. and comm. János HORVÁTH, Budapest, 1973.
<i>Conr.</i>	ed. Budensis a. 1754, see JPO I, 1, 27–28.
Cs.	[12]
EDIT16	Censimento nazionale delle edizioni italiane del XVI secolo (http://edit16.iccu.sbn.it/)
Epist. Guar.	<i>Epistolario di</i> GUARINO VERONESE, ed. Remigio SABBADINI, I–III, Venezia, 1915–1919.
Epist. Math.	<i>Mátyás király levelei. Külügyi osztály. Mathiae Corvini Hungariae regis epistolae exterae</i> , ed. Vilmos FRANKÓI, Budapest, 1893–95; revised edition with CDROM by Gyula MAYER, Budapest 2008.
<i>Ferri</i>	[25]
Franc. Phil.	PHILELPHUS, Franciscus: <i>Saturarum libri X</i> , Venetiis, 1502.
– –	PHILELPHO, Francesco: <i>Odes</i> , ed. D. Robin, Cambridge/Ma. 2009.
Gal. Mart. carm.	GALEOTTUS MARTIUS: <i>Carmina</i> , ed. Ladislaus JUHÁSZ, Budapest, 1932.
Horváth	[32] (items 1–12)
HusztiiH	Budapest, MTAK Kt. [Libr. of the Hung. Academy of Sc., Dept. of Mss.] Ms 4202–4207 (bequest of József HUSZTI)
Ian. Pann.	Ianus Pannonius
– celebr.	celebratio nuptiarum Iacobi Balbi et Paulae Barbarae (dedication and body text numbered continuously)
– eleg. ... M.	Iani Pannonii Elegiae ed. Mayer [54]
– epigr. ... M.	Iani Pannonii Epigrammata ed. Mayer [53]
– eran.	eranemus seu certamen ventorum
– Gonz.	carmen ad Lodovicum Gonzagam
– Guar.	panegyricus praepetori Guarino Veronensi (Paneg. 1 in the [8]; praef. numbered separately)

- Marc. panegyricus ad Marcellum (Paneg. 2 in the [8]; praef. numbered separately)
- (?) Maur. <ad sanctum Mauricium pro rege Renato>
- or. orationes (Tel. II p. 54–69)
- pac. Ital. exhortatio ad imperatorem Federicum pro pacanda Italia
- Renat. de laudibus Renati regis (Paneg. 3 in the [8]; dedic. and proem. numbered separately)
- Ioh. Vit. Iohannes VITÉZ DE ZREDNA: *Opera quae supersunt*, ed. Iván BORONKAI, Budapest, 1980.
- Johannes de Thurocz: Chron. Hung. JPO Johannes de THUROCZ: *Chronica Hungarorum*, edd. Elisabeth GALÁNTAI et Julius KRISTÓ, I, Budapest, 1985.
- JPO Iani Pannonii Opera quae manserunt omnia. Budapest 2006–. (Cited by page numbers.)
- JuhászH Budapest, EK Kt. [Univ. Libr., Dept. of Mss.] H 287 (bequest of László JUHÁSZ)
- Koller [48]
- Land. Christophori LANDINI *Carmina omnia*, ed. Alexander PEROSA, Florentiae, 1939.
- Laur. Vall. elegant. Lorenzo VALLA: *Elegantiarum libri*. In: *Prosatori Latini del Quattrocento V*, ed. Eugenio GARIN, Torino, 1977, 594–631.
- Leonard. Brun. Arr. ad Petr. Hist. Leonardo BRUNI ARETINO: *Ad Petrum Paulum Histrum dialogus*. In: *Prosatori Latini del Quattrocento I*, ed. Eugenio GARIN Torino, 1976, 44–99.
- Lod. Carb. de reb. gest. Math. Lodovici CARBONIS *Dialogus de laudibus rebusque gestis Regis Matthiae*. In: *Analecta Monumentorum Hungariae*, edd. Ferenc TOLDY and Geisa ÉRSZEGI, Budapestini, 1986, 165–194.
- Lud. Carb. de interitu Guarini Ludovico CARBONE: *Oratio habita in funere praestantissimi oratoris et Poetae Guarini Veronensis*. In: *Prosatori Latini del Quattrocento III*, ed. Eugenio GARIN, Torino, 1977, 382–417.
- M. *Numbering in JPO*.
- Mar. Phil. PHILELPHUS, Io. Marius: *Amyris*, ed. A. Manetti, Bologna, 1978.
- Marras. *I carmi Latini di Giovanni MARRASIO*, ed. Antonio ALTAMURA, Palermo, 1954.
- Mich. Marull. Michaelis MARULLI *Carmina*, ed. Alessandro PEROSA, Zürich, 1951.
- MIW *Mittellateinisches Wörterbuch* [62]
- MIW Index *Mittellateinisches Wörterbuch, Quellen* [23]
- MKszle Magyar Könyvszemle, Budapest
- Nald. NALDUS NALDIUS: *Epigrammaton liber*, ed. Alessandro PEROSA, Budapest, 1943.
- Nic. Istv. carm. Nicolaus ISTVANFFY: *Carmina*, edd. Iosephus HOLUB et Ladislaus JUHÁSZ, Lipsiae, 1935.
- om. omittit / omittunt
- Petr. Francesco PETRARCA: *Rime Trionfi e poesie Latine*, edd. F. NERI-G. MARTELOTTI–E. BIANCHI–N. SAPEGNO, Milano–Napoli, 1951.
- Petr. Afr. Francesco PETRARCA: *L' Africa*, ed. Nicola FESTA, Firenze, 1926.
- Petrik *Magyarország bibliographiája – Bibliographia Hungariae 1712–1860* [The bibliography of Hungary 1712–1860], edd. Géza PETRIK et al., Budapest, 1888–1991

- Pic. Giovanni PICO DELLA MIRANDOLA: *Carmina*, ed. PEROSA-SPARROW, London, 1979.
- Pogg. Bracc. epist. Poggio BRACCIOLINI: *Opera omnia*, ed. Thomas de TONELLI, Firenze, 1832–1861 (repr. Torino, 1964).
- Pogg. Bracc. facet. Poggio BRACCIOLINI: *Facezie*, ed. Eugenio GARIN, Milano, 1983.
- Pogg. Bracc. litt. Poggio BRACCIOLINI: *Lettere* a cura di Helene HARTH, Firenze, 1984–87.
- Pol. Angelo Ambrogini POLIZIANO: *Prose volgari e poesie latine e greche* raccolte da Isidoro DEL LUNGO, Firenze, 1867.
- Pont. Ioannis Ioviani PONTANI *Carmina*, ed. Johannes OESCHGER, Bari, 1948.
- RMK III [71], cf. <http://www.arcanum.hu/oszk/>
- RMNy *Régi Magyarországi Nyomtatványok. Res litteraria Hungariae vetus operum impressorum.* 1–4, Budapest, 1971–2012 (CD-ROM edition 2001, cf. also the above URL and <http://mek.oszk.hu/11900/11979/>).
- Sabbadini *See* Epist. Guar.
sp. rel. spatio relicto
- Steph. Brod. hist. Stephanus BRODERICUS: *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum Imperatore ad Mohach historia verissima*, ed. Petrus KULCSÁR, Budapest, 1985.
- Strozz. Tito Vespasiano STROZZI: *Poesie latine* [Eroticon, Poemata, Bucolicon], ed. Anita DELLA GUARDIA, Modena, 1916 = [21].
- Strozz. Bors. Tito STROZZI: *Borsias*, hrsg. Walther LUDWIG, München, 1977.
- Strozz. poems Sesto PRETE: *Studies in Latin Poets of the Quattrocento (Unknown Poems by Tito Vespasiano Strozzi)*, University of Kansas Publications, 1978, 51–101.
- Szentpétery *Scriptores rerum Hungaricarum*, ed. Emericus SZENTPÉTERY I–II, Budapestini, 1937–1938. (ed. sec. augm. ed. Kornél SZOVÁK–László VESZPRÉMY, Budapest, 1999)
- T.; Tel.* [41]
- TbL* *Thesaurus linguae Latinae* [94]
- TbL Index* *Thesaurus linguae Latinae, Index* [50]
- VD16 *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts*, ed. Irmgard BEZZEL, Stuttgart, 1983–2000 (<http://www.vd16.de/>).
- V. Kovács; VKS [92]
- Walther H. WALTHER: *Proverbia sententiaeque mediæ aevi I–VI*. Göttingen, 1963–1969.

Carmina epica

Eranemus seu Certamen ventorum

Tit. totius libri impressi ... Item Iani Pannonii episcopi Quinqueccles. Eranemus nunc repertus **Eg** Iani Pannonii Eranemus. Hoc est, Ventorum contentio. Nunc seorsim excusus **Em** | *Tit.* Certamen ventorum **T** ERANEMVS IOHANNIS PANNONII Incipit **Pw** Eranemus **Egm** Ερανεμος seu Concertatio Ventorum *Conr.* Ερανεμος, seu Carmen de certamine Ventorum *Tel.*

SIGLA

T	codex Hispaliensis 7–1–15, ff. 61r, 62r–69v
Pw	codex (olim Sambuci) Vindobonensis Palatinus 9977, ff. 96r–104v (olim 46r–54r)
Eg	editio princeps Sambuciana a. 1567, ff. C2v–D4r
Eh	editio Sambuciana a. 1569, ff. Vv–XIIr
Em	editio Debreceniensis a. 1594, ff. A2r–A8r
<i>Conr.</i>	editio a. 1754, pp. 135–145
<i>Tél.</i>	editio a. 1784, pp. 251–271 (+ Emendanda in fine voluminis)
<i>Borzsák</i>	Borzsák, <i>ActaAntHung</i> 21 (1973) 373–374

- Ventorum Aeoliis actum certamen in antris
 Pierio novus ardor inest evolvere cantu.
 Huc ades Aonia comitatus, Apollo, caterva,
 caesarie rutila fidibusque, superbe, canoris!
- 5 Huc ades, et praesens iuvenilibus annue coeptis,
 huc ades, et pelago titubantem dirige cymbam.
 Nam licet angusto noster natet aequore lembus,
 attamen immensos undarum attollere montes
 id solet, et vastis crebro saevire procellis.
- 10 Quondam ingens rapidos inter contentio ventos
 orta fuit: cuius maior flandique potestas
 afforet? Extemplo vastum petit Aeolus antrum
 immanemque specum, ventos ubi carcere saevo
 luçantis frenat nodisque tenacibus arcet.
- 15 At<que> ibi iudicio litem ut componeret omnem,
 protinus excelsa sublimis in arce resedit
 scepra manu gestans Tyrioque superbus in ostro.
 Tum simul haec placido coepit sic pectore fari:
 'Dicite; quandoquidem placuit certare, visissim.
- 20 A me praecipuum sperabit nemo favorem,

1 ventorum certamen] *cf.* Sil. 7,569; Stat. Theb. 6,300; Verg. georg. 1,318; Ov. am. 2,11,17 | Aeoliis in antris] Ov. met. 1,262 || 2 Pierio cantu] Mart. 1,76,3 | ardor evolvere] *cf.* Stat. Theb. 1,2–3 | ardor inest] Sil. 2,431; Claud. 3,146 | evolvere] Verg. Aen. 9,528; georg. 4,509 || 3 Huc ades] Verg. georg. 2,39; 2,41; Ov. fast. 1,6 | Huc ades Aonia] Corn. Sev. carm. 3,1 | Aonia caterva] Stat. Theb. 8,662 | comitatus caterva] Verg. Aen. 2,40,370; 5,76 | comitatus Apollo] Sil. 9,290 | Huc ades Aonia comitatus Apollo caterva] Gualterus de Castellione carm. 4,21,4 || 4 fidibusque canoris] Hor. carm. 1,12,11; Verg. Aen. 6,120 || 5 praesens iuvenilibus annue coeptis] Verg. Aen. 9,625; georg. 1,40; Ov. met. 7,178; fast. 1,15 || 6 titubantem dirige cymbam] Ov. fast. 1,3–4; 1,466 || 7 angusto aequore] Stat. Ach. 1,29 || 8 immensos undarum montes] Ov. trist. 1,2,19; Verg. georg. 1,322; Aen. 1,105 || 9 vastis procellis] Ov. trist. 1,1,85 || 10 rapidos ventos] Verg. Aen. 6,75; 1,59; Ov. met. 1,36 || 12 vastum petit Aeolus antrum] Verg. Aen. 1,52 || 12–13 petit immanemque specum] *cf.* Verg. Aen. 6,11 || 13–14 ventos carcere luçantis frenat] Verg. Aen. 1,53–54; Ov. met. 11,431–432; 14,224; Stat. silv. 3,2,42 || 14 nodisque tenacibus arcet] *cf.* Verg. georg. 4,412; Ov. met. 11,747–748 || 15 litem ut componeret] Verg. ecl. 3,108 || 16 excelsa arce resedit] Verg. Aen. 1,56 || 17 scepra manu gestans] Verg. Aen. 1,57; 12,206 | Tyrioque superbus ostro] *cf.* Verg. Aen. 12,126 | Tyrioque ostro] Verg. georg. 3,17; Ov. epist. 12,179; met. 10,211; Alcuin. carm. 123,13; Claud. 7,15 || 18 simul haec] Verg. Aen. 9,644; 12,62; Lucan. 6,246; Plaut. merc. 675; Catull. 63,27 | placido coepit sic pectore] Verg. Aen. 1,521 | tum sic fari] Verg. Aen. 8,115; 11,685 || 19 dicite quandoquidem] Verg. ecl. 3,55 | vicissim] Verg. ecl. 3,28 || 20 praecipuum favorem] Dig. 26,7,42 ||

5 *om.* **Eghm** *Conr.* || 7 angusto] exiguo *Conr.* || 8 attamen] Id tamen *coni. Tel.* || 9 id solet] Assolet *coni. Tel.* || 12 extemplo **T²Pw²Em** *Tel.*] exemplo **T¹Pw¹Egh** *Conr.* || 14 luçantis **Pw²Eghm** *Tel.* || 15 Atque *Tel.*] At **TPw¹** Ac **Pw²Eghm** || 17 manu gestans **T**] manu gerens **Pw¹** manumque gerens *ctt.* ||

- aequus ero iudex et rex simul omnibus idem.’
 Desierat, iussuque suo prior incipit Eurus,
 qui rutilo spirat Phoebi radiantis ab ortu.
 ‘O stolidi, quae vos palmae spes cepit inanis
 25 certandi mecum, cum sit mihi summa potestas
 aëris et pelagi. Nubes ego flatibus atras
 exigo terrificis, Phoebique cadentis ad axes,
 cum licet, extremos et Hiberum pello sub orbem.
 Quaeque coloratam tutantur nubila gentem
 30 Indorum, Ganges rapidis quas alluit undis,
 cuncta sub occiduum magnis ago viribus axem.
 Pontum ego concutio, facioque tremiscere montes,
 induroque nives, crustis glacialibus undas
 astringo, gelidis tellurem velo pruinis.
 35 Idem ego cum classes ullis sum naetus in undis,
 attollo vastos undarum in sidera montes,
 pulso ferox scopulos, et verbero littora fluctu.
 Sed prius occiduis Titan se conderet undis,
 quam penitus valeam nostras expromere vires.’

21 aequus iudex] Homer. 878–879 | rex omnibus idem] Verg. Aen. 10,112 | rex idem] Verg. Aen. 3,80; 9,327 || 22 prior incipit] Verg. ecl. 5,10; Calp. ecl. 2,27; Sil. 16,190 || 22–23 Eurus rutilo spirat Phoebi ab ortu] Gell. 2,22,7–8; Ov. trist. 1,2,27 || 24 o stolidi] Ov. met. 13,774 | spes cepit inanis] Verg. Aen. 10,627,648; 11,49 || 25 summa potestas] Sil. 2,270; Paul. Nol. carm. 4,1, || 26 nubes flatibus] Lucan. 4,62–63 | nubes atras] Verg. georg. 2,308; Aen. 3,572; 4,248; 10,264 || 27 ad axes] Iuv. 4,117; Claud. rapt. Pros. praef. 2,35 || 27–28 extremos axes] Lucan. 1,142 || 28 Hiberum orbem] Lucan. 5,343 | sub orbem] Manil. 1,32; 2,849; Claud. rapt. Pros. 2,169 || 29 coloratam gentem] Manil. 4,720; Verg. georg. 4,293 || 29–30 quaeque tutantur nubila gentem Indorum Ganges quae alluit] Lucan. 4,64–67 || 30 rapidis undis] Ov. am. 3,6,51 || 30 quas alluit] Sen. Troad. 227 || 31 occiduum axem] cf. Lucan. 8,175 | magnis cum viribus] Verg. Aen. 10,474 || 33 crustis glacialibus] cf. Verg. georg. 3,360 || 33–34 undas astringo] Lucan. 5,436 || 34 gelidis pruinis] Verg. georg. 2,263 | velo] cf. Culex 47 || 35 idem ego cum] Ov. met. 6,693; 6,697; Prop. 4,1b,99 || 36 attollo undarum in sidera montes] cf. Verg. Aen. 1,103–105; Ov. trist. 1,2,19–20 | in sidera montes] Rut. Nam. 99 || 37 pulso scopulos] cf. Verg. georg. 3,555 | verbero littora fluctu] Lucan. 2,407; Verg. Aen. 1,86 | littora fluctu] Ov. epist. 19,121 || 38 sed prius Titan se conderet undis] Verg. georg. 1,438; Ov. fast. 2,73; Sen. Herc. Oet. 491; Homer. 616–617 | occiduis undis] Ov. fast. 1,314; trist. 4,3,4 || 39 quam penitus] Catull. 66,23; Plin. pan. 83,1,5 | nostras expromere vires] Ov. met. 1,278; Lucan. 1,67 ||

22 [Eu]rus *mg. add. Pw* || 23 ab] sub **T**¹ || 27 [f]lat enim ab Europa *mg. add. Pw* || 30 quos **Em** || 31 ago *coni. Tel.*] ego **TPwEghm** *Conr.* || 32 tremescere **T** | montis **Pw**¹ || 33–34 ‘*Hi duo versus 33 et 34 alieno loco hic inserti videntur, et pertinere infra ad Boreae orationem*’ *Tel.* || 33 Inducoque **PwEghm** *Conr.* | ocustis (?) **Pw**¹ || 35 ullas **Em** || 39 exponere **Eg hm** *Conr.* ||

- 40 Dixerat haec Eurus. Post nubilus excipit Auster,
quem Noton appellant, Libycis qui spirat ab oris,
tum subito: 'Frustra mecum contenditis,' inquit,
'Astraei fratres, fuis ego nubibus auras
horridus involvo, et stellas obscuro micantes,
45 eripio densis lucemque polumque tenebris,
obduco roseum picea caligine solem,
lunaremque globum. Viden, ut mihi nubila frontem
atra premant, rorentque sinus, pennaequae madescant,
nox tegat horribilem vultum, nimboque gravetur
50 vestis, et assidui fluitent e crinibus imbres?
His ego cum manibus pendentia nubila pressi,
tum magnus quatit astra fragor, tum densus ab alto
verberat imber humum, tum concava flumina crescunt,
et superant ripas, nullum tenet alveus amnem;
55 perque vias camposque ruunt, ac templa deorum
cum domibus silvasque trahunt, pecudesque virosque.
Tum natat omnis ager, collectaque nubila caelo
foedam hiemem glomerant, fossaeque cavaequae lacunae

40 dixerat haec Eurus] Ov. met. 2,301; 11,255; fast. 3,319; Paul. Nol. carm. 18,366 | nubilus Auster] Ov. met. 11,663–664; Stat. silv. 3,3,96 || 41 quem Noton appellant] Gell. 2,22,14 | Libycis oris] Verg. Aen. 1,596; Lucan. 4,611; 9,496; Ov. met. 14,77 || 42 tum subito] Sil. 13,114 | frustra contenditis] Verg. ecl. 7,69 || 43 Astraei fratres] Ov. met. 14,545 || 43–44 auras involvo] cf. Verg. Aen. 3,198–199 || 44 stellas micantes] Catull. 64,206 || 45 eripio lucem] Verg. Aen. 1,88–89; 3,198–199 | lucem polumque] Verg. Aen. 2,251 || 45–46 tenebris obduco] cf. Claud. 8,172–173 || 46 roseum solem] Verg. Aen. 11,913 | picea caligine] Verg. georg. 2,309; Ov. met. 1,265; 2,233 || 47 lunarem globum] cf. Verg. Aen. 6,725 || 47–48 nubila frontem premant] Ov. met. 1,267 | nubila atra] Verg. Aen. 5,512; Sen. Phaedr. 955 || 48 rorent sinus pennaequae madescant] Ov. met. 1,267 || 49 nox tegat horribilem vultum] Ov. met. 1,265 || 49–50 nimboque gravetur vestis] cf. Ov. met. 1,266 || 50 assidui fluitent e crinibus imbres] cf. Ov. met. 1,66,266 || 51 his ego manibus] Verg. Aen. 4,680; 6,110–111 | his ego cum manibus pendentia nubila pressi] Ov. met. 1,268 || 52 magnus quatit astra fragor] cf. Ov. met. 1,269; Verg. Aen. 7,587,667; 5,228; Stat. Theb. 12,790 || 52–53 densus ab alto verberat imber humum] cf. Verg. georg. 1,333 || 53 verberat imber humum] Verg. Aen. 9,669; Porph. Hor. carm. 3,7,6,5 | concava flumina crescunt] Verg. georg. 1,326 || 54 nullum tenet alveus amnem] Lucan. 2,217–18 | alveus amnem] Ov. met. 1,343 || 55 perque vias] Tib. [sp.] 3,1,4; Verg. Aen. 2,364; Ov. met. 4,780; fast. 2,221; 2,553 | per campos ruunt] Ov. met. 1,285 | templa deorum] Lucan. 9,967 || 56 cum domibus] Sen. Herc. fur. 1287; Ov. met. 1,287 | trahunt pecudesque] Stat. Theb. 5,175 | pecudesque virosque] Ov. met. 1,286 || 57 tum natat omnis ager] Claud. carm. min. 28,40 | collectaque nubila] Sen. dial. 6,18,3,5–6 | omnis ager] Verg. ecl. 3,56 || 57–58 collecta nubila caelo foedam hiemem glomerant] Verg. geor. 1,323–324 || 58–59 fossae cavaequae lacunae implentur] Verg. georg. 1,117,326 ||

- implentur, latis segetes sternuntur in arvis,
 60 hibernique ruunt celsis e montibus amnes.
 Spes anni perit agricolis; gemit excita tellus,
 fluminibusque vias pulsu tremefacta relaxat;
 ingeminant nimbi, tum stellifer intonat axis.
 Hinc populos novus horror agit, magnoque tumultu
 65 concussae trepidant mentes; perterritus orbis
 antiquum rursus chaos impendere tremiscit.
 Nec minus et totum violentis flatibus aequor
 perturbo; nam dum lato nigrantibus alis
 incubui pelago, tum fluctus nubila pulsant,
 70 merguntur classes, ac turbine littora plangunt,
 pulsu saxa sonant, et totum inmurmurat aequor,
 Astra premunt tenebrae, nebulis latet obsitus aer,
 lux perit et densi restinguunt fulgura nimbi,
 accipiunt undae summis in nubibus imbres.
 75 Idem ego cum Libycis incumbo turbidus oris,
 hic propior nobis quoniam est et apertior aether,
 verritur omnis humus, fulvae salit imber harenae

59 latis in arvis] Verg. Aen. 8,605; Ov. am. 1,7,8 | sternuntur segetes] Ov. met. 1,272 ||
 60 hiberni amnes] Stat. Theb. 6,347 | ruunt montibus amnes] Verg. Aen. 4,164 | celsis
 montibus] Verg. Aen. 11,320; Ciris 218 || 61 spes anni perit agricolis] Ov. met. 1,273 |
 gemit excita tellus] cf. Verg. Aen. 12,445 || 62 fluminibusque vias relaxat] cf. Ov. met.
 1,280–281; Lucan. 4,115–116; Verg. georg. 1,89 | pulsu tremefacta] Verg. Aen. 12,445;
 10,102 || 63 ingeminant nimbi] Verg. georg. 1,326 || 64 magnoque tumultu] Verg. Aen.
 6,857; Lucr. 6,366 || 65 perterritus orbis] Stat. Theb. 1,211 || 66 antiquum chaos] Ov.
 met. 2,299; Lucan. 1,74 | chaos impendere tremiscit] cf. Lucan. 5,634–636; Sedul. carm.
 pasch. 4,286 || 67 flatibus aequor] Val. Flacc. 3,732 || 68 nigrantibus alis] Ov. met. 2,535;
 Claud. 18,348; Sil. 17,248 || 69 incubui pelago] Verg. Aen. 1,84 || 70 merguntur classes]
 Lucan. 10,496; Stat. Ach. 1,80 | littora plangunt] Verg. georg. 1,334; Serv. Aen. 3,420,17;
 georg. 1,334,2 || 71 saxa sonant] Verg. georg. 4,50; Aen. 12,592; Sil. 4,657; Avien. 425 |
 totum aequor] Verg. Aen. 5,142–143; 4,410–411 | inmurmurat] Ov. met. 3,646 | inmur-
 murat aequor] Avien. 182 || 72 premunt tenebrae] Sen. Agam. 493; Ov. met. 11,521 | latet
 obsitus aer] Lucan. 5,627 || 73 lux perit] Lucan. 5,630 | densi nimbi] Ov. met. 1,269 |
 restinguunt fulgura nimbi] Lucan. 4,78 || 74 accipiunt in nubibus imbres] Lucan. 5,629 |
 nubibus imbres] Verg. ecl. 6,38; Ov. met. 11,516; Claud. rapt. Pros. 2,309 || 76 et nobis
 est] Lucr. 5,562–563; Sil. 3,147–148 || 77 verritur omnis humus] Petrus de Ebulo Liber ad
 honorem Augusti sive de rebus Siculis 2,48,5 | fulvae imber harenae] Verg. georg. 3,110 |
 salit imber] cf. Verg. georg. 1,449 ||

59 laetis **Em** | agris **Pw¹** || 63 cum **T** || 66 tremescit **T** || 67 violentis **Pw³Eghm**] uoluen-
 dis **T** uolentis **Pw¹** uoluentis **Pw²** || 69 cum **TPwEghm** || 71 et t. inmurmurat **TPw**
 (cf. *eleg. 19,13 M.*) totum et commurmurat **Eghm** et totum murmurat *Tel.* || 76 apertior
TPw Borzsák 373] aptior **Eghm** Hic propior quoniam, et nobis est aptior aether *Tel.* ||
 77 vertitur **TPwEghm** ||

- in sublime volans, convexaque sidera lambit.
 Quid, quod equos simul atque viros cum fortibus armis
 80 atque trabes vacuas rapio truculentus in auras?
 Atque diu magnum caeli per inane rotatos
 ignotis illudo furens cum turbine terris?
 Scuta virum, pharetras, enses galeasque comantes,
 ut paleas, stipulasque leves, in nubila tollo.
 85 Praeterea nostris est ocior impetus alis,
 quam iaculi, aut Partho teli erumpentis ab arcu,
 quam flammae Iovis, ac fundae Balaearis, et astri,
 quod cadit immenso ductum per inania tractu.
 Vim nequeo dignis nostram satis edere verbis,
 90 non ego dicendo, sed sum spectandus agendo.
 Dixerat haec Auster, et adhuc quoque plura parabat,
 rex vetuit; Zephyrum tandem succedere iussit,
 cui domus Hesperii premitur sub cardine caeli;
 mox ait: 'Occiduis iam Sol oriatur ab undis,
 95 Obruat Eoo flagrantem gurgite currum,
 retro fluat Nilus, cursumque retorqueat Hister,
 Aetna vacet flammis, tenebrosus luceat Orcus,
 flagrent Sauromatae, nivibus Garamantes abundant,
 mundus pervertat seriem, terrisque Britanni

78 sublime volans] Verg. Aen. 10,664; Claud. 10,182 | convexa sidera] Serv. Aen. 1,607,7 | sidera lambit] Verg. Aen. 3,574; Gell. 17,10,10,7; 17,10,16,1 || 79 equos viros armis] cf. Verg. Aen. 11,634–635; 9,777 | cum fortibus armis] Homer. 463; 590; Ov. met. 1,456 || 80 vacuas auras] Verg. Aen. 12,592 || 81 magnum per inane] Verg. ecl. 6,31 || 82 ignotis terris] Verg. Aen. 5,795 | illido] cf. Verg. Aen. 1,112 | furens cum turbine] cf. Verg. Aen. 10,603–604 || 83 scuta virum] Verg. Aen. 1,101; 8,93; 8,539; Stat. Theb. 2,530; Val. Flacc. 1,496; Sil. 14,542; Serv. Aen. 10,80,1; 11,257,3 || 84 paleas stipulasque leves] Verg. georg. 1,85,289,321,368; Ov. met. 1,492 || 85–86 ocior iaculi] Verg. Aen. 10,248 | ocior Partho arcu] Lucan. 1,229–230 || 87 flammae Iovis] Verg. Aen. 6,586; Stat. Theb. 6,407 | fundae Balaearis] Verg. georg. 1,309; Lucan. 1,229; Claud. 7,50; Stat. Theb. 10,857 || 88 immenso tractu] Lucan. 2,630 | per inania tractu] Tib. [sp.] 3,7,130; Stat. Theb. 6,710; Auson. Mos. 58 || 89 edere verbis] Paul. Nol. carm. 19,380 || 90 dicendo spectandus agendo] cf. Ov. met. 9,30; 13,12,120 || 91 dixerat haec] Paul. Nol. carm. 18,366 | plura parabat] Claud. 8,352 || 92–93 Zephyrum Hesperii] Pont. laud. div. 1,40 || 92 Zephyrum] cf. Gell. 2,22,5 | tandem succedere] Stat. Theb. 2,397–398 || 93 sub cardine caeli] Claud. 5,274; 28,96; rapt. Pros. 3,428 || 94–101 cf. Claud. 26,56–60; carm. min. 40,13–16; Verg. ecl. 1,59–62; Ian. Pann. eleg. 7,52–53 M. || 94 mox ait] Prop. 4,6,37; Lucan. 1,195; Ov. met. 1,222; Maxim. eleg. 3,59 || 95 flagrantem gurgite currum] Sil. 1,210; Stat. Theb. 12,228 || 96 retro fluat] Ov. met. 13,324; Sil. 1,47–49 ||

80 rapio vacuas *Tel.* || 82 illido *Tel.* || 83 comantis (?) **Pw**¹ || 92 Zephy[rus] *mg. add.* **Pw** | tandem *om.* **Pw**¹ || 93 hesperci **TPwEg** Hesperii *cett.* || 94 occiduus **Pw**¹ | sed iam exoriatur **Egh** sol iam exoriatur **Em** || 97 ortus **T** || 98 nimbus **T**¹ nymbis *mg.* **T**² ||

- 100 iungantur, vetitis Arctos mergatur in undis,
areat Oceanus, ratibus sit pervia Syrtis.
Postquam cum nostris confertur viribus Eurus,
et Notos et Boreas, quis enim certaminis huius
non mihi det palmam? Maris est mihi summa facultas,
105 vexo rates, magnos tollo super aethera fluctus.
Est mihi ius densas glomerare per aera nubes,
atque satis largos caelo demittere nimbos.
Rebus ego primos ortus vitamque ministro,
hinc etiam vere Zephyrus cognomine dicor.
110 Per me prata virent, croceis ego floribus agros
exorno, latos ego vestio gramine campos,
arboribus frondes et terris largior herbas.
Nam cum stillantes felici nectare pennas
concutio rosei primo sub tempore veris,
115 brumalemque simul propello flatibus annum,
solvitur omnis humus, lati revirescere campi
incipiunt, pictis arrident floribus horti,
palmes agit gemmas, omnis tum pullulat arbos,
parturit omnis ager, tum pampinus induit ulmos,
120 omnes laetantur campi, nivibusque fugatis
arboribus frondes redeunt et gramina pratis.
Lascivit pictis redimitus floribus annus,

100 vetitis Arctos in undis] Claud. rapt. Pros. 2,189–190; carm. min. 40,16; Ov. met. 2,172 | mergatur in undis] Alcuin. carm. 57,9 || 101 ratibus pervia] Claud. 7,53; Anth. Lat. 135,3 || 103 Notos et Boreas] Stat. Theb. 11,114; Claud. rapt. Pros. 3,323; Lucan. 9,695; Sil. 12,617; Ian. Pann. Guar. 495 | certaminis huius] Ov. met. 10,584–585 || 105 super aethera] Verg. Aen. 1,379; Lucan.1,678–679; Ov. fast. 3,347–348; Apul. met. 4,33,5; Hyg. fab. 14,33,14 || 107 satis largos caelo demittere] Verg. georg. 1,23 || 108 primos ortus] Verg. Aen. 4,118 || 109 cognomine dicor] Verg. Aen. 1,530; 3,163,702 || 110 prata virent] Theodolus Eclogae 285 | croceis ego floribus] Serv. georg. 4,109,1 || 111 latos campos] Sil. 10,362; 11,552 | vestio gramine] Verg. georg. 2,219 | gramine campos] Hor. carm. 4,7,1 || 112 arboribus frondes] Ov. fast. 3,237; Claud. rapt. Pros. 2,309 || 113–114 stillantes nectare pennas concutio] Claud. rapt. Pros. 2,88–89 || 114 sub tempore veris] Alcuin. carm. 57,7 || 115 flatibus annum] Claud. rapt. Pros. 2,75 || 116 omnis humus] Claud. rapt. Pros. 2,90–91 || 117 floribus horti] Verg. georg. 4,019 || 118 palmes agit] Verg. georg. 2,364; Ov. fast. 4,128 | agit gemmas] Ov. ars 3,186 | omnis pullulat arbos] Verg. ecl. 3,56; 2,27 || 119 parturit omnis ager] Verg. georg. 3,56; 2,330; Claud. carm. min. 28,40 | pampinus induit ulmos] Claud. rapt. Pros. 2,111 || 120 nivibus fugatis] cf. Verg. Aen. 3,521; Hor. carm. 4,7,1 || 121 arboribus frondes redeunt] Ov. fast. 3,237; met. 2,407–408; Hor. carm. 4,7,1–2 | gramina pratis] Hor. carm. 4,7,1 ||

100 Iungatur vetitis: **Eghm** | ventis **T** || 108 ego **Ehm** *Tel. Borzsák 374*] ago **TPwEg** || 116 'pro, lati, forte leg. *laeti*' *Tel.* || 117 picti **T** | orti **TPw** || 120 Omnis **Pw¹** Omneis **Pw²Eghm** || 122 annus] amnis **Pw¹** ||

- pallentes violae tum mollia prata venustant,
 purpureaeque rosae, nec non et candida rubris
 125 lilia cum calthis, et flos redolentis anethi,
 narcissique fimul, ferugineique hyacinthi,
 Hyblaeumque thymum, casiaeque crocique rubentes,
 nec non cum niveis vaccinia nigra ligustris.
 Omnia tum florent, passim tum flumina circum
 130 mellifer electis exercitus obstrepit herbis,
 atque levi somnos hortatur inire susurro.
 Tum quocunque tuos coneris flectere gressus,
 arrident virides pratis in mollibus herbae,
 arrident croceis halantes floribus horti,
 135 arrident silvae, tellus tum germinat omnis,
 tum formosus ager mollesque sub arbore somni,
 tum volucres dulci permulcent aethera cantu,
 tum canor in fluviis auditur cygneus altis,
 tum gelidi fontes, leni tum murmure serpunt
 140 vallibus ex imis per mollia gramina rivi.
 Sic ego florigeris vernalem flatibus annum
 exorno, et glebas fecundo rore marito.

123 pallentes violae] Verg. ecl. 2,47 | mollia prata] Verg. ecl. 10,42; georg. 3,521 | tum mollia] Sil. 16,443–444 || 124 purpureaeque rosae] Copa 14; Nemes. ecl. 2,48 || 124–125 et candida rubris lilia] Nemes. ecl. 2,47 | candida rubris lilia cum calthis] Verg. georg. 4,130; ecl. 2,50; Ciris 97 || 125–126 redolentis anethi narcissique] Verg. ecl. 2,48 || 126 ferugineique hyacinthi] Verg. georg. 4,183 || 127 Hyblaeumque thymum] Claud. rapt. Pros. 2,125 | casiaeque crocique rubentes] Verg. georg. 4,182 || 128 niveis vaccinia nigra ligustris] Verg. ecl. 2,18 | vaccinia nigra] Verg. ecl. 10,39; Serv. georg. 4,183,2 || 129 omnia tum florent] Ov. met. 15,204; fast. 1,151 | flumina circum] Aen. 9,679 | tum flumina] Verg. Aen. 4,250–251 || 130 exercitus obstrepit] Stat. Theb. 11,247 | mellifer electis exercitus obstrepit herbis] Claud. rapt. Pros. 2,127 || 131 atque levi somnos hortatur inire susurro] Verg. ecl. 1, 55 || 132 tum quocunque] Val. Flacc. 1,677 | flectere gressus] Stat. Theb. 4,767–768 || 133 arrident pratis] Epist. Guar. vol. I. no. 154. p. 556,45 || 134 arrident croceis halantes floribus horti] Verg. georg. 4,109; Claud. 22,467 || 136 tum formosus ager] cf. Ov. fast. 3,241 | mollesque sub arbore somni] Verg. georg. 2,470; Serv. georg. 2,470,1 || 137 dulci cantu] Ian. Pann. epigr. 14,6 M. | volucres permulcent aethera cantu] Verg. Aen. 7,33–34; Epist. Guar. vol. I. no. 154. p.556,47; Claud. rapt. Pros. 1,246; carm. min. 25,106 || 138 canor in fluviis cygneus] cf. Verg. Aen. 7,699–701 | canor] Verg. georg. 4,71 || 139 gelidi fontes] Verg. ecl. 10,42; Lydia 120; Serv. ecl. 10,42,1 | tum murmure] Verg. Aen. 12,591; Ov. met. 4,83; Val. Flacc. 1,626; Claud. 28,269 || 139–140 murmure serpunt vallibus ex imis rivi] Ian. Pann. pac. Ital. 7–8 || 140 gramina rivi] Verg. ecl. 10,29 || 141 flatibus annum] Claud. rapt. Pros. 2,75 || 142 glebas fecundo rore marito] Claud. rapt. Pros. 2,88 ||

123 mollia] nubila **Pw^{Pr}** || 126 ferugineique **TPwEgh** || 127 rubentis **T** || 130 arcum **Pw¹** || 131 inre **Pw¹** || 132 Tu **T** | quo *om.* **Pw¹** || 133 virides pratis **TPw^{corr.}**] pratis virides *cott.* || 134 orti **TPw¹** || 138 *om.* **Eghm** ||

- Ergo mihi meriti palmae debentur honores.
 Haec Zephyrus. Cuncti vario sermone fremebant.
 145 Cum Boreas tales effudit pectore voces,
 cui domus est gelido septem subiecta trioni:
 'Et mihi sunt vires, et me pater edidit Astreus.
 Et nobis nostrum sit ius, precor, edere robur.
 Quis vos, o caeci, quis agit temerarius error?
 150 Ne tantam palmam cupidis exposcite votis,
 quae mihi debetur, vires cognoscite vestras.
 Quas alii nubes glomerant, ego flatibus illas
 propulso medium caeli vergentis ad axem.
 Vis atrox, iraeque truces, animique minaces,
 155 et mixta saevus rabie furor, impetus ingens
 sunt mihi pro telis; turbo est mihi fulminis instar.
 Liber ab hoc nobis quotiens datur exitus antro,
 imbriferis nunquam fuscatur nubibus aether.
 Diffugiunt caelo nimbi, fit lucidus orbis.
 160 At cum marmoreas pelagi convertor ad undas,
 in morem quanquam stagni placidaeque paludis
 prostratum sileat ventis re<ti>centibus aequor,
 continuo vasti surgunt in nubila fluctus,

143 meriti honores] Verg. Aen. 3,118,264; 5,652; 8,189; Stat. Theb. 6,619; 12,819 | meriti palmae] cf. Verg. Aen. 5,70 || 144 cuncti fremebant] Verg. Aen. 1,560; 5,385 | vario sermone] Verg. Aen. 6,160; Ov. met. 4,39; Serv. Aen. 6,160,1 || 145 tales effudit voces] Verg. Aen. 8,70 | effudit pectore voces] Catull. 64,125; 202; Verg. Aen. 5,409; 5,482; 11,377; 11,840; Lucan. 2,284–285 || 146 cui domus] Verg. Aen. 5,214; Val. Flacc. 1,837 | gelido septem subiecta trioni] Verg. georg. 3,381; Ov. met. 2,171 || 147 et mihi sunt vires] Tib. 2,6,10; Ov. epist. 1,109; 8,60; 16,354 || 149 Quis vos] Claud. 20,22 | temerarius error] Ov. met. 12,59 || 150 cupidis exposcite votis] Ov. met. 9,546 || 151 vires cognoscite vestras] Liv. 6,18,5,3 | vires vestras] Ov. met. 1,278 || 153 medium axem] Verg. Aen. 6,536 | ad axem] Lucan. 3,359; Epiced. Drusi 319; Iuv. 6,470 || 154 vis iraeque animique minaces] Ov. met. 6,688 || 155 impetus ingens] Lucr. 5,200; Aetna 505–506; Stat. Theb. 12,203 || 156 pro telis] Sen. Herc. fur. 44 | fulminis instar] Ov. ars 3,490; Waltharius 975–976 || 157 datur exitus] Verg. Aen. 6,894 || 158 imbriferis nubibus] Lucan. 9,455; Claud. 17,109 | nubibus aether] Lucr. 6,268; Laus. Pis. 147; Lucan. 3,522; Ov. met. 13,582; fast. 2,71 || 159 lucidus orbis] Verg. georg. 1,459 || 160 marmoreas pelagi undas] cf. Verg. Aen. 6,729 || 161 in morem quanquam stagni placidaeque paludis] Verg. Aen. 8,88; Serv. Aen. 8,57,8 || 162 prostratum sileat aequor] Verg. Aen. 1,164; 8,89; ecl. 9,57 || 163 continuo vasti] Verg. Aen. 5,368 | vasti fluctus] Verg. Aen. 1,86,333 | in nubila fluctus] Lucan. 4,81 Stat. silv. 3,2,74 ||

145 Boreas *mg. add. Pw* | talis **Pw**¹ || 147 pater] post **T** || 150 Ne cupidis tantam votis exposcite palmam *Tel.* | tantum **Pw**¹ || 156 fulminar **Em** || 162 sint milia cuncta *mg. add. Pw*³ | ventis reticentibus *e. g. scripsi*] undis recentibus **TPw**¹ undis resonantibus **Pw**² *cf. Catull. 11,3–4* undisque tacentibus **Eghm** (*omnes metro invito*) 'Versus 162. est mendosus, forte pro, *undisque*, legendum esset, *ventisque*' *Tel.* ||

- et totum subito miscerier incipit aequor,
 165 illisaeque sonant scopulorum cautibus undae.
 Quantus sidereos Atlas qui sustinet axes,
 Parnassusque biceps, et Eryx, et Taurus et Othrys,
 quantus apex Aetnae, aut nubes superantis Olympi,
 quantus Athos; tanti tolluntur in aethera fluctus,
 170 monstrososque sinus agitant; undaeque tumentes
 horrendum per saxa fremunt, ac littora pulsu
 tota sonant, crebrisque gemunt agitata procellis.
 Tum supereffusus pulsata cacumina gurgis
 obruit, et pressi latitant sub gurgite montes,
 175 ac totum spumis fervet candentibus aequor.
 Pulsu reclamant scopuli; simul aestuat imum
 vorticibus fundum, et nigramentem eiecit harenam.
 Tum quascumque mari puppis deprendit in alto
 turbo rapax, illas aut fluctibus obruit ipsis,
 180 aut illidit humo, aut scopulis infigit acutis,
 denique tum vasti surgunt in nubila fluctus,
 ut quotiens summas conscendit pinus in undas,
 contingant celsi nubes carchesia mali;
 at quotiens rursum subsidit hiantibus undis,
 185 tellurem fundo atque imas contingat harenas.
 Sic superinfusus perit omnis fluctibus alnus,
 apparent lacerae tantum vestigia puppis,

164 miscerier pontus] Verg. Aen. 1,124 || 165 cautibus undae] Lucan. 6,691 || 166 Atlas sustinet axes] Ov. met. 2,296–297 || 167 Parnassusque biceps et Eryx et Taurus et Othrys] Ov. met. 2,221 || 168 nubes superantis Olympi] cf. Ov. met. 1,317; Ian. Pann. eleg. 31,197 M. || 169 quantus Athos] Verg. Aen. 12,701 || 170 monstrososque sinus agitant] Lucan. 5,620 | undae tumentes] Lucan. 5,640–641 || 171 saxa fremunt] Verg. Aen. 7,590; 12,922 || 171–172 pulsu sonant] Verg. georg. 4,49–50 || 172 gemunt agitata] Sen. Agam. 468–469 || 173 pulsata cacumina] Ov. met. 1,310 || 174 pressi latitant sub gurgite] Ov. met. 1,290 | sub gurgite montes] Val. Flacc. 4,583; Sil. 1,593 || 175 fervet aequor] Verg. georg. 1,327 || 176–177 aestuat imum vorticibus fundum] Verg. georg. 3,240–241; Aen. 3,577 || 177 nigramentem eiecit harenam] Verg. georg. 3,241 | eiecit harenam] Stat. Theb. 4,521–522 || 179 turbo rapax] Lucan. 5,595 | fluctibus obruit] Ov. met. 11,210 || 180 cf. Verg. Aen. 3,565 | hiantibus undis] cf. Verg. Aen. 1,106; Lucan. 5,641 || 181 vasti surgunt] Manil. 5,584 | in nubila fluctus] Lucan. 4,81; Stat. silv. 3,2,74 || 183 carchesia mali] Cinna carm. 2,1; Lucan. 5,418 || 186 perit omnis] Laus. Pis. 9–11 || 187 apparent] cf. Verg. Aen. 1,118 | lacerae puppis] Lucan. 8,755 | tantum vestigia] Germ. 522 | vestigia puppis] Stat. Theb. 6,716–717 ||

164 toto **T** | miscerier **T** || 165 cantibus **T** || 166 Comparatio *mg. add.* **Pw** || 167 otrix **TPw** eryx **Eg** otrix **Eh** || 170 -que² *om.* **T** || 175 condentibus **TPw** || 178 puppis **Eg** puppis **Pw²Ehm** puppes *Tel.* || 181 tam *coni. Tel.* || 185 atque] ac **TPw** | atque imas] imas ut **Eghm** || 186 almis **Pw¹** ||

- antennae fractique natant in gurgite remi,
 et saturaturi phocarum corpora nautae.
 190 Saevit hiems, fundo pelagi furit aestus in imo,
 saepius Adriacas Aegaeum transit in undas,
 transilit Ionium gurges Tyrrhenus in aequor.
 Tum maris immensi fugit omnis territa proles,
 ac tanto rerum stupet exagitata tumultu,
 195 diffugiunt phocae, et pelago conduntur in imo,
 illis undarum somnos fragor excutit ingens;
 non sese assuetas tollunt delphines in auras.
 Ipsam etiam divum terret salis ira catervam:
 non meminit varias Proteus mutare figuras,
 200 innexis nec monstra premit scopulosa lacertis
 maximus Aegaeon, centum cui brachia dicunt.
 Tum Nereus fundum refugit tremebundus in imum,
 cumque suo Phorcus coetu conterritus haeret,
 et stupet attonitus trepida cum matre Palaemon,
 205 nec non Euboicus liquidarum cultor aquarum.
 Oblitus conchae Triton pavet; occultit omnis
 Nereidum coetus gremio se matris aquoso,
 eversasque domos et fracta sedilia luget.

188 fracti in gurgite remi] Verg. Aen. 5,209 || 189 phocarum corpora] Ov. met. 2,267 ||
 190 saevit hiems] Ov. met. 13,709 | furit aestus] Verg. Aen. 1,107; 2,759; Val. Flacc.
 2,614 || 191 saepius Adriacas Aegaeum transit in undas] Lucan. 5,613; Claud. 5,39 |
 Adriacas undas] Lucan. 2,407; 3,190; 5,380 || 191–192 Adriacas Aegaeum transit Ionium
 Tyrrhenus] Lucan. 5,613–614 || 193 maris immensi] Verg. georg. 3,541 | fugit omnis]
 Hor. sat. 1,3,58; Ov. epist. 14,75; met. 13,938; Stat. Theb. 9,244; Sil. 2,627 || 193–194 ma-
 ris fugit proles tanto exagitata tumultu] Claud. rapt. Pros. 3,6–7 || 195 diffugiunt phocae]
 Verg. georg. 3,543; Claud. rapt. Pros. 2,204 | conduntur in imo] Maxim. eleg. 1,141; Verg.
 Aen. 2,401 || 197 Non sese assuetas tollunt delphines in auras] Ov. met. 2,265–266; trist.
 3,10,43–44; Claud. 17,320 || 198 divum terret] Verg. Ciris 363 || 199 non meminit Pro-
 teus mutare] cf. Claud. rapt. Pros. 3,13; Ov. met. 8,730–731; Verg. georg. 4,440 | mutare
 figuras] Tib. 3,7,63; Manil. 1,491; Ov. Ib. 425 || 200–201 innexis monstra premit lacertis
 Aegaeon] cf. Ov. met. 2,9–10 || 200 nec monstra] Stat. Theb. 7,402; Sen. Herc. Oet. 54 |
 monstra scopulosa] cf. Stat. Ach. 1,55 || 201 Aegaeon centum cui brachia dicunt] Verg. Aen.
 10,565 || 202 Nereus fundum in imum] Verg. Aen. 2,419; Ov. met. 2,268–269 || 203 suo
 Phorcus coetu] cf. Verg. Aen. 5,824 || 204 et stupet attonitus] Verg. georg. 2,508; Serv.
 georg. 2,508,1 | cum matre Palaemon] Verg. Ciris 396; Ov. met. 4,542; Stat. silv. 2,1,180;
 3,2,39 || 205 nec non Euboicus liquidarum cultor aquarum] Ov. met. 14,4 || 206 oblitus
 conchae Triton] cf. Verg. Aen. 10,209; Ov. met. 1,333 || 206–207 omnis Nereidum coetus]
 Sil. 3,412–413 || 207 gremio] cf. Stat. Ach. 1,541 ||

188 *Átemne* **T** || 191 *ageum* **T** || 196 *sompnos* **T** || 203 *phoreus* **T** | *phorcus* **Egh** | *Phor-*
cyn **Em Tel.** || 205 *euboicis* **TPwEgh** || 207 *cæcus* **Egh** | *martis* **TPw** | *Martis* **Egh** |
aquaso (*aquoso inter Emendanda*) *forte leg. aquosae* **Tel.** | *aquosae conferens* *Ov. epist. 3,53*
Török ||

- 210 Ipsam etiam Tethym vasti furor aequoris urget,
Oceanique senis mentem perturbat; et ipse,
cui totae parent cum monstris omnibus undae,
cui divum pelagi chorus, imperiumque tridentis,
non torvos summo vultus efferre profundo,
non audet celeri volitare per aequora curru,
215 undarum tanto miscentur cuncta tumultu.
Quae mihi sint pelago vires, audistis, in alto,
at nunc, quis terras perturbem flatibus ipsas,
eloquar, et magnum quo pulsem turbine caelum.
Principio totas ferus ab radicibus imis
220 evello segetes, summumque per aethera verro,
et longos miseris cultoribus infero luctus.
Nec potis est mites tutari pampinus uvas.
Hinc nivibus terram commixta{m} grandine pulso,
efferus et passim canis exuro pruinis.
225 Sunt mihi concretae glaciali frigore pennae,
barba mihi glacie, nivibus riget horrida vestis,
caesariem mihi grando tegit, frontemque pruinae.
Possum ego pulveream glomerare per aera nubem,
possum convulsas per inania {e}volvere silvas,
230 possum concussas prosternere flatibus arces.
Saepius et ferrum, seu magnae fragmina rupis
verro per aeras tantis cum flatibus auras,

210 Oceanique senis] Ov. fast. 5,167–168 || 212 divum pelagi] Sil. 14,583 | chorus] Verg. Aen. 5,240,823 | imperiumque tridentis] Verg. Aen. 1,138 || 213 torvos vultus] Ov. met. 2,270; Sil. 15,134 | summo vultus efferre profundo] cf. Verg. Aen. 1,127; Val. Flacc. 1,641–642; Sil. 17,236–239 || 214 non audet] cf. Ov. met. 2,270–271 | celeri curru] cf. Verg. Aen. 10,440; 12,478 | (volitare) per aequora curru] Verg. Aen. 1,147; 5,819; 12,524; Homer. 476; Val. Flacc. 6,105; Sil. 2,172 || 215 cuncta tumultu] Sil. 5,31–32 | miscentur tumultu] Verg. Aen. 2,486 || 216 pelago alto] Lucan. 9,311–312 || 219 ab radicibus imis] Lucr. 1, 353; Verg. georg. 1,319; Ov. met. 15,548 || 221 longos luctus] Verg. Aen. 2,26; 11,214; Claud. carm. min. 53,58 | miseris cultoribus] cf. Verg. Aen. 12,453 || 222 mites pampinus uvas] Catull. 62,50 | pampinus uvas] Verg. georg. 1,448; Dirae 12; Nemes. ecl. 3,37; Sedul. carm. pasch. 3, 11 || 223 commixta grandine] Verg. Aen. 4,120; 4,161; Serv. Aen. 1,161,1–2; 4,339,12 | grandine pulso] Ov. met. 6,692 || 224 canis exuro pruinis] Val. Flacc. 2,287 || 225 glaciali frigore] Ov. met. 9,582 || 226 barba glacie riget horrida] Verg. Aen. 4,251 | riget horrida] Ov. met. 8,284; Stat. Theb. 1,109 | riget vestis] cf. Verg. georg. 3,363 || 228 pulveream nubem] Verg. Aen. 8,593; Sil. 2,174; 14,210; Ov. met. 6,705 || 229 convulsas silvas] cf. Ov. met. 6,691 | volvere silvas] Ov. met. 12,518–519 ||

209 Tethyn *Tel.* || 210 -que *om.* **T** | ipse *coni. Tel.*] ipsam **TPwEghm** || 217 Ac **T** | queis **Eghm** || 221 insero **T** || 222 pampinus **T** || 223 commixta *Tel.*] commixtam **TPwEghm** || 224 canis] Vt canus ca[ni] *mg. add.* **Pw** | pruinis canis exuro **T** || 226 harida **Pw** horrida **Egh** || 229 volvere *Tel.*] evolvere (*metro invito sic in archetypo*) **TPwEghm** ||

- ut mox dum mediis pendent sub nubibus, altos
 concipiant ignes, incandescantque volando.
 235 Cum vero autumnus hiemi concessit aquosae,
 concutio pennas, quarum iactatibus omnes
 continuo terrae nivibusque geluque rigescunt.
 Horrendum saliens crepitat per culmina grandio.
 Canescunt montes, pereunt armenta gregesque,
 240 Et circumfusus horrent vallata pruinis.
 Non apro dentes, non crura fugacia cervo,
 non ursis densi prosunt in tergo villi.
 Astringunt subitae currentia flumina crustae,
 concreta glacie cursus frenantur aquarum.
 245 Et iam ferratos plaustrorum sustinet orbis,
 qui ratibus longis fuerat prius hospitus humor.
 Dissilit aes glacie, riget omnis frigore tellus.
 Cum vero densis horrendo flamine silvis
 incubui, nulla remanent super arbore frondes,
 250 tum silvis cadit omnis honos, it stridor in auras,
 tum nemus inclinatur, terramque cacumine tangit.
 Fit sonus, et magno miscentur murmure silvae,
 sternitur omnis humi vulsis radicibus arbor,

234 incandescantque volando] *cf.* Ov. met. 2,728 || 235 hiemi aquosae] Verg. ecl. 10,66 | concessit aquosae] Ov. met. 10,165 || 236 concutio pennas quarum iactatibus omnes] Ov. met. 6,703 || 237 nivibusque geluque] Calp. ecl. 5,108 || 238 horrendum saliens crepitat grandio] Verg. Aen. 1,449; 6,288; 9,632; Ov. met. 14,543 | crepitat per culmina grandio] Verg. Aen. 5,458–459 || 239 pereunt armenta] *cf.* Verg. georg. 3,368 | armenta gregesque] Ov. met. 1,513; Stat. Theb. 10,823–824 || 240 circumfusus pruinis] Verg. georg. 3,368 || 241 non apro crura fugacia cervo] Ov. met. 1,305–306 || 242 densi villi] Varro rust. 2,2,3 || 243 subitae currentia flumina crustae] Verg. georg. 3,360 || 244 concreta glacie] Verg. georg. 1,236 | glacie cursus frenantur aquarum] Verg. georg. 4,136; Serv. georg. 4,136,1 || 245 ferratos sustinet orbis] Verg. georg. 3,361 || 245–246 plaustrorum ratibus prius hospitus] Verg. georg. 3,362; Anth. Lat. 135,1–24 || 247 dissilit aes glacie] Verg. georg. 3,363 | glacie riget] Verg. Aen. 4,251; Rut. Nam. 1,485 | riget omnis frigore tellus] Manil. 3,641 || 248–249 cum vero incubui] Ian. Pann. epigr. 195,3 M. || 249 nulla arbore frondes] Verg. georg. 3,352–353 || 250 tum silvis cadit omnis honos] Petr. epist. metr. 1,10,69 (*silvarum cadit omne decus*) | honos] Verg. georg. 2,404; Hor. epod. 11,6 | cadit omnis] Lucan. 4,311 | it stridor] Verg. Aen. 4,443; Serv. Aen. 4,443,1 || 251 terram cacumine tangit] Ov. met. 8,756 || 252 fit sonus] Verg. Aen. 9,752; Lucan. 1,391; Ov. fast. 2,351; Stat. Theb. 4,814; Claud. carm. min. 52,6 | magno miscentur murmure] Verg. Aen. 1,124; 4,160 | murmure silvae] Homer. 600 || 253 sternitur] *cf.* Verg. Aen. 9,666; Stat. Theb. 6,90 | vulsis radicibus arbor] Verg. Aen. 3,27,650 | vulsis radicibus] Calp. ecl. 2,47–48 ||

236 iactantibus **TEg** || 249 nulla **TPw¹**] nullae (*cf.* Verg.) **Pw²Eghm** || 252 magno *Tel.* magne **T** magnae **PwEghm** ||

- 255 procumbunt fractae celsis cum quercubus orni,
 aesculeaeque trabes et commoda fraxinus hastis,
 et bicolor myrtus, Paphiae gratissima divae.
 Procumbunt piceae, procumbit fagus et ilex,
 et tiliae leves, et densae frondibus ulmi,
 et coryli, et gratae nimium tibi, Delphice, lauri,
 260 et fluctus abies pertentatura marinos,
 nec non flumineae salices et pallida buxus,
 et steriles platani; procumbit populus ingens
 Herculeis dilecta comis fragilesque myricae;
 procumbunt oleae simul aptae navibus alni,
 265 procumbunt aceres, et cum cedris cyparissi.
 Sternuntur palmae cornusque perutilis hastis,
 navigiisque bonae pinus, taxique nocentes.
 Omnes procumbunt silvae, fragor aethera pulsat.
 Ergo ferae silvis quaecunque vagantur opacis,
 270 diffugiunt passim, et caecis conduntur in antris.
 Turbo ferit montes, convulsaque saxa resultant,
 fragmina crebra ruunt laterum, obstantisque ruendo
 in terram passim tanto cum turbine silvas

254 procumbunt orni] Lucan. 3,440 | celsis cum quercubus] *cf.* Verg. Aen. 3,679–680; Lucan. 3,434 || 255 aesculeaeque trabes] Verg. Aen. 6,181; Stat. Theb. 6,101; Ov. met. 10,91 | commoda fraxinus hastis] Ov. met. 10,93; Claud. rapt. Pros. 2,107 || 256 bicolor myrtus] Ov. met. 10,98 | Paphiae gratissima divae] *cf.* Verg. ecl. 7,61–62; georg. 2,64 || 257 procumbunt piceae] Verg. Aen. 6,180; Ov. met. 10,101; Stat. Theb. 6,100; Serv. Aen. 4,507,6; 6,180,1 | fagus et ilex] *cf.* Verg. georg. 1,173; Stat. Theb. 6,93; Claud. rapt. Pros. 2,109 || 258 et tiliaeque leves] Verg. georg. 2,449; Sen. Oed. 537b; Serv. georg. 2,449,1; 2,449,4 | frondibus ulmi] Verg. georg. 2,446; Ov. fast. 3,411; Serv. georg. 2,446,1 | ulmi] Ov. met. 10,100; Stat. Theb. 6,106 || 259 et coryli] Ov. met. 10,93 | et gratae lauri] Ov. met. 10,92,104 | tibi Delphice] Ov. met. 2,543 | nimium tibi] Ov. Ib. 131 || 260 fluctus abies marinos] Verg. georg. 2,68; Claud. rapt. Pros. 2,107; Stat. Theb. 6,107 || 261 flumineae salices] Ov. met. 10,96; Verg. georg. 2,110 | pallida buxus] *cf.* Ov. met. 4,134–135; 10,98; Claud. rapt. Pros. 2,110 || 262 et steriles platani] Verg. georg. 2,70; Serv. georg. 2,70,1; 2,70,6; 2,70,14 || 262–263 populus Herculeis comis] Verg. Aen. 8,276–277; georg. 2,66 || 263 fragilesque myricae] Ov. ars 3,691 || 264 aptae navibus alni] Stat. Theb. 6,106; Lucan. 3,441 || 265 cedris cyparissi] *cf.* Verg. georg. 2,443 || 266 cornus perutilis hastis] Claud. rapt. Pros. 2,107 || 267 navigiisque bonae pinus] Verg. georg. 2,442–443 | taxique] Stat. Theb. 6,101–102 | taxique nocentes] Verg. georg. 2,257 || 268 fragor aethera pulsat] Verg. Aen. 12,724; Lucan. 6,225; Ov. fast. 1,567 || 269 ferae silvis] Verg. georg. 2,342; Sil. 14,596; Serv. georg. 2,342,1 | silvis opacis] Verg. Aen. 11,905; Sil. 3,430 || 270 caecis conduntur in antris] *cf.* Verg. Aen. 9,152 || 271 saxa resultant] Lucan. 7,482 || 273 cum turbine] Val. Flacc. 6,353–354; Sil. 1,362; 5,548; 17,96 ||

258 tiliae **TPw**¹ *Borzsák 373*] tiliaeque **Pw**²**Eghm** *Tel.* || 262 populus] nomen arboris *mg. add. Pw* || 264 *om.* **Eghm** || 265 cypressi **T** || 272 obstantisque **TPw**¹**Egh**] obstantesque *Tel.* ||

- 275 provolvunt, quanto muralis pondere saxi
 moenia pulsa cadunt, pulsu tremit ultima tellus.
 Quid memorem, quantis etiam terroribus olim
 armisonae doctam concussi Palladis urbem,
 cum trepidam fulvis complexus Erechthida pennis
 corripui, et raptam magni per inania caeli
 280 protinus Odrysias abduxi victor ad oras?
 Idem ego rimosae convexa foramina terrae
 cum subii, et vacuis submisi terga cavernis,
 horror agit populos, tum maximus intremis orbis,
 hiscit humus, celsaeque ruunt cum turribus urbes,
 285 subsident montes, pavet implacabilis Orcus,
 umbrarum trepidat Stygia cum coniuge rector,
 immisusque dies magno telluris hiatu
 attonitos gelida terret formidine manes.
 Idem ego vos caelo quotiens sum nactus in alto,
 290 horrisonis totum miscentes flatibus orbem,
 grandineoque meas excussi turbine pennas,
 ipsi estis testes, quanto molimine lucifer;
 concursu nostro medius nam personat aether,
 elisi excussis prorumpunt nubibus ignes,
 295 fulgura crebra micant, tremit ingens turbine tellus.

274 muralis saxi] Sil. 10,512; 14,433 | pondere saxi] Ov. fast. 2,367 || 275 moenia pulsa] Ov. trist. 1,2,48 | ultima tellus] Ov. met. 4,632; trist. 1,3,83; Pont. 1,2,48 | pulsu tremit tellus] Verg. Aen. 12,445 || 276 quid memorem] Verg. Aen. 6,123; 6,601; 8,483; Val. Flacc. 4,600; Serv. Aen. 6,123,1; 6,601,1 || 277 armisonae Palladis] Verg. Aen. 3,544; Stat. Theb. 1,535 | doctam urbem] cf. Ov. epist. 2,28; Prop. 1,6,13; 3,21,1; Hor. carm. 1,7,5 || 278–279 trepidam Erechthida corripui] Ov. met. 6,706–707 || 278 fulvis alis] Ov. met. 6,707 || 279 raptam] Ov. am. 1,6,53; Prop. 2,26,51; Sil. 8,513–514 | magna per inania caeli] Lucan. 9,473; Manil. 1,282–283; De ave Phoenice 76 || 280 Odrysias abduxi ad oras] Val. Flacc. 4,467; Sil. 7,569–570; Ov. met. 6,710 || 281 convexa foramina terrae] Ov. met. 6,697 || 282 submisi terga cavernis] Ov. met. 6,698 || 283 horror agit intremis] Ian. Pann. Gonz. 167 | horror agit] Stat. Theb. 1,403 || 284 hiscit humus] cf. Verg. georg. 1,479; Aen. 8,243; Ov. met. 2,260 || 285 subsident montes] Comm. instr. 41,34 | pavet] Ov. met. 5,356 | implacabilis Orcus] cf. Hor. epist. 2,2,178; Culex 279 || 286 umbrarum trepidat cum coniuge rector] Ov. met. 7,249; 2,261 || 287–288 immisusque dies terret manes] Verg. Aen. 8,246; Ov. met. 5,358 || 287 telluris hiatu] Stat. Theb. 1,184; Val. Flacc. 7,604; Sil. 9,540; Ov. epist. 3,63 || 288 gelida formidine] Ov. met. 2,200; Val. Flacc. 4,646 | terret formidine] Verg. Ciris 363 || 289 idem ego caelo sum nactus aperto] Ov. met. 6,693 || 290 flatibus orbem] Lucan. 4,63 || 292 quanto molimine lucifer] Ov. met. 6,694 || 294 elisi excussis nubibus ignes] Verg. Aen. 3,199; 4,209; Lucr. 2,214; Ov. met. 6,696; 8,339; Serv. Aen. 10,98,6 || 295 fulgura crebra micant] cf. Sil. 17,251–252; Verg. Aen. 1,90 ||

277 doctum **TPw¹** | Palladis **TPwEghm**] Pallados *Tel.* || 293 melius **TPwEghm** | personet **TPw¹** ||

- Tum novus immensis perculsum mo{n}tibus orbem
terror habet; fugere ferae, tum flamma per auras
exiliens silvas aut celsa cacumina sternit.
Tum caeli convexa tremunt, boat arduus aether
300 immensum, motisque labant compagibus axes,
fit fragor, et magno tonitru caelum omne remugit.
Quodque magis mirum est, ipsi mihi concutit ingens
ossa tremor, tantos mundi dum specto tumultus.
Sed quid ego vestras longis ambagibus aures
305 obtundo? Longum est mihi totas pandere vires,
et Titan pronò iam vergit in aequora plastro.
Sed, veluti nostrae monstrant praesagia mentis,
victor ero. Tu rex, tibi quae sit opinio profer.⁷
Dixerat, et magno fremuerunt antra tumultu,
310 excussi resonant nodi, strepituque tonat mons.
Quisque sibi ingentem magno cum murmure palmam
flagitat, et vastis acuit clamoribus iras.
Ni centum rigido nexis adamante catenis
pennas atque manus vinc̄ti post terga fuissent,
315 lis foret in veros pugnae conversa tumultus.
Haec ubi prospexit, solio sic infit ab alto

297 terror habet] Ov. fast. 3,288; Stat. Theb. 3,549; 12,672 | fugere ferae] Verg. georg. 1,330; Stat. Theb. 6,97; Sil. 4,309 || 298 celsa cacumina] Lucan. 5,616 || 299 caeli convexa] Verg. Aen. 4,451; Serv. Aen. 4,451,3; 1,607,8; 4,452,2; 7,543,1; 7,543,3–4 | boat arduus aether] cf. Plaut. Amph. 233; Stat. Theb. 9,30 (*sonat arduus aether*); Sil. 17,251; Verg. georg. 1,324; Aen. 10,102; Lucan. 2,290; Ov. met. 1,151; Pont. 2,8,61 || 299–300 convexa tremunt arduus labant axes] cf. Lucan. 5,632–633 || 300 immensum] Verg. Aen. 7,377 || 301 fit fragor] Ov. met. 1,269; Val. Flacc. 1,818; 5,163 | magno tonitru caelum omne remugit] Verg. Aen. 12,722 || 302 quodque magis mirum est] Ov. met. 7,130; 15,317; Mart. 2,72,5 || 302–303 concutit ingens ossa tremor] Ov. epist. 3,82 || 303 tantos tumultus] Claud. rapt. Pros. 3,7 || 304 sed quid ego] Enn. ann. 9,314; Lucil. 30,1000; Plaut. asin. 125; Catull. 64,164 | longis ambagibus] Lucr. 6,919; Hor. epist. 1,7,82–83 | ambagibus aures] Ov. met. 3,692 || 304–305 aures obtundo] Lucr. 5,1055 || 306 Titan pronò] Ov. met. 11,257; Lucan. 3,40 || 307 sed veluti] Hor. epist. 2,1,235; Petron. 119 vers. 54; Porph. Hor. epist. 2,1,235,1 | praesagia mentis] Ov. met. 6,510; Pont. 2,8,75; Sil. 11,114 || 309 magno tumultu] Verg. Aen. 2,122 || 311 quisque sibi] Val. Flacc. 6, 351; Hor. carm. 3,16,21; Porph. Hor. carm. 3,16,21–22,1 | magno murmure] Verg. Aen. 1,55; Ov. met. 8,552–553 || 312 vastis clamoribus] Verg. Aen. 10,716 | acuit clamoribus iras] Verg. Aen. 9,464; 12,590 | clamoribus iras] Sil. 2,55 || 313–314 centum vinc̄ti post terga] cf. Verg. Aen. 1,295–296 || 313 nexis adamante catenis] Ov. met. 7,412; Claud. 22,39 || 314 manus vinc̄ti post terga] Verg. Aen. 2,57; 11,81; Ov. met. 3,575; Paul. Nol. carm. 19,523 || 316 ubi prospexit] Ov. trist. 3,9,19 | solio infit ab alto] Verg. Aen. 11,301 ||

296 montibus **TPwEghm** || 299 connexa (*cf. epigr. 249,1 M.*) **T** || 308 tibi **TPw¹Borzšák 374**] tua **Pw²Eghm Tēl.** || 310 tonat + et **Eghm** || 313 rigido] rapido **Pw^{PF}** || 314 fuisset **TPw¹?** ||

- arduus Hippotades, et talibus increpat iras:
 'Quis furor, o caeci, quae mentem insania versat
 conspectu in nostro, qui vos rego. Proh scelus ingens!
 320 Proh furor! Haec agitis, tantosque ciere tumultus
 audetis, nec vos nostri reverentia tangit?
 Ni sinitis.' Dederat talis e pectore voces
 Aeolus, ast illis pavidos tremor occupat artus,
 attonitique silent, clamosaque murmura pressant.
 325 Nil ausi mutire palam vultuque remisso
 obliquo regem ac titubanti lumine spectant.
 Non tamen exuta penitus feritate quierunt,
 ingenitam sibi vis naturae tradidit iram.
 Non secus in claustro meditantes proelia tigres,
 330 cum subito iratus pulsuque minisque magister
 aggreditur, cessant, inceptaque proelia linquunt,
 non tamen exuta prorsus feritate quiescunt,
 concussaeque pavent indignanturque; pavere
 indociles metus hinc urget, furor insitus illinc.
 335 Postquam pacatas vidit rex Aeolus iras,
 dat Scythico palmam Boreae, simul imperat ipsis,
 ut nullos ausint post inceptare tumultus.
 Tum simul et nodos luctantibus artat ahenos,
 obfirmatque seras claustrorum et vincula stringit.

317 arduus Hippotades] Stat. Theb. 4,129; 5,560; 6,654; 9,91 | increpat iras] Val. Flacc. 4,3; 7,127 || 318 quis furor, o caeci] Lucan. 7,95 | quae mentem insania versat] Verg. Aen. 4,595; 12,37; Stat. Theb. 5,624; Serv. Aen. 4,592,2; 4,595,1; 4,595,3 || 319 proh scelus] Mart. 2,46,8 | scelus ingens] Iuv. 6,651; Octavia 91 || 320 proh furor] Stat. Theb. 9,14 || 320–321 tantos ciere tumultus audetis] Verg. Aen. 1,134 || 321 vos nostri reverentia tangit] cf. Ov. met. 9,123; 2,293 | nostri reverentia tangit] Stat. Theb. 1,289 || 322 ni sinitis] cf. Sil. 9,476 (*ni desistis*) | dederat tales pectore voces] Verg. Aen. 5,409, 482; 7,560 | e pectore voces] Catull. 64,125; Lucan. 9,255; 9,565; Ov. met. 15,657; Stat. Theb. 10,189 || 323 ast illis] Manil. 3,227; Stat. Theb. 4,697; Iuv. 16,48 | tremor occupat artus] Verg. Aen. 7,446; 11,424; Ov. met. 3,40; Serv. Aen. 7,446,2 || 325 nil ausi] Stat. Ach. 2,9 | mutire palam] Phaedr. 3, epil. 34; Enn. scen. 331 | vultuque remisso] cf. Stat. Theb. 4,768 || 329 non secus ac] Verg. Aen. 8,243; 10,272; georg. 3,346 | non secus tigres] cf. Lucan. 1,327 | meditantes proelia] Verg. Aen. 10,455 || 333 indignanturque] Verg. Aen. 1,55 || 334 hinc urget] Val. Flacc. 6,350 | hinc urget illinc] Verg. Aen. 10,433 || 335 rex Aeolus] Verg. Aen. 1,52; Avien. 619; 624 || 336 dat palmam] Mart. 4,23,4–5 | Scythico Boreae] Stat. Theb. 5,346 | imperat ipsis] Manil. 4,93 || 338 nodos ahenos] Verg. Aen. 1,295–296 ||

322 [...]cisio *mg. add. Pw* | talis **TPw¹** | tales *cett.* || 329 Comparatio *mg. add. Pw* | in **TPw¹** | ac *cett.* || 333 pavore **Eghm** || 334 furor *coni. Tel., cf. Lucan. l. c.; Cic. Sest. 99 (qui aut propter metum poenae, ... aut qui propter insitum quendam animi furorem); Cael. Calcagn. carm. p. 219 ed. Pigna, Venetiis 1553 (et natura prior manet, et furor insitus olim)]* | fauor **TPwEg** | pauor **Ehm** || 337 nullus **T** || 338 arctat **TPw²Eghm** ||

- 340 Haec ubi perfecit, vasto progressus ab antro
ardua teĉta petit, Vulcani opus ignipotentis.
Exultat victor Boreas, laudatque tyranni
iudicium, et laeto testatur gaudia vultu.
At contra amissos inglorius Eurus honores
345 conqueritur, Zephyrusque simul, simul humidus Auster,
irrita frustratis fundit suspiria votis.

340 ab antro] Prop. 4,9,9; Ov. fast. 3,305; Stat. Theb. 4,140; Avien. 1279; Sedul. carm. pasch. 5,341 || 341 ardua teĉta petit] Verg. Aen. 7,512 | Vulcani ignipotentis] Serv. Aen. 8,414 || 343 laeto vultu] Ov. met.10,5; Sil. 3,298 | testatur gaudia vultu] Sil. 16,580; Claud. 64,34; Gratt. Cyn. 237; Claud. 1,191 || 344 amissos] cf. Verg. Aen. 5,519 | honores] Verg. Aen. 5,347 || 345 humidus Auster] Verg. georg. 1,462

342 tyranni] scilicet eoli *supra lineam add.* Pw || 346 Finis *add.* TPw

Carmen ad Lodovicum Gonzagam, principem Mantuanum

Tit. Ad Illustrissimum principem d. Lod. Gonzagam March. Manth. Carmen engomiasticon (encomiasticon **T**²) per Ianum Pannonium **T** *om.* **X** Iani Pannonii ad Ludouicum Gonzagam Carmen **Eh**

SIGLA

T	codex Hispaliensis 7-1-15, ff. 40v-45v
X	codex Vaticanus Latinus 2847, ff. 112r-117v
Eh	editio princeps Sambuciana a. 1569, ff. Ir-Vv
<i>Conr.</i>	editio a. 1754, pp. 129-135
<i>Tel.</i>	editio a. 1784, pp. 238-251 (+ Emendanda in fine voluminis)
<i>Tuomisto</i>	Tuomisto, <i>ActaAntHung</i> 39 (1999) 363-365

- O Lacedaemonios et, quos Actaea creavit
quondam terra, duces, o barbara nomina regum
laudibus et magnos titulis transgresso Quirites,
immortale decus veterum, Lodouice, parentum!
- 5 Quis Superum tantas nobis in carmine vires
fundet, ut ore tuas valeam percurrere laudes?
Magna fuere quidem proavorum gesta tuorum,
inclita quae totum decantat fama per orbem,
at proavita tuis cedunt virtutibus acta,
- 10 nec te praeclarum titulis ingentibus ornant,
Luna sed ut radios fraterno ab sidere sumit,
sic praelustre tuo capiunt de nomine nomen.
Sic Cato, sic Fabius, Pompeius, Scipio, Caesar
praeteriere suos. Nec facta domestica tantum,
15 sed cunctos virtute duces, quos nostra tulerunt
saecula, praecellis; tuus inter cetera splendor
eminet, et nullum sinit elucescere nomen.
Cuncta tuis proprium perdunt collata nitorem.
Sicut, ab Eois cum sol iubar exerit undis,
20 obscurata suam non servant sidera lucem.

1 o Lacedaemonios] *cf.* Verg. Aen. 8,513 || 1–2 Actaea crevit terra] *cf.* Ian. Pann. Guar. 626–627; Verg. georg. 1,278–279 || 2 nomina regum] Verg. ecl. 3,106; Sil. 16,283; Suet. frg. 177,7; Serv. ecl. 3,106,9 || 3 laudibus transgresso] Claud. 8,41; Ian. Pann. eleg. 13,1 M. || 4 immortale decus] Sil. 14,341; Ian. Pann. eleg. 7,1 M.; Claud. 20,282; Stat. Theb. 8,759 | decus veterum parentum] Verg. Aen. 2,448 || 5 quis Superum] Calp. ecl. 4,143; Lucan. 9,860; Stat. Theb. 5,710 | tantas in carmine vires] *cf.* Ian. Pann. eleg. 4,17 M. | tantas vires] Ov. epist. 1,3,11; Octavia 175; Val. Fl. 6,732 | in carmine vires] Land. Xandr. ant. 3,1; Basin. Isott. 1,10,17; Strozz. erot. 4,23,35 || 6 tuas laudes] Prop. 3,1,15; Ov. fast. 2,658; epist. 4,8,87 | valeam percurrere laudes] Ian. Pann. eleg. 7,54 M.; Verg. Aen. 6,627 || 7 gesta tuorum] Giov. Marras. Ang. 2,11; Prop. 3,3,3 || 8 inclita decantat fama] Epist. Guar. vol. II. no. 600. p. 138,19 (*canit undique fama*); Ian. Pann. epigr. 1,3 M. | fama per orbem] Verg. Aen. 1,457; Lucan. 4,574; Ov. ars 2,499; Basin. Isott. 2,10,107 || 9 proavita cedunt acta] *cf.* Ov. met. 11,223; Ian. Pann. epigr. 335,2 M.; celebr. 305 || 10 nec te praeclarum] Strozz. erot. 5,1,136 | titulis ingentibus] Strozz. erot. 6,3,12 || 11 Luna radios sumit] Ian. Pann. epigr. 322,3 M. || 12 praelustre nomen] Ian. Pann. epigr. 306,10 M. || 13 sic sic] Ov. met. 15,856 || 14 facta domestica] Hor. ars 287 || 15–16 duces quos nostra tulerunt / saecula] Verg. Aen. 1,605–606; Serv. Aen. 1,605,2 | cunctos quos nostra tulerunt / saecula praecellis] Mart. Fil. eleg. 1,101–102 (*Excellit virtute omnes quos nostra tulerunt / saecula*) || 18 cuncta tuis collata] Mart. Fil. eleg. 1,105 (*Et collata suis nigrescere cuncta videntur*) || 19 ab Eois cum sol iubar exerit undis] Ov. met. 7,663; fast. 5,547–548; Strozz. erot. 4,8,43; Ian. Pann. eleg. 13,79 M. (*Clarus ab Eois qua sol iubar exerit undis*) ||

3 transgressere **T**¹ || 4 ueterum Lodouice parentum **T Tuomisto** sobolis lodovice uetustae **X** sobolis, Ludovice, vetustae **Eh Tel.** || 5 carmine **TEh** (*cf. eleg. 4,17 M.*) carmina **Xconi. in app. Tel., conferens epigr. 13,11 M. Tuomisto** (*cf. Tuomisto 1995, 347*) || 16 Secula **TX** ||

- Quis melior genitore tuo, quis pace vel armis
 clarior effulsit? Tamen abs te vincitur uno.
 Hectore sic Priamus minor est, sic Nestore Nel<e>us,
 Oenea sic Tydeus, sic fortis Agenora Cadmus,
 25 Amphitryona suum vincit Tiryntius heros.
 Sic Ajax Telamona premit, sic laude Philippum
 fertur Alexander superasse, Philippus Amyntam.
 In genitore tuo vigit cultura severae
 maxima iustitiae: dignas exolvere norat
 30 mercedes rectis, norat punire nocentes.
 Te nec Aristides, nec te hac virtute Zaleucus
 exuperare queant, Graiae nec plurima gentis
 nomina, quae veterum celebrant monumenta virorum.
 Mirandum enituit divinae mentis acumen
 35 in genitore tuo: saepe ut ventura videre
 posset, et innumeris praediceret ante diebus.
 Te velut Hammonem Dodonaeasve columbas,
 Delphica vel populis cantantem oracula Phoebum
 saecula nostra colunt, celebrant, venerantur, adorant.
 40 Quis genitore tuo moderatior extitit, aut quis
 calliditate prior? Quis munificentior alter?
 Edere magnificos norat pro tempore sumptus,
 semper eum summam Fortuna vehebat ad arcem,

21 melior genitore] Val. Fl. 3,112 | pace vel armis] Claud. 20,91; Strozz. erot. 4,15,2; Nald. eleg. 2,4,77 || 22 abs te vincitur] Cic. Planc. 18,3 || 23–27 sic minor sic vincit] cf. Ov. met. 15,855–858 || 25 Tiryntius heros] Ov. ars 2,221; met. 7,410; Stat. Theb. 6,489; Val. Fl. 2,373, Ian. Pann. epigr. 25,5 & 348,3 M. || 26 sic Ajax Telamona premit] Iuv. 14,213–214; Stat. Ach. 1,501 || 27 fertur Alexander] Claud. 8,374 || 28–29 cultura iustitiae] cf. Lucan. 2,389 || 29–30 dignas exolvere mercedes] Verg. Aen. 1,600; Stat. silv. 1,2,3 || 30 punire nocentes] Iuv. 13,101 || 31–32 Zaleucus exuperare] cf. Val. Max. 6,5, ext. 3; Gal. Mart. carm. 2,275; 11,6–7 || 32–33 Graiae plurima gentis nomina] Lucr. 3,3; Ov. met. 4,16–17; Homer. 1028 || 33 veterum celebrant monumenta virorum] Verg. Aen. 3,102; 8,356; Basin. Cyr. 4,41 | celebrant monumenta] Mart. 11,48,1 || 34 divinae mentis] Verg. georg. 4,220 | divinae mentis acumen] Ugol. Ver. epigr. 4,34,16 || 35 ventura videre] Manil. 5,347; Ov. met. 5,146; Tib. [sp.] 3,4,47–48 || 36 innumeris diebus] Vulg. Ier. 2,32 || 37–38 te velut Hammonem oracula Phoebum] cf. Ian. Pann. Guar. 493–494; epigr. 130,1–2 M. || 38 Delphica oracula] Iuv. 6,554–555; Plin. nat. 7,151,1; Ov. met. 15,630–631 || 41 munificentior alter] Franc. Phil. od. 5,9,111–114 (*Qui, Gonzaga, tuas virtutes nescit, is omnis / est virtutis inops flagitiique reus. / Nemo te melior, nec munificentior alter / est inter proceres, quos alit Italia.*) || 42 magnificos sumptus] Giov. Marras. carm. var. 24,67 || 43 summam arcem] Verg. Aen. 2,41; 11,477; Ov. met. 2,306; Sil. 15,477–478 | Fortuna vehebat] cf. Verg. Aen. 11,427 ||

23 Neleus **Eh Tel.** | Nelus **TX** || 27 Amyntan **Tel.** || 29 exsolvere **Eh Tel.** || 34 enituit **TX** | **Tuomisto**] innotuit *metro invito* **Eh Tel.** || 37 hammanem **X** || 39 Secula **TX** | adornant **X** || 42 sumtus **Tel.** ||

- sed minus elatum semper reddebat; amicis
 45 officiosus erat, devictum mitis in hostem,
 corpore formosus, maturus pectore, vita
 integer, alloquio facilis, gravitate verendus,
 religione pius, constans in rebus agendis,
 tardus ad offensas, veniam concedere velox.
 50 Sed tamen his cunctis superatur laudibus abs te,
 quantum seminibus reliquis sublimior aether,
 quantum Roma parens reliquas supereminet urbes,
 cetera vel quantum praefulgens Lucifer astra,
 Luciferum Phoebe, Phoeben splendore coruscus
 55 Sol premit, Oceano quantum vaga flumina cedunt.
 Iulius a Phrygio surgat demissus Iulo,
 surgat Alexander, superas revocetur ad auras
 Flavius, undecimus qui dicitur ordine Caesar:
 nec te muneribus, nec mansuetudine vincet.
 60 Quid tua dona loquar? Quo nunc ego carmine laudem
 transmissum nostro nuper regale Guarino
 et vere dignum Lodovico principe munus?
 Non adeo nobis praesens aspirat Apollo,
 ut tantis dignas meritis persolvere grates

45 mitis in hostem] Avid. 8,2,3 || 46 corpore formosus] Sen. epist. 66,2,5 || 46–47 vita integer] Hor. carm. 1,22,1 || 47 gravitate verendus] Ov. met. 9,270 || 48 in rebus agendis] Lucr. 2,290; Hor. ars 82; Ov. fast. 1,167 || 49 veniam concedere] Lucan. 3,744; Stat. silv. 5,3,264; Basin. Cyr. 3,67 || 51 sublimior aether] Isid. diff. 1, C 82 (*Aether autem sublimior caeli pars est*) || 52 Roma parens] Gal. Mart. carm. 7,2 | quantum Roma supereminet] cf. Verg. ecl. 1,24–25 | supereminet] cf. Verg. Aen. 1,501; 6,856 || 53 quantum praefulgens Lucifer astra] Sen. apocol. 4,1,25; Stat. Theb. 5,291–592; Petr. Afr. 6,90; Strozz. erot. 4,1,2; Ov. epist. 17,71–72 || 54 Luciferum Phoebe] Ov. met. 2,722–723 | splendore coruscus] Apul. met. 5,1,22 || 54–55 coruscus Sol] Verg. georg. 1,233–234 || 55 Sol premit] Basin. astr. 2,357 | vaga flumina cedunt] Prop. 3,11,51; Verg. Dirae 67; Hor. carm. 1,34,9 || 56 Iulius a Phrygio surgat demissus Iulo] Lucan. 3,213 | Iulius demissus Iulo] Verg. Aen. 1,288; Serv. Aen. praef. (*Iulius autem Caesar ab Iulo Aeneae originem ducit, ut confirmat ipse Vergilius a magno demissum nomen Iulo*) || 57 superas revocetur ad auras] Verg. georg. 4,486; Aen. 7,768; Ov. met. 3,101; Sil. 3,712 | revocetur] Mart. 4,16,5; Guar. Ver. carm. 12,53 || 58 Flavius undecimus Caesar] Auson. de XII. Caes. (Lemma XI. Titus); Suet. Tit. 1,1 || 59 nec te muneribus vincet] Verg. ecl.2,57; Mart. 10,17,2 | muneribus mansuetudine] cf. Suet. Tit. 7–8 || 60 quo carmine] Stat. Theb. 3,102 || 61–62 regale munus] Strozz. Bors. 9,67 || 62 dignum Lodovico principe munus] Hor. epist. 2,1,216 || 63 aspirat Apollo] cf. Verg. Aen. 6,12; Homer. 165–166; Ian. Pann. Guar. 19 || 64 dignas meritis persolvere grates] Verg. Aen. 1,600; Stat. Theb. 7,379; Claud. 1,75; Ian. Pann. epigr. 18,4 & 213,11 M. ||

50 superatur **Eh** *Tel.*] superatus **T** superant **X** || 62 Lodouico **T**] Ludovico **XEh** *Tel.* ||

- 65 evaleam. Faveant, ductor celeberrime, votis,
numina cuncta tuis, et te fera bella gerentem
adiuvet armipotens dextra cum Pallade Mavors!
Legimus Aetnaeum quondam cecinisse Platonem
hanc fore felicem prae cunctis urbibus urbem,
70 principe quam docto facilis Fortuna beasset,
vel doctos adamante viros. Nunc sorte secunda
tale Bianoream Fortunae contigit urbem
munus, ut et docto sub principe dives ovarer,
et doctos adamante viros; nam teque tuumque
75 Pierides semper delectavere parentem.
Quippe virentis adhuc primaevo in flore iuventae
diceris ad sacras mentem applicuisse Camenas,
quae Victorini monitis imbuta magistri
ut primum nostras studiosius hauserat artes,
80 edidicit Graias. Gaudere, vir inclite, tanto
praeceptore potes, celebrat quem fama per omnem
Ausoniam; sed plus te Victorinus honoris
discipulo praeceptor habet; non infima laus est,
tam celebrem docuisse virum, quo nulla tulerunt

65–66 faveant numina cuncta] Ian. Pann. eleg. 4,3 M.; pac. Ital. 162; Carm. epigr. 995,24 = Bocc. carm. 1,132 (*et faveant votis numina cuncta tuis*) || 66 numina cuncta] Basin carm. 18,68 | fera bella gerentem] Ov. epist. 2,5,61; met. 12,418 || 67 armipotens cum Pallade Mavors] Homer. 532 | armipotens Mavors (Mars)] Lucr. 1,32–33; Verg. Aen. 9,717; Serv. Aen. 10,21,4; Basin. carm. 18,32 | dextra cum Pallade] Stat. Theb. 12,464 || 68–71 legimus Platonem felicem urbem principe docto vel doctos viros] Ian. Pann. Guar. 415–418; Cic. ad Q. fr. 1,1,29; Boeth. cons. 1,4; Val. Max. 7,2, ext. 4; Epist. Guar. vol. I. no. 256. p. 400,94–98; vol. II. no. 805. p. 492, 195–197 || 69 cunctis urbibus] Sil. 6,389 || 70 principe docto] Ov. fast. 1,19–20 || 71 sorte secunda] Lucan. 4,110 || 72 Bianoream urbem] Serv. Aen. 10,198,1; Ian. Pann. celebr. 278; Serv. ecl. 9,60 (*Bianor conditor Mantuae*) | Fortunae contigit] Ps. Quint. decl. [sp.] 12,21,8 || 72–73 Fortunae munus] Sen. dial. 7,23,3,3; Apul. met. 9,2,28 || 74 teque tuumque] Catull. 66,40; Homer. 89 || 76 primaevo in flore iuventae] Verg. Aen. 7,162; Cic. div. 1,22,3; Sil. 1,376; Serv. Aen. 7,162,1; Ian. Pann. epigr. 372,3 M. || 77 ad sacras mentem applicuisse Camenas] Marras. carm. 10,49; Basin. carm. 8,49 || 78 Victorini magistri] Epist. Guar. vol. I. no. 256. (Guarinus Veronensis illustri adolescenti Ludovico de Gonzaga sal. pl. d.) p. 399,68–69,119: *Scio enim haec et maiora tibi quotidie ex sapientissimo patre et eruditissimo praepceptore Victorino auribus instillari. – Victorini optimi viri et doctissimi magistri* | monitis imbuta] Ian. Pann. eleg. 10,72 M. || 79 nostras hauserat artes] Ov. rem. 11,487; met. 9,66; fast. 5,229 | hauserat artes] cf. Claud. 7,60–61 || 81–82 per omnem / Ausoniam] Sil. 4,10–11 || 83 non infima laus est] Hor. epist. 1,17,35 || 84–85 quo nulla tulerunt maiorem] cf. Hor. carm. 1,12,17–18; 4,2,36–37 | tulerunt / saecula] Verg. Aen. 1,605–606; Serv. Aen. 1,605,2 ||

- 85 saecula maiorem, nec postera proferet aetas.
Cuius Hyperborei laudes canit incola Rheni,
quem virtute sua mediae plaga fervida zonae
novit, in Oceano positi novere Britanni,
et matutino, quae subiacet India, Phoebo.
- 90 Ingenuas Verus vero cognomine Caesar
traditur a priscis coluisse Aurelius artes,
ac praeceptores statuis decorasse superbis,
et placasse suos ut divum numina manes.
Huic ego te merito doctrinae laudibus aequem.
- 95 Denique naturam reor hoc statuisse parentem,
scilicet ut sacris aeternum dedita Musis
gens Gonzaga foret; cum non modo mascula fundens
pectora, quae doctis iuвет invigilare libellis,
Castalidum similes soleat generare puellas.
- 100 His manifesta tuae praebent exempla sorores.
Nunc ea praetereo validis quae gesseris armis,
vel quoniam nondum tantum mea carmina possunt,
vel quia longa foret nobis mora dicere, nam vix
sufficerent tantis centena volumina rebus.
- 105 Et tamen ut reliquis, quis pax, quis bella geruntur,
haud minus hac magnum superas virtute parentem.
Ille licet Venetas ductarit saepius alas,

85 nec postera proferet aetas] Hor. epist. 2,1,42; Lucr. 3,10852 | proferet aetas] Hor. epist. 1,6,24 || 86 Hyperborei Rheni] cf. Lucan. 1,371 | canit accola Rheni] Claud. 8,450 || 87 mediae plaga fervida zonae] Lucan. 4,674; Sen. Herc. O. 1218–1219; 1788 | mediae zonae] cf. Ov. met. 1,49; Tib. 4,1,158 || 90–93 Caesar Aurelius statuis decorasse et placasse manes] cf. Script. Hist. Aug. (Iul. Cap.) Marc Ant. phil. (= Marcus Aurelius) 1,10 3,4–5 || 93 placasse manes] Hor. epist. 2,1,138; Lucan. 8,857; Val. Fl. 5,98 | divum numina] Lucr. 2,434; Verg. Aen. 2,123; Homer. 722; Becc. carm. var. 49,1 || 94 te laudibus aequem] Verg. Aen. 11,125; Serv. Aen. 11,125,1 || 95 naturam parentem] Claud. rapt. Pros. 1,250 || 96 sacris Musis] Ian. Pann. eleg. 10,32 M. (*Musis invigilare sacris*) || 96–97 gens dedita] Liv. 5,1 || 98 doctis iuвет invigilare libellis] Ov. trist. 3,1,71 || 100 manifesta exempla] Quint. inst. 7,4,15,3 | praebent exempla] Cic. Verr. 2,5,137,8 || 101 validis gesseris armis] Paul. Nol. carm. 16,247; Mart. Fil. eleg. 1,109 (*Quid memorem validis princeps quae gesserit armis?*) | validis armis] Gratt. Cyn. 274; Ov. met. 6,678 || 102 tantum mea carmina possunt] Verg. Aen. 9,446 = Sen. epist. 21,5,8; Serv. Aen. 9,444,3 || 103–104 longa mora foret tantis volumina] Ian. Pann. eleg. 12,37–38 M. | vix sufficerent tantis centena volumina rebus] Ian. Pann. pac. Ital. 220–221; Mart. Fil. eleg. 1,113–114 (*vix etiam tantis millena volumina rebus / sufficerent*) || 105 quis bella geruntur] Verg. Aen. 7,444 || 106 superas virtute parentem] Claud. 10,338 ||

85 saecula] Tempora **X** || 86 incola **TX Tuomisto**] accola **Eh Tel.**, cf. *Claud.* || 93 suos] pios **Eh Tel.** || 95 hec **T** || 105 queis ... queis **Eh** | gerantur **Eh Tel.** ||

- et munita suis castella subegerit armis,
 aeternumque decus summumque pararit honorem,
 110 cum Veronaeo defixit signa theatro.
 At te bellantem Mavortius horruit Astor,
 et tandem spoliatus equo, spoliatus et armis
 vix inhonora fugae vertit formidine terga;
 expavitque tuas studiosa Bononia vires,
 115 cum populata suis viduaes rura colonis,
 et circumfessas vallares milite portas.
 Te sensit Picenus ager, cum Marte secundo
 capta supinatis vastares oppida muris
 Assisio primis direpta funditus armis.
 120 Quid nunc commemorem, quas ingeniosa per artis
 bella geras? Quo castra vafer munimine firmes?
 Quis circumventum seducas fraudibus hostem?
 Qua pugnaturas horteriis voce phalanges?
 Ponendis primum loca sumis idonea castris,
 125 ut victum tuto subvectet limite miles,
 praebeat ut viridis iumentis pabula tellus
 suppeditans dulces vivis cum fontibus undas.

108 munita castella] Cic. epist. 2,10,3,2–3; Sall. Iug. 89,1,2; Ian. Pann. Renat. 2,50 | subegerit armis] Liv. 42,23,13,3; Flor. epit. 1,17,73 || 109 aeternumque decus] Lucan. 3,389; Sil. 4,398; 10,88; Basin. carm. 19,34 | summum honorem] Lucr. 5,1123; 5,1275; Iuv. 6,532 || 110 defixit signa theatro] Ov. ars 3,231 || 112 spoliatus equo spoliatus et armis] Sall. Iug. 62,8,1; Cic. Catil. 2,14,12 | spoliatus et armis] Verg. Aen. 6,353; Homer. 435; Mart. Fil. eleg. 1,129 (*et hic regno tandem spoliatus et armis*) || 113 vix inhonora fugae vertit formidine terga] Sil. 14,560; 17,147–148; 6,328 || 114 studiosa Bononia] Ian. Pann. epigr. 244,1 M. || 115 viduaes] Verg. Aen. 8,571 | viduaes rura colonis] Lucan. 1,170; 6,277; Manil. 4,140 || 116 vallares milite portas] Iuv. 10,155 || 117 te sensit] Verg. Maec. 1,16; Homer. 1030; Sen. Ag. 829 | Picenus ager] Tac. hist. 3,42,4; Cic. Att. 8,3,4,2; Mart. Fil. eleg. 1,262 (*Hanc Picenus ager*) | cum Marte secundo] Verg. Aen. 11,899; 12,497; Lucan. 4,388; Val. Fl. 6,602 || 118 capta oppida] Ov. trist. 4,2,20; Prop. 3,4,16 | supinatis oppida muris] Tib. [sp.] 3,7,174; Verg. Aen. 8,355; Sil. 3,213; Claud. 7,121 || 119 funditus armis] Claud. 28,283 || 123 qua horteriis voce] Mart. Fil. eleg. 1,145 (*Qua concursuras hortetur voce cohortes*) || 124 ponendis loca idonea castris] Ian. Pann. Renat. 1,187; Caes. Gall. 1,49 || 125 tuto subvectet limite miles] Ov. trist. 2,1,477 || 126 praebeat ut viridis iumentis pabula tellus] Lucr. 1,228–229; Tib. [sp.] 3,7,161–162; Lucan. 4,410–411 | iumentis pabula] Ian. Pann. Renat. 1,189 || 127 suppeditans] Lucr. 1,230–231 | dulces undas] Lucr. 6,894 | vivis cum fontibus undas] Ov. met. 3,27; fast. 2,250 ||

109 paravit **X** || 113 fuga *coni. Tel., sed cf. 'fugae terga dare' Prop., Ovid. et infra l. 156, Renat. 1,171 & 2,225, 'fugae terga praestant' Iuv. 15,75 (sic 'l. fugae' inter Emendanda apud Tel.)* || 116 circumfessas **T**¹ || 117 secundo] *ferocis mg. T*² || 119 primus **X** || 120 artes **XEH Tel.** || 122 *Queis Eh* || 125 subuertet **X** || 127 Subpeditans **T** ||

- Mox, circumducto claudantur ut agmina vallo,
 ut vallum lata praecingat fossa corona,
 130 efficis, et fossam praeruptus muniat agger.
 Prospicis et tumulos ne callidus occupet hostis,
 neve intercipiat gelidos cum frugibus amnes,
 flumina neve malo temeret potanda veneno.
 At, cum somniferis cessit lux alma tenebris,
 135 et nox atra polum caligine textit opaca,
 sensim sollicitos exploras providus hostes,
 excubias vigilare iubes; paretur, et omnes
 iudice te gratum gaudent perferre laborem.
 At, cum pugna vocat, pro te vel sidera certant,
 140 et tua descendens ad classica militat aether,
 nam concursuras acuit Bellona cohortes,
 agmina Gorgoneis Pallas metuenda colubris
 instruit et fortes certo locat ordine turmas,
 congressis animos Gradivus et arma ministrat.
 145 Haec eadem tamen ipse facis. Quis doctius alter
 componat cuneos? Calles deprendere sollers,
 quis magis expediat statuendis classibus ordo.
 Collibus, an planis aciem committere campis
 praestet; quo laevum firmetur milite cornu,
 150 quae potius mediam defensent agmina partem,
 quo frontem, quo terga modo, quo robore dextrum

128 circumducto claudantur vallo] Tib. 4,1,85 | agmina vallo] Stat. Theb. 10,457; Sil. 4,39; 12,576 || 129 praecingat fossa corona] cf. Verg. Aen. 10,122; 11,475 || 130 praeruptus agger] Sil. Ital. 1,308 || 131 Prospicis et tumulos ne callidus occupet hostis] Ov. rem. 265; Basin. Isott. 3,10,75; Strozz. Bors. 7,542 | callidus hostis] Petr. Afr. 1,271 || 132 gelidos amnes] Verg. Aen. 8,597 || 133 malo veneno] Dig. 9,2,9,2,1 || 134 cessit lux alma tenebris] Verg. Aen. 3,311; Octavia 224 || 135 et nox atra polum caligine textit opaca] Verg. Aen. 5,721; Homer. 632 | caligine textit] Lucr. 6,852; Petron. 122 vers. 128 | caligine opaca] Ov. met. 10,54 || 136 sollicitos hostes] Liv. 2,64 || 137 excubias vigilare] cf. Claud. 8,324 | vigilare iubes] Sedul. carm. pasch. 4,37 || 138 iudice te gratum laborem] Claud. 8,351–352 | perferre laborem] Verg. georg. 2,343; Aen. 5,617; 5,769 || 139 pugna vocat] cf. Verg. Aen. 7,614 || 140 descendens aether] Verg. georg. 2,325–326 | classica] Verg. Aen. 7,637 | militat aether] Claud. 7,97 || 141 concursuras cohortes] Mart. Fil. eleg. 1,145 || 142 Gorgoneis colubris] Claud. rapt. Pros. 2,225 || 143 ordine turmas] Stat. silv. 4,2,39 || 144 animos ministrat] Homer. 395,772 | Gradivus et arma ministrat] Verg. Aen. 1,150; Ov. met. 15,471; Sedul. carm. pasch. 5,286 || 146 componat cuneos] Tac. Germ. 6,6,1 || 148 aciem campis] Claud. 8,327 || 149 laevum cornu] cf. Claud. 5,174 || 151–152 dextrum latus] cf. Claud. 5,174–175 ||

130 et] ut **T** *Tuomisto* | iminet **X** || 131 tumidos **X**^{Pr} || 132 fructibus **X** || 141 nam] Non **X** || 146 solers **Eh** *Tel.* || 148 panis **X**¹ | committere cf. *Luc. 6,323*] descendere **Eh** *Tel.* cf. *Verg. Aen. 11,450* || 150 defendent **T** ||

- conveniat munire latus; quod ponere tutis
 praesidium castris; quos in statione locare.
 Mox crepitante tuba, cum stridulus insonat aether,
 155 signaque collatis concurrunt obvia signis,
 terga fugae dantes revocas, pugnantibus arma
 suggeris. Infelix, quem tunc tuus attigit ensis.
 Non dolus aut virtus, non cum septemplice parma
 ferreus a magno defendit vulnere thorax,
 160 non conserta virum squamis a morte tuentur
 tegmina, quin fulva procumbat stratus harena,
 diruta tormento solet ut procumbere turris,
 ut convulsa cadit ventoso turbine quercus.
 Qualiter abruptus collis nubibus ignis
 165 emicat in medias super alta cacumina terras,
 et sinuosa cadens per inane volumina torquet
 – horror habet mortale genus, tremit arduus axis,
 et vix suppositus tellurem sustinet aer –,
 aut fulmen rapida proscindens nubila flamma
 170 discutit aut celsam Rhodopeio in vertice pinum,
 aut Athon Eoas compulsum ferre carinas

152 munire latus] Ov. met. 11,487; Sil. 3,272 || 152–153 tutis castris] Verg. Aen. 8,603–604; Homer. 350 || 153 praesidium castris] Lucil. 5,220 || 154 crepitante tuba] Prop. 3,11,43 | insonat aether] Strozz. erot. 5,1,99 || 155 signa obvia signis] Lucan. 1,6–7 | collatis signis] Verg. Aen. 11,517 | concurrunt] Ian. Pann. eleg. 26,23 M. | obvia signis] Lucan. 1,6; Claud. 26,462 || 158 dolus aut virtus] Lucr. 5,858; Verg. Aen. 2,390 | septemplice parma] Verg. Aen. 12,925; Homer. 612; Stat. Theb. 7,310–311 || 159 ferreus vulnere] Verg. Aen. 11,817 | ferreus thorax] Verg. Aen. 7,633 || 160 conserta squamis] Verg. Aen. 11,771 = Gell. 2,6,21,4 || 160–161 conserta tegmina] cf. Verg. Aen. 3,594 || 161 fulva harena] Verg. Aen. 5,374 | procumbat stratus] cf. Verg. Aen. 5,481; 11,418 || 162 procumbere turris] cf. Verg. Aen. 9,541 || 163 ut cadit turbine quercus] cf. Catull. 64,105–109 | ventoso turbine] Basin. Hesp. 13,120 || 164–169 qualiter ignis emicat fulmen proscindens flamma] Lucan. 1,151–154; Lucr. 5,1098–1099 || 164 abruptus nubibus ignis] Lucr. 2,214; Verg. Aen. 3,199 | collis nubibus] Sen. nat. 2,12,5,9 | collis nubibus ignis] Drac. de laud. Dei 710; Ov. met. 6,696; 8,338; Sen. Agam. 495 | nubibus ignis] Lucr. 6,200–201 || 165 super alta cacumina] Verg. georg. 2,307 | medias terras] Lucan. 3,61; Ov. met. 2,6 || 166 sinuosa volumina torquet] Germ. 49; Verg. Aen. 11,753; Stat. Theb. 1,562 | cadens per inane] cf. Lucr. 2,202,215,217 || 167 horror habet] Stat. Theb. 8,4; Ov. met. 9,291 | horror habet tremit] cf. Ian. Pann. eran. 283 | mortale genus] Lucr. 1,1015; Lucan. 3,319; Ov. met. 1,188; Strozz. erot. 2,8,97 | tremit arduus axis] Lucan. 5,632 || 169 rapida flamma] Tib. 1,9,49 | nubila flamma] Ov. trist. 1,2,45 || 170 discutit aut celsam Rhodopeio in vertice pinum] Lucan. 1,573 | aut celsam Rhodopeio in vertice pinum] cf. Claud. carm. min. 27,31–32 || 171 Athon Eoas compulsum ferre carinas] Claud. 3,335–336 (*seu remige Medo sollicitatus Athos*) | Eoas compulsum ferre carinas] Lucan. 1,403 ||

155 concurrent **T** || 156 fuga *coni. Tel., cf. ad l. 113* || 158 setemplice **X** || 161 arena **T** || 169 Aut **Eh Tel.] An T At X** || 170 rhodopen **T** ||

- Caucaseasve nives Pangaeave culmina rumpit:
 talis in adversos, nec segnior irruis hostes,
 Te tua de caelo spectantes proelia divi
 175 collaudant, te tota cohors miratur et horret,
 sive leves rapidis praevertis cursibus Euros,
 sive volubilibus celerem se flectere gyris
 cogis equum, lento seu spicula dirigis arcu,
 pectora contorto vel transigis obvia pilo,
 180 fulmineumque rotas trepidis in millibus ensem.
 Doctus es aeratam cunctis opponere peltam
 ictibus, adversa concurrere doctior hasta,
 et circumfuis vallare obsessa catervis
 oppida, et abruptas scalis conscendere turres.
 185 Quin de venturis aliquid praedicere rebus,
 et secreta soles longe praenoscerere fata,
 an cladem, an laetam portendant numina palmam.
 Vera cano, magna res est experta ruina.
 Vel tunc in primis, olim cum Sforcius heros
 190 infregit Venetas memorando Marte phalanges,
 pacis suasor eras et decertare vetabas.
 Sed, cum suaderes, avidum contendere vulgus
 obstitit, et dignas spreto dedit omine poenas.
 Sunt iuvenum vires et fervens sanguine pectus,

172 *Caucaseasve nives*] *cf.* Claud. 18,247; Cic. Tusc. 5,77,10 || 173 *talis in adversos irruis hostes*] Verg. Aen. 12,456 | *non segnior*] Verg. georg. 2,275 || 174–175 *de caelo spectantes divi collaudant*] Mart. Fil. eleg. 1,153–154 (*bellantem spectarunt numina coelo, / laudavere*) || 175 *tota cohors*] Verg. Aen. 11,500; Iuv. 10,17–18; 16,20; Claud. 16,19 || 176 *leves Euros*] Auson. epist. 26,15 | *praevertis cursibus*] Ian. Pann. eleg. 33,3 M.; Verg. Aen. 7,807; 1,307 | *cursibus Euros*] Basin. Arg. 2,502 || 177–178 *celerem flectere gyris equum*] *cf.* Tib. 4,1,91,94; Ov. met. 6,225; epist. 4,80; Ian. Pann. eleg. 11,133–134 M. || 178 *cogis equum*] Claud. 28,226 | *lento seu spicula dirigis arcu*] Stat. Ach. 1,632; Serv. Aen. 11,773,2 | *lento arcu*] Ov. met. 2,419–420 | *spicula dirigis arcu*] Verg. Aen. 11,654 || 179 *obvia pilo*] Tib. [sp.] 3,7,90 || 180 *fulmineum rotas ensem*] Verg. Aen. 9, 441–442 | *fulmineum ensem*] Lucan. 6,239; Val Fl. 6,230 || 181 *aeratam peltam*] Verg. Aen. 7,743 || 182 *adversa concurrere hasta*] Verg. Aen. 11,612–613 || 183 *circumfuis catervis*] Lucan. 8, arg. 3 (*Tum circumfuis abeuntem flere catervas*) || 183–184 *vallare catervis oppida*] Mart. Fil. eleg. 1,155–156 (*novit circumvallare catervis / oppida*); Lucan. 4,224 || 184 *scalas conscendere*] Verg. Aen. 9,507 || 186 *praenoscerere fata*] Sil. 3,7; 6,569 || 188 *vera cano*] Tib. 2,5,63 || 189 *Sforcius heros*] Ian. Pann. Marc. 1203,2401; pac. Ital. 293 || 192 *avidum vulgus*] Stat. Theb. 6,249; Tac. hist. 2,1,16 || 193 *dignas poenas*] Ov. trist. 5,8,9; Mart. sp. 10,3 || 194 *iuvenum vires*] Ov. am. 1,8,47; Plin. nat. 23,120,6–7 | *fervens sanguine (pectus)*] Lucan. 6,667; Sil. 17,488; Serv. Aen. 6,149,7 ||

178–213 *om. Conr.* || 178 *seu*] vel **T** *Tuomisto* || 180 *que*] ue **X** | *rotus* **X** || 189 *imprimis* **Eh** || 193 *Obstit: X* | *spreto*] *sumpto* **X** ||

- 195 consilio melius pollet maturior aetas.
Sed sapere et praestans in eodem corpore robur
perpaucis natura dedit; cum Graia iuventus
cingeret in decimo vincendum Pergamon anno,
viribus Oenides cautum superabat Ulixem,
200 ingenio Oenidam cautus superabat Ulixes.
Nestore maior erat sumptis Telamonius armis,
at minus argutos gestabat pectore sensus.
Te penes hoc geminum munus natura locavit:
est animus sollers, est commoda dextera pugnae,
205 es – quod in Atrida magnus laudavit Homerus –
dux bello sapiens, miles validissimus armis.
Ergo ego dum tacitus mecum tua facta retracto,
sum dubius, quo te genitum sub sidere dicam:
Marsne ferox, mitisne Venus, facundus an Hermes,
210 Phoebeumne tuis natalibus arserit astrum?
Hoc iubet eximiae splendor me credere formae,
Hoc sollers animi vigor et doctrina sagacis,
hoc lepor, hoc studium Mavortis et ignea virtus.
Scorpion incurva minitantem proelia cauda

195 maturior aetas] Liv. 28,43,13,3 || 196 praestans in corpore] Ov. met. 4,631 | in eodem corpore robur] Stat. Theb. 6,840 || 197 Graia iuventus] Lucan. 3,355; 3,516; Ov. epist. 12,203 || 198 in decimo Pergamum anno] Verg. Aen. 11,290; Ov. met. 13,209; Plaut. Bacch. 926–928 (*Priami patriam Pergamum decumo anno post subegerunt*) || 199 cautum Ulixem] Ov. trist. 1,2,9 || 199–200 cf. Ov. met. 13,354–355,360–369 || 200 ingenio superabat] Lucr. 3,1043 || 201 sumptis armis] Verg. Aen. 2,676; Ov. fast. 4,881 | Telamonius armis] Ov. ars 2,737 || 202 gestabat pectore] Val. Max. 7,2, ext. 3,6 | pectore sensus] Verg. Aen. 12,914–915; Lucan. 5,760; Sil. 10,472; Claud. rapt. Pros. 1,5 || 203 geminum munus] Sen. Med. 230 | natura locavit] Manil. 2,723; Stat. Theb. 10,88 || 204 animus sollers] Liv. 7,14; Homer. 176 || 205 magnus Homerus] Hor. ars 359; Ov. epist. 3,9,24 || 206 dux bello sapiens] Vell. 2,29,3,4 || 207 tacitus mecum] Verg. ecl. 9,37; Boeth. cons. 1,1 | mecum tua facta retracto] Ov. trist. 5,7b,63; met. 7,714 || 208 sum dubius] Ov. trist. 3,3,25 | quo te genitum sub sidere dicam] Manil. 5,97 || 209 Marsne ferox] Ian. Pann. epigr. 308,3 M.; Epist. Guar. vol. I. no. 19. p. 50,30 | mitisne Venus] Tib. 1,10,66; 2,3,72 | facundus Hermes] cf. Hor. carm. 1,10,1 || 210 Phoebeum astrum] Ugol. Ver. Carl. 8,53 | arserit astrum] cf. Verg. Aen. 11,202 || 211 eximiae formae] Hyg. fab. 36,1 || 212 animi vigor] Strozz. erot. 4,12,13; Pont. Uran. 2,173 | animi sagacis] Lucr. 1,50; 2,840 || 213 studium Mavortis et] Gal. Mart. carm. 2,284 | ignea virtus] Lucan. 9,7 || 214 Scorpion incurva minitantem cauda] cf. Ov. met. 2,82–83; Lucan. 1,658–659; Plin. nat. 27,9,10 ||

199 Vlysses **Eh** | Vlixen *Tel.* || 200 Oeniden *Tel.* | Vlysses **Eh** || 201 sumtis *Tel.* || 202 gestare **T** + in **T**² || 204 solers **Eh** *Tel.* | dextra **T**¹ || 205 Esiquid **TP**^r. E *del.* **T** | ὄμηρος περὶ ἀγαμεινονος ἀμφοτέρων βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητῆρ *add. mg. inf.* **T** (*Il.* 3,179 *citatur e. g. apud Plut. de Alex. fort. 331C*) || 209 mitis ue **T** | hermus **T** || 212 solers **Eh** *Tel.* || 214 Scorpion *acc. cf. Lucan. 9,834* | inculua **X** in curua **Eh** ||

- 215 te roseus nascente dies rapidumve Leonem,
 clara vel Astraeae possedit Virginis ora.
 Iustitiam quod amas, duris quod es acer in armis,
 Iupiter ipse tuos per cetera vindicat ortus.
 Conferat his fortes dominatrix Roma Camillos,
 220 Carthago Hannibalem, Graiae Philopoemena gentes,
 procedat Pyrrhus, vafer huc procedat Hamilcar,
 prodeat exuvias gestans Marcellus opimas,
 et quibus auratus dedit inclita nomina torquis:
 nec pacis rebus poterunt, nec fortibus armis
 225 exuperare tuas quovis sub iudice laudes.
 Mantua bellipotens te principe laeta triumphet,
 te Gonzaga domus tanto laetetur alumno,
 ac supplex Parcas et numina cuncta precetur,
 ut diuturna tuae conservent tempora vitae.
 230 Nam, cum paene puer tantis assuescere rebus
 coeperis, Oceanum transibis et aethera fama,
 dummodo fata tuos producant longius annos.
 Haec memorasse sat est, ne sim prolixior aequo,
 neve semel nostris effundam cuncta Camenis.

215 te nascente] Tib. 4,5,3 | roseus dies] Boeth. cons. 2, carm. 8,5 | rapidumque Leonem] Ian. Pann. eleg. 30,7 M.; Manil. 2,211,550 (*rabidique Leonis*) || 216 Astraeae Virginis] Ov. met. 1,149–150 | possedit Virginis ora] Germ. 612; Claud. 17,132 || 217 duris armis] Basin. Arg. 3,316 | es acer in armis] Verg. georg. 3,346 = Quint. inst. 9,3,20,6; Serv. georg. 3,346,1; Verg. Aen. 12,938; Serv. Aen. 12,938,2–3 || 218 Iuppiter vindicat] Ov. fast. 4,899–900 (*Dicta dies hinc est Vinalia. Iuppiter illam / vindicat*) || 219 conferat Roma] cf. Ian. Pann. epigr. 335,19 M.; Claud. 21,372 | dominatrix Roma] Mart. 1,3,3; 10,103,9 | Roma Camillos] Strozz. erot. 5,3,117 || 220 Graiae gentes] Manil. 1,501; 4,298 | Philopoemena] cf. Liv. 35,25,6; 35,26,9; 35,37,1; Iust. 32,1 || 222 exuvias Marcellus opimas] cf. Ian. Pann. epigr. 336,3–4 M.; Verg. Aen. 6,855 (*spoliis Marcellus opimis*) || 223 quibus auratus dedit nomina torquis] Serv. Aen. 6,824; Ov. fast. 1,601; Liv. 7,10 || 224 pacis rebus] Iuv. 14,72 | nec fortibus armis] Verg. Aen. 10,735; Ov. fast. 5,587; Homer. 463,590 || 226 te principe] Hor. epist. 2,1,256; Ov. trist. 2,1,464 | laeta triumphet] Basin. Isott. 3,5,17; Nald. eleg. 3,17,3 || 227 te Gonzaga domus tanto laetetur alumno] Nald. hast. 55; Callimach. epigr. 2,143,87 | tanto laetetur alumno] Epist. Guar. vol. I. no. 19. p. 50,47 (*Stroccia stirps tanto digne laetatur alumno*); Ian. Pann. epigr. 10,5 M. || 228 numina cuncta precetur] Verg. Aen. 3,543 || 229 tuae conservent tempora vitae] Ov. epist. 3,2,29 || 230 nam cum paene puer] Ov. epist. 16,361; Vell. 2,43,1,3 | puer tantis assuescere] cf. Verg. Aen. 6,832 || 231 Oceanum et aethera fama] cf. Verg. Aen. 1,287; Ian. Pann. Guar. 120–121 || 232 producant longius annos] Ian. Pann. epigr. 306,9 M. || 233 haec memorasse sat est] Stat. Theb. 5,38 | ne sim prolixior aequo] cf. Ian. Pann. eleg. 12,39 M.; Sil. Ital. 10,501 || 234 nostris Camenis] Calp. ecl. 4,46 ||

218 Iuppiter **Eh** | vindicat **TXEh** cf. Guarin. epist. I pp. 44, 119 etc.] vindicat *Tel.*, mavult et *Török* || 219 hic **X** || 220 Annibalem **Eh Tel.** | Philopoemona **X** || 221 Amilcar **Eh Tel.** || 223 torquis] tor... **X** || 224 Nec pacis rebus, poterunt nec *Tel.* || 234 simul **Eh Tel.** ||

- 235 Adveniet, nostrae Lachesis modo ferrea vitae
intempestiva non rumpat stamina dextra,
adveniet tempus, cum te, celeberrime quondam
marchio, nostra chelys plectro graviore sonabit,
et repetet prima fortes ab origine pugnās,
240 curve Sigismundus, qui noverat omnia, Caesar
Gonzagam tanto stirpem donarit honore.
Non ego parva licet nostrae munuscula Musae
nunc genibus commendo tuis, nec carmina supplex
nostra precor laeta digneris sumere fronte.
245 Hoc onus, hanc pro me curam geret, inclite princeps,
vir gravis et prudens, quo iure superbit alumno
Calcagnina domus; talem mea causa patronum
repperit, insignis quem tollit ad aethera virtus.

235 Lachesis ferrea] Claud. 26,54–55 || 235–236 Lachesis / rumpat stamina] Lucan. 3,18–19; Stat. Theb. 8,13; Claud. rapt. Pros. 2,354 || 236 intempestiva] cf. Ov. met. 4,33 || 237 adveniet tempus] Verg. Aen. 10,11; georg. 1,493 || 237–238 nostra chelys sonabit] Claud. 6,18; Ian. Pann. Renat. dedic. 16 || 238 chelys plectro graviore sonabit] Ov. met. 10,150 || 239 repetet prima ab origine] Verg. Aen. 1,372; Ian. Pann. pac. Ital. 171–172 | prima ab origine] Lucr. 5,548; Verg. georg. 3,48 | fortes pugnās] Stat. Theb. 9,651 || 240 qui noverat omnia Caesar] Ov. epist. 16,149 || 241 tanto donarit honore] Verg. Ciris 269 || 242 parva munuscula] Mart. 5,84,7; 7,80,5 || 243 genibus commendo tuis] Ian. Pann. pac. Ital. 374 || 243–244 carmina nostra precor fronte] cf. Ov. fast. 1,3–4; Mart. 1,4,6 (*illa fronte precor carmina nostra legas*) || 244 laeta fronte] Verg. Aen. 11,238; Lucan. 9,1106–1107; Publil. sent. G. 10 || 245 hanc pro me curam geret] Verg. Aen. 12,48; Serv. Aen. 12,48,1 || 246 vir gravis et prudens] Cic. Tusc. 3,48,12; Ian. Pann. eleg. 12,29 M. | iure superbit] Lucan. 9,1054 | superbit alumno] Ian. Pann. eleg. 14,17 M. || 248 insignis virtus] Liv. 24,15,6; Origo gentis Romanae (inc. aucl.) 15,5 (*Ascanium ob insignem virtutem non solum Iove ortum crediderunt*) | quem tollit ad aethera virtus] Ov. met. 13,542; Sil. 9,241; Verg. Aen. 6,130; Serv. Aen. 6,129,6

235–236 om. **T** || 235 modo **X Tuomisto**] non **Eh** si coni. *Tel.* || 236 rumpat **X Tuomisto**] rumpet **Eh Tel.** || 245 honus **T** || 248 Reperit **X**

Exhortatio ad imperatorem Federicum pro pacanda Italia

Tit. Ad Federicum Imperatorem pro pacanda Italia / exhortacio per Iohannem pannonium ·
Ferrarię **T** Exhortatio ad imperatorem Federicum tertium pro pacanda Italia per Iohannem
Pannonium Ferrarie 1452 **Zr** Carmina Jo· Pannonij in laudes Cesarum Ferrarie Anno etc.
lij ·ix· Jan. **Zp** Ad imp. caes. Fridericum tertium Pro pacanda Italia **Jr**

SIGLA

T	codex Hispaliensis 7–1–15, ff. 2r–8v
Zr	codex Latinus Monacensis 15774, ff. 135r–140v, 142r–143v
Zp	codex Latinus Monacensis 5395, ff. 97r–101v, 142r–143v
Jr	editio princeps Rhenani Basiliensis a. 1518, pp. 80–94
Ea	editio Veneta a. 1553, pp. 48–61
Ec	editio Basiliensis s. a. (1555?), pp. 157–171
Eh	editio Sambuciana a. 1569, ff. 79r–86r
<i>Conr.</i>	editio a. 1754, pp. 118–129
<i>Tel.</i>	editio a. 1784, pp. 211–231
<i>Ábel</i>	Ábel, <i>Analec̄ta</i> pp. 22–24

- Induperatorum decus, et sublime ruentis
 Ausoniae, salve, columen, salve inclite Caesar!
 Salve cura deum, salve caput Urbis et orbis!
 Quem nondum nostri curam dimittere mundi
 5 sidera nostra dolent, et lividus ingemit aether.
 Oenotrias, Federice, venis optatus ad urbes.
 Te per gramineos saltus, e vallibus imis
 leniter exiguo serpentes murmure rivi,
 et liquidi fontes, et flumina glauca vocabant.
 10 Te cum frondiferis montana cacumina silvis,
 et freta, quae Hesperias claudunt circumflua gentes,
 te cum supplicibus clamabant oppida muris.
 Credo equidem te sancta deum mortalibus aegris
 numina terrenos tandem miserata labores
 15 demisisse polo frustra retinentibus astris,
 in quo per numeros virtus se effunderet omnes,

1 induperatorum] Lucr. 4,967 | decus et ruentis] Val. Flacc. 2,243 || 1–2 decus et columen] Hor. carm. 2,17,4; Manil. 1,766 (*Iliacae gentis columenque decusque*) | sublime columen] Ov. met. 2,1 | ruentis Ausoniae] cf. Claud. 3,273–274; Hor. carm. 1,2,25–26; Lucan. 5,200–201; Val. Flacc. 2,243 | Ausoniae columen] cf. Sil. 15,385; Catull. 64,26 || 2 salve columen] Ter. Phorm. 287 || 3 Salve cura deum] Tib. [sp.] 3,4,43 | caput Urbis] Cic. pro Milone 90,7 | salve salve] cf. Verg. Aen. 5,80; Catull. 64,23–23b | Urbis et orbis] Ov. fast. 2,684; Henr. Sept. eleg. 3,114; Ian. Pann. eleg. 26,144 M. || 4 quem nondum] Lucan. 8,511 Ov. trist. 4,1,81 | nostri mundi] Claud. 17,51; 20,534; rapt. Pros. 2,222 | curam dimittere] Ov. met. 13,217 | dimittere mundi] Petr. Eb. Aug. 1,33,34 || 5 dolent ingemit] cf. Verg. georg. 1,503–504; Ian. Pann. epigr. 452,33–34 M. || 6 Oenotrias] Verg. Aen. 7,85; Claud. 26,310 | optatus] Claud. 15,231 || 7 vallibus imis] Verg. georg. 1,374; Aen. 3,110; Stat. Theb. 2,221; Serv. Aen. 3,110,1; 10,266,3 || 7–9 te fontes et vocabant] Verg. ecl. 1,38–39 || 7–8 vallibus imis serpentes] Lucan. 1,215 || 8 exiguo murmure] Ov. epist. 17,19 | serpentes rivi] Lucan. 9,974 | murmure rivi] cf. Verg. Copa 12 || 9 liquidi fontes] Verg. georg. 4,18; Serv. georg. 2,200,1 || 10 frondiferis] Lucr. 1,18 | montana cacumina] Ov. met. 1,310; Claud. carm. min. 2,1; || 11 Hesperias gentes] Lucan. 2,318; 4,352; 5,329; 6,585; 10,387 || 12 oppida muris] Tib. [sp.] 3,7,174; Verg. Aen. 8,355; Claud. 7,121; Buc. Eins. 2,27; Homer. 876; Sil. 3,213; Serv. Aen. 8,355,1; Maph. Veg. Aen. 437 || 13 Credo equidem] Verg. Aen. 4,12; Maximian. eleg. 4,45; Paul. Nol. carm. 10,302; | sancta deum] Lucr. 2,1093; 6,417; 6,1272; Culex 83; Ov. met. 14,536; | mortalibus aegris] Lucr. 6,1; Verg. georg. 1,237; Aen. 10,274; 12,850; Paul. Nol. carm. 19,46 || 13–14 sancta deum numina] Lucr. 6,70; Verg. Aen. 2,623; 3,543 || 14 tandem miserata] Verg. Aen. 5,727 | miserata labores] Verg. Aen. 1,597; Ov. met. 4,531; Val. Flacc. 5,278 || 15 demisisse polo] cf. Stat. Theb. 2,115–116; Verg. Aen. 4,268; 1,297 | retinentibus astris] Manil. 4,297 || 16 per numeros omnes] Ov. trist. 5,13,10 ||

4 Que **T** | nūdum **Zrp** || 5 maesta] nostra **Jr Tel.** || 6 Oenodrias **Zp** | Friderice **Jr Tel.** || 7 e] a **Zr** et **Jr Tel.** | ualibus **Zrp** || 9 et¹] Te **Zrp** | et²] te **Zrp** || 10 silvis] lucis **Zrp** || 11 et] Te **Zrp** | experias **Zrp** | laudunt **Zp** || 13 deūm **JrEa** || 16 efuderet **Zrp** | omneis **JrEa** ||

per quem pax totum floreret laeta per orbem,
 et violenta suos sedarent bella tumultus,
 per quem Caesareum transcenderet aethera nomen,
 20 et recidiva novos spectaret Roma triumphos,
 cuius et auxilio sanctae veneranda potestas
 cresceret Ecclesiae, quem mox reparanda maneret,
 quae quondam maduit divino sanguine, tellus,
 per quem barbaries sacris operata profanis
 25 inciperet verum templis ascribere numen.
 Nec secus eveniet: dudum te caelifer Atlas,
 te dudum trepidis summissus collibus horret
 Caucasus, et prona declinat rupe cacumen.
 Te Tanais gemini dirimens confinia mundi,
 30 te tremit amissum deplorans Nilus Osirim.
 Nec proferre solo pavidum caput anxius audet
 Tigris, et Aonios reminiscitur India thyrsos.
 Quare age Romanae sub pristina vincla catenae
 barbara colla reduc; indicere bella profanis
 35 incipias populis, et totis viribus almam
 propagare fidem. Praesens Fortuna favebit,
 et pater omnipotens ingentibus annuet orsis.

17 quem pax] Lucan. 1,171 || 19 Caesareum nomen] Stat. silv. 2,4,29–30 || 20 et recidiva] Verg. Aen. 4,344 | spectaret triumphos] Ov. Pont. 2,2,93; trist. 4,2,19; Mart. 5,19,3 | novos triumphos] Tib. 1,7,5; Claud. 4,11 | Roma triumphos] Mart. 7,6,7; 8,15,5 || 21 veneranda potestas] Lucan. 5,397 || 23 quae maduit sanguine] Ov. met. 13,388–389; Verg. Aen. 12,691 | divino sanguine] Pont. laud. div. 12,12 | sanguine tellus] Culex 28; 306; Ov. met. 13,394 || 24 per quem barbaries] Ian. Pann. Guar. 917 | sacris operata] Verg. Ciris 142 | sacris profanis] Claud. carm. min. 21,2 || 25 verum numen] Ian. Pann. eleg. 16,190 M. || 26 nec secus eveniet] cf. Ov. fast. 4,775 | caelifer Atlas] Verg. Aen. 6,796 || 27 submissus] Claud. 7,122–123; 8,576 || 29 Tanais gemini dirimens confinia mundi] Lucan. 3,273–275 | confinia mundi] Ov. met. 12,40 || 30 deplorans Osirim] Lucan. 8,833 || 31 nec proferre] Rut. Nam. 1,344 | proferre caput audet] cf. Ov. met. 2,270–271; Claud. 21,184 || 32 India thyrsos] Ov. ars 1,190 || 33 quare age] Catull. 61,26; Verg. Aen. 7,429; Colum. de re rust. 10,1,1,230; Laus. Pis. 81 || 34 barbara colla] Prop. 4,5,51; Claud. 22,374 | indicere bella] Verg. Aen. 7,616; Ov. epist. 17,247; Sil. 1,694 || 34–35 indicare bella populis] Ov. met. 6,92 || 35 totis viribus] Lucan. 5,37 || 35–36 almam fidem] Ven. Fort. carm. 2,9,34; 2,12,8 || 36 praesens Fortuna] Verg. georg. 3,452; Serv. Aen. 3,145,2; georg. 3,452,1 | Fortuna favebit] Lucan. 2,320; Guil. Ap. gest. Wisc. 1,442 || 37 pater omnipotens] Verg. Aen. 7,141,770; 8,398; 10,100 | ingentibus annuet orsis] Ov. met. 7,198; Verg. Aen. 9,296,625; 10,461 ||

19 transēderet **Zr** transederet **Zp** || 20 novos] manus **Zr^{Pr}** || 23 9dam **T** || 24 prophanis **TZrp** || 25 adscribere **Jr** ascribere **Tel.** || 26 Hec **Zp** || 27 submissus **JrEa Tel.** | colibus **Zrp** | horet **Zrp** || 29 cunfinia **Zrp** || 30 ammissum **Zp** | Osyrim **JrEa** Osirim **Tel.** || 31 Hec **Zp** | profere **Zrp** || 33 chathenie **Zp** || 34 cola **Zrp** | prophanis **TZrpJr** || 37 annuet **Zrp** ||

- Parce tuam mentem privatis angere curis,
 parce, et sublimis animos super aethera tolle.
 40 Romulidas veteres imitare potentibus armis:
 omnes, qui priscis Romam tenuere sub annis,
 curavere aliquos Romano adiungere semper
 imperio populos. Hic oppida Graia subegit;
 huic dedit insignem pubes Germana triumphum,
 45 Aegyptusque nocens, divesque Britannia lucis;
 est, qui bellaces iuga ferre coegit Hiberos;
 est, qui foedifragos Gallis cum fortibus Afros
 perdomuit; Parthos alius compescuit arcus,
 alter Hyperboreo Dacos summovit ab Histro.
 50 Hos oculis propone tuis, hos lumine mentis
 contemplare duces; vel te fera bella vocabunt,
 vel secura quies tranquilla pace fovebit,
 hos praeceptores regalis delige vitae,
 hos imitans claris studeas praecellere factis.
 55 Quid pateris gentes, falsae quas impius error
 religionis habet, nostrum crudelibus armis
 impugnare Deum? Pudeat te, maxime Caesar,
 claudier angusto Romanos limite fines,
 hos, quibus occasus prius haud suffecit et ortus,

39 sublimis animos] Ov. met. 4,421 | animos tolle] Verg. Aen. 9,637 | super aethera] Verg. Aen. 1,379; Lucan. 1,678; Ov. fast. 3,347; Paul. Nol. carm. 5,41; 18,118; Sedul. carm. pasch. 2,193; Maph. Veg. Aen. 566; 619 || 41 sub annis] Land. Xandr. 3,19,1 || 42–43 Romano adiungere populos] cf. Cic. Man. 35 || 43 imperio populos] Verg. Aen. 6,851; Ael. Lamp. Alex. Sev. 14,5,9 | hic subegit] cf. Strozz. erot. 5,1,11 || 44 insignem triumphum] Claud. 3,54; 26,126 || 45 Aegyptusque nocens] Lucan. 10,3–4,474 || 46 iuga ferre coegit] Ov. epist. 6,97 | iuga ferre] Hor. carm. 2,6,2; Stat. silv. 1,2,138; Mart. 1,107,7; Porph. Hor. carm. 2,6,1–2,4; Sedul. carm. pasch. 1,290 || 47 foedifragos] cf. Gell. 12,2 | Gallis Afros] cf. Verg. Aen. 6,858 || 48 compescuit arcus] Claud. rapt. Pros. 2,232 || 49 Dacos ab Histro] cf. Verg. georg. 2,497 || 50 hos hos] cf. Verg. Aen. 2,294 || 51 fera bella] Ov. am. 2,6,25; epist. 3,123; 13,59; 16,341; Petr. Eb. Aug. 1,15,22 | bella vocabunt] Laus. Pis. 156 || 52 secura quies] Lucr. 3,211; Verg. georg. 2,467; Ov. ars 1,639; Sen. Herc. fur. 175; Opt. Porf. carm. 2,28 | tranquilla pace] Lucr. 1,31; 6,78; Guil. Ap. gest. Wisc. 1,315 || 54 claris factis] Catull. 64,348 || 57 maxime Caesar] Verg. georg. 2,170; Lucan. 10,85; Mart. 5,19,1; Opt. Porf. carm. 10,6; 16,9 || 59 quibus occasus] Stat. silv. 3,3,47 | quibus haud suffecit] cf. Lucan. 10,456 ||

38 augere **Zp** || 39 sublimes **ZrpJr Tèl.** || 43 gragia **Zrp** || 44 germanam **Zp** || 45 no-
 censi **Zrp** | britania **Zrp** || 46 bellaces (*Lucan. 4,402 etc.*)] feroces **Zrp** | fere iuga **Zrp** ||
 47 Galis **Zrp** | affros **Zrp** Aphros **Jr** || 48 artus **Zrp** || 49 submovit **JrEa Tèl.** || 50 ppone
Zrp || 52 tranquila **Zrp** || 53 regali **JrEah Tel. Török** || 54 precelere **Zrp** || 56 Religionis
Zrp || 58 augusto **Zp** | fineis **JrEa** || 59 occassus **Zr** ||

- 60 et gens, quam calido torret plaga subdita Cancro,
quam glaciale premit sidus Stymphalidos Ursae.
Quid pateris dominae quondam tecta aurea Romae
nunc tantum veteres fracta ostentare ruinas,
et resupinatis proavita cadavera bustis,
- 65 qualis erat Troiae facies Priameïdos olim.
Nam, simul Argivis fumarunt eruta flammis
Pergama, et innumeros iacuerunt eversa per annos,
tum situs incepit pronis increscere muris,
et desolatas implerunt gramina fossas.
- 70 Magnorum heroum ruptis disiecta sepulcris
ossa per incultos albebant squalida campos,
iam rimosa cavas prodebant saxa latebras,
Laomedontem laxa compage cadaver
vix tumulus cohibebat hians. Hic Cynthus, hic Tros,
- 75 hic flebat nudus marcentem Dardanus urnam.
Iam Paridis monumenta solo convulsa iacebant,
iam levis Hectoreum cinerem disperserat auster.
Talem nunc stratis Romanam moenibus urbem
aspicimus sola molem testante ruina.
- 80 Huic strue sublimes peregrino marmore muros,
et, cum Roma tuis opibus renovata resurget,

60 et gens] Verg. georg. 2,125; Lucan. 1,20; 4,682; Guil. Ap. gest. Wisc. 2,438; Claud. carm. min. 28,23 | calido Cancro] Claud. carm. min. 28,9 | torret plaga] cf. Lucan. 4,674; 5,24; 9,861 | subdita Cancro] Sil. 1,194 || 61 glaciale sidus Ursae] Lucan. 5,23; Stat. Theb. 1,693; Sen. Herc. Oet. 1584 | Stymphalidos Ursae] cf. Ov. trist. 1,4,1 || 62 dominae Romae] Mart. 1,3,3 | tecta aurea Romae] Opt. Porf. carm. 16,14 || 63 veteres ostentare ruinas] Ov. met. 15,424–425 || 65 qualis erat Troiae facies] Lucan. 7,13 | erat Troiae facies] Ov. trist. 1,3,26 || 66–77 cf. Lucan. 9,964–979 || 66 nam simul] Catull. 64,366 | Argivis flammis] cf. Ov. met. 14,467; Verg. Aen. 10,56; Hor. carm. 1,15,35–36 || 66–67 fumarunt Pergama] cf. Verg. Aen. 3,3 | eruta Pergama eversa] Verg. Aen. 11,279–280; 10,45; 2,571; Sil. 12,362 || 69 et desolatas] Ov. met. 1,349 || 70 magnorum heroum] Sil. 15,276; Maph. Veg. Aen. 517 || 71 ossa albebant squalida campos] Verg. Aen. 12,36; Ov. fast. 1,558 || 72 rimosa saxa] Claud. rapt. Pros. 1,174 | cavas latebras] Verg. Aen. 2,38 || 73 laxa compage] Verg. Aen. 1,122; Stat. Theb. 8,31; Claud. rapt. Pros. 1,115 || 74 Cynthus Tros] Verg. georg. 3,36; Sil. 11,295 || 75 Dardanus] Verg. Aen. 6,650 || 76 monumenta convulsa iacebant] cf. Lucan. 9,977–978 || 77 iam levis] Calp. ecl. 2,31; Ov. fast. 2,457 | levis Auster] cf. Verg. Aen. 3,70 | Hectoreum cinerem] Stat. silv. 2,1,144; Lucan. 9,976–977; Ov. met. 13,426 || 78 moenibus urbem] Maph. Veg. Aen. 405 || 80 peregrino marmore] Plin. nat. 1,36a,3 ||

60 gelido **JrEa** | torquet **JrEa Tel.** || 63 Hunc **Zp** | fractas **T¹JrEa** fractam **T²** fractae **Tel.** | f. veteres tantum *metri causa* **JrEa Tel.** || 64 ressupinatis **Zrp** | proaruita **Zp** || 66 flammis **Zrp** || 67 euersa **Zrp** || 69 gramine **Zrp** || 70 sepulchris **TJrEa** || 71 squalida **ZrpJrEah Tel.** squallida (cf. *ad Renat. 3,105*) **T** || 73 Laomedontem **Zp** || 76 convulsa **Zr** || 77 disperserat **Zr** || 79 Asspicimus **Tel.** || 81 oppibus **Zrp** ||

- arma para populos expugnatura rebelles.
 Sed prius Italicis optatam redde quietem
 urbibus ante omnes unum hoc curare paratus.
 85 Esto memor: pacem colles et robora clamant,
 pacem stagna, lacus, pacem fera saxa loquuntur.
 Ne te crede meis aures adhibere querelis,
 nec nostras audire preces: has pectore maesto
 ipsius Italiae voces manare putato.
 90 Conspicuam augusta regalis imagine formae
 matronam pullo corpus velamine tectam
 finge videre oculis, passo quae inculca capillo
 et stantes laniata sinus, contusa lacertos,
 nec non turrigera frontem praecincta corona,
 95 sed male semirutas sustentans vertice turres
 ante tuos recubare pedes videatur, et aegro
 fulca caput cubito terra vix colla levare,
 et gaudere, suas primum quod adiveris oras;
 mox singultatas eructans pectore voces,

82 arma para] Verg. Aen. 11,18; Stat. Theb. 3,350–351; Sil. 8,157a; Serv. Aen. 9,156,5; 11,18,1 | populos rebelles] Lucan. 1,428 || 83–84 Italicis urbibus] Serv. Aen. 11, 412; Verg. Aen. 11,420 || 84 ante omnes] Verg. Aen. 4,59 | ante omnes unum] Verg. Aen. 5,540; Serv. Aen. 5,540,1 | curare paratus] Sedul. carm. pasch. 4,182 || 85 esto memor] Suet. de poet. 40,15; Paul. Nol. carm. 9,39 || 86 stagna lacus] Lucan. 4,118; Stat. Theb. 3,258 | fera saxa loquuntur] cf. Verg. ecl. 5,28 || 87 crede] cf. Ov. met. 14,692 | crede meis] Laus Pis. 259 | meis querelis] Catull. 64, 195 || 88–89 has pectore maesto voces] Catull. 64,202 || 88 nec nostras audire preces] Catull. 116,6; Verg. Aen. 11,229 || 90–92 conspicuam matronam finge videre] cf. Lucan. 1,186–190 || 90 regalis imagine] cf. Ov. met. 6,74 | imagine formae] Verg. Aen. 6,293; Ov. met. 3,416; 4,676; Claud. rapt. Pros. 3,268; Maximian. eleg. 4,19 || 91 pullo velamine tectam] Ov. met. 11,611 | corpus velamine] Ov. met. 10,578; Sil. 8,187 || 92 finge videre] Ov. epist. 4,176 | passo capillo] Ov. met. 4,521; 5,513; 6,531; 7,257; 9,772; 11,49; fast. 2,813; 5,453 || 93 stantes sinus] cf. Stat. silv. 1,2,270–271 | laniata sinus] Ov. epist. 14,51; met. 2,335 | laniata contusa] Lucan. 2,335; Claud. rapt. Pros. 2,248–249; Aen. 7,503 || 94 turrigera frontem praecincta corona] Ov. fast. 6,321; Claud. rapt. Pros. 1,180 || 95 semirutas turres] Lucan. 1,24; 4,585; Claud. 1,109 || 96 ante tuos recubare pedes] Ov. met. 10,415; Claud. 15,26–27 || 96–97 aegro cubito] cf. Claud. 15,23 || 97 fulca caput] Ov. fast. 6,332; Stat. silv. 5,3,16 | terra vix levare] Lucan. 8,86–87 || 98 et gaudere] Ov. Pont. 3,4,48; Alcuin. carm. 58,33 | primum adiveris oras] Verg. Aen. 3,108; Sil. 9,127 || 99 pectore voces] Catull. 64,125; 64,202; Verg. Aen. 5,409; 5,482; 11,377; 11,840; Lucan. 2,284–285 ||

82 rebeles **Zrp** || 84 curare] parare **Zp** || 85 Esto] *forte leg.* Atque *Tel. II p. 354* | colles **Zrp** || 86 latus **Zp** | locuntur **Zrp** || 87 adibere **Zrp** || 88 Hec **Zp** | preces **Zp** || 90 Conspicuam **Zrp** | forma **Zp** || 91 pulo **Zrp** || 92 *forte leg.* passos – capillos *Tel. II p. 354* | capilo **Zrp** || 94 Hec **Zp** | turigera **Zrp** || 95 sustentas **T** | tures **Zrp** || 97 tera **Zrp** | cola **Zrp** || 98 ad meris horas **Zrp** ||

- 100 ingentem gravibus gemitum miscere querelis.
Ergo his incipiens sermonibus ora resolvit:
'Cum niger ante meos numeraret calculus annos,
tandem se nobis niveo signanda lapillo
obtulit una dies, qua te, clarissime Caesar,
105 conspicio demum nostras invisere terras.
Hoc erat, hoc, votis tempus quod mille petebam.
Saepe sacrata deum lacrimis aspersimus ora,
duximus auratos saepe ad delubra iuvencos
adventus orando tuos, et supplice flamma
110 tura super tepidis Eoa cremavimus aris.
In te nostra salus, in te spes unica pacis
pendet, et est toto terrarum nullus in orbe,
qui plagis medicare meis, mea damna levare
te queat excepto. Nos perdere solus et idem
115 conservare potes; nostrae Fortuna salutis,
te nostrae facit esse necis Fortuna potentem.

100 ingentem gemitum] Verg. Aen. 1,485; 3,555; 11,37; Claud. 5,258 | gemitum miscere querelis] Lucan. 8,87 || 101 his ora resolvit] Lucan. 8, 261–262; Verg. georg. 4,452; Aen. 3,457 || 102 niger calculus] cf. Mart. 12,34,5–7 | numeraret annos] Mart. 7,9,1; 7,14,9 | ante meos] Prop. 3,6,32; 4,2,56; 4,6,2; Tib. [sp.] 3,2,15 || 103 nobis niveo signanda lapillo] Stat. silv. 4,6,8; Mart. 9,52,4–5; cf. Ian. Pann. eleg. 6,1; 23,44 M. || 104 obtulit una dies] Prop. 3,11,70; Corn. Sev. carm. 13,10; Ov. Pont. 1,2,4; Sen. suas. 6,26,11; Sil. 2,5 || 105 nostras invisere terras] Stat. Theb. 2,720 || 106 hoc erat hoc votis] Verg. Aen. 12,259 | hoc erat hoc] Ov. met. 11,694 | quod mille] Stat. Ach. 1,431 | quod mille petebam] Lucan. 7,238 || 107 saepe deum] Verg. georg. 3,486 | lacrymis aspersimus ora] cf. Lucan. 2,30 || 108 duximus auratos iuvencos] Mart. 9,42,10; Verg. Aen. 9,627 || 109 adventus tuos] Claud. 7,122 || 109–110 flamma tura cremavimus] Ov. met. 7,160–161 || 110 tura super] Ov. met. 15,733 | tura Eoa] Mart. 3,65,6; Stat. Theb. 1,263 | tepidis aris] cf. Ov. fast. 2,646; 3,284 || 111 in te nostra salus] Basin. carm. var. 19,52 | nostra salus] Lucan. 4,220; Ov. met. 3,647–648; Sen. Oed. 692; Val. Flacc. 3,673–674; Paul. Nol. carm. 6,2 | in te spes] Ter. Eun. 1054; Phorm. 319; Ad. 455; Sen. epist. 48,8,7 | in te spes unica] Claud. 20,591; 15,62 | spes unica] Sil. 7,1; 10,48; Liv. 3,26,8,1; Sedul. carm. pasch. 1,60; Maph. Veg. Aen. 438 || 112 pendet] Ov. met. 1,186 | toto terrarum in orbe] Lucr. 2,543; 6,629 | nullus in orbe] Hor. epist. 1,1,83; Ov. fast. 4,574; Henr. Sept. eleg. 4,84; Guil. Ap. gest. Wisc. 1,173 || 113 damna levare] Ov. met. 15,547–548; Claud. 22,315–316 || 114 te queat excepto] Ov. met. 2,60; 8,868 | perdere solus] Ov. met. 9,547 || 115 nostrae Fortuna] Lucan. 5,522 | nostrae Fortuna salutis] Ov. epist. 12,73 || 116 facit esse] Catull. 97,9; Lucr. 3,878; Manil. 1,207; Serv. Aen. 1,330,2 | Fortuna potentem] Ov. met. 10,603–604 ||

101 hora **Zp** || 102 calculos **Zp** || 104 Optulit **Zrp** || 105 Completo **T** | nostras demum in uiscere teras **Zrp** || 107 lachryis **TJr** | aspersimus **Zr** asspersimus *Tel.* || 108 ad] alia **Zrp** || 110 Thura **TZrp** || 112 terarum **Zrp** || 113 'forte l. plagas – meas' *Tel.* II p. 354 | mea] qui **Jr** *Tel.* | dampna **Zrp** || 114 exceptio **Zr** exspecto **Zp** || 114–115 Nos ... potes *om.* **Zrp** ||

- Perdere posse sat est, potius servare labora.
 Quo magis in celsa te numina sede locarunt,
 hoc te plus mitem miseris praestare memento.
 120 Hanc Deus ob causam reges statuisse superbos
 traditur, et terris superimposuisse regendis:
 in primis caveant, ne cedat viribus aequum,
 ne quis ob invidiam manibus violeatur iniquis,
 imbellem vexare potens, opulentus egenum
 125 occultis lactare dolis et fraudibus ausit;
 ut bene cuncta suo tueantur subdita regno,
 bella procul pellant, populos in pace gubernent,
 civibus aequa suis sapienter iura ministrent.
 Ergo age, quandoquidem tantum potes, optime regum,
 130 omnis ut inflexo te po<p>lite mundus adoret.
 Da requiem miserae, Martem compesce cruentum,
 eripe quod superest, letalibus eripe bellis.
 Haec et erunt terris, et erunt gratissima caelo,
 his poteris magnum tibi conciliare Tonantem,
 135 his poteris faciles meritis tibi iungere divos.

117 perdere posse] Verg. Aen. 10,879; Ov. met. 13,177; Serv. Aen. 10,879,1 | perdere posse sat est] Ov. epist. 12,75 | sat est] Claud. 3,232; 5,521 | servare labora] Ov. Pont. 1,3,89 || 118 celsa sede] Lucan. 5,16 | sede locarunt] Verg. Aen. 2,525; Claud. 28,23 || 120 cf. Claud. 8,299–305 | Hanc Deus] Ov. met. 1,21; Guil. Ap. gest. Wisc. 4,430 || 121 terris regendis] Lucan. 5,93 || 122 ne cedat viribus aequum] Ov. trist. 5,7b,47; Val. Flacc. 4,621 || 123 ob invidiam] Prop. 2,26a,15; Verg. Aen. 11,539; 10,852; Serv. Aen. 10,852,1; 11,539,1 | manibus violeatur] Cic. Arat. 34,420 || 124 imbellem vexare opulentus egenum] Ian. Pann. Renat. 1,174 || 126 subdita regno] Prop. 1,11,3; Tib. [sp.] 3,7,67 || 127 populos in pace gubernent] Verg. Aen. 8,325; Serv. Aen. 4,229,9; 7,162,4; 8,325,1; 11,252,4 || 129 ergo age] Maph. Veg. Aen. 372 | ergo age quandoquidem] Verg. Aen. 11,587 | optime regum] Verg. Aen. 11,353; Ov. fast. 4,197; Serv. Aen. 11,243,13 || 130 mundus adoret] Lucan. 7,708 || 131 da requiem] Gratt. Cyn. 286; Ov. ars 2,351; fast. 1,667–668 | requiem miserae] cf. Verg. Aen. 12,58 | Martem cruentum] Hor. carm. 2,14,1; Lucan. 4,24; Sil. 11,375 || 132 eripe eripe] Claud. 20,593 | quod superest] Ov. met. 2,300; 4,584; Verg. Aen. 5,691 | letalibus bellis] cf. Ov. met. 11,515; Sil. 10,16 | eripe bellis] Lucan. 4,120 | quod superest] Prud. hymn. 7,83 || 133 terris caelo] Vulg. Matth. 6,10 || 134 magnum Tonantem] Ov. met. 1,170; 2,466 | conciliare Tonantem] Verg. Aen. 1,78–79 | tibi conciliare] Stat. silv. 5,2,59 || 135 meritis tibi] Front. ad am. 2,4,1,4 | tibi iungere] Ov. epist. 20,23 ||

117 labores **JrEa Tel.** || 118 celssa **Zr** cellsa **Zp** || 121 teris **Zrp** || 122 Imprimis **Zrp** || 123 violatur **T** || 124 Imbelem **Zp** || 125 Ocultis **TZrp** | iactare **Zrp** || 126 sua **Zp** || 127 pelant **Zrp** | gubernant **Zrp** || 130 Omnes **T** | inflexo **Zrp**] infelix **TJrEah Tel.** | poplite conī. *Török*; cf. *Stat. Theb.* 6,590 (*poplite flexo*), *Vulg. iud.* 7,6 et *saepē apud Christianos, Call. Exp. carm.* 1,33,6; de *prosodia v. ThlL s. v. 2694,22sq.*] police (cf. *Pierii Valeriani Hieroglyphica. Basileae 1575, p. 260 ad Quintil.* 11,3,119) **T¹Zrp** principe *mg.* **T²** patrem **JrEah Tel.** || 131 cruentam **Zp** || 132 Erripe **Zrp** || 134 conantem **Zp** ||

- Quos nullum iustas adeo compellit in iras
 crimen, ut humanae cursum praecidere vitae.
 Quos non ulla solent adeo benefacta secundos
 reddere, ut instantis nigrum producere Parcae
 140 stamen, et immerito subiturum funere manes
 conservare hominem; cum sit pretiosius unum
 hoc cunctis animal, cum sit caelestibus ipsis
 carius, et sacram deducat ab aethere mentem.
 Quin etiam veterum perhibent monumenta virorum
 145 hunc apud antiquos morem viguisse Quirites,
 cuius Romanum servasset dextera civem,
 tempora vitali gereret circumdata quercu;
 at per quem fusi cecidissent fortiter hostes,
 millia qui Stygias misisset quina sub umbras,
 150 alta triumphali peteret Capitolia pompa.
 Quodsi tunc tantus civem servantibus unum
 praestabatur honos, multosve necantibus hostes,
 quae tibi laus poterit, quae gratia digna rependi,
 qui tot supremam solus promoveris horam
 155 gentibus, e medio qui tot revocaveris Orco
 ereptos fatis homines? Tu mille triumphos,
 tu totidem laurus, tu mille merebere quercus.

136 iustas iras] Verg. Aen. 10,714; Lucan. 8,234; Stat. Theb. 12,589,714; Claud. 20,542 ||
 136–138 iras benefacta] Lucr. 1,49,61 || 139 instantis Parcae] cf. Verg. Aen. 10,624; Culex
 227–228 || 139–140 nigrum stamen] Ov. trist. 5,13,24 || 140 funere manes] Stat. Theb.
 6,71; 8,3; Claud. 1,112 || 141–142 pretiosius animal] cf. Ov. met. 1,76 || 143 deducat ab
 aethere mentem] cf. Claud. rapt. Pros. 3,41 || 144 quin etiam veterum] Verg. Aen. 7,177 |
 monumenta virorum] Verg. Aen. 3,102; 8,356; Serv. Aen. 3,102,1; 8,356,1 || 145 an-
 tiquos Quirites] Ian. Pann. eleg. 24,161 M. | morem viguisse] Claud. 20,211; 24,72 ||
 146–147 servasset civem tempora gereret quercu] Claud. 24,72–74; Lucan. 1,358; Verg.
 georg. 1,349 || 147 cf. Verg. Aen. 6,772 || 148 fusi hostes] Claud. 24,73; Ov. fast. 5,578;
 Ian. Pann. eleg. 21,16 M.; Renat. 1,28 || 149 millia qui quina] Val. Max. 2,8,1 | Stygias mi-
 sisset sub umbras] Homer. 431 | sub umbras] Verg. Aen. 4,660; Verg. Aen. 11,831; Corn.
 carm. 13,25; Homer. 778; Sil. 15,65; Serv. Aen. 4,660,5–6; 11,831,1 || 150 alta Capitolia]
 Verg. Aen. 6,836; Claud. 8,318; Lucan. 9,79 | Capitolia pompa] Ov. met. 1, 561 || 151–
 153 quodsi quae tibi laus poterit] Claud. 24,75; 26,11–14 || 153 tibi laus] Tib. [sp.] 3,7,40;
 Ov. am. 1,2,22; Paul. Diac. Lar. 27–28 | gratia digna] Ov. trist. 1,6,16 | digna rependi]
 Stat. Theb. 9,50 || 154 supremam horam] Lucan. 1,73 || 155 e medio] Prud. hymn. 9,31;
 Enn. ann. 8,263 | medio revocaveris Orco] cf. Claud. 8,58; 26,41–42,448–449; Ov. trist.
 5,9,19 ||

136 cumpellit **Zrp** || 137 Crimem **Zr** | curssum **Zr** || 140 sinbiturum **Zrp** | macies **Zrp** ||
 141 unum] duum **Zp** || 144 perhibentur **T¹** prohibent **Zr¹Zp** || 145 Quiriteis **Jr** || 148 Ac
Zr | fusi **Zrp** || 152 neccantibus **Zr** || 154 suprema **Zp** || 156 Ereptis **T** Erreptos **Zr** |
 mille + merebere **Zrp** | triumphos] quercus **Zr¹Zp** || 157 lauros **TZp** ||

- Cum venias nostras felix ac laetus ad urbes,
 et veneranda sacras initurus foedera taedas,
 160 fac ne maesta tuis occurrere cogar ocellis.
 161 Sic avibus celebres ius connubiale secundis,
 semper amica tuis faveant sic numina votis,
 et te prole beent, totum quae subiuguet orbem,
 accumuletque tuos gestis maioribus actus.
 164a Sic gens nulla tuo renuat succumbere sceptro,
 165 sic felix regnes, sic te per saecula reddant
 prudentem Phoebus, facundum Pleiade natus,
 consilio Pallas, Mars fortibus adiuvet armis,
 sceptriger aeternum Saturnius omine fausto
 augeat imperium; quod terminet Auster et horrens
 170 cum Zephyro Boreas, quod lutea finiat Eos.
 Tempora dum numero, dum res ab origine prima
 saepe meas repeto, bis dena revolvitur aetas,
 et bis millenos exegit Cynthius orbis,
 ex quo vix ullam potui sentire quietem
 175 assidui saevo Martis lacerata furore.

158 venias ad urbes] Verg. Aen. 1,388 | laetus ad urbes] Verg. georg. 2,363; Sen. Troad. 606; Mart. 9,31,5; Sil. 5,375 || 159 veneranda foedera] Ian. Pann. eleg. 6,19 M. | sacras taedas] Mart. 6,2,1 | foedera taedas] Lucan. 8,399; Sil. 6,447; Val. Flacc. 2,173 || 160 fac ne] Lucr. 4,931 | tuis occurrere ocellis] Calp. ecl. 3,2 || 161 avibus secundis] Claud. 7,8–9; Hor. epod. 16,23–24 || 162 semper amica] Prop. 2,16,26; Ov. am. 3,13,36; ars 1,398; 2,156; 2,288; Mart. 5,71,4 | faveant sic numina] Ov. met. 4,702; 9,281; Claud. 8,353 | faveant numina votis] Ian. Pann. Gonz. 65–66 | numina votis] Tib. [sp.] 3,4,53; Ov. epist. 5,5; Pont. 2,8,51; Stat. Theb. 6,919; || 163 te prole beent] cf. Verg. Aen. 1,75 | totum quae orbem] Verg. Aen. 4,231 | totum quae subiuguet orbem] Verg. Aen. 7,258; Ov. met. 12,617; || 165 sic felix] Manil. 3,91 || 166 Pleiade natus] Ov. fast. 5,447 || 167 fortibus adiuvet armis] Verg. Aen. 10,735; Homer. 463; 590; Ov. met. 1,456; fast. 5,587 || 168 sceptriger] Homer. 8 | sceptriger Saturnius] cf. Ov. met. 1,163; 9,242; fast. 1,612 | omine fausto] Sil. 3,217 || 168–169 aeternum imperium] Verg. Aen. 1,230 || 169 augeat imperium] Ov. fast. 1,613 || 169–170 horrens Boreas] Ov. met. 1,65; 15,471 || 170 quod lutea finiat Eos] De ave phoen. 35; Rut. Nam. 1,511 | lutea Eos] cf. Ov. met. 7,703 || 171 tempora dum numero] Ov. epist. 2,7 | ab origine prima] Lucr. 3,331; 3,771; 5,678; Ov. Pont. 4,8,17 || 171–172 ab origine prima repeto] Verg. Aen. 1,372 || 172 saepe meas] Ov. fast. 3,616; Nux [sp.] 175 | bis dena] Claud. 28,392 | revolvitur] cf. Claud. 18,474–475 || 173 bis exegit Cynthius orbis] Ian. Pann. eleg. 14,23 M.; Ov. fast. 3,353 || 173–174 bis ex quo] Claud. 15,154; 26,166–168 || 174 potui sentire] Ov. Pont. 1,6,11 ||

159 cedas **Zp** || 160 ocellis **Zrp** | *vide l. 164a* || 161 avibus celebres] eras auibus **Zr¹Zp** in eas auibus **Zr²** | conubiale **Zrp** || 162 semper] Sic **Zp** || 163 qui **Jr** || 164a *addunt post l. 160 Zrp, om. ceteri* | renuat *scripsi* | renuet **Zrp** || 165 fodix **Zp** || 166 plepade **Zp** | Pleiade *Tel.* || 167 palas **Zrp** || 168 Saturnuus **T** | omne **Zrp** || 169 terminat **Zr** | criminat **Zp** | orrens **Zr** || 175 seno **Zp** ||

- Me miseram quanta trepidat formidine pectus,
dum veteres casus, dum funera prisca recordor!
Ut, cum Romuleam radicitus excidit urbem
cruda manus Senonum, cum belliger horrida Pyrrhus
180 pro Lacedaemonio Romanis arma Tarento
intulit; Hispanis olim cum caedibus ardens
Hanibal oppositas perripit turbidus Alpes,
Hanibal exitium populis fatale Latinis,
Hanibal Hesperium miles iuratus in hostem.
185 Quid memorem strages, quas Cimbricus edidit ensis?
Quae mala pertulerim, quos sim perpessa labores,
Gottica cum victam vastarunt agmina Romam?
Sed quid ego priscis lacrimas impendo ruinis?
Vix nova flere vacat: nobis hoc durius aevum
190 extitit, et nullos tulimus graviora per annos.
Nec tamen – ut pudeat mea me deplangere damna –
vulneribus nostris peregrinum ascribimus hostem.
Plus me barbaricis laesere domestica telis.
Vulneris auctor ego; proprio malesana quid ultra

176 me miseram quanta] Ov. epist. 18,121 | trepidat formidine pectus] Ov. met. 2,66 ||
178 Romuleam urbem] Ov. met. 15,6; Sil. 11,583 || 179 cruda manus] Ov. Pont. 1,3,16 |
Senonum] cf. Lucan. 1,254 | Pyrrhus] Hor. carm. 3,6,35 || 179–180 horrida arma] Serv.
Aen. 1, praef. 33–34; Ov. met. 1,126 || 180 Lacedaemonio Tarento] Hor. carm. 3,5,56; Ov.
met. 15,50 || 182 perripit Alpes] cf. Sil. 13,741; 12,15 || 182–183 Hannibal oppositas per-
ripit turbidus Alpes / Hannibal exitium populis fatale Latinis] Lucan. 1,303–305 || 183 exi-
tium] Verg. Aen. 10,13 | populis Latinis] Verg. Aen. 7,716; 10,4; Sil. 5,59 || 184 Hannibal
Hesperium iuratus in hostem] Liv. 21,4; Ian. Pann. eleg. 26,103 M. || 185 quid memorem]
Hyg. gramm. 8,4; Verg. Aen. 6,123; 6,601; 8,483; Serv. Don. 448,5 | strages quas edidit]
Verg. Aen. 9,526 | Cimbricus] cf. Lucan. 1,254; Claud. 26,641 || 186 quae mala pertu-
lerim] Ov. trist. 5,1,33; Sen. epist. 78,14,3 | perpessa labores] Ciris 291 || 187 Gottica]
Flav. Vop. quadr. tyr. 15,4,3; 15,6,3 || 188 sed quid ego] Enn. ann. 1,196 | sed quid ego
priscis] Claud. 26,154; Catull. 64,164; Ov. met. 15,774 || 189 flere vacat] Ov. met. 6,585;
Stat. Ach. 1,936; Godfr. Winch. epigr. 46, 1–2 || 190 tulimus graviora] Verg. Aen. 1,199 ||
193 domestica] Ov. met. 13,578 || 194 vulneris auctor] Ov. met. 8,418; 5,133; Verg. Aen.
9,748; Stat. Theb. 9,558; Serv. Aen. 7,499,7 | auctor ego] Verg. Aen. 12,159; Ov. fast.
3,190; Stat. silv. 1,1,78; Sil. 11,561; Serv. Aen. 12,159,1; 12,798,3 | malesana] Verg. Aen.
4,8; Colum. de re rust. 10,1,1,232; Ov. ars 3,713; met. 9,600; 4,521; Serv. Aen. 4,8,3; georg.
1,105,2 ||

177 prisca] nostra **Zrp** || 179 belliber **Zp** | orrida **Zrp** || 180 taranto **Zrp** || 182 Hani-
bal **T**] Anibal **Zrp** Hannibal **Jr** | alpeis **Jr** || 183 Anibal **Zrp** Hannibal **Jr** | lacinis
Zp || 184 Anibal **Zrp** Hannibal **Jr** | experium **Zrp** || 185 cimbreus **Zrp** | adidit **Zp** ||
186 quos] quae **Zrp** || 187 Gotthica **JrEa Tel.** | uastarant **T** || 188 lachrymas **TJr** || 191 pu-
teat **Zp** | damus **Zr** danus **Zp** || 192 peregrinam **T** | ascribimus **Tel.** || 193 om. **Zrp** |
telis] damnis (cf. l. 191) **JrEa Tel.** ||

- 195 confodior gladio? Memet mea dextra – nefandum! –
dilanat noto rimantem viscera ferro.
En aliud civile nefas surrexit, et ecce
in miseram rursus iurarunt pignora matrem.
Ac velut iratis in eodem corpore membris
200 et pedibus clunes, et dextrae laeva repugnet,
dissideant nares oculis et naribus aures,
decertet cum ventre caput, cum pectore tergum,
aspice quos Athesis, quos perfluit Abdua campos,
aspice cum Tuscis Picenas gentibus urbes
205 et quas possedit Calydonius advena terras.
Cuncta simul Mavorte fero quassata videbis:
arsit humus bellis, bellis flagravit et aequor.
Adria navifrago metuendus gurgite nuper
vidit Aragonaeas Venetis certare carinas
210 et facere infestum remis mare; vidit easdem
urbs Alpheia suos propter decurrere portus
et quam Tyrrhenus lambit, Populonia, gurgis.
Damna Placentinae querar immanissima praedae,
Insubrisve prius miserer ieiunia terrae?
215 Parthenope exactum deplangit prodita regem,
ingemit anguigeris bis circumsessa catervis
Brixia, deplorat populosos Bergomon agros,

195 mea dextra] Ov. met. 8,395; 12,114; Sil. 14,176; Sil. 17,129 | nefandum] Sedul. carm. pasch. 2,192 || 196 viscera ferro] Lucan. 4,511; Ov. am. 1,10,51; met. 8,532; Petron. 119 vers. 21; Anonym. vers. Aug. 23,1 | rimantem viscera ferro] Theod. ecl. 55 || 197 en aliud] Stat. Ach. 1,66; Claud. 18,481 | civile nefas] Lucan. 4,172; 5,389; 7,432; Sen. Oed. 748; Stat. silv. 1,1,80 | et ecce] Verg. Aen. 5,167 || 198 in miseram matrem] Quint. decl. maior. [sp.] 6,7,21; Sen. contr. 9,2,1,4; Sil. 8,161 || 199–202 cf. Liv. 2,32 || 199 in eodem corpore] Apul. met. 5,21,13 || 202 pectore tergum] Curt. Ruf. 8,1,41,2 || 203 Athesis Abdua] cf. Claud. 28,195–196 || 205 Calydonius advena] cf. Serv. Aen. 10,28 (*Arpi – Diomedes*); Anth. Lat. 140,52 || 206 Mavorte fero] Stat. Theb. 9,785; Ach. 2,130 || 208 navifrago gurgite] cf. Ov. met. 14,6 || 210 facere infestum remis mare] cf. Claud. 22,252; Ciris 111 || 211 urbs Alphaea] cf. Verg. Aen. 10,179; Claud. 15,483 (*Pisa*) || 214 ieiunia terrae] Colum. de re rust. 10,1,1,82 || 217 deplorat] cf. Ov. met. 1,272 ||

196 runantem **Zp** rimantum **Jr Tel.** | fero **Zrp** || 197 En] Heu **Zrp** | nephas **ZrpJr** | surexit **Zr** || 198 Im **Zrp** || 199 At **T¹** | uelud **Zr** || 200 clumes **Zr** dumes **Zp** || 201 Dissideant **Zrp** || 203 Asspice **Tel.** | Abdua (cf. e. g. *Flavius Blondus, Italia ill. 5,24–27; Claud. 28,196 etc. ed. Ald. f. 108r, 112v, 113r*) Addua **Tel.** || 204 Asspice **Tel.** | cuntusis **Zr** cuntasis **Zp** || 205 quos **Jr** || 207 Arssit **Zr** || 208 Arida **T¹** | nauifragis nuper metuenda procellis **Zrp** || 209 ventis **Zp** || 211 decurere **Zr** decutere **Zp** discurrere **Jr Tel.** || 212 trirenus **Zrp** | populonia **Zrp** || 213 Dampna **Zrp** | inmanissima **Zrp** || 214 non liquet (ue/ne) **T** Insubris:ue **Zrp** Insubrisne **Jr Tel.** | misere **T** | iaiunia **Zrp** | tere **Zrp** || 216 circumcesa **T** ||

- urbs Venetum saevo deletas igne triremes
 luget et assiduis exhausta aeraria bellis.
 220 Singula quid refero? Millena volumina nostros
 vix caperent casus, nec sat foret integer annus
 dicere, qui nostris rubuere cruoribus amnes.
 Ipse potes praesens mea detrimenta videre,
 ipse potes cumulo comprehendere cuncta sub uno.
 225 Nam bellis diversa trahor, velut alnus in undis,
 quam fera tempestas, quam grandine turbidus atra
 Iupiter et nimbis et fulmine vexat hiulco,
 quam ventosa premunt e toto flamina caelo,
 temonem Zephyrus, remos niger abstrahit Euris;
 230 antenas et vela simul rapit humidus Auster,
 subvertit malum Boreas, et texta relaxat
 pinea, donec inops et adeptis debilis armis
 fluctuet, ac medium natet errabunda per aequor.
 Ingenuae in parvis quod habentur honoribus artes,
 235 quod cessat Phoebea chelys, quod carmine rupto
 Aoniae siluere Deae: Mars impius egit.
 Quae tamen ad nostros ut te contendere gressum
 acceperet Lares, mentis formidine paulum

220 singula quid refero] Hor. sat. 1,8,40; Ov. am. 1,5,23; Mart. 11,8,11 || 220–221 millena volumina vix capient] Ian. Pann. eleg. 12,38 M. | nostros casus] Verg. Aen. 2,10 || 221 vix capient] Ter. Heaut. 245; Appendix Verg. Maec. 1,82; Lucan. 9,609; Ov. Pont. 4,4,42 | nec sat foret annus] cf. Verg. Aen. 1,373; Ov. met. 15,418–418 | integer annus] Prop. 4,5,59 || 222 nostris cruoribus amnes] Verg. georg. 1,491,501; Aen. 2,582; 12,35–36; Hor. carm. 2,1,29–30 || 223 praesens mea] Ov. met. 11,668 || 224 cumulo cuncta sub uno] cf. Ian. Pann. Guar. 501 || 225 diversa trahor] Ov. met. 8,464; Lucan. 1,683 | velut alnus] Catull. 17,17–19; Ov. met. 8,470; Claud. 28,132–140 || 226 fera tempestas] Ov. fast. 1,495; Sen. Thyest. 959 || 227 fulmine hiulco] Stat. Theb. 1,26 || 229 niger Euris] Hor. epod. 10,5; Val. Flacc. 2,365 || 229–230 cf. Val. Flacc. 4,268 || 230 antenas et vela] Ov. epist. 16,113 || 231–232 texta pinea] Catull. 64,10; Ov. met. 14,530–531; trist. 1,4,9; fast. 1,506 || 232 debilis armis] Sil. 16,107 || 233 medium per aequor] Verg. Aen. 3,664–665 || 234 ingenuae artes] Ov. fast. 3,6; ars 2,121 || 235 Phoebea chelys] Laus. Pis. 171; Petron. frg. 26 vers. 5 | quod carmine] Val. Flacc. 6,275; Argum. Aen. pr. 7; Avien. 2,1039 || 236 Mars impius] Verg. georg. 1,511 || 237 contendere gressum] Paul. Nol. carm. 16,117 || 238–239 formidine seposita] Verg. Aen. 3,612; Ov. met. 10,117–118; Claud. 24,282 ||

218 Venetum Jr | sceuo T¹ || 219 asiduis Zrp | exhausta Zrp || 220 reffero Zr | milena Zrp || 221 caperent Zrp] capient Tjr Tel. | intiger Zrp || 224 cumprehendere Zrp | depredere Jr Tel. || 225 diuerssa Zr | thraor ZrZp¹ | almis Zrp || 226 vera Zp || 227 Iuppiter Tjr | nimbis Zp || 228 e] et Jr Tel. || 229 Temonen Zrp || 230 Anthenas Zrp | Antennas Jr | Antennas Tel. || 231 boreass Zrp || 232 ademtis Tel. || 233 fluctuat Zrp | ac] et Jr Tel. | erabunda Zrp || 235 chelis T | chelix Zrp || 235–236 excerpt. Sabinus VD 16 S 91 f. B8r || 236 maris Zrp || 238 Accipere Zrp | paullum Tel. ||

- seposita citharis respiravere resumptis.
 240 Quod spretis audax Musis petit arma iuventus,
 et volucres premere ardet equos: Mars impius egit.
 Quod mea tam crebris albescunt ossibus arva,
 et raris sunt culta casis: Mars impius egit.
 245 Quod cernis nullum deserta per oppida civem,
 nec campis errare greges: Mars impius egit.
 Conspicis impulsas cassis quod turribus arces,
 et vacuas nutare domos: Mars impius egit.
 247a Quod mea sunt passim silvestribus obsita dumis
 247b rura, quod amissis squalent inarata colonis,
 247c quod validi periere boves: Mars impius egit.
 248 Quod ligo, quod vomis, quod sarcula, rastra, bidentes
 in gladios abiere truces: Mars impius egit.
 250 Et, quae me gravius fortuna gemiscere cogit,
 non alienigenas pascit mea gaza latrones,
 sed latus in nostrum saevit vernaculus hostis.
 Quin, velut una parum miseram discrimina laedant,
 et, quibus afficiar, desint incommoda, pestem
 255 omnipotens genitor nostras commotus in urbes
 misit ob infandas caedes et bella cruenta.

240 arma iuventus] Verg. Aen. 4,86; 11,453; Lucan. 5,493; Serv. Aen. 4,86,2; 11,453,2 ||
 241 volucres premere equos] Claud. 3,262–263; Ov. met. 8,34; 14,343 || 242 tam crebris]
 Sen. Herc. fur. 327 | ossibus arva] Prop. 4,10,30; Ov. epic. Drusi [sp.] 434; Sil. 5,113 |
 albescunt ossa] Verg. Aen. 12,36; Ov. fast. 1,558; 3,708; Stat. silv. 2,7,65 || 243–245 cf.
 Lucan. 1,24–29 || 244 quod cernis] Ov. met. 7,756; Sil. 6,139 | nullum civem] Lucan.
 7,404–405 | deserta per] Sedul. carm. pasch. 5,220 | deserta per oppida] Liv. 41,8,7,4 ||
 247 vacuas domos] Verg. Aen. 6,269; Lucan. 5,31 || 247a silvestribus dumis] Verg. Aen.
 8,348 || 247b rura amissis squalent colonis] Verg. georg. 1,507 || 248–249 cf. Ov. fast. 1,697–
 700 || 248 ligo vomis sarcula rastra bidentes] Ov. met. 11,36; fast. 4,927; Tib. 1,10,49 ||
 249 in gladios] Lucan. 9,850; Ov. ars 3,672; Sen. de benef. 7,26,4,6 | in gladios abiere]
 cf. Verg. georg. 1,508; Aen. 7,636; Epist. Guar. vol. II. no. 599. p. 136,25 || 250 et quae
 me] Ter. Hec. 557; Ov. am. 2,18,10; Apul. met. 11,13,16 || 252 latus in nostrum] Tib.
 1,10,14 || 253 velut una] Paul. Nol. carm. 16,177 || 254–256 pestem misit] Homer. 11;
 45–46 || 255 omnipotens genitor] Verg. Aen. 10,668; Serv. Aen. 10,668,1; Prud. hymn.
 13,55; Carm. libr. III 67,1; Paul. Nol. carm. 4,1 || 256 ob infandas] Sen. Agam. 23 |
 infandas caedes] Verg. Aen. 8,483; Serv. Aen. 8,483,1; Serv. Don. 448,5; ||

239 resumptus **Zr**¹ resumtis *Tel.* || 240–241, 244–5, 248–9 *excerp. Sabinus VD 16 S 91 f. B8rv* ||
 241 audent **Zrp** audet **Jr** *Tel.* || 242 celebris **T** || 244 nullum cernis **Zrp** ||
 245 erare **Zrp** || 246 impulsas **Zr** | classis **T** quassis **Zrp** | turibus **Zrp** || 247 muta-
 re **Zrp** || 247abc *hab. Zrp om. Tjr* *Tel.* || 247c perire **Zp** || 248 vomer *Tel.* | sartula **Zp** |
 videntes **Zp** || 249 habiere **Zrp** || 251 pasit **Zrp** | gaz **Zr** gat **Zp** || 254 aficiar **Zrp** |
 incomoda **Zrp** || 256 Misit + ad **Zr** | bela **Zr** vela **Zp** ||

- Desunt ligna rogis, tumulis humus, ignibus aer,
 letum omnes commune rapit, nec plebe senatum,
 nec sera ruga viridem secernit ephebum.
 260 Hoc deerat; simul ille aegram timor additus angit:
 cum me intestinis oppressam viderit armis,
 et tot corrupto perpessam funera caelo,
 barbara turba meos tentet ne invadere fines.
 Nescio quae ambiguae dudum mala murmura famae
 265 aucupor, ingentes iam pridem sentio motus.
 O potius Iovis igne cremer, vel in aequora mergar!
 Ne natis sim praeda meis, ne ut vipera foeto
 ventre tumens peream, ne me meus enecet ensis.
 Quandoquidem superis placuit me perdere iniquis,
 270 malo peregrino confossa occumbere ferro.
 In me vulnificas audax Hispania fundas,
 in me nigra fugax reflectat spicula Parthus,
 me petat infestis fatalis Gallia gaesis,
 me, me falce Getes sternat Mavortius, in me
 275 dirigat Eoas Macedum gens dura sarissas.
 275a Divina gentes a religione remotas

257 ligna rogis tumulis humus] *cf.* Ov. met. 7,610–613 | tumulis humus ignibus aer] Homer. 47–48 || 258 letum commune] Claud. 3,88; Sil. 6,526 | plebe senatum] Claud. 20,64; 28,332; Lucan. 2,110 || 259 sera ruga] *cf.* Ov. fast. 5,58 (*ruga senilis*) | viridem ephebum] *cf.* Mart. 9,8,7; Stat. Theb. 1,423; Lucan. 3,518 || 260 aegram timor additus angit] Verg. Aen. 9,89 || 262 corrupto funera caelo] Claud. 15,40; 3,301; Verg. Aen. 3,138 || 264 mala murmura] Ov. epist. 17,149; Stat. Theb. 11,337 | murmura famae] Prop. 2,5,29; Ov. epist. 9,41; Stat. silv. 1,4,14; || 265 ingentes motus] Verg. georg. 4,365; Lucan. 1,184 || 266 Iovis igne] Ov. fast. 5,713; trist. 2,1,333; Stat. silv. 1,1,91; 5,1,152; Hyg. astr. 2,15,5,8 | igne cremer] Ov. epist. 3,64; met. 14,444; fast. 4,639 | igne vel aequore] *cf.* Liv. 26,29 | aequore mergar] Verg. Aen. 6,342,348 || 267 praeda meis] Lucan. 1,350; Cic. har. resp. 3,17 | ne ut vipera] Plin. nat. 10,170; Prud. hamart. 582 || 269 superis placuit] Verg. Aen. 2,659 | me perdere] Ov. am. 1,2,50; epist. 1,2,91; 2,2,15; 2,7,21; Pacuv. trag. 40; Suet. Caes. 84,2,5 || 270 occumbere ferro] Stat. Theb. 9,509–510 || 271–272 in me, in me] Claud. 15,125–126 || 271 audax Hispania] Tib. [sp.] 3,7,138 || 272 fugax Parthus] Verg. georg. 3,31 || 273 me petat] Ov. epist. 3,147; Lucan. 2,309–310; Sen. Oed. 872; Herc. Oet. 858; Val. Flacc. 5,353 | petat infestis] Octavia 688 | Gallia gaesis] *cf.* Verg. Aen. 8,661–661 || 274 me falce] Mart. 6,73,1 | falce Getes] Stat. Ach. 2,133 || 275 Eoas sarissas] Lucan. 3,186; 2,55; 8,298 | Macedum gens dura] Stat. Ach. 1,202 ||

258 omnis **Jr** | comune **Zr** || 259 senis a ruga **Zrp** || 260 augit **Zrp** || 261 intestinis] finitimis **TJr Tel.** | oꝑssam **Zr** || 262 corrupto **Zrp** || 263 meas **Zrp** | tenet **T** temptet **Zrp** || 264 quē **T** || 266 Iovis *om.* **Zrp** || 267 ne²] ue **Zrp** | forte **Zrp** || 268 meus] m̄s **T¹** uis **T²** mens **Zrp** || 269 placuit superis **Zrp** || 270 fero **Zrp** || 271 audas **Zrp** || 272 partus **Zrp** || 273 fatalis **Zrp** | galia **Zrp** | gressis **Zrp** || 275 eas **Zp** | Macetum *Tel.* (*cf. eleg. 16,174 M.*) | sarisas **Zrp** || 275abc *hab.* **Zrp om. TJr Tel.** ||

- 275b mittite Paeonidae, dimitte Britan<n>ia Celtas;
 275c in me ferte faces, in me dstringite fer<r>um.
 276 Me Numidae celeres, me Thrax, me concolor Indo
 invadat Maurus, in me fera Graecia vertat
 mille rates, in me decies centena virorum
 millia Persis agat, quicquid complectitur Hister
 280 et Nilus, quicquid populorum maximus orbis
 continet, in nostrum veniat caput, una tot armis
 obruar, exaturem crudeles sanguine divos,
 et tegar aeterno non surrectura sepulcro.
 Esse reor satius quamvis incurrere sortem,
 285 dum ne gentilis fodiat mea guttura mucro.
 Sed minimum mea vota valent: iam nota parantur
 tela meo iugulo. Viden ut coniuret in arma
 omne genus, viden ut saevum, mare, terra minetur,
 infelixque suos nutrix formidet alumnos?
 290 Hinc Genuense solum popularibus aestuat armis,
 seditiosa suos pavet inde Bononia cives.
 Hinc Florentinas muris instare phalanges
 Sena tremit, Venetos hinc terret Sforcius heros.

275c in me ferte faces] Ov. epist. 11,103 | dstringite ferrum] Lucan. 7,313 || 276 Numidae celeres] cf. Lucan. 4,746 | concolor Indo] Lucan. 4,678 || 277–278 in me fera Graecia vertat mille rates] Ov. met. 12,6–7; epist. 13,97; Iuv. 12,222; Sil. 8,621; Prop. 2,26c,38 || 278 mille rates] Homer. 801 || 280 maximus orbis] Verg. georg. 1,26; Ov. fast. 1,600; trist. 3,10,77; Serv. georg. 1,26,1 || 281 nostrum caput] cf. Sil. 2,27 | tot armis] Stat. Theb. 3,7 || 282 exaturem sanguine] Lucan. 1,39; Sil. 11,565 | crudeles divos] Tib. 1,4,35 | crudeles sanguine divos] Hor. sat. 2,3,206; Stat. Theb. 3,456; Ach. 1,899 || 284 esse reor] Ov. met. 12,505; 13,14; epist. 18,132; 17,148; Plaut. Truc. 568 || 285 fodiat guttura mucro] cf. Sil. 2,644 || 286 sed minimum] Lucr. 3,606; Lucan. 5,467 | mea vota valent] Ov. am. 1,4,67; Petr. Eb. Aug. 38,34 || 286–287 parantur tela meo iugulo] cf. Lucan. 4,485–486; Tib. 1,10,14 || 287 coniuret in arma] Lucan. 2,48; Claud. 5,147–148; 15,331; Epist. Guar. vol. II. no. 599, p. 136,23; Petr. Eb. Aug. 38,31; Avien. 1229 || 288 omne genus] Alcuin. carm. 57,5; carm. 23,11 | viden ut] Verg. Aen. 6,779 | saevum minetur] Ian. Pann. epigr. 138,7 M. | mare terra] Plaut. Amph. 1055; Trin. 1070; Sen. Herc. Oet. 461 || 290 extuat armis] Franc. Phil. Sforz. 3,407 || 291 seditiosa Bononia] Ian. Pann. epigr. 244,2 M.; eleg. 16,185 M.; Gonz. 114 || 293 hinc terret] Sen. Herc. fur. 12 ||

275b Pauonide **Zrp** || 275c perire **Zp** || 276 nomade **TZrp** | concolor **Zrp** || 279 quicquid **T** quidquid **Zrp** || 280 nihil **T¹** nullus **Zr** nullus **Zp** | quicquid **T** quidquid **Zrp** | herbis **Zrp** || 282 exaccurem **Zrp** exaturem **Tel.** | crudeleis **Jr** || 283 surectura **Zr** || 285 ne] me **T¹** || 286 nimium **T** | iam] en **Zrp** || 287 Tella **Zrp** | coniuret] vret **T¹** coniurat **Jr Tel.** || 288 viden ut *om.* **Zrp** | sceuum **Zrp** | tera **Zrp** | mimetur **T** minatur **Zrp Tel.** || 289 -que] quia **Zp** | formidat **Zrp Tel.** | alumnos **Zrp** || 290 genuense **Zrp** | aestuat **JrEh Tel.** cf. *eran.* 176] extuat **TZrp** (cf. *Lex. Latinitatis Hung. s. v. aestuo*) || 291 inde] in **T¹** | ciueis **Jr** || 292 falanges **Zrp** || 293 Sena *coni. Tel.*] Sæua **T** Saena **Zrp** Sæua **Jr** | fortius **Zrp** ||

- 295 Excidium populis crudele minatur Hetruscis
pugnaces in castra movens Alfonsus Hiberos.
Undique, ut Herculeae cervix rediviva colubrae,
undique per gentes discordia pullulat amens.
Undique bella sonant, fremit horridus undique Mavors
et clypeo fulgens, et cassidis igne coruscus.
- 300 Hinc Pavor et Terror conspersos sanguine currus
et volucres moderatur equos; comitantur euntem
Insidiae, ac praeceps cum caedibus Impetus atris,
et caecus Furor, et Rabies germana Furoris.
Bellona armatas vocat ad certamina turmas,
- 305 sanguineaque tuba resonat lacrimabile signum.
Post hanc paciferae spreto gestamine olivae
Pallas saxificos in pectore concutit angues.
Tesiphone immitis Lethaeum egressa barathrum
effera crinales ad sibila concitat hydros
- 310 et rotat accensam media inter millia taxum,

294 excidium crudele minatur] Homer. 76; Paul. Nol. carm. 9,42–43 || 295 pugnaces movens Hiberos] *cf.* Lucan. 2,549 | castra movens] Petr. Eb. Aug. 1,13,2; Waltharius 13 || 296 cervix rediviva] *cf.* Ov. met. 9, 69–74,193; Lucan. 4,635 || 297 discordia amens] Verg. Aen. 6,280; Sil. 9,288; Val. Flacc. 2,204 | pullulat] Verg. Aen. 7,329; Anth. Lat. 143,2 || 298 bella sonant] Ov. trist. 2,1,529 | horridus Mavors] *cf.* Verg. Aen. 12,332 | undique Mavors] Homer. 358 || 299 clypeo fulgens] *cf.* Ov. met. 8,27; Verg. Aen. 10,589 || 300 Pavor et Terror] Ov. met. 4,485; Claud. 22,373; 3,343 | conspersos sanguine currus] Verg. Aen. 11,88; Ov. met. 15,790; Stat. Theb. 2,68; 6,350; Serv. Aen. 11,88,1; Claud. 28,396 || 301 comitantur euntem] Verg. Aen. 6,863; Ov. met. 4,484; Claud. rapt. Pros. 2,55; 28,321 || 302–303 Insidiae Impetus Furor Rabies] *cf.* Claud. 1,77; Stat. Theb. 7,47–53 || 303 caecus Furor] Sen. Oed. 590 || 304–305 Bellona sanguinea] Verg. Aen. 8,703; Stat. Theb. 2,719; 7,73; Lucan. 7,568; Sil. 4,439 || 304 armatas vocat ad] Claud. rapt. Pros. 1,41 | armatas turmas] Sil. 2,15 | vocat ad certamina turmas] Lucan. 1,474; Sil. 15,554 || 306 paciferae olivae] Verg. Aen. 8,116 || 307 saxificos angues] *cf.* Lucan. 9,670; Ov. met. 5,217; Sil. 10,177 || 308–310 Tesiphone] *cf.* Claud. rapt. Pros. 1,39–41 || 308 Tesiphone egressa] *cf.* Verg. georg. 3,351–352 | immitis] *cf.* Verg. georg. 4,492 | Lethaeum barathrum] *cf.* Stat. Theb. 1,85 || 309 crinales hydros] *cf.* Stat. Theb. 11,65; Verg. Aen. 6,281; Ian. Pann. eleg. 25,92; 29,74 M. || 310 accensam taxum] *cf.* Verg. Aen. 7,397; Claud. rapt. Pros. 1,40 | media inter millia] Verg. Aen. 10,761; 9,549; Prud. psych. 673 ||

294 crudelle **Zrp** || 295 Pugnaceis **Jr** | Alphonsus **Jr** || 297 populat **Zrp** | omnes **T** || 298 orridus **Zrp** | mauoris **Zp** || 299 coruscis **Zrp** || 300 teror **Zp** | conspressos **Zrp** | curus **Zrp** || 301 moderantur **Zrp** || 302 atrix **Zrp** || 303 foror **Zrp** || 304 Sequitur Verte folium: Sanguineaque tuba *add.* **Zr** | *tria disticha* Nubila ... tardus eas., *quae edidit Abel p. 24 ex codice Zp, add. Zr²* || 305 resonat lacrimabile **Zrp** || 306 spreto **Zrp**] sumpto **TJr** sumto *Tel.* || 307 Palas **Zrp** | in pectore + in pectore **Zr** || 308 Tesiphone (*cf. Hall, De raptu Pros. 1969, p. 194–196*)] Thesiphone **T** Tesphone **Zr** Tespone **Zp** Tisiphone *Tel.* || 309 crinaleis **Jr** | ideos **Zrp** ||

- assidueque novas clades casusque recentis
 nuntiat, et crebros iterat vaga Fama timores.
 Quem precer, aut quid agam, quonam mea lumina vertam?
 Quos prius appellem, quid sperem offendere rebus
 315 auxilium miseranda meis, quae numina clamem?
 Te, quem sidereo non Fors demisit Olympo,
 sed bonus in nostras iussit descendere terras
 Iupiter; his oro miseram defende periclis,
 hos animo depelle metus, ac pace sequestra
 320 comprime ferales, princeps Auguste, tumultus,
 comprime, et admota sana mea vulnera dextra.
 Fac, ne civilis Genuam dissensio turbet,
 expulsas revocet pacata Bononia partes,
 Appulus Hetrusco, Veneto iungatur amicus
 325 Insuber, et longos olim mansura per annos
 foedera percussae confirmet sanguine porcae.
 Et quos innumerae locupletavere rapinae,
 vis quibus et ferrum quaesitos crimine census
 auxit et in praedam miseri domus acta propinqui,
 330 ad possessores referant ablata vetustos.
 Quin aliquis cultas spoliare insignibus aras

311 novas clades] Lucr. 6,1125; Stat. Theb. 8,195; Sil. 7,228 | casusque recentes] Stat. Theb. 3,49–50 || 312 crebros iterat fama timores] Stat. Theb. 3,344; 4,369; Lucan. 1,469 | vaga Fama] Homer. 328; Ov. epist. 21,233; met. 8,267 | vaga Fama timores] Lucan. 1,469 || 313 quid agam] Henr. Sept. eleg. 1,49 | quid agam] Ov. trist. 5,2,39; Zeno de Verona Tractatus 2,7,11,3 | quonam mea lumina vertam] Ov. epist. 10,45; Stat. Theb. 11,364; Apul. met. 4,34,13; Iuv. 13,93 || 315 quae numina clamem] Verg. georg. 4,505; Homer. 970; Lucan. 5,233; 7,169 || 316 sidereo Olympo] Val. Flacc. 5,691 | demisit Olympo] Verg. Aen. 4,268; 4,694 || 317–318 bonus Iupiter] Non. Marc. 281,16; Lucil. 6,240 || 317 nostras iussit] Verg. georg. 4,445–446 | in nostras terras] Plaut. cas. 72 || 317–318 iussit descendere terras / Iupiter] Porph. Hor. epod. 13,1–2,2 || 318 his oro miseram defende periclis] Claud. rapt. Pros. 3,106 || 319 pace sequestra] Verg. Aen. 11,133; Stat. Theb. 2,425; Serv. Verg. 11,133,3 || 320 comprime ferales] Claud. rapt. Pros. 2,272 | princeps Auguste] Poet. Lat. min. V. p. 88,92 || 321 admota dextra] Ov. Pont. 1,3,16 | mea vulnera] Prop. 3,8,21; Verg. Aen. 10,29; Ov. epist. 16,239; met. 2,515; 13,495; Sabin. epist. 3,25 | vulnera dextra] Sil. 6,320 || 325 et longos per annos] Verg. Aen. 10,549; Stat. silv. 1,2,78 | mansura per annos] Verg. Culex 38; Ov. met. 15,621; Val. Flacc. 1,286 || 326 foedera percussae confirmet sanguine porcae] Verg. Aen. 8,641; Lucan. 9,1021 | sanguine porcae] Ov. fast. 1,349 ||

311 recentis **Jr** recentes *Tel.* || 314 Quos¹] Quem **Zrp** | appellemur **Zrp** | quid] quos **Jr** *Tel.* | ostendere *Tel.* || 318 Iuppiter **TJr** | deffende **Zrp** | p(er *vel* ar)idis **Zp** || 319 Nos **Zr** | depele **Zrp** || 320 ferales **Jr** || 321 et] ac **Zrp** || 322 disensio **Zp** || 323 paccata **Zrp** | partis **T¹** || 324 Apulus **Zrp** | ethuscho **Zrp** || 326 confirmet **T** | porte **Zrp** || 327 im mumere **Zrp** | locuplectauere **Zrp** || 328 ferum **Zrp** || 329 Ausit **Zrp** | in] mi(c)hi **Zrp** || 330 refferant **Zrp** || 331 Quin] Est **Zrp** ||

- suetus, et auratas superis abradere vestes,
 numina maētatis ploret violata iuencis.
 Et quae sacrilego manus abstulit improba furto,
 335 restituat; sed ab his exemptus legibus esto,
 si quis letiferum Marti subduxerit ensem.
 Abiecta lentus requiescat cuspage miles,
 et faber agrestem vertat thoracas in usum,
 in falcem redeat cassis cristata recurvam,
 340 rustica de longo fiat mucrone securis,
 et reclusa seret Ianus delubra biformis.
 Sic ego, quae insano pereundi ardore tenebar,
 et per barbaricos optabam incendier ignes,
 sanior in rectum redigam mea vota tenorem,
 345 nec desiderium tam crudae mortis habebō,
 sic et ab externis manibus tutissima vivam.
 Tum pater omnipotens nostro mala nubila caelo
 pellet, et Oenotrias spectabit mitior oras,
 cum positos enses et conciliata videbit
 350 oppida. Sic florens, sic fortunata vocabor,
 sic felix, sic dives ero, sic cuncta resurgent,
 quae ferus armisona prostravit grandine Mavors.
 Sic tandem incipient antiqua emergere iura,
 sic tandem incipient sanctae respiscere leges,
 355 quae primum lituos, quae classica rauca trebebant.
 Tunc intermissis cultus revocabitur agris,

332 auratas superis abradere vestes] Stroz. erot. 2,4,9–12; Ian. Pann. eleg. 11,98 M.; Val. Max. 1,1, ext.3; Cic. nat. deor. 3,83 || 333 numina violata] cf. Ov. epist. 20,99–100 | maētatis iuencis] Verg. Aen. 5,101; 6,38 || 334 manus abstulit improba furto] Petron. 128 vers. 3; Mart. 14,16,1 | manus abstulit] Stat. Theb. 3,148; Sil. 9,628 || 336 letiferum ensem] cf. Verg. Aen. 8,621 || 337 abiecta cuspage] cf. Ov. fast. 6,655; Stat. Theb. 7,10 | cuspage miles] Claud. rapt. Pros. 357 || 339 in falcem] Claud. 21,223 | falcem recurvam] Ov. am. 1,15,12 | cassis cristata] Ov. met. 8,25; Sil. 1,401 || 341 reclusa seret delubra] cf. Claud. 28,637–638; Ov. fast. 1,70 | Ianus biformis] Sept. poet. 23,1; Ov. fast. 1,89; Verg. Aen. 12,198 || 342 insano ardore] cf. Epist. Sapph. 176 | pereundi ardore] Sil. 10,217; 7,524 || 345 nec desiderium] Lucr. 3,922 || 347 tum pater omnipotens] Verg. georg. 2,325; Aen. 7,770; 10,100; Ov. met. 1,154; Val. Flacc. 3,249; Sil. 3,163; || 347–348 nostro mala nubila caelo pellet] Stat. Theb. 1,664–665 || 351 dives ero] Ov. epist. 17,224 || 354 cf. Claud. 26,38,316; Verg. ecl. 6,39 || 355 classica rauca] cf. Verg. Aen. 11,474 ||

333 Mumina **Zp** | placet **Zrp** | uiolenta **Jr** || 335 exemptus *Tel.* || 336 letiferum **Zrp** || 341 serent **Jr** *Tel.* | Ianum **TJr** *Tel.* | biformem **Jr** *Tel.* || 342 terrebar **Zrp** || 343 barbarios **Zrp** || 347 Tunc **Zrp** || 348 nitior **Zr** mtor **Zp** || 349 cunciliata **Zrp** || 350 videbor *Tel.* || 351 phodix **Zp** || 352 sanguine **Zrp** || 355 clasica **Zrp** || 356 intermissis *coni. Tel.* | intermissus **TJr** | intermis **Zrp** | cultor **Zrp** | reuouabitur **Zr** | renouabitur **Zp** ||

- tunc rumpent sacrae diuturna silentia Musae,
 et cantando tuos Helicon sudabit honores.
 Non ego, quod quondam saeclo meliore tenebam,
 360 totius imperium terrae peto; dummodo pacem
 des miserae, qualem sub rege quieta Sabino
 Roma, vel Augusto vidit sub Caesare mundus.
 Regna haud parva dabis. Laus te ventura movere
 debet et aeternae pretium indelebile famae.
 365 Quippe per extremas late celebrabere gentes
 largitor pacis, et fulvi conditor aevi,
 et per cuncta tuum florebit saecula nomen,
 dum volucres aer, dum pascet sidera caelum,
 370 gramine dum tellus, dum piscibus affluet aequor,
 dum pater Oceanus refugo circumfluet orbem
 gurgite, fraterno dum splendida sumet ab astro
 lumina, cornigerae sidus reparabile lunae.
 Nunc igitur longis finem impositura querelis
 me genibus commendo tuis ad cuncta paratam
 375 iussa, vel Aetnaeos iubeas intrare caminos.

357 rumpent silentia] Claud. 8,144; rapt. Pros. 2,329 | diuturna silentia Musae] Strozz. erot. 5,4,1 || 359 quod quondam] Godfr. Winch. epigr. 143,4 | saeclo meliore] Ian. Pann. epigr. 452,19 M.; Verg. Aen. 6,649 || 361 sub rege] Verg. Aen. 8,324; Hor. carm. 3,5,9; Lucan. 8,397; 8,453; Manil. 5,361; Ov. med. 11; Val. Flacc. 3,655; Porph. Hor. carm. 3,5,9,1; Serv. Aen. 11,252,3 | rege quieta] Hor. carm. 1,12,33–34 | rege Sabino] cf. Liv. 1,21,6; Mart. 3,62,2 | quieta] cf. Claud. 8,491–493 || 362 vel Augusto] Mart. 6,59,8 | vidit sub Caesare mundus] Lucan. 5,283; Manil. 4,766; Ov. fast. 2,141; 4,859 | Augusto Caesare] Verg. Aen. 6,792–793; 8,678 || 363 haud parva] Sil. 4,828; 9,494; 11,503 | parva dabis] Mart. 7,84,5 || 364 aeternae famae] Claud. 8,410; Lucan. 8,617 Verg. Aen. 7,2 | pretium indelebile] cf. Ov. met. 15,876; Pont. 2,8,25 || 365 per extremas] Prop. 1,1,29; Manil. 5,566 | celebrabere] Verg. Aen. 8,76 || 366 largitor pacis] cf. Ian. Pann. Guar. 987 | fulvi conditor aevi] cf. Verg. Aen. 6,792–793 | conditor aevi] Claud. carm. min. 32,1 || 367 cuncta saecula] Lucan. 8,114–115 | tuum nomen] Verg. Aen. 1,609 || 368–371 dum dum dum dum] Verg. Aen. 1,607–608; Stat. silv. 1,1,93–94; Claud. 5,527; Ov. am. 1,15,9–12; Tib. 1,4,65–66 || 368 dum volucres] Sen. Herc. Oet. 686 | volucres aer] Ov. ars 2,471 | dum pascet sidera caelum] Verg. Aen. 1,608 || 369 dum tellus] Lucr. 5,464 || 370 pater Oceanus] Verg. Ciris 392; Sil. 5,395; 14,349; 16,37 | Oceanus circumfluet orbem] cf. Ov. met. 1,187; Catull. 64,30 || 370–371 refugo gurgite] cf. Lucan. 1,411 || 371–372 sumet lumina] cf. Ian. Pann. epigr. 322,3 M. || 373 nunc igitur] Plaut. Pseud. 756; Trin. 6; Lucr. 1,675; 3,203 | longis querelis] Ov. fast. 4,83; Stat. silv. 1,2,134 | finem impositura] Claud. 15,466; Stat. Theb. 8,684; Ov. met. 6,240 || 375 vel Aetnaeos intrare caminos] Ov. trist. 5,2,75; Pan. Mess. 196 ||

357 rumpet **T** || 359 quondam] quando **Zrp** | tenebam] (ue)] petebam *in marg.* **T** || 360 te-
 re **Zrp** || 363 aut **Zp** || 365 externas **Zrp** | celebrare **Zp** | gentes] pacis *Tel.* || 366 pacis]
 gentes *Tel. metri causa* || 369 telus **Zrp** | affluet **Zrp** || 370 oceanus **Zrp** | vrbem **Zrp** ||
 372 reparabile **Zp** || 373 Hunc **Zp** | inpossitura **Zrp** || 374 comendo **Zrp** || 375 ethneos
T ||

Accipe, et in cunctos comitem me assume paratus,
accipe devotam sincero corde ministram.'

376 in cunctis] Lucan. 10,353 | comitem me] Ov. met. 8,48; Val. Flacc. 6,213; Claud. carn. min. 22,50 | comitem assume] *cf.* Ov. fast. 5,537 || 377 accipe devotam] Lucan. 3,311

376 cunctis **Zrp** || 377 iij^clxxviiiij *margin. add.* **T** | Finis φηγησ *add.* **T** FINIS *add.* **Zr** | *tria disticha* Nubila ... tardus eas. (+ Finis) *quae edidit Ábel p. 24, cf. supra ad l. 304, add.* **Zp**

De laudibus Renati Siciliae regis

SIGLA

X	codex Vaticanus Latinus 2847, ff. 147r–157v
Ns	codex Neapolitanus Soc. XXI.A.19, ff. 141v–166r
<i>Volp.</i>	copia codicis Ns per Volpicellam facta in codice Neapolitano X.B.63, ff. 1r–20v
<i>Ábel</i>	Ábel, <i>Analecta</i> pp. 131–144
<i>Tuomisto</i>	<i>ActaAntHung</i> 39 (1999) 366–372
<i>Sz. Szabó</i>	Szentmártoni Szabó, <i>Parthenope veszedelme</i> pp. 33–93

Ad clarissimum equitem Iacobum Antonium Marcellum,
patricium Venetum, publici tunc exercitus praetorem

- O qui Romani genus alto a sanguine ducis
Marcelli, o Venetae maxima fama togae,
accipe magnanimi laudes, Iacobe, Renati,
accipe mandatis carmina facta tuis.
- 5 Et, si mandabis, maiora volumina condam
Smyrnaeum numero praeteritura senem. (6 Áb.)
Non tibi me solos fateor debere libellos, (25 Áb.)
quippe tuus longe plura meretur amor.
Pro te nec lucis discrimen adire morarer, (21 Áb.)
- 10 nec quicquid possunt corpora ferre mali.
Praecepte, flagrantem saliam moriturus in Aetnam;
praecipue, per Syrtes naufraga vela dabo.
Sed qui iam pridem, bis quinque mensibus actis (27 Áb.)
alterius vates te rogante fui,
- 15 nunc idem tuus esse paro, licet ipse recuses:
orditur iam te nostra sonare chelys. (30 Áb.)
Nec mea spirarent faciles in carmina Musae,
ni caneret mores pagina grata tuos.
Tu primus nostros dignatus visere lusus
- 20 coepisti ingenio sponte favere meo.
Tu primus patrio miseratus ab orbe remotum (35 Áb.)
dixisti auxilio velle iuvare tuo.

1 (Romani) genus alto a sanguine] Verg. Aen. 4,230; 5,45; 6,500; Serv. Aen. 1,468,4; 5,45,4; Pier Cand. Dec. paneg. 3; Nald. hast. 208 | a sanguine ducis] Serv. Aen. 1,19 || 2 Venetae togae] cf. Mart. 7,5,2; 7,63,2 | maxima fama] Prop. 4,2,41; Manil. 4,635a; Ov. am. 3,6,90; Mart. 9,101,1–2 || 4 accipe mandatis carmina facta tuis] Ov. trist. 2,1,220; Pont. 1,8,10; Becc. Herm. 1,38,30 || 6 Smyrnaeum senem] Ian. Pann. epigr. 146,2 M. || 9 discrimen adire] Strozz. erot. 1,6,61; Ugol. Ver. Carl. 8,674; paneg. 1,703 || 11 flagrantem saliam Aetnam] Tib. 3,7,196; Ian. Pann. pac. Ital. 375; Ov. trist. 5,2,75 || 13 bis quinque (mensibus)] Sen. Troad. 1057–1058; Agam. 624–625; Ter. Maur. de litt. 1291; Serv. Aen. 2,126,1 | mensibus actis] Manil. 3,380–381 || 15 licet ipse recuses] Ov. fast. 1,533 || 16 nostra sonare chelys] Sen. Agam. 326; Claud. 6,18; Opt. Porf. carm. 17,8; Ian. Pann. Guar. 6–7 || 17 nec mea spirarent faciles in carmina Musae] Perott. epigr. 13,51; Strozz. erot. 1,8,17 | nec mea in carmina] Epist. Sapph. 197 || 19 tu nostros lusus] Mart. 6,85,9 || 20 coepisti ingenio meo] Ian. Pann. epigr. 57,4 M. | ingenio favere meo] Ov. Pont. 2,5,64 || 21 patrio orbe remotum] Ov. Pont. 2,2,113; 2,11,3 || 22 dixisti auxilio velle iuvare tuo] Strozz. erot. 5,3,228 ||

1 **X**(*dedic. 1–6. prooem. 1–14. dedic. 9–12. 7–8. 13–28. 1, 1–348. 2, 1–110*) **Ns** *Volp.* *Tit. om. X* || 5 Et] **X**Ábel || 11 *ethnam* **XNs** *Volp.* || 13 quis *Volp.* || 17 sperarent **Ns** *Volp.* || 19 primus **Ns** *Volp.* *Tuomisto*] primum **X**Ábel | videre Ábel ||

Cum tamen accingar iam te memorare, parumper
 cunctabor, donec, quae geris arma, geres.
 25 Nam licet acta tuae multum sint clara iuventae,
 expectare tamen nobiliora iuvat. (40 Áb.)
 Interea votis superos ac voce precabor,
 ut redeas fuso victor ab hoste brevi.

23 tamen accingar] Verg. georg. 3,46 || 27 votis voce precabor] *cf.* Epist. Guar. vol. I. no. 19. p. 50, 18 || 28 ut redeas fuso victor ab hoste brevi] Ov. trist. 2,1,177; epic. Drusi [sp.] 338; Basin. Isott. 2,5,54; Ugol. Ver. Carl. 12,371b; Flam. 2,45,30

Ad serenissimum Ierusalem et Siciliae regem Renatum
in sequentes libellos pro<o>emium

- Suscipe, quaeso, rudes, regum clarissime, nugas, (7 Áb.)
nomine quas lusit nostra Camena tuo.
Non mea quo priscum rescindant carmina vulnus,
quod iam longa potest consolidare dies, (10 Áb.)
5 nam iam bisenos Phoebus circumtulit annos,
sustulit ut regnum fraus inimica tibi,
sed quo te potius remeandi concitet ardor,
ut reparet virtus, quod rapuere doli.
Te cupidus resonis iterat Garganus in antris, (15 Áb.)
10 ingeminant nomen saxa Salerna tuum.
Quare age, nubiferas transcende ferociter Alpis,
causa tibi faciles suggeret aequa deos.
Tunc graviore tuos pleçtro resonabo triumphos,
carmina tunc hilaris candidiora canam. (20 Áb.)

1 suscipe quaeso nugas] *cf.* Ian. Pann. epigr. 322,1 M. || 2 quas lusit nostra Camena] Ian. Pann. epigr. 310,1–2 | nostra Camena] Becc. Herm. 1,10,8; 1,27,2; Marras. carm. var. 18,2; Nald. eleg. 2,2,10; 3,3,154 || 3 priscum rescindant vulnus] Petr. epist. metr. 1,8,32 || 4 longa consolidare dies] Ov. Pont. 4,11,19; Ian. Pann. eleg. 24,56 M. || 5 bisenos Phoebus annos] Germ. Arat. frg. 2,18 || 6 inimica tibi] Godfr. Winch. epigr. 136,4; Henr. Sept. eleg. 4,90; Aen. Silv. carm. var. 1,14 || 9 Garganus] *cf.* Lucan. 5,380 || 11 nubiferas transcende ferociter Alpibus] Lucan. 1,688–689; 3,299 | nubiferas Alpes] Claud. 8,442; 24,307 || 12 faciles deos] Mart. 1,103,4 || 13 graviore pleçtro] Ov. met. 10,150 | resonabo triumphos] Marras. Ang. 2,3 || 14 carmina candidiora] *cf.* Mart. 7,25,1–2

1 *Tit. om.* X || 5 nam] Non **Ns** *Volp. Sz. Szabó* || 7 te] se *Ábel* || 9 Te] Et **Ns** *Volp. Sz. Szabó* || 11 Alpes **Ns** *Volp. Sz. Szabó* || 13 Tum **X** *Ábel* ||

De laudibus serenissimi Ierusalem et Siciliae
regis Renati libellus primus

- Res hominum tacito quondam sub pectore volvens (43 Áb.)
fata vetustati nimium favisse ferebam,
Quae tot praestantes habuit probitatis in omni (45 Áb.)
condicione viros, olim quos fama perennis
5 aequaequam caelo faciet perducere vitam.
At contra divis iratus saepius ipsis
aetatis nostrae sortem miserabar iniquam:
iam penitus Curios, iam defecisse Metellos, (50 Áb.)
nullos Scipiadas, nullos florere Catones.
10 Nec facti certas poteram deprendere causas:
ipsane consuetos mutassent sidera cursus,
viribus an priscis languens natura careret.
Expulit hunc nostro prorsus de corde tumultum (55 Áb.)
nuper magnanimi virtus divina Renati.
15 Iam nihil ulterius querimur, desistimus una
et damnare novos, et collaudare vetustos.
Marcelli hic solus titulos, hic Caesaris implet,
aequat Alexandros, praecellit nomine Cyros. (60 Áb.)
20 Vos, o Pierides, cantanti pandite, divae,
unde viri tantas exordiar edere laudes.
Nam cum prospexi generosum stemmate celso,

1–12 *cf.* Claud. 3,1–19 || 1 res hominum] Verg. Aen. 1,229; Hor. *carm.* 1,12,13–14; Ov. *epic.* Drusi [sp.] 61–62; Serv. Aen. 1,229,1; Claud. 3,13 | tacito sub pectore volvens] Stat. Theb. 2,410; Lucan. 8,621; Liv. 35,18,7,1; Petr. Eb. Aug. 1,29,28 || 3–4 praestantes viros] Stat. Theb. 6,295; Ian. Pann. *eleg.* 16,192 M. || 4 fama perennis] Verg. Aen. 9,79; Ov. *am.* 1,10,62; 1,15,7; Serv. Aen. 9,78,1; Basin. Isott. 1,6,45; Ugol. Ver. *epigr.* 7,26,7 || 5 aequaequam caelo] Lucr. 1,79 | perducere vitam] Catull. 109,5; Dist. Cat. 4, praef. 1 || 6 divis iratus ipsis] Ov. *met.* 13,186; Hor. *carm.* 1,31,13 || 7 sortem miserabar iniquam] Verg. Aen. 6,332; 12,242–243; Strozz. *erot.* 5,4,103 || 8–9 *cf.* Claud. 1,147–149; 17,165; Ian. Pann. *epigr.* 452,17–18 M. || 11 mutassent sidera cursus] Verg. Ciris 425; Aen. *Silv. carm. var.* 2,8; Petr. Afr. 7,522 || 12 viribus an priscis languens natura careret] Lucr. 1,573 || 13 expulit hunc nostro prorsus de corde tumultum] Sil. 6,86; Nald. *carm. var.* 5,131 | expulit hunc tumultum] Claud. 3,20 || 14 magnanimi virtus Renati] Claud. 3,259 (*magnanimi virtus Stilichonis*) | magnanimi virtus] Strozz. *erot.* 3,11,90 || 19 vos Pierides pandite] Claud. 3,23–24 | Pierides divae] Ciris 93–94 || 20 tantas laudes] Ian. Pann. Guar. 10 | exordiar edere laudes] Ian. Pann. *eleg.* 10,15 M. ||

1 *Tit. om.* X || 3 praestantis *coni. in apparatu Ábel*; Sz. Szabó || 4 peremnis XNs || 5 Et quae nam XÁbel Aeternam *coni. Tuomisto* || 10 deprehendere X || 11 mutassent Ns *Volp. Tuomisto*] imitasset XÁbel || 15 unam X || 21 perspexi *Volp. Sz. Szabó* | stegmate X ||

- pace domi iustum, foris acri Marte potentem,
quid prius aggrediar, titubanti mente retracto. (65 Áb.)
- 25 Sic, cum vernanti residens in caespite virgo
circum se varios cernit ridere colores,
hinc inter calthas pictum fulgere papaver,
hinc mixtas canis violas pallere ligustris,
inde rubere rosas, suspensis unguibus haeret, (70 Áb.)
quem primum tenero decerpat pollice florem.
- 30 Sed quo legitimus servetur in omnibus ordo,
quem natura prius tribuit, narrabimus ortum.
Nam titulos penitus Ludovici patris omitto,
cuius facta licet possint amplissima dici, (75 Áb.)
omnibus hoc maius tamen est: genuisse Renatum.
- 35 Gallica progenies toti notissima mundo
extremos celebri fama penetravit ad Indos,
qua nullam lucis genitor videt igneus almae
maiolem in terris, seu ponto emergit Eoo, (80 Áb.)
seu prono Herculeas illuminat axe columnas.
- 40 Haec divum effudit Carolum, qui temperat unus
omne, quod hinc Alpes, hinc terminat alta Pyrene,
quod Rheni iacet inter aquas et Tethyos aequor.
Hunc tangit fortis sublimi stirpe Renatus, (85 Áb.)
nam commune genus proavo dependet ab uno.
- 45 Sed cupiens vinclo secum propiore ligari
germanam regi thalamo sociavit eidem.
Neu non principibus summis per cuncta coiret,
nata Caledonio nupsit formosa tyranno, (90 Áb.)
Albertus cuperet licet ipsam ducere Caesar,

22 pace domi] Ov. fast. 3,673; Liv. 6,41,4,5 || 23 quid prius aggrediar] Claud. 1,29 || 26–28 cf. Claud. rapt. Pros.2, 128–130; Epist. Guar. vol. I. no. 19. p. 49–50,14–15 || 27 canis ligustris] Verg. ecl. 2,18 | pallere ligustris] Claud. rapt. Pros. 3,240 || 29 primum tenero pollice] Ov. epist. 4,30 | tenero decerpat pollice florem] Verg. Aen. 11,68; Ov. fast. 5,255; Rep. de conc. 55 || 33 cuius facta licet possint amplissima dici] Stroz. erot. 4,23,69 || 35 Gallica progenies mundo] Claud. 8,19 || 36 extremos penetravit Indos] Claud. 8,257; Catull. 11,2; Carm. de vir. inl. 20,3 Poet. Lat. min. V p. 401 | fama penetravit ad Indos] Nald. eleg. 2,43,105 || 37 lucis almae] Verg. Aen. 11,182; 8,455; 1,306; 3,311 | genitor igneus lucis] Stat. Theb. 2,149; Ach. 2,2–3 || 38–39 seu Eoo seu] cf. Stat. Theb. 1,157–158; Ian. Pann. eleg. 13,79–80 M. || 39 Herculeas columnas] Sil. Ital. 1,142; 14,147 || 41–42 omne quod hinc terminat quod iacet inter] cf. Claud. 21,215; 8,43; 5,38–39; Sid. Apoll. carm. 2,453; Ian. Pann. Guar. 491–492 || 42 Tethyos aequor] Lucan. 3,233; || 43 sublimi stirpe] Franc. Phil. Sfor. 9,66 || 44 genus proavo ab] Verg. Aen. 12,225 || 45 vinclo secum propiore ligari] Ov. met. 9,550 ||

26 caltas XNs || 34 maius] magis X, sed ego maius add. mg. X || 37 Quam Volp. Sz. Szabó || 39 prono] primo Ns Volp. || 42 thethyas X ||

- 50 Pannonias qui tunc urbes ditione tenebat.
Gallo aliter visum regi, cui cuncta licebant.
Si tamen ex istis nil nobilitatis haberet,
sat clarus taedis Isabellae coniugis esset. (95 Áb.)
Palladis ingenium, probitas Latoidos illi,
- 55 et Iunonis inest gravitas et forma Diones.
Haec est illa ducis Gothifredi elata propago,
qui patrios valido linquens cum milite fines
Hellaecas tetigit fauces, transvectus easdem (100 Áb.)
tempore se nullo iuravit velle reverti,
- 60 ni rubro virides legisset in aequore conchas,
et Babylonicas pulsasset cuspidē turre.
Ergo Asiae latis discurrens impiger oris,
Et ditis Libani colles transgressus odoros, (105 Áb.)
Iordanis sacros potavit casside fontes,
- 65 Ac tumulum Christi gentili ex hoste recepit.
Tali gaudet avo coniunx veneranda Renati.
Ne tamen indecores partus genuisse putentur!
Est illis sexus proles se digna virilis: (110 Áb.)
praestanti iuvenis facie, fortissimus idem
- 70 bellator, iussis alacer parere paternis.
Munificus, facilis, iustus, pietatis amator,
factis dicta probans, nec eo sol<l>ertior alter
rimari silvas canibus, venabula vasto (115 Áb.)
praetentare sui, iaculis incessere pardos

50 ditione tenebat] Verg. Aen. 1,236,622 || 51 Gallo aliter visum regi] Verg. Aen. 2,428; Sen. epist. 98,4,7 || 54 Palladis ingenium] cf. Ian. Pann. celebr. 324–325; eleg. 13,35–37 M. || 57 patrios fines] Verg. Aen. 1,620 || 59 velle reverti] Verg. Aen. 6,751 || 60 rubro legisset in aequore conchas] Claud. 3,278; 10,168; 7,210; Prop. 1,14,12; 3,13,6 || 61 Babylonicas turre] cf. Claud. 1,162 | pulsasset cuspidē turre] Ov. met. 2,767; Iuv. 2,130; Sil. 4,513; 12,565 || 64 potavit casside] Sid. Apoll. carm. 2,443; Prop. 3,12,8; Claud. 7,49 || 65 ex hoste recepit] Verg. Aen. 6,111; Serv. Aen. 6,111,1 || 66 gaudet avo] Verg. Aen. 7,220; Serv. Aen. 7,220,1; Theod. ecl. 40 || 67 ne tamen indecores] Verg. Aen. 11,845 || 68 sexus virilis] Verg. Aen. 7,50; Fest. de verb. sign. 17 (*Pacuvius in Atalanta: Triplicem virili sexu partum procreat*) || 69 praestanti facie] Ian. Pann. eleg. 5,79 M.; Ov. fast. 3,467 (*facie praestante*) || 69–70 fortissimus bellator] cf. Claud. carm. sp. 7,1 (*Mars, pater armorum, fortissime belligator*) || 70 iussis alacer parere paternis] Nald. eleg. 3,4,105; || 71 facilis iustus] Ian. Pann. eleg. 14,13 M. | pietatis amator] cf. Claud. 8,113 (*pietatis abundans*) || 72 factis dicta probans] Ov. met. 4,42; 8,616; fast. 2,846; 5,53 || 73 rimari silvas canibus] Claud. 15,357 || 74 iaculis incessere] Ov. am. 3,13,21 ||

50 Pannonius **X** || 56 dulcis **X** | Goffredum **X** | elata] clara **X**Ábel || 57 patrios] primos (cf. Guar. 145) **X**Ábel Sz. Szabó || 61 babilonicas **X** || 66 conjux **Ns** || 67 putantur **X** Volp. Sz. Szabó || 70 iussis] om. **X** sed suppl. Ábel dictis coni. Tuomisto ||

- 75 eminus, horrentes transfigere cominus ursos.
 Historias vero callet doctissimus omnes,
 illas praecipue, quas facundissimus amplo
 Livius ore sonat. Novit, quo monte Quirinus (120 Áb.)
 bissenas fausto conspexerit omine pennas,
 80 quantave pro raptis flagrarint bella Sabinis,
 quo Curios fratres superarit Horatius astu,
 qua Brutus primas macularit caede secures,
 quot Fabios unus leto demerserit error, (125 Áb.)
 spreverit ut Cocles fluvium, vel Mucius ignem,
 85 Curtius ingentem solidarit mersus hiatum,
 ut Capitolinam servarit Manlius aedem,
 mox affectati damnandus crimine regni,
 quantum prosterni Decios, vixisse Camillum (130 Áb.)
 iuverit, ut sanis plus lumine viderit orbo
 90 Appius, ut trabeas trepidis licitoribus olim
 sumpserit in medio dictator Quintius arvo,
 quid mitis Pyrrhus, quid gesserit Hannibal atrox,
 quae Trebiae fuerit clades, quae palma Metauri. (135 Áb.)
 Cuncta tenet demum Romani gesta senatus,
 95 quicquid vel liber, dominis vel subditus egit.
 Scilicet in sobolem transit natura parentum,

75 transfigere cominus ursos] Iuv. 4,99–100 || 76 historias omnes] Land. Xandr. 3,7,151 || 77 facundissimus] cf. Eutr. 7,14 || 77–80 amplo ore sonat] cf. Claud. 28,493 || 78 Livius ore sonat] Becc. carm. var. 50,10; Land. Xandr. 1,29,32; Strozz. erot. 1,8,2 || 78–79 Quirinus bisse nas pennas] Liv. 1,7; Ov. fast. 4,808,817–818; Serv. Aen. 1,292 || 79 fausto omine] Ov. met. 9,785 || 80 raptis Sabinis] Verg. Aen. 8,635 || 81 Curios fratres] Prop. 3,3,7 | superarit Horatius astu] Liv. 1,25,7–12 || 82 Brutus macularit caede secures] Liv. 2,5,7–8 | macularit caede] Ov. met. 15,106–107; Sen. Troad. 1004; Agam. 219 || 83 Fabios leto demerserit error] cf. Liv. 2,50,6–11; Ov. fast. 2,214; 2,236 || 84 spreverit Mucius ignem] Nald. epigr. 47,1 | Cocles Mucius ignem] Claud. 18,445 || 85 Curtius hiatum] Liv. 7,6; Gal. Mart. carm. 7,16 | ingentem hiatum] Verg. Aen. 11,680 || 86 ut Capitolinam servarit Manlius aedem] Quadrig. ann. 7,1; Gell. 17,2,14,1 | servarit Manlius] Liv. 5,47; 6,14; Verg. Aen. 8,652–653 || 87 damnandus crimine regni] Liv. 6,20; Ov. fast. 6,189; 6,643 || 88 Decios] Val. Max. 5,6,6 | Decios Camillum] Claud. 1,147–149; 8,404–408; 18,451 || 89–90 plus lumine viderit orbo Appius] Ov. fast. 6,203–204; 3,517–518; Sil. Ital. 13,725–726 || 90–91 licitoribus in medio arvo] cf. Claud. 17,8–9 || 91 medio arvo] Ov. met. 10,647; 12,137 | dictator Quintius] Liv. 3,26; Claud. 15,111–112; Manil. 4,149 || 92 Pyrrhus Hannibal] Claud. 18,463; 26,154 || 93 Trebiae] Claud. 26,387; 24,145 | palma Metauri] Liv. 27,47–49; Claud. 28,501 || 94 Romani senatus] cf. Sil. Ital. 15,1 || 95 dominis subditus] cf. Lucan. 1,86 ||

76 Historia **X** || 79 conspexerat **Ns** || 83 demerserit (cf. *Iuven.* 3,351)] demiserit **Ns** *Volp.*, cf. *Stat. Theb.* 1,659; 6,736; *Iuven.* 2,487; *Verg. Aen.* 2,85 (*demisere neci*); 2,398 (*demittimus Orco*); 5,691–692 (*morti demitte*) || 89 sanus **X** *Ábel* || 90 licitoribus **X** || 93 fuerint **Ns** || 94 tenent **X** || 95 Dominus **Ns** || 96 paratum **X** ||

- ac nihil a proprio declinat longius ortu.
 Nulla videt dam<m>as de fulvis silva leaenis, (140 Áb.)
 de barro cervum, leporem de tygride nasci.
 100 Non aquilae summo gestantis tela Tonanti
 rupta Dionaeas expellunt ova columbas,
 non tenuis corylus querno de stipite surgit,
 non in delphinos balaenae venter aberrat. (145 Áb.)
 Haud igitur miror, siquidem de principe tanto
 105 nil poterat praeter memorabile pignus oriri:
 nobile de claro procedit semine germen.
 Reddere felicem potuissent tanta Renatum
 commoda: nobilitas, cognati, filius, uxor, (150 Áb.)
 prosperiora suis essent si numina rebus.
 110 Sic etiam felix tamen est, si Stoica veri
 callem secta tenet: miser illa iudice non est,
 sorte licet fati paulo graviore prematur,
 quisquis in assiduo virtutis permanet actu. (155 Áb.)
 Ipse autem hanc primis coluit sic semper ab annis,
 115 ut pars nulla suae non sit sanctissima vitae.
 Vix gravidae in lucem matris prolapsus ab alvo
 prodidit insigni venturas indole laudes.
 Parvus adhuc quiddam sacri spirare vigoris (160 Áb.)
 ore videbatur. Post ut dignoscere coepit,
 120 quid rectum, quid turpe foret, tunc pectore toto
 doctrinae incubuit, tunc mores perbibit almos.
 Iam tum assuescebat simulatas ludere pugnas,
 exturbare feras lustris, torquere coruscum (165 Áb.)

98 de fulvis leaenis] Claud. rapt. Pros. 3,98 || 100–101 non aquilae columbam] cf. Hor. carm. 4,4,31–32 || 100 summo gestantis tela Tonanti] Claud. 6,14 || 101 rupta ova] Claud. 6,4 | Dionaeas columbas] Stat. silv. 3,5,80 || 102 corylus surgit] Verg. georg. 2,65 || 104 de principe tanto] Opt. Porph. carm. 11,2; Ugol. Ver. epigr. 3,1,9; Marras. carm. var. 28,89 || 105 memorabile pignus] Lucan. 9,994; Stat. silv. 2,3,43; Baldo Nov. Aes. 19,22 || 109 numina rebus] Lucan. 1,81; Claud. rapt. Pros. 2,371 || 110 sic etiam felix] Becc. carm. 37,21 | felix tamen] Dom. Mars. epigr. 39,1 || 110–111 felix est miser non est] cf. Ian. Pann. epigr. 420,9–10 M. | Stoica secta] Land. carm. var. 8,2; Tac. ann. 16,32 || 114 hanc primis coluit sic semper ab annis] Basin. Isott. 2,5,77; 3,1,79 | semper ab annis] Nald. eleg. 2,30,9; 2,41,69 || 116 matris prolapsus ab alvo] Ov. Ib. 221 || 118 parvus adhuc] Stat. silv. 3,1,47 | spirare vigoris] Sil. 5,270 || 119 post ut dignoscere coepit] Ov. met. 13,835 || 120 pectore toto] Verg. Aen. 1,717–718; 9,276–277; Lucan. 9,23–24; Serv. Aen. 9,274,1 || 123 exturbare feras] Petr. epist. metr. 1,4,71; Strozz. Bors. 10,37 ||

98 dammas cf. Guar. praef. 13 | leaenis om. X sed suppl. Ábel || 103 in] si X Ábel | abhorret coni. Tuomisto || 106 de] dum Ns Volp. || 112 premantur Ns Volp. || 114 Ipsam X Ábel Sz. Szabó || 118 quiddam Ns Volp. Tuomisto] quidem X Ábel metro invito | liquoris X Ábel ||

- missile, cornipedem pictis frenare lupatis.
 125 Dehinc ut eum teneris lanugo exclusit ephebis,
 paulatim veris didicit sudare sub armis,
 ascensu muros, fossas evincere saltu,
 cusptide nunc saevos, gladio nunc hostibus ictus (170 Áb.)
 inferre, illatis aeratam opponere parmam;
 130 aestivos soles, brumalis ferre pruinas,
 irrequieta brevi submittere lumina somno,
 victibus haud frangi modicis. Pater ipse volentem
 haud vana stimulans Ludovicus voce monebat: (175 Áb.)
 ‘Quandoquidem nostro debes succedere regno,
 135 disce prius, iuvenis, qua sit ratione regendum.
 Principio quidquid terroris frena coercent,
 nec tutum penitus, nec firmum existere credas;
 at placidus quod necit amor, discriminis expers (180 Áb.)
 ac stabile esse puta. Nex immatura Neronis
 140 indicio est, nec non Augusti longa senectus.
 Tu populos igitur, post me cum sceptrata tenebis,
 conciliare tibi, non vi compescere certa.
 Rarus in obstantes luctatus nauta procellas (185 Áb.)
 littus adit; melius laxis incedit habenis
 145 liberior sonipes. Sed si fortasse rogabis,
 quo valeas pacto studium populare mereri:
 si procul omne abiges vitium, si recta sequeris,
 quemlibet haud dubie poteris sperare favorem. (190 Áb.)
 Prima tuo pietas radicem in pectore figat,

124 cornipedem frenare lupatis] Claud. 1,82; carm. min. 47,1–2 || 125 teneris ephebis] Mart. 9,7,7 || 126 sudare sub armis] Prop. 2,9b,49; 4,1b,137; Ov. epist. 1,17; Ian. Pann. epigr. 285,1 M. || 127 ascensu evincere saltu] Claud. 7,46–47 || 130 aestivos ferre] Claud. 7,44–45 || 131 brevi somno] Ov. Pont. 3,1,36 | submittere lumina somno] Catull. 64,122; Verg. georg. 4,414; Aen. 4,185; Ciris 206; Serv. Aen. 4,185,2 || 133 voce monebat] Verg. Aen. 3,461; Ov. ars 1,26; Iuv. 6,530; Sil. 15,182; Serv. Aen. 3,461,1 || 134 succedere regno] Strozz. Bors. 8,29 || 135 qua sit ratione] Ov. met. 1,687–688 || 136 cf. Claud. 8,290 || 138 at placidus amor] cf. Claud. 8,282,285 | discriminis expers] Lucan. 5,194 || 139 nex Neronis] cf. Claud. 8,313–314 || 140 longa senectus] Iuv. 10,190; Baldo Nov. Aes. 21,23 || 141 tu populos] Lucan. 2,638; Ov. fast. 2,659 | sceptrata tenebis] Lucan. 1,47; Ov. fast. 4,265; Val. Flacc. 5,484 || 141–142 cf. Verg. Aen. 6,851–853; Marras. carm. var. 16,8–9; 28,123–124 || 142 vi compescere] Phaedr. fab. 1,2,12 || 143 rarus in obstantes luctatus nauta procellas / littus adit] Strozz. erot. 3,12,5 || 144 laxis habenis] Verg. Aen. 1,63 || 146 quo valeas] Basin. Isott. 1,9,44 || 148 poteris sperare favorem] Lucan. 8,117 || 149 prima pietas] cf. Claud. 8,276 | radicem in pectore figat] Godfr. Winch. epigr. 169,4; Strozz. Bors. 2,268 ||

125 Quem dehinc ut **X**Ábel || 126 sub] sed **Ns** Volp. || 129 erratam **X** || 130 brumales Ábel Sz. Szabó || 132 viribus **Ns** Volp. Sz. Szabó || 136 quicquid **X**Ábel | coerent **X** || 138 quid **Ns** Volp. ||

- 150 dignas quippe vices mortalibus aequa rependunt
numina, respiciunt sanctos, odere profanos.
Post hanc iustitiae studeas servare rigorem,
sed semper blanda cum mansuetudine mixtum. (195 Áb.)
Huic comes accedat purae moderatio mentis,
- 155 ac vere sincera fides. Fuge nomen avari,
nec spolia insontem cupidus, largire merenti.
Da faciles cunctis aditus, nec sperne minores,
maiores venerare libens. Non ambitus amens (200 Áb.)
praecipitet, non te corrumpat blanda voluptas.
- 160 Non adversa humilem faciant, non laeta superbum,
quodsi fata premant, vacuas eat omen in auras.
Laudandam mortem turpi praeponito vitae,
neu minor utilibus tibi sit respectus honesti. (205 Áb.)
Consule, quos fecit prudentes longior aetas,
- 165 aut monumenta legens antiquos inspice mores.
Par fies superis, si te frenaveris ipsum,
si cunctos animi motus, si viceris iram.
Tu ne laede alium, quotiens te laeserit alter; (210 Áb.)
ocius indulge miseris nec fronte superba
- 170 insulta, nec tu felicibus invidus esto.
Quem mala delectant hominum, quem commoda laedunt,
ipse miser certe, non felix esse meretur.
Res inopis contra furias defende potentis: (215 Áb.)
imbellem validus ne vexet, dives egenum.

150–151 dignas rependunt numina] *cf.* Verg. Aen. 1,603–605 || 151 respiciunt sanctos] Verg. Aen. 1,603 (*pios respectant numina*) | odere profanos] *cf.* Hor. *carm.* 3,1,1 || 152 servare rigorem] Claud. 1,41; Guil. Apul. *Wisc.* 5, 257 || 154 huic comes accedat fides] Petron. 124 *vers.* 252; Strozz. *erot.* 1,8,281 || 155 sincera fides] Prud. *psych.* 803 | fuge nomen avari] Dist. *Cat.* 4,16,1 || 157 da faciles cunctis aditus] Tib. 2,4,19; Ov. *Pont.* 3,3,91 | nec sperne minores] Claud. 8,303 || 159 blanda voluptas] Lucr. 2,966; 4,1263; 5,178; Ov. *fast.* 4,99; Sil. 15,108 || 161 fata premant] Lucan. 5,758; 8,267; 8,544 | vacuas eat omen in auras] Verg. Aen. 12,592; Ov. *met.* 6,398; 12,469; *Pont.* 2,11,7 || 162 laudandam mortem turpi vitae] Tac. *Agr.* 33,6; Corn. Nep. *Chambr.* 4,3 || 163 respectus honesti] Lucan. 8,490; Claud. 8,268 || 164 longior aetas] Nald. *eleg.* 1,16,13 || 165 monumenta legens] Sil. 17,232 | antiquos inspice mores] Sil. 14,683; Buc. *Eins.* 2,24 || 166 par superis] Hor. *carm.* 1,6,16 || 166 par fies superis] Sen. *Agam.* 609 || 168 ne laede] Tib. 1,1,67; Ov. *ars* 3,51 || 169 nec fronte superba] Claud. 24,218 || 170 *cf.* Verg. *georg.* 2,499 || 172 ipse miser] Godfr. *Winch. epigr.* 35,2; Tib. 1,6,9 || 173 res inopis] Verg. Aen. 8,100 || 174 imbellem validus ne vexet dives egenum] Ian. *Pann. pac. Ital.* 124 ||

151 prophanos **XNs** || 152 servasse **XÁbel** || 157 nec] ne **Ábel** || 161 prement **XÁbel** | aures *coni. Tuomisto* || 162 Laudatam **XÁbel** || 163 neu] Non **Ábel** || 165 respice **XÁbel** || 167 vinceres **Ábel Sz. Szabó** || 168 quoties **Ns** | lederit **X læderit Ábel** || 169 ocius **Ns Volp. Tuomisto**] O tuis **XÁbel** || 171 hominem **XÁbel** ||

- 175 Qualis eris, talem te plebs subiecta sequetur;
regnantum mores imitatur mobile vulgus.
Sic sub Pompilio sacris se rege dicavit,
quae sub fratre Remi Gradivo Roma vacarat, (220 Áb.)
nempe quod huic enses, illi delubra placebant.
- 180 Pacem semper ama, sin iusti cura vocabit
te belli, toto peragendum suscipe nisu.
Militiae in primis expertam delige pubem,
quae sit fida tibi, nitidis quae fulgeat armis, (225 Áb.)
fortes pascat equos, quales Simoentis ad undam
- 185 infelix Geticis ducebat Rhesus ab oris.
Protinus ut campos deduxeris agmen in aequos,
metandis aptam castris circumspice sedem,
securus tuto valeas ubi tendere tergo, (230 Áb.)
neu frumenta viris, iumentis gramina desint.
- 190 Delicias vallo remove procul exule luxu,
discere coge rudes, prohibe dediscere doctos.
Neu solas urbes iuste rexisse puteris,
et castris pariter leges admitte togatas. (235 Áb.)
Armatus medio ius dicat in aggere praetor,
- 195 et reus austero trepidet sub iudice miles.
Qua datur, hostiles transfer certamen in agros,
ut servare tuos, illos absumere possis.
Ingens crede nefas ictum dissolvere foedus, (240 Áb.)
aut oratores manibus violare nefandis.
- 200 Quod minus ut facias, paribus reminiscere causis

175–176 *cf.* Claud. 8,298–301; 21,168 || 176 mobile vulgus] Sen. Herc. fur. 170; Stat. silv. 2,2,123; Sil. 16,315; Claud. 8,302 || 177 Pompilio sacris rege] *cf.* Claud. 24,167 || 178 sub fratre Remi Gradivo] *cf.* Verg. georg. 2,533; Serv. Aen. 1,292 || 180–181 iusti belli] Ian. Pann. epigr. 427,12 || 183 nitidis armis] Ov. trist. 4,6,33 || 184 *cf.* Homer. 734 | fortes equos] Verg. Aen. 11,705–706 | Simoentis ad undam] Verg. Aen. 1,618; 3,302; Serv. Aen. 1,100,18; 1,716,5; Nald. eleg. 3, 31,1 || 185 Geticis] *cf.* Ov. am. 1,9,23 || 186 campos aequos] Verg. Aen. 9,56 || 187–191 *cf.* Claud. 8, 323–339; Tib. 3,7,82–88 || 194 medio agere] Verg. Aen. 5,113 || 195 austero sub iudice] Strozz. erot. 4,22,53 || 196 hostiles agros] Stat. Theb. 12,209; Ian. Pann. eleg. 26,39 M. || 198 ingens nefas] Octavia 363; 605; 787 | crede nefas] Iuv. 8,83; Aen. Silv. epigr. 48,2; 13,10 | ictum foedus] Verg. Aen. 12,314; Liv. 1,24,3 || 199 manibus violare] Cic. Arat. 34,420 | manibus violare nefandis] Ov. met. 3,731 || 200 paribus causis] Cic. top. 23,14 ||

178 vocarat *legit* *Ábel* in **X** || 182 imprimis **X** *Ábel* || 184 Simeontis **X** || 188 Securo *Ábel* || 190 procul exige luxum *coni. Ábel* in *apparatu*, *sed cf. Ian. Pann. Guar. 607 (exule somno)* || 192 rescisse *Ábel* || 198 actum **Ns** *Volp.* ||

- divulsum Mettum, stratam tellure Corinthum.
 Non numero metire tuum, sed viribus hostem,
 ut paucos horrere scias, contemnere multos. (245 Áb.)
 Nec te consilio pudeat superare, vel astum
 205 addere virtuti, fraudis tamen effuge crimen.
 Nunc subito adventu necopinas opprime partis,
 nunc insultantum cunctando frange furores.
 Tantum Romano Fabium tardasse morantem (250 Áb.)
 profuit imperio, quantum celerasse Camillum.
 210 Ambo in supremis patriam iuvere periclis:
 hic ultor lapsae, vindex fuit ille ruentis.
 Si collis capiti superimminet, arripe collem,
 si pons nectit aquas, stationem ponte locato. (255 Áb.)
 Opportuna cavas arctat si semita fauces,
 215 qui capiant angusta viae, praemitte maniplos.
 Lux ubi transierit, vallo dispone fideles
 providus excubias, vigilent quae nocte vicissim.
 Invadendus erit, prius explorabitur hostis. (260 Áb.)
 Insidet ripis, tu molibus obstrue flumen.
 220 Veŕtabit plaustris segetes, intercipe messem.
 Si detractabit pugnas, tunc mille per artis
 eliciendus erit. Nunc illum probra lacessant
 ceu timidum; saepe ipse aliquos simulare pavores
 incipe, vel subitos alio molire recessus. (261 Áb.)
 225 Sin obsessus erit celsasve recedat in arces,
 vinea, testudo, cuneus, balista paretur. (265 Áb.)

201 divulsum Mettum] Liv. 1,28,9–10; Verg. Aen. 8,642–643; Claud. 8,402 | stratam Corinthum] cf. Liv. 52; Ian. Pann. Guar. 307 || 202 non numero metire] Claud. 21,347 | viribus hostem] Homer. 796; Stat. Theb. 6,774 || 203 contemnere multos] Dist. Cat. 2,29,2 || 204 consilio superare] Caes. bell. civ. 1,72,3,1 || 205 effuge crimen] Ov. met. 7,71 || 208–211 tantum Fabium quantum Camillum ambo vindex ultor] cf. Claud. 26,430–434; 8,407–408; Aen. Silv. epigr. 14,51 || 212 capiti superimminet] Basin. astr. 1,586; Strozz. Bors. 9,336 || 216 lux ubi transierit] Ov. fast. 2,639; 4,165 || 216–217 vallo fideles excubias] cf. Claud. 8,324 || 221 mille per artis] Manil. 4,128 || 222 eliciendus erit] Strozz. erot. 1,6,74 || 225 celsasve recedat in arces] Lucan. 3,462 || 226–227 vinea testudo cuneus balista paretur aries portas quatiat pondere vasto] Ov. met. 11,509–510; Lucan. 6,199–200; Prop. 4,10,33–34; Claud. 3,219 ||

201 Mettum *coni. Tuomisto*] metum **X** Metum *Ábel* Metium **Ns Volp.** (*apud Livium 'Metius', cf. PWRE s. v. Fufetius 1 & Untermann, Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen, Heidelberg 2000, p. 459*) || 203 contempnere **X** || 206 nec opimas **X** | partes **Ns Volp.** || 212 accipe **Ns Volp.** || 214 Oportuna **X** | seña **X** || 215 promitte **Ns Volp.** || 217 vigilent **Ns Volp.** *Tuomisto*] vigilet **X** *Ábel Sz. Szabó* || 219 *om. X* *Ábel* || 220–221 segetes ... detractabit] *om. X* *Ábel* || 221 pugnam **X** *Ábel* | artes **Ns Volp.** *Sz. Szabó* || 224 mollire **X** || 225 eris **Ns Volp.**^{PF} ||

- Nunc aries portas quatiat, nunc pondere vasto
 horrida turritos impellat machina muros.
 Sed cave, ne capiat te cassibus hostis eisdem:
 230 quid facies illi, ne tu patiare videto, (270 Áb.)
 nec tibi fallaci simulatus transfuga vultu,
 subdita nec fictis imponat littera signis.
 Postremo pugnae dabitur si quando facultas,
 congruus instructas fac explicet ordo phalanges.
 235 Planities equitem, peditis locus arctior usum (275 Áb.)
 exigit, aut rigidae saxoso vertice rupes.
 Tunc certaturas dictis accendere turmas
 nonnihil expediet, siquidem facunda deserti
 pro lituo sunt verba ducis; nam duplici fructu
 240 virtutem praestant ignavis, fortibus addunt. (280 Áb.)
 Sed semper geminas saltem sepone cohortes.
 Ex illis vacuum custodiet altera vallum,
 altera post primas acies intenta latebit,
 integra quae fessis subeat, vel ab hoste peremptis.
 245 Nec rumpens seriem miles vexilla relinquat, (285 Áb.)
 sed maneant omnes, fuerint qua parte locati;
 at simul aera canent, totis configere nervis
 obnixos, totas iubeo depromere vires.
 Hic tu spumanti medium discurre per agmen
 250 laetus equo, celeri poscentibus ipse minister (290 Áb.)
 suggere tela manu, certam promitte salutem
 confossis, revoca fugientes, erige lapsos.

227–228 aries quatiat impellat] *cf.* Claud. 8,329–331 || 227 pondere vasto] Verg. Aen. 5,447 || 228 machina muros] Verg. Aen. 2,45–46; 2,236–237; Serv. Aen. 2,15,9; 2,192,2; Claud. 3,218 || 231 fallaci vultu] Ov. met. 5,279; Octavia 377–378 || 234 instructas phalanges] *cf.* Ian. Pann. eleg. 26,21 M. (*instructas turmas*) || 235 planities equitem] Curt. Ruf. 10,9,14,5–6 || 239 verba ducis] Lucan. 2,596; Val. Flacc. 1,440; 1,681–682; Mart. 9,35,5 || 241 geminas cohortes] Stat. Theb. 11,331 || 243 post primas acies] Verg. Aen. 10,643; Ov. met. 13,207; Sil. 9,330; 12,394; Strozz. Bors. 9,493; Petr. Afr. 7,861 || 244 fessis subeat] Sil. 1,565–566 | ab hoste peremptis] Sil. 10,90 || 246 qua parte locati] Basin. astr. 1,572 || 247 aera canent] *cf.* Verg. georg. 4,71; Aen. 5,113 | totis nervis] Quint. inst. 11,3,63,3 || 248 totas vires] Verg. Aen. 12,528 | depromere vires] Val. Flacc. 7,450 || 249–250 spumanti equo] Verg. Aen. 6,881; 11,770 || 249 medium per agmen] Stat. Theb. 4,806; Verg. Aen. 2,408; 10,440; Curt. Ruf. 3,9,6,4; Ov. met. 12,260–261; Strozz. Bors. 8,569 || 249–250 *cf.* Ugol. Ver. paneg. 1,463 || 251 suggere tela manu] Verg. Aen. 10,333; Serv. Aen. 10,333,1 | certam salutem] Verg. georg. 4,294; Mart. 12,90,5 || 252 confossis] *cf.* Verg. Aen. 9,445 ||

238 Non nihil **XNs** | si quid **Ns** *Volp.* || 241 choortes **X** || 242 custodiat **X** *Ábel Sz. Szabó* || 244 pentis **X** peremtis *coni. Ábel* || 245 Ne *coni. Ábel* || 247 Ac **X** *Ábel* || 250 ministris **Ns** *Volp. Sz. Szabó* ||

- Optimus ille fuit, quisquis duo munera solus
militis impigri, cauti ductoris obivit.
- 255 Si fortuna tuis inviderit improba rebus, (295 Áb.)
haud subito primis fractus succumbe ruinis.
Si contra annuerit, noli crudeliter uti:
dignior est vinci, victis qui parcere nescit.
- 260 His demum exactis, ut mox tibi promptius adsit, (300 Áb.)
debita laudatae reddantur munera pubi.⁷
Haec docili nato genitor praecepta ferebat.
Qui simul ac meritum senior conscendit Olympum,
tradita succedens excepit sceptrata Renatus.
- 265 Nec populus dominum sensit mutasse priorem (305 Áb.)
hoc uno excepto, quod laudes iste paternas
excessit, quantum genitor supererat avitas.
Non graciles humeros, nec molli virgine dignum
celsus honorato candorem corpore praefert.
- 270 Pollent ingentes praeduris ossibus artus, (310 Áb.)
ac multo solidi firmantur robore nervi,
qualis Phlegraeae gelidis in rupibus Ossae
surgit procero sublimis stipite pinus.
Hinc cunctis dignus solio censeatur, et ipsum
maiestate Iovem, spatioso pectore Martem
- 275 aequat, et adversos sic territat arduus hostes, (315 Áb.)

253 optimus ille] Ov. rem. 293; Sil. 14,169–170; Hor. sat. 1,3,68 || 254 cauti ductoris] Sil. 15,323 || 255 fortuna inviderit] Verg. Aen. 11,43 || 256 primis ruinis] Ov. epist. 12,32 | succumbe ruinis] Liv. 23,25,3; Land. Xandr. 1,4,11 || 257 crudeliter uti] Ov. Pont. 3,7,17 || 258 dignior est] Tib. [sp.] 3,8,24 | victis parcere] Liv. 33,10,4,2; Ov. Pont. 1,2,125; Sil. 14,672–673 || 259 his demum exactis] Verg. Aen. 6,637 | tibi promptius adsit] Becc. Herm. 2,25,23 || 260 debita reddantur munera] Verg. Aen. 2,538 || 261 haec docili nato genitor praecepta ferebat] Ov. met. 8,208–209 | haec genitor praecepta] Claud. 8,419 | docili praecepta] Claud. 10,237 || 262 qui simul ac] Verg. Aen. 4,90; 12,222 | conscendit Olympum] Manil. 1,367; Basin. Cyr. 3,29 || 263 excepit sceptrata] Ov. met. 6,677 || 265–266 laudes excessit genitor avitas] Claud. 8,41 || 268 candorem corpore praefert] Rhet. Her. 4,44,22 || 269 ingentes artus] Stat. Theb. 6,858 | praeduris ossibus] Verg. Aen. 9,66; Sil. 1,552; 4,466; 6,10; | ossibus artus] Homer. 5; Lucan. 3,656 || 270 solidi firmantur robore nervi] Verg. Aen. 2,639; Ciris 43 | robore nervi] Lucan. 3,625 || 271–272 qualis surgit pinus] cf. Ian. Pann. celebr. 42–43; Claud. 10,244–245 || 271 gelidis in rupibus] Plin. nat. 37,110,6 | rupibus Ossae] Lucan. 1,389–390 || 272 surgit sublimis pinus] Apul. met. 11,16,23 || 274 pectore Martem] Lucan. 6,256 || 275 adversos hostes] Homer. 287; 504; Ov. rem. 377 ||

256 fractis **Ns** Volp. || 258 victis] motis legit Ábel in **X** || 264 sentit **Ns** || 270 At **X** || 271 Ossae om. **X** oraee coni. in apparatu Ábel || 273 solio dignus **Ns** Volp. ||

- ut Capaneus Tyrios, ut Troas saevus Achilles.
 Quisquis magnificis ornatus convenit aulis,
 semper in ipsius laribus fulgere superbis
 cernitur. Aut manibus fortes, aut mente sagaces
 280 gaudet habere viros, ne quando scilicet illi (320 Áb.)
 vel prudens Nestor desit, vel strenuus Aiax.
 Nec putat indignum picturae impendere curam,
 cum sciat huic priscos multum indulsisse Quirites.
 Nec vult eloquio contentus abire Latino,
 285 ni Graias etiam perdiscat sedulus artes. (325 Áb.)
 Nec procul arcanis thesauros parcus in arcis
 condit, et hunc auri pretioso pondere donat,
 pinguibus hunc arvis, opulentis urbibus illum;
 praecipue vero largitur munera doctis
 290 multa viris. Novit iuris servare tenorem, (330 Áb.)
 sed poenam semper leviolem crimine reddit.
 Quicquid in antiquis ducibus laudabile legit,
 miratur. Varias Mithridatem scisse loquelas
 audierat, voluit laudes contingere easdem.
 295 Nam praeter patriam vocem, quam parvulus hausit, (335 Áb.)
 dum tener in cunis reptabat mollibus infans,
 scit Mauro sermone loqui, scit voce profari
 Germana; Latio qui senserit ore sonantem,
 nutritum Hetrusci ripis iurabit in Arni.

276 Capaneus] Stat. Theb. 6,731–732 | saevus Achilles] Verg. Aen. 2,29; Homer. 958; Laus. Pis. 173; Serv. Aen. 2,29,3 || 279 mente sagaces] Cic. Tusc. 5,67,3; Lucr. 1,1022; 5,420 || 280 gaudet habere viros] Iacop. Piac. carm. 1211–1212 || 280–281 ne illi desit] Prop. 1,2,29; Verg. Dirae 19; Sil. 8,36; Prop. 1,2,29 || 281 prudens Nestor] Homer. 144 | strenuus Aiax] Franc. Griffolinus, Hom. Od. 3,109 || 282 nec putat indignum] Cic. S. Rosc. 143,3; Sen. dial. 7,21,4,1–2 | impendere curam] Verg. georg. 2,433; Waltharius 155 || 283 priscos Quirites] Verg. Aen. 7,71; Prop. 4,1a,13; Ian. Pann. epigr. 201,8 M. || 284–285 eloquio Latino Graias artes] Ian. Pann. celebr. 182 || 285 Graias artes] Iuv. 11,100; Marras. carm. 18,7; || 287 auri pondere] Verg. Aen. 3,49; 1,359 || 288 pinguibus arvis] Verg. ecl. 5,33; Sen. de benef. 6,7,3,4 | opulentis urbibus] Val. Max. 4,8,5,17; 8,7, ext. 2,23 || 289–290 munera multa] Ov. epist. 2,110 | doctis viris] Ian. Pann. eleg. 10,46 M. || 290 servare tenorem] Lucr. 4,632 || 292 in antiquis ducibus] Tac. hist. 2,5,4; ann. 14,14,3 || 293 varias Mithridatem scisse loquelas] Aen. Silv. epigr. 14,61; Val. Max. 8,7, ext. 16; Plin. 7,88 || 296 dum tener in cunis] Prop. 2,6,10; Ov. epist. 9,22; fast. 4,512 || 298–299 cf. Ian. Pann. Guar. 164–165 ||

276 Ut Campanus tirus **X** | Tyrios + divos *supra lineam add.* **Ns** | saevus *om.* **Ns** || 286 arces **Ns** *Volp.* || 289 vero **Ns** *Volp.* *Tuomisto*] uera **X** vere *coni.* *Ábel* || 291 leviolem **Ns** *Volp.* *Tuomisto*] leniolem *metro invito* **X** *Ábel Sz. Szabó* || 292 Quidquid **Ns** || 294 voluit **XNs**] noluit *legit in X sed voluit coni. in apparatu Ábel* || 299 Arni **XNs** *Tuomisto, cf. infra 3,310*] arvi *Ábel* ||

- 300 Nil leve, nil falsum loquitur, sed quicquid ab altis (340 Áb.)
 pectoribus fudit, sic re confirmat, ut illo
 non sint vera magis Cumaeae dicta Sibyllae.
 Qua Christum pietate colat, qua mente futuros
 praenotet eventus, ceu plenus Apolline vates,
 305 ignoti norunt populi, quos mersus in undis (345 Áb.)
 sol videt adversas nobis defigere plantas.
 Nec solum magni sequitur documenta parentis,
 sed plura ingenio per se complectitur acri.
 Unum prae cunctis regem veneratur amicis,
 310 qui Transalpinae dominatur gentibus orae. (350 Áb.)
 Huic etiam generi semper contrarius armis
 affuit, hoc hosti natam mandante locavit.
 Ille etiam summos semper sibi fertur honores
 ac fratri praestare suo, nam diligit ambos
 315 ante alios proceres; et regni in rebus agendis (355 Áb.)
 aequali sacras partitur pectore curas.
 Nec mea commentas nugantur carmina laudes,
 Gallica, quae refero, testatur et Itala tellus,
 testatur mundus; sed ne conficta putentur,
 320 acta probent faxo. Nec me reprehenderit ullus, (360 Áb.)
 si casus memoraro suos. Nam pectoris altum
 indomiti robur Fortunae urgentis in ictu
 spectatur; facile est sortem perferre secundam.

300 nil leve nil falsum] Ian. Pann. celebr. 159 || 300–301 altis pectoribus] Val. Max. 3,3, ext. 7,1 || 302 Cumaeae dicta Sibyllae] Verg. Aen. 6,98; Ov. met. 15,712; Serv. Aen. 6,98,1 || 303 Christum pietate colat] Cic. leg. 2,15,13 || 304 ceu plenus Apolline vates] Strozz. erot. 3,12,31 || 305 mersus in undis] Ov. met. 14,615; fast. 2,389 || 306 sol videt] Ov. met. 13,853 | defigere plantas] Manil. 5,86 || 308 ingenio acri] Macr. Sat. 1,15,5 || 310 dominatur orae] cf. Verg. Aen. 3,97 || 311 contrarius armis] cf. Verg. Aen. 4,628–629 || 315 in rebus agendis] Lucr. 2,290; Hor. ars 82; Ov. fast. 1,167; Iuv. 14,72 || 316 sacras partitur pectore curas] Lucan. 1,272; Val. Flacc. 5,281; Verg. Aen. 4,448; 5,701–702 || 317 carmina laudes] Tib. [sp.] 3,7,3; 3,7,106; Strozz. erot. 4,25,47; Marras. carm. 6,10 || 318–319 testatur testatur] Tib. 3,7,107–110 || 318 Itala tellus] Sil. 8,353; 8,574; 11,502; Claud. 26,646; || 321 casus memoraro suos] Prop. 3,1,33 || 321–322 pectoris indomiti] Stat. Theb. 11,714 || 322 Fortunae ictu] Lucan. 5,729–730 || 323 facile est perferre] Quint. decl. min. 307,9,3–4 | sortem perferre secundam] Franc. Phil. sat. 3,1,44 (*Durius est modice sortem perferre secundam*) ||

301 illos X illis conī. Ábel || 318 quam Ns Volp. || 320 probet X Ábel | faxo Ns Volp.] saxo X faxo conī. in apparatu Ábel | reprehenderit X Tuomisto || 321 memoraro Ns cf. Cic. Att. 2,18,4; 2,20,5 (si in clamaro); Ian. Pann. Guar. 252; et. sim.] memorare X memorabo Volp. Ábel ||

- 325 Iam prope tot magnos evolvit Cynthius orbes,
Troica quot Pyliae donavit Musa senectae, (365 Áb.)
ut maris extremo trucibus de gurgite Gallis
saeva pharetrati moverunt bella Britanni.
Ergo, ubi consuetae caluere furentibus irae,
330 illa autem medios longe progressus in hostes (370 Áb.)
plurima letali sternebat corpora ferro.
Non ego, si centum voces sortirer ahenas,
dicere nunc possem, quid Mars suus egerit illic,
donec mille viri cuneis coiere coactis
335 et clausere ducem. Non spes erat ulla salutis, (375 Áb.)
non sociae obsessio poterant succurrere turmae.
Qui tamen interea se cominus obtulit illi,
vel posuit vitam, vel saucius inde refugit.
Iam sonipes multis ictus defecerat hastis,
340 iam manante novo totos sudore per artus (380 Áb.)
languida continuo torpebat dextera motu.
Acrius infestis pergunt incurrere telis,
iniectantque manus, cupidumque resistere prensant.

324 iam prope tot magnos evolvit Cynthius orbes] Manil. 1,829–830; 3,367–369; Petron. fig. 20 vers. 2–4; Strozz. erot. 3,4,56 | magnos orbes] Verg. Aen. 1,269 | evolvit Cynthius orbes] Ian. Pann. eleg. 14,23 M.; pac. Ital. 173 || 325 Troica quot donavit Musa] cf. Tib. 3,7,112; Prop. 2,13,46 | Pyliae senectae] Mart. 8,2,7; 10,38,14 || 326 trucibus Gallis] Lucan. 7,231 || 327 saeva pharetrati moverunt bella Britanni] Ov. Pont. 1,8,6 | saeva bella] Sen. Phaedr. 465 | moverunt bella] Octavia 776; Waltharius 86; Land. Xand. 1,3,48; Claud. carm. min. 27,82 || 329 signa canunt pugnam] Verg. Aen. 10,310–311; Liv. 25,39,3,2; Claud. 3,348 | neutri sine sanguine certant] Verg. Aen. 12,765 || 330 medios in hostes] Verg. Aen. 9,554; Homer. 498; Basin. carm. 18,106; Petr. Afr. 3,599; Becc. eleg. var. 15,85; || 331 plurima sternebat corpora] Verg. Aen. 2,364–365 | letali ferro] Iuv. 15,169 | sternebat corpora ferro] Catull. 64,355; Homer. 438 | corpora ferro] Tib. 1,2,27–28; Lucan. 7,581–583; Ov. epist. 3,145; met. 12,490 || 332 non ego si] Tib. 1,2,85; Ov. am. 2,16,13; fast. 6,67; Pont. 2,4,23 | non ego si centum voces ahenas] Verg. georg. 2,43–44; Aen. 6,625–626; Ian. Pann. epigr. 18,3 M. | centum voces] Host. bell. Hist. 3,2; Pers. 5,1–2 || 333 dicere nunc possem quid Mars suus egerit illic] Ov. Pont. 4,7,45 || 334 mille viri] Ov. met. 14,673 | cuneis coactis] Verg. Aen. 7,509; 12,457; Serv. Aen. 7,509, 2–3; 12,457,1 || 335 non spes erat ulla salutis] Ov. trist. 1,2,33; Octavia 330; 906; Mog. carm. 19a,33; Strozz. erot. 2,8,73 || 336 succurrere turmae] Verg. Aen. 11,503 || 338 posuit vitam] Land. Xand. 2,22,4 || 339 sonipes ictus defecerat] Marras. carm. 36,17 | sonipes ictus hastis] cf. Verg. Aen. 11,637–638 || 340 totos sudore per artus] Sil. 8,186 || 342 infestis telis] Verg. Aen. 5,582; Homer. 558; 561; Liv. 10,28,18,3 | incurrere telis] Verg. georg. 1,489; Ian. Pann. eleg. 26,23 M. || 343 iniectantque manus] Verg. Aen. 10,419 ||

326 At *Volp.* Sz. Szabó | de] dum **Ns** tum *Volp.* || 331 sternebant **Ns** || 337 Quae *X.Ábel* || 338 saucius *om.* **X**¹ praeceps *coni. Tuomisto* || 343 pensant **Ns** *Volp.* ||

345 Herculis ille labor potuisset frangere vires
et Martis. Tandem succumbit pluribus unus, (385 Áb.)
ac procul hostilem trahitur captivus ad aulam.
Mox reditum paetus liber de carcere cessit,
ut posset Gallum paulisper visere regem.

Finit primus

Incipit secundus

- Has dum trans gelidas diversis partibus Alpes,
 qua tranquillus Arar, Rhodanus qua saevior errat, (390 Áb.)
 versant fata vices, Italis tantisper in oris
 inclita Campani moderatrix femina regni
 5 migrat in Elysias defuncto corpore sedes.
 Ergo legitima spoliati praeside cives
 ad successorem legatos sponte Renatum (395 Áb.)
 cum ter centenis signati millibus auri
 festinare iubent, missi quem talibus orant.
 10 'Accelera, ne nos indebitus occupet heres.
 Non fidi comites, non ampla viatica desunt.
 Te nobis dominum morientis adoptio fecit (400 Áb.)
 reginae, quae nunc solium cum luce reliquit.'
 Omnibus ille tamen spretis, ne perfidus esset,
 15 maluit in saevas iterum remeare catenas.
 Vile tamen ducens, si tam praesentibus uti
 negligeret superis, donec foret ipse redemptus (405 Áb.)
 tendere Campanas uxorem iussit ad urbes.
 O, facinus toto passim memorabile mundo!
 20 O, fidei specimen mortali haud ore canendum!
 Cuncta vetustatis sileant monumenta verendae!
 Attilium prisci cessent iactare Quirites, (410 Áb.)

1 gelidas Alpes] Tib. [sp.] 3,7,109; Lucan. 1,183; 2,535; Claud. 8,337; Aen. Silv. carm. var. 16,103; Nald. ecl. 7,49 | diversis partibus] Verg. Aen. 12,521; 12,708; Libellus de inst. 6 (Szentpétery II p. 624) || 2 tranquillus Arar Rhodanus saevior] Claud. 17,53 (*lentus Arar Rhodanusque ferox*) | Arar Rhodanus] Tib. 1,7,11 | saevior errat] Verg. georg. 3,14; 3,246 || 3 versant fata vices] cf. Ian. Pann. epigr. 309,2 M.; Stat. Theb. 1,174,176 | fata vices] Ferret. Scal. 2,31 | Italis oris] Verg. Aen. 1,252; Sil. 8,183; Maph. Veg. Aen. 518 || 5 Elysias sedes] Lucan. 6,600; 6,782; Strozz. erot. 3,1,42 | defuncto corpore] Lucan. 6,631; Sil. 9,259 || 6 spoliati praeside] Curt. 10,6,7,5 || 9 festinare iubent] Homer. 227; Iuv. 14,211–213 | talibus orant] Verg. Aen. 4,219; Val. Fl. 4,38; 5,519; Maph. Veg. Aen. 103; 446 || 10 ne nos occupet heres] Claud. 3,192 || 11 fidi comites] Basin. Hesp. 7,290; Petr. fam. 24,10,67 || 12 dominum fecit] Manil. 4,345 || 13 cum luce reliquit] Ian. Pann. eleg. 27,99 M. || 14 omnibus ille tamen spretis] Ov. met. 14,332; Vell. 2,49,4,1 || 15 saevas catenas] Octavia 938–939; Stat. Theb. 10,562 || 16–17 tam praesentibus superis] Ian. Pann. eleg. 26,50 M. || 18 Campanas urbes] Verg. Aen. 10,145 || 19 o facinus] Plaut. Men. 1004 | facinus memorabile] Liv. 38,24,2,2; 40,40,9,1; Apul. met. 8,22,3; Tac. Agr. 28,1,2; hist. 1,44,10 || 20 fidei specimen] Liv. 38,58,6,1; Val. Max. 4,6, ext. 3,4 | mortali ore] Ov. met. 7,87–88 || 21 vetustatis monumenta] Cic. dom. 86,2; Cic. Scaur. 42,1; Cic. de orat. 1,201,3 || 21–22 sileant cessent iactare] Mart. 1,1,1–2 || 22 Attilium] Ian. Pann. eleg. 10,102 M. ||

2 Atax *X*Ábel | rhodamus *X* || 3 Versa *X* || 8 trecentenis *Ns* metro invito || 15 iterum] rursus *Ns* || 22 cessent *Ns* Volp. con. Ábel] censent *X* ||

- maiora en nostro surgunt miracula saeclo.
 Nam, si dispicimus, non illum in vincla reverti
 25 cum tanto oblatum censu diadema vetabat.
 Praeterea invalidis iam prorsus inutilis annis
 ac morti vicinus erat, si quaeritur aetas;
 hic vixdum octavi transegit tempora lustris. (415 Áb.)
- Interea Hispanis veniens a finibus hospes
 30 invadit positas nullo sub principe terras.
 At regina tribus pontum permensa carinis
 invenit externam Campano in littore classem.
 Hic unam fuis interceptis hostibus alnum; (420 Áb.)
 te pariter, Caieta, rapit. Spectare iuvabat
 35 ipsam exhortantem socios ac tela ferentem.
 Talis Amazonias agitabat in arma catervas
 Hippolyte, talis Graios peltata premebat
 Pent<h>esilea duces. Sic victrix protinus altam (425 Áb.)
 intrat Parthenopem, quam tris tutata per annos
 40 absentis partes implevit sola mariti.
 Ipse etiam dulci iam libertate potitus
 advenit tandem; quodsi tunc fata dedissent
 integra regna sibi, non sic depulsus abisset, (430 Áb.)

23 maiora miracula] Plin. nat. 20,2,6; 31,21,2; Mart. 1,6,5 || 24 reverti] Claud. 15,78–79 || 26 inutilis annis] Verg. Aen. 2,647; Mart. 2,90,3; Basin. Isott. 1,7,17 || 26 invalidis inutilis] cf. Sil. Ital. 6,475–478 || 27 morti vicinus] Hist. Aug. Maximin. 18,1,4 | si quaeritur aetas] cf. Hor. sat. 1,20,26 || 28 octavi transegit tempora lustris] Hor. carm. 2,4,23–24 || 29 veniens a finibus] Lucr. 6,1141; Verg. Aen. 10, 719 | Hispanis a finibus hospes] Basin. Isott. 3,2,5 || 30 nullo sub principe] Mart. sp. 27,11 | positas terras] Sen. Herc. O. 317; Sil. 10,423–424 || 31 at regina] Verg. Aen. 4,1 | pontum permensa] cf. Verg. Aen. 2,181; 3,143–144 || 32 Campano in littore classem] Verg. Aen. 10,36; Ciris 459; Sil. 2,420; Serv. Aen. 1,39,17; 1,36,1; Paul. Nol. carm.13,35 | externam classem] Lucan. 8,567; Liv. 5,54,4,6 || 33 fuis hostibus] Ov. fast. 5,578; Ian. Pann. eleg. 21,16 M. || 34 spectare iuvabat] Ov. epist. 13,17; met. 6,17 || 35 ipsam exhortantem socios] Stat. Theb. 8,673 | ac tela ferentem] Verg. Aen. 2,216; 12,465; Ov. met. 13,118; Serv. Aen. 12,465,3; Waltharius 626 || 36–37 talis agitabat catervas Hippolyte] Verg. Aen. 7,804; 11,659–661 || 36 Amazonias catervas] Stat. Theb. 9,611 | agitabat in arma catervas] Lucan. 3,293; 6,182 || 36–38 cf. Stat. Theb. 7,228–229; Basin. Isott. 2,10,23; Ugol. Ver. paneg. 1,594–595 || 37 Hippolyte peltata] Sen. Ag. 218; Mart. 9,101,5 || 37–38 talis peltata Penthesilea] Verg. Aen. 11,661–662; 1,490–491 || 40 absentis mariti] Ov. epist. 16,305 || 41 dulci libertate] Phaedr. 3,7,1 | libertate potitus] Apul. met. 4,20,10 || 42 fata dedissent] Prop. eleg. 2,1,17; Verg. Aen. 11,112; Lucan. 1,114; Ov. met. 10,163; Nald. eleg. 2,43,9; Aen. Silv. epigr. 27,10 ||

23 om. **X** *Petneházi* || 24 despiciamus **Ns** *Volp.* || 25 tantum **Ns** *Volp.* || 26 in validis **X** *Tuomisto* | annis] armis **V** *Ábel* || 27 At **Ns** || 29 *forsitan* hostis *coni. Ábel* || 34 iuvabit **Ns** *Ábel* || 38 Penthesilea **XNs** || 39 tres **Ns** || 42 quod] sed **X** *Ábel* ||

- nec nunc ignoto servirent illa tyranno.
 45 Sed dirus magnam possederat advena partem.
 Urbanis etiam vicinae moenibus arces
 partim descierant, partim descire parabant,
 nam gravis obsidio miseros sine fine premebat. (435 Áb.)
 Is tamen, ut pugnae misit sibi signa Renatus,
 50 in munita procul metuens castella recessit,
 rem sibi cum summo gnarus ductore futuram.
 Parva saepe manu multos qui fundere suerit,
 cui par calliditas dextrae foret, ille relicto (440 Áb.)
 urbi praesidio cedentis terga secutus
 55 oppida felici reparavit plurima cursu,
 qua Peligna rigant crepitantes iugera rivi.
 Inde revertenti multis cum milibus hostis
 obstructum praecusit iter, qua nobile surgit (445 Áb.)
 castellum – indigenae Pellosam nomine dicunt –,
 60 unde viro nullum iam praestabatur ad urbem
 effugium, sed erat limes mucrone secandus.
 Ergo ubi perspexit quantum situs esset in arcto,
 compositas certo raptim locat ordine turmas. (450 Áb.)
 Iocundus sane vestitas aere phalanges
 65 cernere terror erat. Nondum clamantibus ipsis
 stridebant Solis tenues hinnitibus aurae,

44 ignoto tyranno] Val. Fl. 7,134 | servirent illa tyranno] Prop. eleg. 2,25,11; Mart. 9,65,5 ||
 45 dirus advena] cf. Verg. Aen. 12,261 || 46 urbanis etiam vicinae moenibus arces] Stat.
 Theb. 11,680; Sil. 3,650 || 47 partim partim] Verg. Aen. 10,330–331 || 48 gravis obsidio
 premebat] cf. Verg. Aen. 8,647 | miseros sine fine premebat] Ov. Pont. 3,6,22 || 49 pugnae
 signa] Ov. fast. 3,216; met. 3,705; Sil. 11,517; 12,351 || 50 munita castella] Cic. ad fam.
 2,10,3 || 52 parva manu multos fundere] Sall. Cat. 7 (*maximas hostium copias populus Roma-
 nus parva manu fuderit*) || 53–54 relicto praesidio] Liv. 5,41,5,2; 31,21,4,2 || 54 urbi prae-
 sidio] Sall. Cat. 36,3,3 | cedentis terga secutus] Flor. epit. 1,22,117; Sil. 13,171; 16,518;
 Verg. in Maec. 1,47 || 55 oppida plurima] Eutr. 2,9 | felici cursu] Ov. met. 15,13 || 56 Pe-
 ligna] Calp. ecl. 4,151 | rigant iugera] Verg. Aen. 7,738 | crepitantes rivi] Copa 12 ||
 57 inde revertenti] Basin. astr. 2,346; Strozz. buc. 3,46 | multis cum milibus] Strozz. Bors.
 5,85 || 58 praecusit iter] Sen. Herc. O. 1921; 1954 | obstructum iter] Tac. hist. 1,86,17–
 18 || 59 indigenae Pellosam nomine dicunt] Ov. met. 2,840; 10,644 || 63 compositas
 turmas] Verg. Aen. 11,598–599 | ordine turmas] Stat. silv. 4,2,39 || 66 stridebant aurae]
 Verg. Aen. 12,691 | Solis tenues hinnitibus aurae] Ov. met. 2,154; Strozz. Bors. 3,188 |
 tenues aurae] Verg. Aen. 2,791 ||

48 gravis] genus **Ns** || 50 Immunita **X** *Ábel* | recepit *Ábel* || 51 Rom *Ábel* || 53 relictae
Ábel || 54 sequutus **X** || 56 crepidantes **X** || 57 millibus **Ns** || 60 nullum] multum **X** ||
 62 prospexit **Ns** *Volp.* || 64 Iocundus *mg.* **Ns** cf. *Guar.* 826 ||

- nondum districtus tremulo fulgore micabat
ensis, adhuc summis insertae nubibus hastae (455 Áb.)
ceu nemus extabant truncum; maiore nitebat
70 omnis luce polus, splendorem quippe diurnum
arma repercusso geminabant splendida Phoebō.
Tum Zephyro cristae, Zephyro vexilla tremebant;
spumeus argutis manabat nimbus habenis. (460 Áb.)
Ille, ubi directum sublimi laetus obivit
75 ter quater agmen equo, celso super aggere sistit,
ac tali ternas hortatur voce cohortes,
quas solas tanto secum in discrimine habebat:
'O, saepe in magnis ipso me teste periclis (465 Áb.)
spectati iuvenes, o, praestans robore sanguis,
ne trepidate, precor. Non nos delere parantes
80 sic saepsere dei! Praeclaram laudis habemus
materiam, qualem nobis optare licebat.
Vos modo tam prono divum ne deeste favori, (470 Áb.)
nec tantum pedibus, quantum confidite dextris.
85 Nos sperare decet, gladios quod stringimus aequos;
semper iusta fovent meliorem numina causam!
Nescioquis veniens ab Iberis Cantaber oris
immeritum proprio tentat me pellere regno. (475 Áb.)

67 tremulo fulgore micabat] Ov. ars 2,721; Strozz. erot. 4,31,21; Basin. astr. 1,530 || 67–68 districtus ensis] Hor. carm. 3,1,17 | micabat ensis] Sil. 1,500–501; 17,394; Verg. Aen. 7,743; Serv. Aen. 1,295,9 || 68 summis nubibus] Stat. Theb. 1,206 | summis insertae nubibus hastae] Stat. Theb. 12,660 || 69 nemus truncum] Stat. Theb. 4,455 || 71 arma repercusso geminabant splendida Phoebō] Verg. Aen. 8,23; Ov. met. 2,110; Stat. Theb. 1,344; Serv. Aen. 2,268,11 || 75 ter quater agmen equo] Petr. Eb. Aug. 2,36,11 | celso aggere sistit] Verg. Aen. 12,564 | super aggere sistit] Lucan. 6,272; Stat. Theb. 5,589; 6,274; silv. 1,3,64 || 76 hortatur voce cohortes] Lucan. 2,530; Strozz. Bors. 9,322 || 77 tanto discrimine habebat] cf. Verg. Aen. 3,629; 10,108 | tanto in discrimine] Sil. 1,583; Val. Fl. 7,631; Verg. Aen. 3,629; Liv. 25,20,5,1 || 78 o saepe] Hor. carm. 2,7,1 | me teste] Strozz. erot. 4,20,12 | o magnis periclis] Verg. Aen. 6,83; Manil. 1,414; Ov. met. 8,269 || 80 ne trepidate] Verg. Aen. 9,114; Serv. Aen. 9,113,1; Prud. psych. 699 | non delere parantes] Verg. Aen. 9,248 || 81–82 praeclaram laudis habemus materiam] Cic. Sull. 26,5; Ov. trist. 5,5,50 || 83 tam prono divum deeste favori] cf. Ian. Pann. eleg. 26,50 M. || 84 nec pedibus confidite] Verg. Aen. 10,372 || 85 sperare decet] Paul. Nol. carm. 6,249 | gladios stringimus] Verg. Aen. 12,278 || 86 meliorem causam] Lucan. 8,94; Stat. Theb. 4,79 || 87 veniens ab oris] Verg. Aen. 1,369 || 88 pellere regno] Verg. Aen. 3,249; Lucan. 1,289 ||

68 insecte **X** insectae *Ábel* infectae *coni. Tuomisto* || 72 christę **X**¹ || 73 Spineus **X** *Ábel* | angustis *coni. Tuomisto* || 76 ternos *Ábel* || 77 Quos *Ábel* || 81 sensere **Ns** *mg., Volp.* || 82 nobis *coni. Ábel*] notis **X** vobis **Ns** *Sz. Szabó* || 83 deeste **XNs** *Volp. Tuomisto*] deesse *Ábel* || 85 quos **Ns** *Sz. Szabó* || 88 me] modo *Ábel* *Sz. Szabó* ||

- 90 Scilicet huic Mavors, huic ipsa favebit Enyo;
hunc fera terribili tutabitur aegide Pallas.
Sit licet in castris miles numerosior illis,
haud formido tamen. Timidi diffidere paucis
consuevere duces, elati fidere multis. (480 Áb.)
- 95 Non numerus palmam, sed virtus praestat in armis:
testes Thermopylae, testes Salaminides undae.
Pellaeus toto vires oriente trahentem
traditur imparibus totiens superasse maniplis
Darium; tumido levius nec Xerxe frementem (485 Áb.)
Lucullus parvo Tigranem milite vicit.
- 100 Hic mixti Gallis Itali densantur, at illinc
barbarus insanos effundit ductor Hiberos,
qui nuper toto lembos egere profundo
pro frenis remos, pro signis vela regentes. (490 Áb.)
Quare agite imbellem forti perfringite turbam
- 105 pectore, dum salvi trepidam penetremus ad urbem.
Si tantum transire datur, vicisse putabo.
Sic ait, et frontem fulgenti casside tectus
irruit in medios, qua confertissima pubes (495 Áb.)
obstabant. Equitum turmae glomerantur eodem,

89 Mavors Enyo] Claud. 18,238; Basin. carm. var. 18,32 || 90 fera terribili] Ov. met. 2,61; Homer. 913 | terribili tutabitur aegide Pallas] Ov. met. 5,46; Val. Fl. 6,173–174; Sen. Ag. 529–530 || 92 haud formido tamen] Plaut. Persa 364 || 94 virtus praestat] Cic. Mur. 22,12; Land. Xandr. 2,6,26; Sen. epist. 27,3,3 || 95 testes undae] Catull. 64,357 || 96 Pellaeus] Stat. silv. 4,6,59; Iuv. 10,168 | toto oriente] Ov. fast. 3,729 || 99 Lucullus Tigranem vicit] Eutr. brev. 6,9 | parvo milite] Basin. Isott. 3,3,54 | Lucullus parvo Tigranem milite vicit] Liv. perioch. 98,8–9 || 100 mixti densantur] Hor. carm. 1,28,19 | mixti Gallis Itali] Sil. 4,721 || 102 toto profundo] Manil. 1,203; Val. Fl. 5,438–439; Sil. 3,175; 17,289 | lembos egere] cf. Verg. georg. 1,201–202 || 103 pro frenis regentes] Ov. Pont. 4,12,24; Sen. Phaedr. 420; Iacop. Piac. carm. 343; Petr. Afr. 8,812 || 104 Quare agite] Verg. Aen. 1,627; 8,273; Nald. carm. 6,218; Ugol. Ver. epigr. 2,41,13; Strozz. Bors. 9,361 | imbellem turbam] Liv. 28,23,2,2 || 104–105 forti pectore] Verg. Aen. 4,11; Ov. met. 2,754 || 105 trepidam urbem] Lucan. 2,160; Stat. Theb. 10,871; Sil. 14,667 | penetremus ad urbem] Verg. Aen. 7,207; 9,10 || 106 vicisse putabo] Lucan. 2,323 || 107 fulgenti casside] Ian. Pann. eleg. 27,49 M. | fulgenti casside tectus] Homer. 228 | casside tectus] Lucan. 7,586 || 108–109 irruit in medios, qua confertissima pubes obstabant] Verg. Aen. 9,438–439; Homer. 399; Sil. 5,607; 9,643 || 109 equitum turmae] Verg. Aen. 5,560; Hor. epist. 2,1,190; Serv. Aen. 5,560,1; Claud. 21,102; Land. carm. var. 12,2; Nald. carm. var. 10,114 | equitum turmae glomerantur eodem] Verg. Aen. 9,689 ||

89 Scilicet] Sit licet *coni. Tuomisto* || 90 terribilis *Ábel* || 92 formido; tantum timidi *coni. Ábel metro invito* || 98 timido **Ns** | Xerxe **XNs** || 99 Tygranem **XNs** || 100 densantur] *et in codicibus Vergilianis (Aen. 7,794) verba 'denseo' et 'denso' confunduntur* || 101 Iberus || 103 vela] frena **Ns Volp. Sz. Szabó** || 104 perstringite *Ábel* || 105 penetramus *Ábel* || 106 transisse **Ns Volp. Sz. Szabó** || 108 confertissima **X** ||

- 110 succedunt pedites. Nec pars adversa moratur: (497 Áb.)
 ferrea putre solum rapido terit ungula pulsu.
 Protinus obscura caelum caligine texit
 missilium grando; stat pulvere turbidus aether
 ut nebulis; nullus lituos audire sonantes
- 115 prae clamore potest; tum, formidabile murmur
 ingeminans curvis iterat dum vallibus Echo,
 misceri credas tonitrus. It sanguinis ingens
 diluvium; sudore viri, sudore madescent
 cornipedes; strident collisi cominus enses;
- 120 caesa cruentatos consternunt corpora campos.
 Hic, nisi me historiae brevitatis praescripta vetaret,
 singula prosequeretur morientis funera turbae:
 qui gemina de parte cadant; cui vertice rapti
 vivus adhuc nondum gelido stet sanguine truncus;
- 125 quisve ruens ab equo, dum loris crura tenentur,
 crine supinato versas inscribat harenas;
 cui tergo emineat transmissum pectore telum;
 quis trahat indutam fibris de ventre sagittam;
 ut cava fulmineos spargant tormenta molares;
- 130 ut iam facta niger post vulnera perstrepat arcus;
 qualiter elisus fundis insibilet aër;
 quo tremebunda diem transverberet hasta volatu.
 Sed nihil ex istis, nisi fructibus orba voluptas
 provenit ac vatam cunctis iam trita libellis.

111 putre solum] Verg. georg. 2,204; Claud. carm. min. 26, 15; Bocc. buc. 2,90; 15,197; Strozz. buc. 2,126; Ugol. Ver. paneg. 2,346 | ferrea putre solum rapido terit ungula pulsu] Stat. Theb. 10,478–479 | putre terit ungula pulsu] cf. Verg. Aen. 12,533; 8,596; 11,875 || 112 protinus obscura caelum caligine texit] Cic. Arat. 34,194; Aetna 334; Sil. 4,668 | obscura texit] Verg. georg. 1,467 || 113 missilium grando] cf. Verg. Aen. 12,283 | stat pulvere turbidus aether] Verg. Aen. 12,407; 11,876 || 114 audire sonantes] Verg. georg. 3,184 || 115 formidabile murmur] cf. Verg. Aen. 12,619 || 116 curvis vallibus] Ov. am. 2,16,52 | ingeminans curvis iterat dum vallibus Echo] Nero carm. frg. 3,4; Pers. 1,102 || 117–118 sanguinis diluvium] cf. Verg. Aen. 5,200 || 118 sudore madescent] Homer. 384–385; 482 || 119 strident enses] Homer. 296 | cominus enses] Verg. Aen. 7,732; Stat. Theb. 8,252; 11,99; Homer. 965 || 120 caesa cruentatos consternunt corpora campos] Verg. Aen. 11,102; Homer. 531; 684; Sil. 15,767 || 122 prosequeretur] Ov. met. 8,535 (*persequeretur facta*) || 123 qui gemina de parte] Avien. 684; Basin. astr. 1,129 || 124 vivus adhuc] Ov. met. 9,407 | gelido sanguine] Verg. Aen. 3,259; 12,905 || 126 versas inscribat harenas] Verg. Aen. 1,478 || 127 pectore telum] Ov. met. 13,458; Sil. 15,382 || 130 niger arcus] Ov. met. 11,568 || 132 tremebunda hasta] Verg. Aen. 10,522 | transverberet hasta] Homer. 428; Sil. 7,673; Waltharius 704 || 134 vatam trita] Stat. silv. 2,7,51 ||

110 *desinit* X (et Ábel) || 119 cominus **Ns** Volp. cf. *eleg.* 6,66 M.] *comminus* Verg. *l. c.* &c. || 130 *perstrepat* **Ns** Volp. Sz. Szabó || 131 aer] *arcus* Volp. *Arctus coni.* Sz. Szabó ||

- 135 Ipsum inter primos bicolor raptabat İapyx
colla reluctantum nitido mucrone metentem.
Dat dextram lapsis; pugnantibus arma ministrat;
firmat cedentes; solatur vulnera passos.
Ilicet incurrunt plures; inhiantibus obstat
- 140 fervidus, ac multos tristem detrudit ad Orcum.
Exterret cunctos galeae mirabile fulgur.
Ter super insurgens tremit alto in vertice conus,
et picturatam vento sinuante lacernam
aurea nudato volitant velamina dorso.
- 145 Non aper ore magis, non fulminat unguibus ursus,
non leo sic fulvo, non picto pectore tigris
perfurit. Horrescunt hostes, mirantur amici;
collaudant omnes superi, Mars invidet unus.
Cum subito horribili venit ingens lancea iactu,
- 150 quae procul extremas delibans cassidis oras
lucida regalis disiecit tegmina colli,
secedit paulum, neu cervix nuda patescat
vulneribus. Rursum propere discussa reponi
munimenta iubet. Nec ob hoc Mars cessat acerbus.
- 155 Ecce autem ante ipsum plebeio ex agmine quendam
aerea letifero transcurrit machina plumbo.
Mira quidem leti species, nam praeventit ipsum
plaga sonum, nec spes vitandi vulneris ulla est.
Improvisa volant, nec possunt tela caveri.

135 ipsum inter primos] Basin. Isott. 1,2,50; Ugol. Ver. Carl. 4,81; 7,727; 14,381 | bicolor] Verg. Aen. 5,566 | İapyx] Verg. Aen. 11,678 || 137 dat dextram] Val. Fl. 7,373 | arma ministrat] Verg. Aen. 1,150; Val. Fl. 4,8; Serv. Aen. 1,150,4; Sedul. carm. pasch. 5,286 || 138 vulnera passos] Verg. Aen. 6,660; 7,182; Ov. met. 6,297; 13,391; Serv. Aen. 6,660,1; Land. Xandr. 1,24,131; Strozz. Bors. 7,490 || 140 detrudit ad Orcum] Verg. Aen. 7,773; 9,496; 2,398; Hor. carm. 3,4,75; Apul. met. 6,29,22 || 141 galeae fulgur] Sil. 10,102 | mirabile fulgur] Plin. nat. 1,7a,66 || 142 tremit in vertice] Verg. Aen. 9,732 | alto in vertice] Verg. Aen. 2,307–308; Basin. astr. 1,317; Ub. Pusc. Const. 4,549; Ugol. Ver. Carl. 12,90 | vertice coni] Sil. Ital. 2,398 || 143 picturatam lacernam] cf. Verg. Aen. 3,483 || 145 aper unguibus ursus] Ov. met. 10,539–541 | aper ursus] cf. Stat. Theb. 6,867–868 || 145–148 cf. Ov. met. 15,86–87; ars 2,373–376; Iuv. 15,162–164 || 148 collaudant omnes superi] Maph. Veg. Aen. 619 | omnes superi] Ov. met. 11,577 | Mars invidet unus] Stat. Theb. 9,72 || 149 horribili iactu] Lucr. 3,1016 || 149–150 lancea extremas cassidis oras] cf. Verg. Aen. 12,924–925 || 150 quae procul extremas delibans cassidis oras] Homer. 304; 607; Stat. Theb. 7,814 || 152 cervix nuda patescat] Homer. 603–604 || 158 nec spes ulla] Verg. Aen. 2,137; 9,121 || 159 nec possunt tela caveri] Ov. Pont. 4,3,56 ||

145–146 fulminat ... fulvo non *om.* **Ns^{PF}** || 153 Rursus Sz. Szabó || 159 Improvisa *coni.* Török *conferens* Verg. Aen. 1,595; 2,182 & 379; 7,506; 9,49] *Imprevisa Ns Volp.* ||

- 160 Nil lorica illic densis conserta catenis,
 nil ferri structura iuvat, sed mortifer exit
 trans chalybem, trans ossa globus, velut ignea summi
 tela Iovis. Tali turbatus funere mentem
 intrepidum fidus compellat Scipio regem
- 165 (armiger hic domino clypeum per bella gerebat):
 'Vis ingens, rex,' inquit, 'adest. Tu quaeso salutem
 quaere fuga, nos hic avidum remorabimur hostem,
 dum tantum tu sospes eas.' Subit ille loquentem:
 'Tuta quidem, sed foeda mones. Desiste, precamur.
- 170 Non ita me genitor primis instruxit ab annis,
 nec dare terga fugae docuit, sed pectora pugnae,
 ac famam praefere neci. Tu cedere suades,
 at virtus invicta vetat. Per numina iuro,
 aut terram mordebo iacens, aut victor abibo.'
- 175 Haec memorans rursus Martem repetebat anhelum.
 Nec memoranda sequi comites exempla recusant,
 sed magno secum pariter clamore citati
 barbara post multas perrumpunt agmina caedes.
 Rex, ubi se tantum videt evasisse periculum,
- 180 convocat absentes signo. Ceu semet in unum
 fusa per innumeros cogunt examina ramos,

160 lorica conserta catenis] Verg. Aen. 3,467 (*loricam consertam hamis*) || 160–161 cf. Marras. *carm.* var. 28,121; Ugol. *Ver. Carl.* 14, 202–203 || 162–163 summi tela Iovis] Claud. 6,14 || 163 tela Iovis] Lucan. 7,197; Val. Fl. 1,663; Strozz. *Bors.* 6,148 | tali turbatus funere mentem] Aetna 19; Maph. *Veg. Aen.* 201 | turbatus funere mentem] cf. Verg. Aen. 12,160 || 164–165 fidus armiger hic] Verg. Aen. 9,648 || 168 dum tantum sospes eas] cf. Ov. *fast.* 3,578; 4,519 | subit ille loquentem] Claud. 17,173 || 170 non ita me genitor] Verg. Aen. 9,201 | genitor primis instruxit ab annis] Verg. Aen. 2,87; Homer. 574 || 171 nec dare terga fugae docuit] Prop. 2,16,39–40; Verg. Aen. 10,365; Sil. 4,114 | nec terga fugae sed pectora pugnae] Ov. *met.* 10,706 || 172 famam praefere neci] Stat. *Theb.* 10,835 | tu cedere suades] Verg. Aen. 1,357 || 173 virtus invicta] Ov. *Pont.* 3,4,113; Strozz. *epitaph.* 4,5; Land. *Xandr.* 3,16,51 | per numina iuro] Verg. *Ciris* 245; Ov. *epist.* 13,159; *met.* 9,371; *trist.* 2,1,53 || 174 aut terram mordebo iacens] Ps. *Quint. decl.* 12,8,14–15; Serv. Aen. 11,418,3 | aut victor abibo] Verg. Aen. 10,859; 10,862–864; Manil. 5,162; Ov. *ars* 2,197; Nald. *carm.* var. 8,91 || 175 haec memorans] Verg. Aen. 5,641; 5,743; 10,680; Claud. 28,320 | Martem anhelum] Verg. Aen. 12,790; Serv. Aen. 12,790,1–2 || 178 barbara post multas perrumpunt agmina caedes] Ov. *met.* 6,423 | perrumpunt agmina] Verg. Aen. 12,683; Lucan. 1,493; 3,116; Sil. 1,337 | multas caedes] Verg. Aen. 1,471 || 179 evasisse periculum] Liv. 42,18,5,2; Ferret. *Scalig.* 2,113; Chaula *Parth.* 4,303; Maph. *Veg. Aen.* 106 || 180 convocat absentes signo] Lucan. 1,296 || 181 fusa per innumeros ramos] Stat. *Theb.* 3,193 | examina ramos] Verg. Aen. 7,67 ||

160 illis *Volp.* | conferta **Ns** *Volp.* ||

- tinnula si revocans percussit cymbala pastor,
 haud secus ad lituum sparsi coiere manipli,
 tum noto ad muros conserti tramite tendunt.
- 185 Non illis rupes, non obvius obstitit amnis,
 non interceptae saevis victoribus arces.
 Tempore sed ductor fuerat qui regius illo,
 Caldorus secum certamen inire negarat.
 Hunc aliquot vinclum fertur tenuisse diebus,
- 190 quo reliquos paribus mox deterreret ab ausis.
 Postmodo non vitae donavit munere solum,
 sed cunctos etiam, quos ante dedisset honores,
 restituit. Multos delicto saepe minori
 aere Perillaeo Phalaris mugire coegit,
- 195 Antiphates ventri, Busiris tradidit arae,
 propulit in pontum Sciron, Sinis egit in auras,
 Thrax obiecit equis, proscripsit Sylla cruentus.
 Pertulit iste levem summo pro crimine poenam:
 tantum, sub quali plectaris vindice, refert.
- 200 Huic tam mansueto factum nunc fortius addam:
 qua virtute novam solus reparaverit arcem,
 quae spisso undisoni fundata in littore ponti
 invictis tutam propugnat moenibus urbem.
 Haec iam per multos ab eo defecerat annos,
- 205 cum tamen ipse Italas nondum venisset in oras.

182 tinnula cymbala] Stat. silv. 1,6,71; Vulg. I Cor. 13,1 (*cymbalum tinniens*) | revocans percussit cymbala] Claud. 28,259–261 | percussit cymbala] cf. Verg. georg. 4,64; Serv. georg. 4,66 || 185 non illis rupes non amnis] Claud. 5,184–185; Verg. georg. 3,253–254 || 187 tempore illo] Verg. georg. 1,469; Aen. 8,414 || 188 certamen inire] Sil. 10,68–69; Strozz. Bors. 9,380; Franc. Phil. sat. 5,1,81; Nald. eleg. 2,41,5 || 190 paribus mox deterreret ab ausis] Lucan. 10,375 || 191 vitae donavit munere] Cic. fin. 1,11,5; Verg. Culex 414 | munere donavit] Hyg. astr. 2,15,3,3 || 192–193 honores restituit] Caes. civ. 1,77,2,5 || 194 aere Perillaeo Phalaris mugire coegit] Ov. trist. 5,1,53–54; ars 1,653–164; Ib. 439–440; Marras. carm. var. 10,9; Claud. 3,253 || 195 Antiphates ventri] cf. Hom. Od. 10,116; Claud. carm. min. 30,22 | Busiris arae] Verg. georg. 3,5; Claud. 3,254 || 196 Sciron Sinis] Claud. 3,252–253; Ibis 407 || 197 Thrax equis Sylla] Claud. 3, 253–254 || 198 levem poenam] Sen. Herc. Oet. 846 | pro crimine poenam] Lucan. 8,781; Ov. met. 9,372; Guar. carm. 31,66; Mar. Phil. Am. 4,140; Strozz. erot. 4,31,57 || 200 factum fortius] Caes. Gall. 3,14 | nunc fortius addam] Tib. 3,6,62 || 202 undisoni littore] cf. Catull. 64,52 | in littore ponti] Ov. trist. 3,12,32 | spisso in littore] Ov. ars 2,132; met. 15,718 || 203 invictis tutam] cf. Ian. Pann. eleg. 26,57 M. | invictis tutam propugnat moenibus urbem] Verg. Aen. 3,255; Stat. Theb. 10,882; Sil. 1,367; 12,752 || 204 haec ab eo defecerat] Bell. Alex. 57,5,2; 64,2,10; Curt. 6,6,20,5 || 205 Italas oras] Verg. Aen. 1,252; 5,703 | venisset in oras] Basin. Hesp. 6,30 ||

196 Sinis *coni*. Sz. Szabó] Cinis **Ns** Cirus *Volp*. || 199 plectatur *Volp*. Sz. Szabó ||

- Ergo carere dolens sese munimine tanto
 milite per terras instabat, classe per undas,
 ut raptam rursus raperet. Nec segnius illi
 succurrunt. Opibus pediti terrestribus obstant,
 210 puppibus opponunt validas in gurgite puppes.
 Tandem compressi retro cessere parumper.
 Tum vero haud metuens castris prodire Renatus
 solus in hostilis medio stetit aggere valli.
 Parmam laeva tenet, stricto micat altera ferro,
 215 aere caput tegitur, praemunit pectora thorax,
 purpura quem Tyrio velat super aurea filo.
 Tegmen idem clypeo, terrorem cuncta decori
 miscebant. Tunc hac inimicum voce lacessit:
 'Iam satis alternos hauserunt tela cruores.
 220 Huc age te nobis ipsum poscentibus offer,
 Turnus ut Aeneae, Paris ut concurrit Atridae.
 A<u>t tibi iniqua dabit tantum Fortuna triumphum,
 aut mea iure meum defendet dextera regnum.'
 Continuo dictis percussus talibus hostis
 225 praecipiti dat terga fugae. Rex arce potitur.
 Cervus ut audito Massyli murmure monstri
 per silvas per saxa ruit, neu robora longis
 cornibus occurrant, post tergum colla reclinat,

207 classe per undas] Catull. 64,2; Strozz. erot. 4,29,95 || 208–209 nec segnius illi] Homer. 619; Paul. Nol. carm. 18,44 || 211 cessere parumper] Enn. ann. 480–481 | retro cessere] Stat. Theb. 3,264; Sil. 4,273; 10,17 || 212 haud metuens castris prodire] Liv. 23,16,3,2 || 213 hostilis aggere valli] cf. Verg. Aen. 11,398 | medio aggere] Verg. Aen. 5,113; Ov. met. 12,524; Val. Fl. 3,337; 5,186 | stetit aggere valli] Lucan. 5,316; 7,649; Sil. 1,265 || 214 parmam laeva] Verg. Aen. 11,693 | parmam tenet] Ov. met. 13,167; Stat. Theb. 8,495 | laeva tenet] Verg. Aen. 10,535; Homer. 230 | stricto micat altera ferro] Verg. Aen. 4,580; 10,715; Homer. 510; Ov. epist. 3,145; Val. Fl. 3,425 || 215 aere caput tegitur] Ov. met. 6,592 | aere caput tegitur praemunit pectora thorax] Homer. 229 || 216 Purpura quem Tyrio velat super aurea filo] Iuv. 7,134 || 217–218 terrorem decori miscebant] cf. Verg. Aen. 8,431–432 || 218 inimicum voce lacessit] Verg. ecl. 3,51; Aen. 10,644; Petron. 120 vers. 78 || 219 hauserunt tela cruores] Sil. 1,620; 7,343; 15,629; Claud. 5,405–406 || 220 huc te poscentibus offer] Verg. Aen. 8,477 || 221 Turnus ut Aeneae] Verg. Aen. 12,324 | Paris Atridae] Ov. met. 15,805 | concurrit Atridae] Homer. 267–268 || 222 cf. Verg. Aen. 12,183 | tibi iniqua dabit Fortuna] Mart. 2,24,1 || 223 mea defendet dextera] Verg. Aen. 12,436–437; 2,292 || 224 dictis percussus talibus] cf. Verg. Aen. 5,719 || 225 praecipiti fugae] Liv. 33,18 || 226 cervus ut audito Massyli murmure monstri] Stat. Theb. 2,128 | Massyli murmure monstri] cf. Mart. 8,55,1; 9,71,1; Claud. rapt. Pros. 2, praef. 28 || 227 per silvas per saxa ruit] Sil. 16,8; Prud. hymn. 11,115; Auson. Mos. 468 || 228 colla reclinat] cf. Verg. Aen. 11,622 ||

222 Aut scripsi] At **Ns** Volp. || 226 Massili **Ns** ||

- aut licet umbrosa iamdudum in valle remotus
 230 deliteat longe, strepitum tamen horret ad omnem,
 si volucris plausum commotis edidit alis,
 si Boreas siccis decussit ab ilice frondes.
 Acrior interea collecto robore bellum
 instaurabat Iber. Fractas pudor excitat iras.
 235 Tunc ipsam innumeris cingit legionibus urbem,
 frangere si pressum queat obsidione Renatum.
 Aggeribus primum fossas sublimibus ambit,
 quos super armatas disponit in ordine turres.
 Non illum aestivo dimovit Sirius astro,
 240 non autumnali crudescens tempore morbus.
 Iam lymphas solidarat hiems, iam frigidus agros
 urebat Boreas, nec adhuc cessabat acerbus
 obsidionis onus. Muris rex clausus in ipsis
 sollicito tales agitabat corde tumultus:
 245 ‘Sive repentino cupiam prorumpere motu,
 seu potius vigili portas statione tueri,
 viribus exiguis penitus diffidere cogor.
 Depugnare palam comitum dissuadet egestas:
 restat furtivam sensim tentare salutem.
 250 Palladium noctu rapuit Laërtius heros,
 ire per infestos uno comitatus amico
 haud timuit Nisus Rutulos. Stat talibus uti

229 umbrosa in valle] Tib. 2,3,72; Ov. ars 1,289 || 230 strepitum horret] Verg. georg. 3,79 ||
 231 plausum edidit] Porph. Hor. carm. 2,17,22–24,7 | commotis alis] Sap. 5,11 (*commotis
 alis transvolavit*); Verg. Aen. 5,217 || 232 Boreas decussit] Verg. georg. 2,404 | siccis fron-
 des] cf. Serv. georg. 3,175 || 233 collecto robore] Lucan. 1,466 || 233–234 bellum instau-
 rabat] Eutr. 7, arg.; Bell. Alex. 42,5,2; Liv. 4,21,8,2; Porph. Hor. epod. 7,1 || 234 fractas
 pudor excitat iras] Stat. silv. 4,4,79 | pudor excitat] Tac. hist. 5,15,14 | excitat iras] Verg.
 Aen. 2,594 || 235 cingit urbem] Verg. Aen. 3,52 || 236 pressum obsidione] Verg. Aen.
 8,647 || 237 aggeribus fossas] Ian. Pann. Guar. 456 || 238 disponit in ordine turres] Strozz.
 Bors. 10,420; Ov. ars 2,45 || 239 Sirius astro] Stat. silv. 1,3,5; Sil. 1,256 || 240 autumnali
 tempore] Colum. 11,3,45,8; Vitr. 2,9,2,1; Serv. Aen. 6,309,4 | crudescens morbus] Verg.
 georg. 3,504; Serv. georg. 3,504,1 || 241–242 frigidus urebat Boreas] cf. Verg. georg. 1,93 ||
 244 sollicito corde] Afr. com. 77 || 245 repentino motu] Cic. off. 1,8; fam. 10,34a,1,4 ||
 246 vigili statione] Plin. nat. 10,54,3 | vigili statione tueri] Claud. 5,59 | portas statione
 tueri] Verg. Aen. 9,183; 1,564 || 247 viribus exiguis] Verg. Aen. 8,473 | penitus diffidere]
 Cic. fam. 5,13,3,8–9 || 250 Palladium noctu rapuit Laërtius heros] Verg. Aen. 2,164–167;
 Roland. carm. 1,2,53–54 | Laërtius heros] Ov. met. 13,124–125; trist. 5,5,3; Stat. Ach.
 2,30; Basin. Cyr. 6,9; Strozz. erot. 2,8,40a || 251 uno comitatus amico] Verg. Aen. 1,312 ||
 251–252 amico Nisus] cf. Verg. Aen. 9,430,444 ||

- exemplis, faciles ausis ingentibus adsunt
 eventus, raro felix formido vocatur.’
- 255 Has inter voces, hos inter pectoris aestus
 obscurae nitidum merso Titane tenebrae
 excepere diem, bigis inuectus opacis
 paulatim mutum Somnus complectitur orbem.
 Ille per hostiles tacitis interritus umbris
- 260 evolat excubias. Sic membra sopore gravatos
 transiluit Caesar vigiles, cum pauperis olim
 in tenuem solus cymbam correpsit Amyclae.
 Tum per inaccessos aeterno frigore rupes
 nocturnum pedes haurit iter. Comitantur euntem
- 265 terdeni iuvenes. Nunc ima in valle sepulti
 reptant, nunc summis resupini collibus haerent.
 Hic alium acclivis pendentem in vertice saxi
 lubrica praecipiti devolvit semita lapsu.
 Illum mortifero nervis torpore gelatis
- 270 deficiunt rigidae durato sanguine venae.
 Hic perit Argivi mirando funere vatis
 mersus in abrupto barathri candentis hiatu.
 Tam miseranda videns sociae discrimina turbae
 ingemit Alpinus rector. Tamen ire per acres

253 ausis ingentibus adsunt] Ov. met. 7,178; Stat. Theb. 10,384–385; Val. Fl. 5,313–314; Strozz. Bors. 4,197 || 255 has inter voces] Verg. Aen. 12,318; Sil. 6,512; 14,442 | pectoris aestus] Lucan. 8,166; Maxim. eleg. 4,27; Nemes. ecl. 2,14; Strozz. Bors. 1,190 || 256–257 nitidum diem] Ov. met. 8,1–2; trist. 5,8,32; Stat. Theb. 3,440–441 | merso Titane diem] cf. Sen. Herc. Oet. 488–489 || 257 bigis inuectus] Verg. Aen. 5,721 || 258 paulatim mutum Somnus complectitur orbem] Stat. Ach. 1,620–621; Theb. 5,198–199 || 259 tacitis umbris] Homer. 718; Ov. Ib. 155 || 260 membra sopore] Lucr. 4,453; Verg. Aen. 8,406; Culex 158; 207; Sil. 3,170–171; Guil. Ap. Wisc. 5,60; Strozz. Bors. 7,373–374 || 260–261 membra transiluit Caesar] Lucan. 5,511–512 || 261–262 pauperis Amyclae] Lucan. 5,539 || 262 tenuem cymbam] cf. Lucan. 5,655,673 || 263 per inaccessos rupes] Plin. nat. 33,114,2 | aeterno frigore] Lucr. 4,924; Sen. Oed. 546; Claud. rapt. Pros. 1,265 || 264 nocturnum iter] Curt. 7,5,5,1; Quint. decl. 272,15,1; Suet. Aug. 29,3,8; 90,1,6 | pedes haurit] Val. Fl. 6,554 | haurit iter] Stat. Theb. 1,369 | comitantur euntem] Stat. Theb. 3,117 || 265 ima valle] Verg. Aen. 3,110; 7,801–802 || 266 summis collibus] Lucan. 4,741; Sen. Ag. 467; Val. Fl. 2,537 | resupini haerent] Verg. Aen. 1,476 | collibus haerent] Ov. met. 15,560; Hor. epod. 12,20 || 267 pendentem] cf. Verg. Aen. 8,668 | vertice saxi] Acc. trag. 562–563; Cic. Tusc. 2,19,9; Verg. Aen. 2,308; 4,152 || 268 lubrica praecipiti devolvit semita lapsu] Sil. 3,519 | praecipiti lapsu] Cic. Arat. 34,215 || 270 deficiunt venae] Hor. sat. 2,3,153 | rigidae venae] Mart. 6,49,2; 11,16,5 | sanguine venae] Verg. georg. 3,460; Sil. Ital. 2,464 || 271 Argivi vatis] Stat. Theb. 4,192–193 || 272 mersus hiatu] Petron. 120 vers. 67 | hiatu] cf. Stat. Theb. 1,42; 8,19 || 273 videns discrimina] Lucan. 5,723 || 274 ingemit] Verg. Aen. 1,93; 10,823 ||

- 275 haud ideo horrescit scopulos. Nix alta retardat
succiduos gressus: vix toto e corpore summus
extat apex, tanto calcantem devorat haustu.
Saepe premit multo luçantem emungere in auras
vestis operta gelu. Densis stant terga pruinis,
280 pendula concretos astringit gutta capillos.
Interdum gelidis cautes vel robora prensat
unguibus, interdum defixae innititur hastae.
Talis ab Ismeno nimbis pulsantibus ibat
nondum cognatos Cadmeius exul ad Argos.
285 Tandem vix nubes inter cernendus aquosas
debilis obscuro sublucit Lucifer astro.
Ecce autem latebris ingens nemoralibus exit
agrestum numerus, veluti sparsisset Iason
vipereos illic dentes, vel Agenore natus.
290 Sic armata omnes pariebant monstra cavernae,
aut ut terrigenas feta de matre Gigantes
prosiluisse ferunt, mediam cum Pelion Ossam,
Ossa superiecti portavit pondus Olympi.
Inscius ille loci, stipatus milite raro,
295 imbre madens, armis vacuus, defessus eundo
tot contra indigenas, tot fortibus acta lacertis
contra tela ruit. Sed non mirabile certe

275 haud ideo] Boeth. cons. 2, carm. 2,7 | nix alta] Verg. georg. 1,310; Sil. 4,743; Petr. carm. 36,131; Ugol. Ver. Carl. 6,267 || 276 succiduos gressus] Stat. Theb. 4,663 | toto corpore] Verg. Aen. 12,728,920 || 276–277 vix summus extat] Verg. georg. 3,370 | summus apex] Verg. Aen. 12,492 || 277 extat apex] Stat. Theb. 8,369 | devorat haustu] Prud. hamart. 609 || 278 saepe premit] Aetna 374 | emungere] cf. Mart. 7,38,8 || 279 vestis operta gelu] Ov. fast. 3,235 | stant pruinis] Verg. georg. 3,368 || 280 cf. Verg. georg. 3,366 | concretos capillos] Verg. Aen. 2,277; Plin. nat. 11,30,5–6 || 282 defixae hastae] Verg. Aen. 6,652 | defixae innititur hastae] Stat. Theb. 12,144 || 283–284 talis Cadmeius] cf. Stat. Theb. 1,376,404 || 285 nubes aquosas] Verg. Aen. 8,429 || 287–292 cf. Claud. 21,315–323 || 287 latebris nemoralibus] Ov. am. 3,1,5 || 288 agrestum numerus] cf. Verg. Aen. 7,574 || 288–289 veluti sparsisset Iason / vipereos illic dentes] Ov. epist. 6,33; met. 3,102–103; 4,572–573; 7,122; Sil. 8,497 || 289 Agenore natus] Ov. met. 3,51; epist. 1,4,37 || 291 terrigenas Gigantes] Lucan. 3,316; Val. Fl. 2,17–18; Pont. met. 478; Nald. Vol. 2,7; Ugol. Ver. Carl. 6,698 || 292 mediam cum Pelion Ossam] Nald. eleg. 2,42,6; Altil. carm. 31,112 || 292–293 Pelion Ossam Ossa Olympi] Verg. georg. 1,281–282; Ov. met. 1,155; Claud. 8,108; 21,12 || 294 stipatus milite raro] Prud. psych. 271 || 295 imbre madens] Catull. 68B,56; Stat. Theb. 12,604 | defessus eundo] Petr. epist. metr. 1,6,71 || 296 fortibus lacertis] Calp. ecl. 1,85; Homer. 127 | fortibus acta lacertis] Ov. epist. 12,7; met. 4,707 || 297 contra tela] Verg. Aen. 8,447–448; 9,552; Val. Fl. 7,630–631 || 297–298 mirabile facinus] Ov. epist. 12,99 ||

278 emungere *coni. Sz. Szabó, cf. epigr. 93,3 M.*] emingere **Ns** Volp. | in auras] nares *fortasse legi potest* ||

- hoc foret auditu facinus, ni victor abisset.
 Vincitur ignavum vulgus, superantur inertes:
 300 pars trahitur captiva manu, pars caesa recumbit.
 At, quos nec gladius stravit, nec vincla ligarunt,
 in montana procul dilapsi lustra recedunt.
 Iam glaciem puro Phoebus liquefecerat ortu,
 cum Beneventanis victor se moenibus infert:
 305 vix credo referens, momento noctis iniquae
 plus quadragenis emensus millibus. Illinc
 Luceriam transit. Studio tum concitus omni
 collectam pubem properatis instruit armis,
 non quia ductoris tanti mereretur habenas,
 310 sed qualis poterat tam parvo tempore cogi,
 neu non expertum pugnae committeret agmen.
 Munitum primo castellum turbine vincit,
 devictum expoliat, spoliatum evertit ab imo.
 Dehinc ad Pellosam gressus convertit ovantes,
 315 quae, simul attonitum rumor pervenit ad hostem,
 iam pridem notis venienti occurrit in arvis,
 sed rursus parili deluso fraude Renato
 effugit extremam Caldori munere cladem.
 Qui si tunc regi fidus fortasse fuisset,
 320 ille dies gentem penitus delesset Iberam.

Finit secundus

298 victor abisset] Petron. 18 vers. 4; Nald. carm. var. 8,91 || 299 ignavum vulgus] Ps. Quint. decl. 13,4,25; Tac. hist. 3,58,5; Becc. Herm. 1,1,9 || 300 pars trahitur] Pers. 5,160 | pars captiva] Liv. 10,3 || 303 Phoebus ortu] Tib. [sp.] 3,4,21; Claud. 5,104 || 304 se moenibus infert] Val. Fl. 2,565; Prud. psych. 747 || 305 vix credo] Plaut. Men. 1161; Ov. fast. 2,551; 4,793; Stat. Theb. 3,62 | referens] cf. Verg. Aen. 2,204 | noctis iniquae] Ov. am. 2,11,51 || 308 collectam pubem] Verg. Aen. 2,798 | properatis instruit armis] Sil. 15,514 || 310 tam parvo tempore] Claud. 21,218 | parvo tempore] Lucr. 5,106; 6,489; Ov. epist. 3,24; Mart. 7,13,4; Ugol. Ver. epigr. 3,23,4; Roland. carm. 1,8,16 || 311 pugnae committeret] Liv. 5,32,4,2; Ov. met. 14,461–462 || 312 munitum castellum] Cic. Att. 3,7,1,10; Liv. 25,20,2,2; Vitruv. 2,9,15,4; Tac. ann. 2,80,2 | turbine vincit] Verg. Aen. 9,91–92 || 313 evertit ab imo] Verg. Aen. 5,810; Serv. Aen. 5,810,1; Ugol. Ver. Carl. 12,170 || 314 gressus convertit] Sil. 13,250 || 315 attonitum hostem] Ov. met. 4,802 || 316 venienti occurrit] Caes. civ. 3,79,7,4 || 319 regi fidus] Curt. 3,6,1,3; Sen. Ag. 391 | fortasse fuisset] Petr. buc. 1,23; Franc. Phil. Sfort. 1,139; Ian. Pann. epigr. 393,9 M. || 320 ille dies gentem] Verg. Aen. 9,759; Homer. 311 | gentem delesset] Liv. 40,57,5,1; perioch. 104,15 | gentem Iberam] Petron. 121 vers. 112 ||

306 emensus Sz. Szabó || 315 pervenit scripsi, cf. Verg. Aen. 2,81; Homer. 328] perduxit Ns Volp. Sz. Szabó ||

Incipit tertius et ultimus

- Ut primum vernae spirarunt mitius aerae,
 tandem supremum Gradivo imponere finem
 iam fessi statuere duces. Hunc perdere lente
 reliquias humiles, illum superare pigebat.
- 5 Nam quidquid duris Piceni a gentibus agri
 ad mare Trinacrium geminas interiacet undas,
 id totum saevo passim iam cesserat hosti;
 Parthenope pleno restabat sola triumpho.
 Non caras Bromio Thebas, non Ilion ipsum
- 10 tot quondam petiere manus, cum mille biremes
 tota relaxatis umbrarent aequora velis.
 Omnis ad unius cladem confluxerat urbis
 occasus. Populos Mavors exciverat acres,
 qui geminas Baleares habent, qua divite gleba
- 15 insula frugiferae pascit gratissima divae,
 qui Sardoia colunt robustis rura iuvcncis,
 quos scopulosa feris enutrit Corsica saxis,
 qui Pyrenaeos agitant indagine saltus,
 quos sinuosus Anas obliquis flexibus ambit,
- 20 qui se puniceis Minii{ae} speculantur in undis,
 quos Tagus auriferis ditat fecundus harenis,
 qui Gaditanis stridentem in fluctibus horrent
 attoniti Phoebum. Soli cessasse feruntur,

1 vernae aerae] Ov. epist. 6,109 | spirarunt aerae] Verg. Aen. 5,844 | vernae spirarunt mitius aerae] Ian. Pann. Marc. 1202 || 2 tandem imponere finem] Claud. 15,466 | supremum finem] Hor. epist. 2,1,12 | Gradivo imponere finem] Val. Fl. 5,679; Verg. Aen. 4,639; Calp. ecl. 6,92; Claud. 5,192 || 3 fessi statuere duces] Liv. 27,20,8,6–7; Verg. Aen. 2,109 || 5 duris gentibus] Verg. Aen. 5,730; 11,48; Val. Fl. 5,308 | Piceni agri] Cic. off. 3,74,3 || 6 mare Trinacrium] Ov. fast. 4,287 | geminas interiacet undas] Lucan. 2,399 | interiacet undas] Claud. 5,39 || 7 saevo hosti] Culex 85 || 9 Bromio Thebas] Claud. 8,132 || 10 petiere manus] Ov. fast. 3,700 | mille biremes] Verg. Aen. 2,198; Ov. met. 12,7,37; 13,182; Homer 801 || 13 exciverat] cf. Verg. Aen. 8,434 || 13–30 cf. Verg. Aen. 10,166–214 || 15 insula gratissima] Ov. met. 8,591 | frugiferae divae] Claud. rapt. Pros. 2,138 || 16 colunt robustis rura iuvcncis] Homer. 885 | colunt rura iuvcncis] cf. Catull. 64,38 || 17 quos enutrit] Verg. Aen. 12,343–344 | enutrit Corsica saxis] Claud. 15,506 || 18 Pyrenaeos saltus] Caes. civ. 1,37,1,4; Plin. nat. 4,108,6 | indagine saltus] Verg. Aen. 4,121; Claud. 5,376 || 19 sinuosus flexibus] cf. Plin. nat. 5,113; Verg. georg. 3,14–15 | Anas] Mela 2,87;3,3; 3,1,6 | obliquis flexibus] Sen. Troad. 389 || 20 puniceis undis] Val. Fl. 3,411; Basin. Cyr. 9,58 | Minii] Mela 3,10; Iust. 44,3; Plin. nat. 4,112,115 || 21 Tagus auriferis ditat fecundus harenis] Plin. nat. 4,115,6; Sil. 16,560 || 22 Gaditanis] Mela 3,4 || 22–23 stridentem Phoebum] Iuv. 14,280 ||

4 Reliquias Sz. Szabó || 11 relaxatis] patefactis **Ns^{Pf}** || 20 Minii cf. Sz. Szabó 2010 p. 116; Török] Minyae **Ns Volp.** ||

- 25 quos fortunatis tutos extremus in oris
 alluit Oceanus. Libyae venere coloni,
 qui potant Ammonis aquas, quos Pallade notus
 irrorat Triton, quos despicit astrifer Atlas.
 O quoties nostram Garamas laudavit obustus
 temperiem. Vacuum Nasomon serpentibus orbem,
 30 obscuri niveos Mauri stupuere Latinos.
 Hae motae bello gentes, pars omne rapinis
 infestat late pelagus, pars obsidet urbem.
 Aereus his crebros aries libratur in ictus,
 congestis illi fossas ramalibus implent.
 35 At miseri e muris cives nunc saxea volvunt
 pondera, nunc missis subeuntes ignibus arcent.
 Sed tunc praecipuus penetrabat pectora terror,
 fumida cum vastos orbis tormenta rotabant.
 Intremuit Prochyte, stupefacta coërcuit atros
 40 Scylla canes, vacui gemuerunt intima Gauri.
 Ipse caput reflu Neptunus in aequore mersit,
 per freta dum glaucos stimulat Tyrrhena iugales.
 Has illic pugnās, hos toto vere tumultus
 proximus Aeolio Zephyrus spectavit ab antro.
 45 Rex etiam, veluti quivis de plebe minori,
 ibat ad excubias, quo cunctis mitior esset

24–25 quos fortunatis in oris Oceanus] Hor. epod. 16,41–42; Hom. Od. 4,568; Serv. Aen. 5,735; 6,640 | extremus Oceanus] Ian. Pann. eleg. 26,130 M.; Anth. Lat. 33,4 || 25 Libyae venere coloni] Ov. trist. 3,9,3 || 26–27 Ammonis Triton] Mela 1,36; 1,39 || 27 astrifer Atlas] Ian. Pann. eleg. 31,43 M.; Petr. Afr. 1,278 || 28 Garamas] Sil. Ital. 3,313; 9,222; Mela 1,45 || 28–29 laudavit temperiem] Hor. epist. 1,16,8 || 28–30 Garamas Nasomon Mauri] Claud. 21,354–357 || 29 vacuum orbem] Verg. georg. 1,62; Manil. 1,399 | Nasomon] Sil. Ital. 9,221; Lucan. 9,439 || 30 obscuri niveos Mauri stupuere Latinos] Iuv. 11,125 || 33 crebros aries ictus] cf. Verg. Aen. 2,492 | crebros in ictus] Verg. Aen. 12,713–714; Ciris 345–346; Lucan. 3,628; 6,137 | libratur in ictus] Claud. rapt. Pros. 2,226 || 34 fossas implent] Verg. georg. 1,326 || 35 miseri cives] Verg. Aen. 2,42 || 36 missis ignibus] Ov. met. 2,396 || 37 sed tunc praecipuus penetrabat pectora terror] Verg. Aen. 11,357; Ov. fast. 3,288; Sil. 13,667 || 38 orbis tormenta rotabant] Val. Fl. 4,235; Claud. rapt. Pros. 1,171 || 39 intremuit Prochyte] Verg. Aen. 9,715; Stat. silv 2,2,76; Solin. 3,2 (*Prochyta*) | Prochyte] Sil. 8,540 || 39–40 atros Scylla canes] cf. Claud. 18,294; Verg. ecl. 6,74–78 || 40 Scylla canes] Claud. carm. min. 30,21 | vacui Gauri] cf. Iuv. 9,57 || 41 ipse caput reflu in aequore mersit] Basin. astr. 1,419 | reflu aequore] Sil. 2,307 | aequore mersit] Verg. Aen. 6,342,348 || 42 freta Tyrrhena] cf. Verg. georg. 2,164 | glaucos iugales] cf. Verg. georg. 3,82; Aen. 7,280; Claud. 7, 197–198; Ov. epist. 7,50 (*caeruleis Triton per mare curret equis*) || 44 proximus Aeolio Zephyrus spectavit ab antro] Basin. astr. 2,161 | Aeolio ab antro] cf. Verg. Aen. 1,52 ||

- omnis – eo tolerante – labor. Sed coeperat ingens
iam miseris instare fames, quos ille benignis
solatur dictis iterans: ‘Ferte ista parumper
50 tentamenta deum, nihil hoc infesta minatur,
sed ludit Fortuna ioco, dum scire laborat,
quae sit in adverso nobis luctamine virtus,
mox eadem vultu ridebit laeta sereno.
Quod si expugnari fortasse timetis aperte,
55 vim locus hic nullam metuit, sin tristis egestas
vestras terrificat mentes, devecta per aequor
advenient alimenta brevi, nam plurima dudum
his super emisi Genuam mandata potentem.
Huc iam cernetis, nisi forte cupidine fallor,
60 carbasa felici properare Ligustica vento.
Ut tamen interea vestrae relevemus iniquum
paupertatis onus, propriam spoliabimus arcem.’
Sic fatus, quidquid frumenti, quidquid Iacchi
intus erat, donat populo. Tunc maxima primum
65 ipsius patuit pietas, nec constitit ulli,
munificusne ideo potius, placidusne vocari
deberet. Sed non diuturno tempore tantum
tam parvo potuit vulgus se pascere victu.
Nil iam restabat Cereris, iam pabula deerant,
70 quae generi humano melior natura putatur
post quernas tribuisse dapes, quas aurea quondam
saecula ructarunt. Pontum pallentibus omnes
spectabant oculis, fato si farra secundo

47–48 sed coeperat ingens iam miseris instare fames] Liv. 22,6,11,1–2 || 48–49 benignis solatur dictis] Basin. Hesp. 6,24–25 || 49 ferte] cf. Verg. Aen. 1,197,207 || 51 ludit Fortuna] Hor. sat. 2,8,61–62; Claud. 18,24–25; Boeth. cons. 2,2 | scire laborat] Hor. epist. 1,3,2; Catull. 67,17 || 51–53 Fortuna vultu ridebit sereno] Ov. trist. 1,5,27 || 53 vultu ridebit sereno] Ian. Pann. epigr. 19,1 M. | vultu sereno] Stat. Theb. 8,242; Val. Fl. 3,370; Apul. met. 4,15,5; Sil. 16,233 | ridebit laeta] Sen. epist. 17,10,1 || 54 fortasse timetis] Ov. epist. 20,83 || 55 tristis egestas] Sen. Thy. 303; 924–925 || 56 vestras mentes] Ov. met. 3,531–532 | devecta per aequor] Manil. 5,377 || 59 nisi cupidine fallor] Ov. Pont. 2,8,71 | nisi fallor] Verg. Aen. 5,49 || 60 felici vento] Val. Flacc. 6,712; Aen. Silv. comm. 3,3 (Boronkai p. 140,9) || 61–62 iniquum onus] Liv. 26,35,9,4 || 63 Iacchi] cf. Verg. ecl. 6,15 || 67 diuturno tempore] Serv. Aen. 1,223,20 || 68 parvo victu] Tac. ann. 15,63 || 69 iam pabula deerant] Lucan. 6,43 | Cereris] cf. Verg. Aen. 1,177 || 70 melior natura] Ov. met. 1,24 || 70–71 generi humano tribuisse] Cic. nat. deor. 1,4,11–12; div. 1,10,7; Sen. dial. 4,10,2,2 || 71 quernas dapes] cf. Ov. met. 1,106; fast. 4,397–402; Tib. 2,3,69; Verg. georg. 1,8; Lucr. 5,939 || 71–72 aurea quondam saecula] Verg. Aen. 6,793; 8,324 || 72 ructarunt (quernas dapes)] Iuv. 6,10 || 72–73 pontum pallentibus omnes spectabant oculis] Verg. Aen. 5,615 || 73 fato secundo] Basin. Arg. 2,22 ||

- auxiliatrices veherent promissa carinae.
 75 Hi priscas repetunt glandes, hi tarda lupini
 grana vorant, illi caesis epulantur asellis.
 Si cui trita novum praebebant hordea panem,
 dives erat. Siluere tamen, nec pertulit ullus
 hac de sorte queri, cum principis ora videret
 80 haud alios gustare cibos. Non comptior illi
 languida tot curis refovebat pectora lectus,
 non meliora suas onerabant fercula mensas,
 sed genus omne mali constanti mente ferebat,
 publica deposito subiens incommoda luxu.
 85 Demum conspiciens casus instare supremos
 talibus ad cives coepit sermonibus uti:
 'Ne, quaeso, tantos pro me tolerate labores,
 cum prosit tolerare nihil, sed foedere factō
 dedite vos potius.' Cunctis dolor ima momordit
 90 corda, nec ulla pio caruerunt lumina fletu.
 Tunc sic cum gemitu referunt: 'Iustissime princeps,
 dum venae spirare valent, dum membra moveri,
 rex nobis tu solus eris. Non frangimur istis
 quippe malis multo graviora subire parati.
 95 Si deerunt fruges, cognatos, pignora, fratres
 gutture mandemus, vescetur coniuge coniunx.

75 glandes] *cf.* Boeth. cons. 2, carm. 5,5; Claud. rapt. Pros. 3,43 || 75–76 tarda lupini grana] *cf.* Serv. georg. 1,75; 2,126 || 78 dives erat] Manil. 5,277–278 || 79 principis ora] Ps. Ov. Epiced. Drusi [sp.] 261 || 81 languida pectora] Stat. Theb. 10,132 || 82 onerabant mensas] Verg. georg. 4,133,378; Aen. 1,706 | fercula mensas] Auson. epist. 16,1; Ian. Pann. Guar. 874 || 83 constanti mente ferebat] Catull. 64,209; 64,238 || 84 deposito luxu] Claud. rapt. Pros. 2,301 || 85 demum conspiciens casus instare supremos] Val. Fl. 7,201a–b || 86 talibus sermonibus] Ov. met. 7,661 || 87 tantos pro me tolerate labores] Lucan. 9,881 || 88 foedere factō] Gell. 17,21,36 || 89–90 ima corda] Verg. Aen. 10,464–465; Claud. 3,43 || 90 pio fletu] Stat. silv. 3,3,7 | lumina fletu] Catull. 68B,55; Ov. met. 4,674; Stat. Theb. 5,728; 14,49 || 91 cum gemitu referunt] Verg. Aen. 8,420; Ov. trist. 5,4,39 || 93 rex nobis tu solus eris] *cf.* Claud. 5,275 || 93–94 frangimur malis] *cf.* Verg. Aen. 7,594 || 94 multo graviora subire] Ov. trist. 5,11,7 || 95–96 si deerunt fruges gutture mandemus coniunx] *cf.* Lucan. 1,376–378; 3,347–355; Iuv. 15,78–96 || 95 si deerunt fruges] Ov. fast. 6,379 | cognatos pignora] Ov. met. 3,134 | pignora fratres] Stat. Theb. 5,432 || 96 vescetur coniuge coniunx] Ov. met. 7,589–590 ||

96 mandemus scripsi, *cf.* Ov. met. 15,75–95 (92sq.: *mandere saevo dente*; 93: *Cyclopum ~ Liv. Andr. apud Prisc. gramm.* 8,60 p. 419 K.: *mandisset Ciclops*); *constructionem v. ap. Ov. epist.* 3,1,22 (*guttore potat*) mungemus (?; *fortasse < *mangemus, cf. formas vulgares verbi 'manducare' REW 5292*) **Ns** mulgemus (*cf.* Verg. Aen. 11,572) Volp. Sz. Szabó ||

- Vel moles si tanta premet, memoranda Sagunti
 nos exempla sequi cernes: alterna petemus
 ipsi fata manu, consument cetera flammae.
 100 Haec procul ardentis summo de colle Vesevi
 Alecto spectabat atrox, si forte valeret
 grande aliquid proferre nefas, si neçtere fraudes.
 Quae semper cordi sibi stat, tunc nempe triumphat,
 cum luçtus, cum bella videt, cum funera cernit.
 105 Pax invisita deae. Squalentes sole capillos
 siccabat, taetro quos laverat ante veneno.
 Qualis erat, turbata senis cum teçta Latini
 in subitas vertit Furias, et sontibus hydris
 vesanam in silvis bacchari iussit Amatam.
 110 Aspectu fugere ferae, caligine caelum
 palluit, antiquos Phoebos meditante recursus
 paene Mycenaee rursus rediere tenebrae.
 Iam Titaniacos Geminis portantibus axes
 prima dies diçti iuvenum de nomine mensis
 115 venerat. Arcebant tenuatis fontibus amnes.
 Omnibus absumptis herbas tellure virentes

97 vel moles si tanta premet] Lucan. 6,189; Strozz. erot. 5,2,50 || 97–98 memoranda Sagunti nos exempla sequi cernes] Sil. 3,177–178 || 97–99 Sagunti exempla fata manu cetera flammae] Val. Max. 6, ext. 1; Sil. Ital. 2,617–631 || 98 nos exempla sequi] Ov. met. 9,555; Claud. 28,590 || 99 consument flammae] Cic. nat. deor. 2,118,7 | cetera flammae] Ov. met. 14,532 || 100 summo colle] Ov. met. 14,822 | summo de colle Vesevi] Ov. met. 14,822 || 101 Alecto atrox] Claud. 3,25–26 || 102 grande aliquid] Pers. 1,14; Sen. dial. 9,17,10,4; epist. 79,7,2 | grande nefas] Iuv. 13,54 | neçtere fraudes] Lucan. 4,448; Manil. 2,500 || 103–104 semper cordi luçtus bella] Verg. Aen. 7,326; 9,775–776 || 104 luçtus bella videt] Ov. fast. 4,537 | funera cernit] Homer. 1054; Ov. met. 13,518; Val. Fl. 3,215 || 105 squalentes capillos] Stat. Theb. 3,135; Ov. fast. 3,640 || 105–106 sole capillos siccabat] Ov. met. 11,770 || 106 taetro veneno] Prop. 2,24c,27 || 107–109 cf. Verg. Aen. 7,341–348,385,392,404–405 || 107 turbata senis cum teçta Latini] Verg. Aen. 7,585 || 108 in subitas vertit Furias et sontibus hydris] Claud. rapt. Pros. 1,39 || 109 vesanam in silvis bacchari iussit Amatam] Verg. Aen. 7,580–582 || 110 aspectu fugere] Curt. 3,9,11,3 | fugere ferae] Verg. georg. 1,330; Stat. Theb. 6,97–98; Sil. 4,309 || 110–111 caligine caelum palluit] Lucr. 6,479; Verg. georg. 2,309; Aen. 11,187; Ov. met. 7,528; Serv. Aen. 11,187,1 || 111 Phoebos meditante] Verg. ecl. 6,82 || 111–112 Phoebos meditante recursus Mycenaee rediere tenebrae] Stat. Theb. 1,325; Claud. 15,399–400; Sen. Thyest. 1035–1036 || 113 Titaniacos axes] cf. Sen. Oet. 1387 | Geminis portantibus] cf. Ov. fast. 5,694 || 114 prima dies diçti iuvenum de nomine mensis] Ov. fast. 5,78; 1,41; 6,101 || 115 arcebant fontibus] Verg. georg. 3,131 | fontibus amnes] Manil. 2,51; Stat. Theb. 2,24; Val. Fl. 5,372; Claud. 20,259 || 116 omnibus absumptis] Liv. 40,29,5,4 | herbas virentes] Verg. Aen. 5,330; Iob 38,27; Gen. 1,11; Plin. nat. 2,227,6 || 116–117 herbas virentes tondebat prono morsu] Verg. Culex 50 ||

105 Squalentes cf. *epigr.* 202,4; *eleg.* 27,30; 31,25 *M.*; *pac. Ital.* 71; 247b; *Guar.* 1037 ||

- tondebat prono vulgus miserabile morsu,
 sed necdum tristes fundebat ab ore querelas.
 Unus erat tantum, qui se tam dura negaret
 120 posse pati, cuius scriptis non insero nomen,
 comparet aeternam diro ne crimine famam.
 Immo sit ignotus, non ipsum sera loquatur
 posteritas, nullo resonet sub cardine mundi.
 125 Illa dolis aptum speculata e vertice tempus
 concitat horrendis Stygias clangoribus alas.
 Tum senis annosi faciem mentita severam
 pro taxo baculum retinens, exanguibus atras
 rugis secta genas, canis mutata chelydros
 talibus obscenum dictis instigat alumnum:
 130 'Consilium senibus, robur iuvenilibus annis
 maius inest. Igitur moliri infirmior aetas
 cum me magna vetet, reliquis praebere salubres
 enitor monitus. Quodsi dignabere voci
 auscultare meae, non amplius ista vorabis
 135 gramina, nec pecudum turpes imitabere ritus.
 Perpetuis potiere opibus, gemmata tenebis
 pocula, Sidonio gradiere superbus amictu.
 Hunc tibi consilium tradam, quo cuncta patrentur.
 Arripit ille datum. Dehinc solus moenibus urbis
 140 progreditur furtim, progressus convenit hostem.
 'Si nostris pretium meritis promiseris aequum,

117 vulgus miserabile] Stat. Theb. 11,416; Verg. Aen. 2,798; Serv. Aen. 2,798,2–3 || 118 tristes querelas] Ciris 174; Homer. 93 | fundebat ore] Verg. Aen. 5,842 || 119 unus erat] Petr. ecl. 10,314; Strozz. erot. 2,8,8a; Nald. eleg. 3,4,57; Ov. Ibis 7 | dura negaret] Prop. 2,22a,11; Hor. sat. 1,10,57; Ov. met. 10,619; Porph. Hor. sat. 1,10,57,1 || 120 posse pati] Lucan. 5,314; 5,778; 8,70; Ov. rem. 521 || 121 aeternam famam] Phaedr. 3, prol. 53; Verg. Aen. 7,2; Lucan. 8,617 | diro ne crimine] Ov. met. 2,589–590 || 121–122 famam sit ignotus] Mart. 5,60,3,7 || 122–123 sera posteritas] Ov. Pont. 1,4,24; 4,8,28 || 123 sub cardine mundi] Manil. 1,605; Ov. Pont. 2,10,45; Stat. Theb. 11,114; Sil. 3,3 || 124 aptum tempus] Ov. fast. 5,416 || 124–125 (Allecto) speculata concitat Stygias alas] Verg. Aen. 7,476–477 || 125 concitat alas] Val. Fl. 6,264 | clangoribus alas] Verg. Aen. 3,226; Serv. Aen. 3,226,2 || 126 senis annosi mentita] Claud. 3,135; Ov. met. 3,275; 6,26; 14,656; Verg. Aen. 7,416 || 127 baculum retinens] Ov. met. 15,655; fast. 1,99 || 128 rugis secta genas] Claud. 3,136; Ov. met. 3,276; Verg. Aen. 7,417 | canis mutata chelydros] Claud. 3,134 || 129 talibus (Allecto) dictis] Verg. Aen. 7,445; 11,73 || 130 consilium senibus] Cic. de sen. 67,10 | iuvenilibus annis] Petr. Afr. 4,20; 4,386; Land. Xandr. 1,2,13 || 131 infirmior aetas] Ov. fast. 6,599 || 135 pecudum turpes] Verg. ecl. 6,49–50 | pecudum ritus] cf. Claud. 28,151; rapt. Pros. 3,42 || 136–137 gemmata tenebis pocula] Iuv. 10,26–27 || 137 Sidonio amictu] Ov. epist. 9,101; Stat. Theb. 10,648 || 138 cuncta patrentur] Sall. Catil. 53,4,3 || 140 convenit hostem] Prop. 4,4,81 ||

- cras tibi Parthenopen facili donabimus astu.
 Sed facti cognosce viam, ne credere cesses.
 Noveris ingentes sub terris esse cavernas,
 145 per quas arcano serpentes tramite rivi
 coguntur vivos puteis submittere fontes.
 His ego clam socios inducam nocte fideles,
 nec tibi inexpertos mendax edissero calles.
 Constat idem Geticas quondam fecisse catervas,
 150 cum ferus a Scythico veniens exercitus Istro
 devicto Latios populavit Thybride fines.
 Rumpe moras igitur! Nunc his conatibus aptum
 tempus adesse reor. Nec tu speraveris ipsos
 vincere posse fame, nam protinus affore largas
 155 subsidio dicunt segetes.⁷ Hoc more locutum
 gavisus collaudat Iber. Non ista Camillus
 iustitiae monumenta dedit, cum fraude magistri
 seductos patribus pueros impune remisit;
 nec Curius, medicum Pyrrho cum reddidit olim
 160 occulto domini spondentem fata veneno.
 Haud satis huic laeto scelus est admittere vultu:
 insuper hortari verbis, urgere furentem
 pollicitis, fulvi montes offerre metalli.
 Illicet ex omni biscentum pube leguntur,
 165 quīs tantum fidei, quantum virtutis inesset,
 Hi iussi parere viro. Iam cuncta per orbem
 sopierat nocturna quies, cum nulla fremiscunt
 murmura, non strident volucres, non sibilat anguis.

144 ingentes cavernas] Verg. Aen. 2,19–20 || 145 serpentes rivi] Ian. Pann. pac. Ital. 8 |
 tramite rivi] Colum. 10,1,1,48 || 147 socios fideles] Ov. trist. 1,5,63; Curt. 3,7,11,5 ||
 149 Geticas catervas] Claud. 3,316; carm. min. 50,9 || 150 Scythico Istro] Ov. trist. 5,1,21;
 Lucan. 2,50; Val. Fl. 8,185 | veniens exercitus] Claud. carm. min. 53,27 || 151 Latios fi-
 nes] Sil. Ital. 4,76 || 152 rumpe moras] Verg. georg. 3,43; Aen. 4,569; 9,13; Mart. 2,64,9 |
 conatibus aptum] Sen. epist. 51,11,2 || 154 vincere posse fame] Hist. Aug. Gord. 29,6,2 ||
 155 more locutum] Verg. Aen. 7,357 || 156–158 Camillus pueros remisit] Claud. 15,274–
 275; Liv. 5,27 || 157 monumenta dedit] Mart. 9,34,7 || 159 Curius medicum Pyrrho red-
 didit] Gell. 3,8; Flor. epit. 1,21; Claud. 15,272; Liv. 42,47,6,1–2 || 160 domini spondentem
 veneno] Claud. 15,271 | fata veneno] Lucan. 9,733; Ser. Samm. med. 10,130 || 161 scelus
 admittere] Mart. 3,66,1 || 162 hortari verbis] Cic. epist. frg. 7,1,2; Hor. epist. 2,2,35–36 ||
 163 fulvi metalli] Claud. 5,134 | fulvi montes metalli] cf. Ter. Phorm. 1,2 || 164 omni pu-
 be] Verg. Aen. 9,74 || 167 nocturna quies] Sen. Phaedr. 100–101; Lucan. 7,732 || 168 non
 strident volucres] Stat. Theb. 3,510; 8,256 | non sibilat anguis] Lucan. 6,690 ||

- 170 Illi securam tacite illabuntur in urbem
per caecos ducti cuneos. Praecedit Erinny
accensam quatiens funesto lumine taxum.
Ipsa canes latrare vetat, rapit ipsa sagacem
anseribus strepitum, siquid cognoverat illos
Tarpeium vigili cantu servasse Tonantem.
- 175 Haud potuit prohibere tamen, quin plurima tantum
praecinerent portenta nefas. Ter flebile carmen
Tartareus sonuit bubo, ter in aethera maestas
sustulit Aetna faces, imo contorta profundo
ter fluctu aspersit nubes praesaga Charybdis.
- 180 Depulerat noctem Tithoni roscida coniunx
non digitis imitata rosas, non lutea cernens,
sed quali facie Troiani in pulvere campi
condidit extincti defletos Memnonis artus.
Conscius interea se moenibus admovet hostis
ultima plaudentes cogens in bella catervas.
- 185 Conveniunt laeti. Dant pugnae classica signum.
Hi subeunt densa scutis testudine nexis,
hos adoperta super tabulatis vinea velat,
hi piceas turrata faces ad culmina iactant.
- 190 Sideris in morem liquidum per inane volantis
ignea fumantem discriminat aethera lampas.
Non minus e muris se defensare Renuus:
arcere instantes, lymphis extinguere taedas.

169 securam tacite illabuntur in urbem] Verg. Aen. 2,265 | securam urbem] Claud. 20,275 | illabuntur in urbem] Verg. Aen. 2,240 || 171 accensam taxum] cf. Verg. Aen. 7,396–397; Ian. Pann. pac. Ital. 310 || 172–173 canes anseribus] Ov. met. 11,599 || 173–174 anseribus servasse Tonantem] cf. Ov. fast. 1,453; Verg. Aen. 8,655–656 || 174 Tarpeium Tonantem] Mart. 9,86,7; 13,7,1; Ov. Pont. 2,2,42 || 175–176 plurima portenta] Petr. Afr. 8,462–463 || 176 flebile carmen] Ov. epist. 15,7; trist. 5,1,5; Porph. comm. Hor. 4,2,21–22,2 || 176–177 ter flebile carmen Tartareus sonuit bubo] Verg. Aen. 4,462–463; Ov. met. 10,432–433; Stat. Theb. 3,511–512 || 177–178 ter Aetna faces] Claud. 17,4; rapt. Pros. 2,7–8 || 179 ter Charybdis] Verg. Aen. 3,420–423 || 180 Tithoni roscida coniunx] Sil. 1,576 || 181–183 lutea Troiani campi extincti Memnonis] Ov. met. 13,576–579 || 182 in pulvere campi] Stat. Theb. 3,133; 8,8; Val. Fl. 4,267 || 184 se moenibus admovet hostis] Verg. Ciris 268 || 185 in bella catervas] Homer. 341 || 186 dant pugnae classica signum] Verg. Aen. 7,637; Sil. 5,188; Lucan. 7,475–477 || 187 densa testudine] Verg. Aen. 9,514; Serv. Aen. 9,510,2; Lucan. 3,474; Tac. hist. 3,27,11 || 188 adoperta vinea] Lucan. 3,487 || 189 faces ad culmina iactant] Verg. Aen. 2,478; 9,568; Serv. Aen. 2,723,2; 4,10,5 || 190 sideris in morem liquidum per inane volantis] Manil. 1,200; Sil. 1,97 || 191 ignea lampas] Sil. Ital. 1,359; Homer. 130 | discriminat aethera] Stat. Theb. 5,529 || 192–194 defensare arcere lymphis extinguere] Verg. Aen. 2,685–686 (*infinitivi historici*) ||

- 195 Et iam reiectos longe summoverat hostes,
cum subito caecis se proripuere latebris,
qui cava migrarunt sub opertae viscera terrae.
Sic Danaos docti manibus fabricatus Epei
effundebat equus, cum plenum milite ventrem
callida periuri reserasset dextra Sinonis.
- 200 Continuo invadunt partem custodibus orbam,
qua rarus defensor adest, qua nulla resistunt
agmina. Tum parva sese statione tuentem
vicinam facili capiunt conamine portam.
Turbidus ut regis percussit nuntius aures,
- 205 advolat infrendens. Obstantes robore toto
deturbat, licet hinc numerus, locus altior illinc
ipsis ferret opem. Validis quid possit in armis,
ista docent. Equidem complecti cuncta canendo
fert animus, sed, cum cursu iam paene peracto
- 210 admoveam placidis lassatam portubus alnum,
bina suae tantum referam miracula dextrae.
Forte duos in eum iuvenes furor egerat amens,
e quibus audaces unus radiantibus auro
iniecit phaleris digitos. Rapit ille protervam
- 215 desuper ense manum. Res admiranda relatu!
Cum iam terga fugae dominus mandasset inerti,

194 reiectos hostes] Nic. Istv. reb. Hung. XV. p. 264,50 | longe summoverat] Verg. Aen. 6,316 | summoverat hostes] Plaut. frg. Cae. 7,2; Liv. 6,36,4,3 || 195 caecis latebris] Verg. Aen. 3,232; 3,424; Ov. met. 1,388; Sen. nat. quaest. 5,14,1,5 || 196 qui cava migrarunt sub opertae viscera terrae] Ov. met. 1,138; Stat. Theb. 8,109; 9,451; Sil. 12,141 || 197–198 Danaos manibus fabricatus Epei equus] Verg. Aen. 2,14–16,264 || 197 manibus fabricatus] Ov. met. 1,259; Val. Max. 8,11, ext. 3,2–3 || 198 plenum milite ventrem] cf. Verg. Aen. 2,20 || 199 periuri Sinonis] Verg. Aen. 2,195; Serv. Aen. 1,657,7 | reserasset dextra] cf. Verg. Aen. 2,259 || 200 continuo invadunt] Verg. Aen. 4,265; 2,265 || 201 qua nulla resistunt] Manil. 1,541 || 202 parva statione] Lucan. 5,470 || 204 regis nuntius aures] Verg. Aen. 7,166–167 | percussit aures] Petron. 68 vers. 1; Sen. Ag. 634 | nuntius aures] Verg. Aen. 7,437 || 207 validis armis] Ov. met. 6,678 || 208 complecti cuncta canendo] Verg. georg. 2,42 || 208–209 equidem complecti cuncta canendo fert animus] Lucan. 1,67 || 209 fert animus] Ov. met. 1,1 | cursu iam paene peracto] Homer. 1070 || 210 placidis portubus] Ov. trist. 4,4,58 || 211 referam miracula] Plin. nat. 36,101,4; Plin. epist. 9,33,1,3 || 212 furor amens] Lucan. 10,146–147; Sen. Med. 930 || 213 e quibus unus] Ov. met. 6,317; Hor. sat. 1,4,87 || 213–214 audaces digitos] cf. Prop. 3,16,6 | radiantibus auro iniecit phaleris digitos] Ov. ars 3,451; met. 13,105 || 214 iniecit digitos] cf. Verg. Aen. 10,419 || 214–215 protervam manum] Ov. nux [sp.] 116; Sen. Phaedr. 200; Priap. 58,3 | rapit ille protervam desuper ense manum] Stat. Theb. 9,136–137 || 215 res admiranda relatu] Varro rust. 2,4,12,1 || 216 terga fugae mandasset] Ov. met. 5,322–323; 13,879; trist. 1,9,20 | fugae mandasset] Ov. met. 11,334 ; Hyg. astr. 2,23,3,15; Caes. Gall. 2,24,2,4 ||

- pendula comprehensis haerebat dextera frenis.
 Dum cupit ulcisci, dum saevius imminet alter,
 in caput exanimis gladio procumbit adacto;
 220 erupit mixtus cerebro de vulnere sanguis.
 Nil solidum galeae tegimen, nil profuit umbo,
 quem direpta tribus vestibant tergora tauris,
 quin ferus extaret transfixo vertice mucro.
 Haec dum diversa dat funera parte Renuus,
 225 iam penitus captam cognoscit ab hostibus urbem.
 Nam positos muros scalis conscenderat ingens
 vis hominum, dum rector abest, dum nemo tuetur.
 Tum vero immenso repleri cuncta tumultu.
 Omnes femineo planctu resonare penates,
 230 caede madere vias, inferri probra puellis,
 avelli infantes, spoliari tecta videres.
 Iliacae tantam stragem conferre ruinae
 iure queam, solis crudelior ignibus illa est.
 Rex impleta sui iam cernens stamina fati
 235 paulatim leni sese subducere passu.
 Nil tamen assueta de maiestate remisit:
 non solitos illi vultus formidinis index
 mutavit pallor, sonuerunt pectora nullo

217 pendula dextera] Ov. met. 7,117 || 219 exanimis procumbit] Verg. Aen. 5,481; Apul. met. 10,5,8 | gladio adacto] Flor. epitom. 2,13,176 || 220 erupit de vulnere sanguis] Lucan. 3,638–639; Stat. Theb. 3,91; 9,270–271; Verg. Aen. 12,50–51; Cels. 5,26,14,1 | mixtus cerebro] Verg. Aen. 10,416 | mixtus sanguis] Lucan. 3,658 | vulnere sanguis] Becc. carm. var. 48,9 || 221 nil profuit umbo] Claud. 26,177 || 222 quem direpta tribus vestibant tergora tauris] Ov. met. 13,347; Verg. Aen. 10,784–785 || 223 ferus mucro] Sil. 6,581 | exstaret mucro] cf. Verg. Aen. 11,817 | transfixo vertice] cf. Verg. Aen. 1,44 || 224 dum diversa parte] Verg. Aen. 9,1 | dat funera Renuus] Verg. Aen. 12,383; 8,569–571 || 225 captam urbem] Verg. Aen. 2,643 | ab hostibus urbem] Verg. Aen. 8,36 || 226 positos muros scalis conscenderat] Verg. Aen. 9,507; 10,654; Caes. civ. 1,28,4,1; Liv. 37,5,1,5; Tac. hist. 4,23,10 || 226–227 ingens vis hominum] Liv. 8,28 || 227 nemo tuetur] Apul. Socr. 11,22; carm. 7,1 || 228 repleri cuncta] Stat. Theb. 10,750–751; 10,815 || 228–229 tumultu femineo resonare penates] cf. Verg. Aen. 2,486–488; 4,667–668 || 229 femineo planctu] Octavia 320 || 230 caede madere] Lucan. 2,103–104 | caede madere vias inferri probra puellis] Ov. met. 1,149; Val. Fl. 6,415; Mart. 9,70,4 || 231 tecta videres] Ov. fast. 6,261; Verg. ecl. 6,27–28; Claud. 5,176 || 232 Iliacae ruinae] Verg. Aen. 1,647; Serv. Aen. 1,647,1 | tantam stragem] Verg. Aen. 9,784 || 234 stamina fati] Ov. trist. 5,13,24 || 235 paulatim subducere] cf. Verg. Aen. 9,789; 10,50,615 || 237 non solitos vultus] Claud. 15,19 || 237–238 vultus mutavit (pallor)] cf. Octavia 710–711 || 238–239 sonuerunt pectora nullo / singultu] Ov. epist. 10,15; Stroz. erot. 2,2,18b; Pont. coniug. 1,3,50 | nullo singultu nullis questibus] cf. Lucan. 8,615–617 ||

- singultu, nullis pulsavit questibus auras.
 240 Nec stimulis agitavit equum, licet hostis ab omni
 irrueret tractu, licet horrida tela micarent,
 contentus stricto corpus defendere ferro,
 donec inoffensus tutam pervenit in arcem,
 quam bis septenis servavit deinde diebus.
 245 Postridie duplices Genuae de finibus alnos
 advenisse videns, tardam quae sera vehebant
 amissis iam rebus opem, comportat in illas
 quidquid adhuc tanta reliquum de clade manebat,
 ac salis inferni spumosum navigat aequor.
 250 Heu quantum orbatae divino praeside terrae
 discessus flevere suos! Lugubrior annus
 gentibus ille fuit. Frustratus vota colentis
 degeneravit ager, sterilem mirante magistro
 non auxit fetura gregem, spe lusus inani
 255 Massicus arentes ploravit vinitor uvas.
 Non autumnalis ramos de more gravavit
 fertilitas, vernis Zephyro cessante diebus
 nullis praestantes rubuerunt floribus horti.
 Ipse tamen socios tristi maerore gementes
 260 solari cupiens 'Non omnibus exuit', inquit,
 'me fortuna bonis, raptis maiora supersunt.
 Diruta cum Graiae delessent Pergama flammae
 exul in Oenotria regnum sibi sede paravit

239 nullis questibus] Curt. 10,5,8,5–6 | pulsavit questibus] *cf.* Verg. Aen. 9,415 || 240 sti-
 mulis agitavit] Verg. Aen. 11,336–337; Strozz. erot. 2,12,23 | agitavit equum] Prop. 2,15,
 32 || 241 tela micarent] Lucan. 7,320 || 242 stricto corpus defendere ferro] Ov. epist.
 3,145 || 243 tutam pervenit in arcem] Liv. 38,53,4,2–3 || 244 deinde diebus] Basin. astr.
 2,388 || 246–247 tardam opem] Ov. rem. 116 || 247 amissis rebus] Hor. sat. 2,5,2 || 249 sa-
 lis aequor] Verg. Aen. 3,385 | spumosum navigat aequor] Verg. Aen. 1,67 || 250 heu quan-
 tum praeside] Verg. Aen. 11,58 || 251 discessus flevere suos] Ian. Pann. eleg. 4,7 M. ||
 252 vota colentis] Verg. georg. 1,47; Ov. am. 3,10,34; fast. 4,642 || 254 fetura gregem] Verg.
 ecl. 7,36 | spe lusus inani] *cf.* Verg. Aen. 1,352 | spe inani] Tac. ann. 16,3,1 || 255 plo-
 ravit vinitor uvas] Sedul. carm. pasch. 1,91 | vinitor uvas] Ian. Pann. eleg. 10,13 M.; Verg.
 ecl. 10,36; Homer. 887 || 256 ramos gravavit] Giov. Marras. Ang. 6,8; Ov. met. 13,812 ||
 257 vernis diebus] Plin. nat. 10,49; 10,94,6; Stat. Theb. 4,2–3 || 258 rubuerunt floribus hor-
 ti] Verg. georg. 4,109; Colum. 10,1,1,286; Manil. 5,256 || 259 socios gementes] Stat. Theb.
 9,45 || 260 solari cupiens] Verg. Aen. 4,394 | non omnibus exuit] Sen. dial. 9,8,6,1 ||
 260–261 omnibus exuit me fortuna bonis] Petr. de rem. utr. 2,9 || 261 maiora supersunt]
 Lucan. 4,501; 9,865; Sil. 4,476 || 262 diruta cum Graiae delessent Pergama flammae] Ov.
 fast. 1,525; met. 13,520; 14,466–467; Ian. Pann. pac. Ital. 66–67 || 263–264 exul Aeneas]
cf. Sil. Ital. 1,42–43 || 263 regnum sibi paravit] Enn. var. 61 ||

246 sero Sz. Szabó || 258 praestantes Volp. Sz. Szabó] pręstari Ns ||

- Aeneas, at nos peregrino ex orbe fugati
 265 incolumem petimus patriam. Stant altera nobis
 oppida, quae nostro genitor sub iure reliquit,
 dum cupidis animam moribundus redderet astris.
 Est etiam regio cultis uberrima glebis,
 qua duri Lotharinges arant. Gotifredus in illis
 270 dux fuit ante plagis, nunc nos dotale tenemus
 uxoris regnum, quae principe fluxit ab illo.⁷
 Dixerat. Impletur velum felicibus austris.
 Littus abire retro, montes vanescere credas.
 Ergo, Pitheculis laeva dum parte relicta
 275 Daedaleas dextro dimittit littore Cumas
 ac Phrygiae terram nomen nutricis habentem,
 decrescunt Fundi, propior se subleuat Anxur,
 apparent rupes, ubi nata venefica Phoebos
 gramina carpebat imitandis apta figuris.
 280 Antion ille legit Fortunae nobile fano,
 quod dea posthabitis dilexit Rhamnidos aris.
 Iam Romana procul poterant delubra videri,
 cum sic tristis ait: 'Quantis humana rotentur
 casibus, exemplo demonstrat Roma patenti
 285 aeternum nihil esse probans: quae vertice nubes
 pulsavit, nunc strata iacet, quae praefuit orbi,
 imperium nunc finit agro, quae tanta creavit
 lumina, barbarica passim nunc faece repletur.

264 peregrino orbe] Manil. 1,445 | orbe fugati] Ian. Pann. Guar. 975 || 265 incolumem patriam] Ciris 124 | petimus patriam] Culex 343 || 267 cupidis astris] Claud. 15,253 | animam redderet astris] Stat. Theb. 6,885; Ian. Pann. epigr. 208,5 M. | animam redderet] Lucan. 6,822–823 || 268 uberrima glebis] cf. Verg. Aen. 1,531 || 269 qua arant] cf. Verg. Aen. 3,14; georg. 2,224 || 270–271 dotale regnum] Verg. Aen. 11,369; 9,737 || 272 impletur velum] Verg. Aen. 7,23 | felicibus Austris] cf. Verg. Aen. 3,120 || 273 littus abire retro] Sen. nat. quaest. 6,15,1,8 | montes vanescere credas] Lucan. 3,7; Serv. Aen. 3,522,5–6 || 274 laeva parte relicta] Ov. trist. 1,4,19 || 275 Daedaleas Cumas] cf. Serv. Aen. 6,14 | dextro littore] Verg. Aen. 3,413 || 276 Phrygiae terram nomen nutricis habentem] Ov. met. 14,157; 14,441; Verg. Aen. 7,1–2; Ian. Pann. eleg. 24,71–72 M. || 278 ubi nata venefica Phoebos] cf. Verg. Aen. 7,11; Ov. met. 14,10,33–34 || 279 gramina carpebat] Ov. trist. 4,8,20 || 280 Antion Fortunae] cf. Hor. carm. 1,35,1; Ov. met. 15,718; Mela 2,71 || 281 posthabitis dilexit Rhamnidos] cf. Verg. Aen. 1,16; Mela 2,46 || 282 cf. Verg. Aen. 3,522 | delubra videri] Claud. 28,43 || 283 cum sic tristis ait] Ov. met. 13,644 || 284 exemplo demonstrat] Rhet. Her. 4,5,20 || 285 aeternum nihil esse probans] Sen. Herc. O. 1035 | vertice nubes] Tib. 1,7,15 || 286 nunc strata iacet] Sen. Oed. 197 | quae praefuit orbi] Claud. 15,96 || 287 imperium finit] Caes. Gall. 4,16; Verg. Aen. 1,287 || 288 nunc faece repletur] Lucan. 7,405 ||

- 290 Hac fugiens Pyrrhus Latium cogente reliquit,
adiuvit lentum Mithridates ense venenum.
Haec Tauri Antiochum trans colles reppulit, huius
laeta catenatum viderunt rostra Iugurtham.
Ipsae terribiles Nabathaeis gentibus olim
Romula Pellaeae tremuerunt pila sarissae.
- 295 Haec saevo socios, haec servos Marte subegit.
Civiles tulit ista minas, non obstitit isti
Punica fraus, Graius sermo, Germanica moles.
Cuncta salo qua terra patet, quod ventilat Eurus,
permulcet Zephyrus, quod nimbis irrigat Auster,
- 300 astringit glacie Boreas, huic paruit uni;
est collapsa tamen. Nec me cecidisse minori
dedignor solio, tantas cum cerno ruinas.
Haec eadem Senonum facibus subversa cruentis
Eoi rursus Phoenicis more revixit.
- 305 Sic ego – damna suis passus leviora – resurgam
forsitan, et caesi revirescam stipitis instar.
Haec fatus Telamona petit, regione sinistra
fecundam Chalybum venis praetermeat Ilvam,
tandem intrat fesso Pelopeias remige Pisas,
- 310 qua velox Arnus Tuscis illabitur undis.
Excipit e puppi progressum in littore primo
a Florentino legatio missa senatu.

289 fugiens Pyrrhus] Claud. 26,128 || 290 lentum venenum] Suet. Tib. 73,2,1 | Mithridates venenum] Mart. 5,76,1; Val. Max. 9, ext. 3 || 291 Tauri Antiochum] Claud. 18,216 | Tauri Antiochum trans colles reppulit] Liv. 37,35,10,4; Val. Max. 4,1, ext. 9,1 || 291–292 Antiochum Iugurtham] Claud. 21,371 || 292 catenatum Iugurtham] Claud. 15,92; 21,371; 26,128; Val. Max. 6,9,6 || 294 Romula Pellaeae tremuerunt] cf. Claud. 24,33 | Pellaeae sarissae] Lucan. 8,298 | tremuerunt pila] cf. Lucan. 10,47–48 || 295 saevo Marte subegit] Lucan. 7,613; Sil. 15,118 || 297 Punica fraus] Liv. 26,17 || 298–300 Eurus Zephyrus Auster Boreas] Claud. 26,58–60 || 298 qua terra patet] Ov. met. 1,241; Sen. nat. quaest. 4a, pr. 19,6 || 298–300 Manil. 4,591–592; Stat. silv. 3,3,96 || 299 permulcet Zephyrus] Ov. met. 1,108 || 300 astringit glacie Boreas] Claud. 26,60 || 302 tantas ruinas] Mart. 5,74,4 | tantas cerno ruinas] Sen. Ag. 669 || 303 haec Senonum facibus] cf. Claud. 26,291 | facibus cruentis] Sen. Med. 960 || 304 (Roma) Eoi Phoenicis more revixit] Ian. Pann. epigr. 68,1–2; 69,1–2 M.; Mart. 5,7,1–4 | Eoi Phoenicis] cf. Lucan. 6,680 || 305 damna leviora] Liv. per. 92,3 | passus leviora] Verg. Aen. 1,199 || 306 caesi revirescam] cf. Verg. georg. 2,312–313 || 307 Telamona] Mela 2,72 || 308 fecundam Chalybum venis Ilvam] Verg. Aen. 10,173–174; georg. 1,58; Ov. met. 10,220; Mela 2,122; Solin. 3,2; Plin. 34,142 || 309 intrat fesso remige] Ov. met. 6,445–446 | Pelopeias Pisas] cf. Serv. Aen. 10,179; Solin. 2,7 || 310 Tuscis undis] Stat. silv. 2,1,99 || 311 progressum in littore primo] Sil. 3,128 ||

294 sarissae **Ns** *Török*, cf. *pac. Ital.* 275] Larissae metro invito *Volp.* || 310 Thuscis **Ns**

- Neu per vicinas urbes inglorius iret,
 addit equos, addit comites, largitur amictus
 315 purpureos. Talis vix coepit victor honores
 gentibus a victis, si quid metus obtulit illos;
 hos communis amor nullo terrore coactus.
 Sic a Thessalicis profugum post bella Philippis
 suscepit Magnum portis Larissa reclusis.
 320 Nec non Eugenius summus tunc forte sacerdos
 mittit in occursum dictos a cardine patres.
 Quin etiam casus hominis miseratus acerbos
 'Ipse tuos', inquit, 'iuissem saepe labores,
 defuit optanti, quae debuit esse, facultas.
 325 Nam nos, ut cernis, Romani turbida vulgi
 seditio sacra deiectos sede fugavit.
 Idcirco extorris longinquos lustro recessus,
 dum placata ferae subsidant pectora plebis.'
 Hos dedit ore sonos. Lacrimis lavere profusis
 330 ambo genas, alterna simul dum fata queruntur.
 Tum Transalpino legati ab rege profecti
 adveniunt cognata viro mandata ferentes,
 cum quibus incolumis patriam super evolat Alpem.

De laudibus serenissimi Ierusalem ac Siciliae regis Renati libellus finit

313 neu inglorius iret] Verg. Aen. 11,793; Stat. Theb. 4,82–83; Serv. Aen. 7,648,5; Walt. 2,946 | vicinas urbes] Verg. georg. 1,510; Ciris 101 || 314 addit equos addit comites] Verg. Aen. 3,470; 11,80; Serv. Aen. 8,202,5 | largitur amictus] Sedul. carm. pasch. 4,24 || 314–315 amictus purpureos] Verg. Aen. 12,602; Stat. silv. 5,3,119; Sil. 7,447 || 315 talis honores] Verg. Aen. 1,335; Culex 369 || 316 gentibus victis] Hor. carm. 2,9,21–22; Verg. Aen. 11,402 || 317 communis amor] Catull. 68,69 | nullo terrore coactus] Claud. 24,193; Cic. off. 3,112,15; Lucr. 3,68 || 318 Thessalicis Philippis] cf. Serv. georg. 1,490; Flor epit. 2,43 || 319 suscepit Magnum Larissa] Lucan. 7,712; Plut. Pomp. 73; Caes. bell.civ. 2,96 | portis reclusis] Stat. Theb. 1,385–386; Sil. 7,237–238 || 320 summus sacerdos] Ian. Pann. eleg. 9,67 M. || 322 casus hominis miseratus acerbos] Sil. 6,207 || 325–326 turbida vulgi seditio] Ov. met. 9,426–427; Caes. Gall. 7,28,6,3 || 326 sede fugavit] Claud. 15,412 || 327 extorris] Verg. Aen. 4,616; Isid. etym. 10,85 || 328 pectora plebis] Mart. 10,25,4 || 329 hos dedit ore sonos] Ov. fast. 1,100; 4,318; epist. 3,3,66 || 329–330 lacrimis lavere profusis genas] Verg. Aen. 6,686; Ov. met. 11,418; Val. Fl. 4,51 || 330 fata queruntur] Tib. 1,5,51; Ov. met. 5,298 || 331 Transalpino legati ab rege] Liv. 27,4,5,1; Tac. ann. 2,58,1 || 332 adveniunt mandata ferentes] Sil. 17,170 || 333 super evolat Alpem] Lucan. 3,299

Celebratio nuptiarum
Iacobi Balbi et Paulae Barbarae

Na PdYsQbXYx *Koller* p. 227–239, *Ábel* p. 108–119. *Tit.* Ad franciscum Barbarum patrum venetum **Pd** IANVS PANNONIUS AD FRANCISCVM BARBARVM **Qb** Janus Pannonius ad Franciscum Barbarum *Ábel*

SIGLA

Na	codex Ambrosianus +26sup., ff. 1v–20v
Pd	codex Paduensis Seminarii 86, ff. 10v–18v
Ys	codex Vaticanus Reginensis 1555, ff. 158r–165r
Qb	codex Brixianus C.VII.1, ff. 163r–170v
X	codex Vaticanus Latinus 2847, ff. 147r–157v
Yx	codex Vaticanus 5131, ff. 62v–68v
<i>Koller</i>	Koller, <i>Historia</i> IV, pp. 227–239
<i>Ábel</i>	Ábel, <i>Analec̄ta</i> pp. 108–119

Ad Franciscum Barbarum

Francisce, Venetae maximum gentis decus,
 cognomen ipsis moribus fallens tuum,
 ac ore docto. Cuncta quo vultu soles,
 rudes Camenae sume primitias meae.
 5 Quodsi quid istic non satis comptum leges,
 veniam iuventae gratia vati dabis.
 Sin quid sonabit auribus dignum tuis,
 Guarinus Italiae splendor eloquentiae
 erit probandus: quicquid in nostris fluit
 10 apte libellis, fonte manavit suo.

1 Venetae gentis] Sil. 12,217; Epist. Guar. vol. II. no. 867. p. 600,49; Ian. Pann. Guar. 630–631 | Venetae maximum gentis decus] Sen. Troad. 876; Aen. Silv. carm. var. 20,1; Strozz. erot. 1,8,197a-203 | maximum decus] Sen. Troad. 311 | gentis decus] Mart. 9,1,8; Stat. Ach. 1,775; Ian. Pann. epigr. 201,1; 208,1 M. || 3 ore docto] Anth. Lat. 141,24 || 3–4 quo vultu sume] cf. Ov. fast. 1,3; Ian. Pann. epigr. 128,3 M.; Mart. 10,64,2 || 4 rudes Camenae sume primitias meae] Basin. carm. var. 2,10; Altil. carm. 3,6; Zovenz. Istr. 2,1,27; Marras. carm. var. 47,1 | Camenae meae] Mart. 7,68,1 | primitias] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 2. p. 4–5, 17; no. 135. p. 254,21–22 || 6 gratia vati dabis] Stat. Theb. 7,786 || 7 auribus dignum] Cic. fam. 6,7,3,17; Apul. apol. 48,35 | auribus dignum tuis] Catull. 56,2; Ian. Pann. epigr. 322,2 M.; Epist. Guar. vol. I. no. 2. p. 4–5, 17–24; no. 3. p. 6,13–20 || 8 Guarinus Italiae splendor eloquentiae] cf. Quint. inst. 8,6,30; Lucan. 7,62; Epist. Guar. vol. I. 5. p. 16,34–38; II. no. 813. p. 507, 139–140; no. 857. p. 574,1–2; Anth. Lat. 141,61; Strozz. erot. 1,8,136 || 9–10 fluit apte] cf. Ian. Pann. eleg. 10,89 M. || 10 fonte manavit suo] cf. Strozz. erot. 2,10,31; 4,23,46. Ian. Pann. Guar. 6; Epist. Guar. vol. I. no. 6. p. 18,36–40 ||

1 Francise **Qb** || 4 summe **Qb** || 5 non satis comptum] forsan incomptum **Na** || 8 Italiae **Yx** || 10 libellis **YsYx** ||

Celebratio nuptiarum Iacobi Balbi et Paulae Barbarae

- Cognatum pridem superis Erycina relictis
 forte revisebat pelagus, qua nobile flumen,
 quod Phaëthonteos lymphis extinxerat ignes,
 verberat Adriacam septeno gurgite Dorim.
- 15 Illius adventu prostrata repente residunt
 aequora; non gelidus Boreas, non humidus Auster
 perstrepat; in coitus late ruit omne biformis
 armentum Protei, discusso fervida somno
 phocam phoca ligat, delphin delphina requirit,
- 20 arcta cohaerentes nectuntur in oscula conchae,
 alga tremens sociam cupide se inclinat in algam.
 Protinus exiliunt udis Nereides antris,
 quas plaga Dalmatiae, quas Itala ripa tenebat.
 Hinc prior e liquidis stillantes protulit undis
- 25 Callianassa comas, quam ponti rege creatam
 ubere fecundo nutriverat humida Tethys.
 Post hanc innumerae simul emersere sorores:

11–2 cognatum pelagus] Stat. Ach. 1,273 || 11 superis Erycina relictis] Homer. 470 ||
 12 nobile flumen] Ov. am. 3,6,89 || 13 Phaethonteos ignes] Ov. met. 4,246; Laët. Phoen.
 11; Strozz. Bors. 1,334; erot. 2,17,1 || 14 verberat Adriacam] Lucan. 2,407 | septeno
 gurgite] Ov. met. 1,197; Lucan. 8,445; Sil. 1,197; Strozz. erot. 2,6,6; Claud. 3,185; ||
 15 adventu prostrata residunt] cf. Claud. 10,184 || 15–20 illius adventu alga tremens sociam
 cupide se inclinat in algam] Lucr. 1,1–16; Strozz. erot. 1,8,242–246 || 15–16 residunt /
 aequora] Stat. Theb. 1,479–480 || 16 gelidus Boreas] Lucan. 5,601; Manil. 5,70; Ov. trist.
 1,2,29; Stat. Theb. 1,193; Ugol. Ver. Carl. app. 1,225 et 1,885 | Boreas Auster] Claud.
 8,29; 22,285; Stat. Theb. 1,193 | humidus Auster] Verg. georg. 1,462; Claud. 22,395; Serv.
 georg. 1,461,3; Pont. Uran. 3,528 || 17–21 cf. Claud. 10,65–68 || 17–18 in coitus omne ar-
 mentum] cf. Verg. georg. 2,329 | biformis Protei] cf. Claud. rapt. Pros. 3,11; Ov. met. 2,9;
 Val. Flacc. 2,318 | omne armentum Protei] Verg. georg. 4,395; Hor. carm. 1,2,7 || 17 late
 ruit] Avien. 918 || 22 protinus exiliunt] Stat. Theb. 9,352–353 | Protinus exiliunt udis
 Nereides antris] Stat. silv. 3,1,144–145; Claud. carm. min. 30,80 | udis antris] cf. Claud.
 rapt. Pros. 3,5 || 22–35 protinus exsiliunt neu singula verbis nomina dinumerem] Verg.
 Aen. 5,240–242; 5,824–826; Basin. carm. var. 6,27–32 || 24 e liquidis protulit undis] Sil.
 4,587 | liquidis undis] Catull. 64,2 | protulit undis] cf. Sil. 7,254–255 || 24–25 stillantes
 protulit undis comas] cf. Ov. met. 5,487–488; Stat. Theb. 2,136 || 26 quam nutriverat
 Tethys] Stat. Ach. 1,222–224; Verg. Aen. 7,484–485 || 27 emersere sorores] Sil. 7,414 ||

Tit. sic hab. **PdYsQb** Ianus pannonijs patricio uiro ac splendidissimo equiti Francisco
 Barbaro salutem **Na** || 13 extinserat **Qb** || 14 adricam **Na** | doris **Na** || 17 ruit omne
 biformis] iuit omne seueri **Na** || 19 legit **Yx** || 21 *mg. add.* **Na** || 24 Hic **Yx** || 26 nutriverat
 humida] lactarat sedula **Na** ||

- Dynamene Phorco, Portuno grata Chariste,
 carminibus Clymene, saltatibus apta Melantho,
 30 collectis Melite, sparsis Ianira capillis.
 Glaucem Maera decens, Panope conclamat Agauem,
 Dexamenem Actaea ciet, Galatea morantem
 corripit Amphinomem, accersit Iaera Pherusam
 Actiaco nutrita sinu. Neu singula verbis
 35 nomina dinumerem: non saevi mater Achillis
 tot secum duxit comites, cum funere amici
 maerentem peteret Sigeo in pulvere natum.
 Nec vero coetus solum coiere marini:
 Naiadas in salsos perhibent migrasse liquores,
 40 Quas praeceps Athesis, quas designatus in astris
 educat Eridanus. Medio sublimior extat
 diva choro, qualis Troianae in collibus Idae
 altior exurgit trunco nutante cupressus.
 Convocat ergo suos magno clamore ministros
 45 edicens servare locum; properantibus illi
 discurrunt subito pennis: pars una minantes
 tollitur in scopulos, bibulis pars errat harenis.

28–33 Dynamene Clymene Melite Ianira Glaucem Maera Panope Agauem Dexamenem Actaea Galatea Amphinomem Iaera Pherusam] *cf.* Apoll. myth. 1,2,7; Hom. Il. 18,35–49; Strozz. erot. 2,8,20–28 || 28 Phorco Portuno] Verg. Aen. 5,240–241 || 29 saltatibus apta Melantho] Ov. met. 14,637 | Clymene] Verg. georg. 4,345 || 30 collectis] *cf.* Ov. met. 5,338 | Melite] Aen. 5,825 | sparsis capillis] Homer. 87; Ov. ars 1,541; met. 3,169; 6,657 || 31 Panope] Verg. Aen. 5,825 | Agauem] Culex 111 || 32 Galatea] Claud. 10,166 || 33 Iaera] Verg. Aen. 9,673 || 34–35 neu singula dinumerem] Strozz. erot. 2,8,27; Val. Flacc. 1,134 || 35 saevi Achillis] Verg. Aen. 2,29 || 36 funere amici] *cf.* Homer. 847 || 37 Sigeo in pulvere natum] Stat. Ach. 1,84 || 40 quas designatus in astris] Manil. 1,626 | praeceps Athesis] *cf.* Claud. 28,196 | Athesis] Verg. Aen. 9,679–681; Serv. Aen. 9,676,9 || 41 medio sublimior extat] Ov. fast. 5,27; Petr. Afr. 6,95; Aen. Silv. carm. var. 16,28 || 41–42 medio sublimior qualis] *cf.* Val. Flacc. 1,405–406; Stat. Ach. 1,293–296 | medio choro] Ov. fast. 2,590 || 42 qualis Troianae in collibus Idae] Stat. silv. 4,2,65; 5,2,168 || 42–43 qualis exurgit nutante] *cf.* Verg. Aen. 9,679–682 || 43 altior exurgit] Verg. Aen. 11,697; Sen. dial. 4,1,2,2 | exurgit cupressus] *cf.* Claud. 10,244–245 || 44 convocat magno clamore] Sil. 8,86 | convocat clamore ministros] Claud. 3,341 | convocat suos clamore] Verg. Aen. 12,312 | magno clamore] Verg. Aen. 5,207; 10,799 || 45 edicens servare locum] Lucan. 6,85 || 45–46 properantibus illi discurrunt subito pennis] Guil. Ap. Wisc. 4,512–513 || 46–47 minantes in scopulos] Stat. Theb. 6,777–778 | pars una pars hi illi] *cf.* Ov. met. 2,11–12; Verg. georg. 4,158–168; Aen. 4,405–406; 6,6–7,642–644; Claud. carm. min. 25,13–20 || 47 bibulis pars errat harenis] Ov. met. 13,901; epist. 19,201; Verg. georg. 1,114; Lucr. 2,376; Claud. rapt. Pros. 1,258 ||

29 Cantandi climene, saltandi scita **Na** | saltantibus **Yx** || 31 Glaucen **Yx** | agauen **Pd** || 33 amphinomen **PdYsQb** | pherusan **Qb** || 36 duxit secum **Yx** | funera **Yx** || 36–37 cum ... natum] com sacra feroci / Arma rogans nato Vulcani tecta petivit **Na** ||

- Hi suspirantes abigunt a littore Faunos,
 illi torva maris calamos in numina torquent.
 50 Non centum Aegaeon manibus, non carmine Triton
 repperit accessum; procul ipse retorsit habenas
 Neptunus, volucris stringit dum caerulea curru.
 Tum Veneris iussu tranquilli in parte recessus
 roscida securae ponunt velamina Nymphae.
 55 Ipsa deas positis agit in certamina donis.
 Principio celeres ineunt ex ordine cursus.
 Stantibus ad metam carcer subducitur: illae
 summa freti per terga volant; non ulla videres
 signa pedum, siccae librantur in aere plantae,
 60 pendula suppositum nec libant crura profundum.
 Emicat ante omnes levibus perniciosior auris
 Eridano generata Thoe, propellit euntem
 affixus lateri genitor, nunc vocibus urgens,
 nunc alias anteire vetans. Fugit illa verendi
 65 subsidio confisa patris, cui flava Dione
 aurea mirifico largitur cingula textu
 pictam multimodis imitata coloribus Irim.

49 maris numina] Claud. rapt. Pros. 3,4 | calamos torquent] *cf.* Verg. Aen. 10,585; 11,773 ||
 50 Non centum Aegaeon manibus] Verg. Aen. 10,565–566; Claud. rapt. Pros. 3,345; 1,46–
 47 | carmine Triton] *cf.* Stat. Ach. 1,54–55 || 51 retorsit habenas] Verg. Aen. 11,765 ||
 51–52 habenas Neptunus caerulea curru] Verg. Aen. 5,817–819 | volucris curru] Claud. rapt.
 Pros. 2,247; Verg. Aen. 1,156; Ian. Pann. eran. 213 || 52 Neptunus volucris stringit dum
 caerulea curru] Verg. Aen. 10,440; Stat. silv. 3,4,36 || 53–54 Veneris iussu ponunt velamina]
 Ov. fast. 2,169; met. 2,460 || 54 ponunt velamina Nymphae] Ov. fast. 2,169 || 55 Ipsa
 deas positis agit in certamina donis] Sil. 16,457–458 | agit in certamina] Sil. 5,224; Stroz.
 Bors. 6,162 | positis donis] *cf.* Verg. Aen. 5,292 || 56 principio ineunt] *cf.* Verg. Aen.
 5,114 | celeres cursus] Verg. Aen. 5,291; Ov. met. 10,669 | ineunt cursus] Verg. Aen.
 5,583 || 56–59 Principio celeres ineunt siccae librantur in aere plantae] Avien. 229–230 ||
 57 ad metam] Verg. Aen. 5,129; Ov. met. 10,664 | carcer] Ov. met. 10,652; Verg. Aen.
 5,145 || 58 summa freti] *cf.* Verg. Aen. 7,808–809; Lucan. 4,450; Claud. 7,198 | per
 terga volant] Manil. 5,87 || 59 signa pedum] Ov. fast. 3,650; met. 4,543–544; 8,332–
 333; 13,548; Sen. Phaedr. 42–43; Sil. 8,195–196 || 60 pendula crura] *cf.* Claud. 17,324 |
 nec libant profundum] *cf.* Verg. Aen. 7,811; Ov. met. 10,653; Claud. 10,152 || 61 emicat
 ante omnes] Sil. 1,376 | emicat ante omnes perniciosior] Verg. Aen. 5,318–319 | levibus
 perniciosior auris] Lucr. 6,913; Sen. Med. 304; Claud. rapt. Pros. 2,30; Ov. met. 13,807; 1,502;
 Stat. Theb. 6,602 || 62 Thoe] Hom. Il. 18,39 || 63 affixus lateri] Verg. Aen. 10,161; Vell.
 2,14,1,6 | nunc vocibus urgens] Homer. 272; Val. Fl. 8,304–305 || 65 subsidio confisa]
 Caes. Gall. 5,17,3,3 || 66 aurea cingula] Verg. Aen. 1,492 || 67 coloribus Irim] Anth. Lat.
 136,6; Ov. met. 1,270–271 ||

49 numina **PdYsQbXYx** (*sc. maris, cf. Verg. Aen. 10,221; Ov. met. 5,369–370; Claud. l. c. et
 infra Guar. 473*)] lumina **Na** || 54 Rosida **QbYx** || 59 vibrantur *Ábel* || 67 incipit **X** ||

- Dehinc iubet accitas agili certare natatu.
 Ilico mobilibus spumarunt versa lacertis
 70 stagna sali. Cunctas evincit docta Colymbe
 – lubricus hanc Athesis rapta Benacide nympha
 ediderat –, cedunt dimoti corpore fluctus,
 marmoreo raucus sub pectore murmurat humor.
 Illa modo latices haurit, modo respuit haustos,
 75 nunc sine remigio fidus resupina per aestus
 defluit, obliquo nunc fertur lenta meatu.
 Interdum submersa latet, mox inde remotis
 erumpit necopina vadis. Non ulla natando
 longius excessit spatium, tulit ergo coronam
 80 ardentem gemmis, nuptae quam Mulciber olim
 blanda maritalis dederat post foedera somni.
 Ultima melliflui decorant spectacula cantus.
 Respirant fessae paulum, dehinc nubila dulci
 incipiunt mulcere sono, canor aethera complet
 85 nectareus, pulsae referunt extrema cavernae.
 Attoniti sistunt amnes, Orphea recusant
 pleetra ferae, damnat Tyrrhenus Ariona piscis,
 aequoreae mirantur aves, mirantur olores.
 Nereis Eumolpe superat, quam stridula Siren
 90 invitas docuit modulatu sistere puppes.
 Debita iam victrix gestabat munera virgo,

68 iubet agili certare] *cf.* Verg. Aen. 5,485 || 69 mobilibus lacertis] Manil. 5,167 | spumarunt versa lacertis] Verg. Aen. 5,140–141; Stat. Theb. 5,141 || 71 rapta Benacide nympha] Verg. Aen. 4,198; Serv. Aen. 4,198,2–3; 1,28,2–3 | Athesis Benacide nympha] Strozz. Bors. 7,319–320 || 72–73 cedunt dimoti corpore fluctus murmurat humor] Ov. epist. 18,79–80 || 73 marmoreo pectore] Lucil. Iun. carm. frg. 29,859–860 | sub pectore murmurat humor] Verg. Aen. 10,212 || 74 illa modo latices haurit] Marras. carm. var. 2,9 || 75 resupina per aestus] Ov. met. 6,275 || 75–76 per aestus defluit fertur] *cf.* Verg. Aen. 8,548–549 || 79–80 coronam ardentem gemmis] Verg. georg. 1,222; Aen. 7,75–76 || 80–81 nuptae Mulciber dederat] *cf.* Stat. Theb. 2,269–273; Claud. 10,58–59 || 82 melliflui cantus] Epist. Guar. vol. I. no. 390. p. 563,3 || 83–84 dulci sono] Ov. ars 2,284 || 84 canor aethera complet] Verg. Aen. 7,395; 12,724 || 84–85 canor aethera nectareus] *cf.* Verg. Aen. 5,140–141 || 85 pulsae referunt extrema cavernae] Verg. ecl. 6,84 | extrema cavernae] Manil. 1,723 || 86 sistunt amnes] Verg. georg. 1,479 || 86–87 Orphea pleetra] Ian. Pann. epigr. 453,5 M. || 87 damnat Ariona] *cf.* Ian. Pann. Guar. 576 | Tyrrhenus piscis] Sen. Agam. 451; Iuv. 5,96 | piscis] Ov. ars 3,326 || 88 aequoreae mirantur] *cf.* Catull. 64,15 | mirantur mirantur] Verg. Aen. 1,709; Ciris 392–393; Homer. 1025 || 89 Nereis Eumolpe] Apoll. mith. 1,2,7 || 89–90 Siren invitas sistere puppes] Ov. ars 3,311–312 || 90 invitas puppes] Sen. Herc. f. 676 || 91 debita munera] Prop. 2,28,60; Val. Fl. 3,312–313 ||

- scilicet insignem Tyrio subtegmine pallam,
 cum procul Idalias stimulans per inane volucres
 fulsit Hymen, iuxta trepidantes concutit alas
 95 laetus Amor. Formae praeclari laudibus ambo,
 95a ambo aetate pares, intonsi crinibus ambo:
 96 germanos dicas, si non lascivior extet
 hic facie, castum prae se ferat ille pudorem.
 Tantum distabant, quantum bis currit arundo,
 cum genitus Musa dominas hoc ore silentis
 100 increpitat: ‘Vos nunc ludos agitatis inertes
 tanti securae thalami? Sed mittite vanos,
 quaeso, iocos! Venetam cuncti properemus ad urbem,
 Barbara nam Balbo sociatur Paula Iacobo.
 Si vilis sponsae vobis est cura, parenti
 105 officium praestate suo, quem splendida virtus
 divinis etiam dignum facit esse choreis.’
 Obstupuere omnes; spiris ligat illa refusam
 caesariem, vestes rapit haec festina repostas,
 altera iam sumptos zona suspendit amiētus.
 110 Pars leves phaleras e murice neēt acuto,
 pars e corallo componit frena rubenti.
 Tum diversa super raptim portenta levantur:
 hanc curvus delphin, illam vehit horrida pistris,

92 insignem Tyrio subtegmine pallam] Tib. [sp.] 3,7,121; Stat. silv. 5,1,215–216 | subtegmine pallam] Verg. Aen. 11,576 || 93 Idalias volucres] Stat. Theb. 5,63; 12,16; Ach. 1,372 | stimulans per inane volucres] Stat. Theb. 12,249 || 94 concutit alas] Claud. 3,122 || 95 laudibus ambo] Basin. carm. var. 3,9; Nald. eleg. 1,21,65 || 95a ambo pares ambo] Ian. Pann. eleg. 12,11 M.; Becc. carm. var. 2,24; Verg. ecl. 7,4–5; Aen. 11,291; Ov. met. 1,327 || 96 germanos credas] cf. Claud. rapt. Pros. 3,394 || 97 prae se ferat] Catull. 64,34 || 98 tantum distabant quantum] cf. Ov. met. 8,695–696; fast. 3,583–584, Stat. Theb. 5,361–362 || 99 genitus Musa] Claud. carm. min. 25,31 || 101 tanti securae thalami] Claud. carm. min. 25,57–58 || 101–102 vanos iocos] Claud. 18,346–347 || 102 Venetam cuncti properemus ad urbem] Strozz. Bors. 7,112; erot. 4,29,13 || 103 Barbara sociatur] cf. Ian. Pann. eleg. app. 2,13–14 (= Strozz. erot. 1,8) || 105 officium praestate] Strozz. Bors. 3,373 || 107 obstupuere omnes] Maph. Veg. Aen. 4; Petr. Afr. 3,381; Mar. Phil. Am. 3,475; Ugol. Ver. carm. 306 | spiris ligat] Verg. Aen. 2,217 || 109 altera iam sumptos zona suspendit amiētus] Claud. rapt. Pros. 2,17 || 110–111 pars pars] Claud. 7,137–138; 10,209–211 || 110 murice acuto] Verg. Aen. 5,205; Stat. Ach. 1,221; Sil. 17,276–277 || 112 diversa portenta] Claud. 10,159–160 || 112–115 cf. Claud. 10,159–164 || 113 curvus delphin] Sen. Oed. 466; Cic. Arat. 34,91 ||

94 contulit **Yx** || 95 formis clari praestantibus ambo **Na** || 95a om. *Abel* | cruribus **X** || 96 dicas om. **Ys** | extet] isti **Na** || 97 Sit facies **Na** || 98 bis] his **N²Yx** || 99 hec **Yx** || 102 Venetam ... urbem] cuncti uenatam properemus in urbe **Na** || 104 est + et **Yx** || 110 leves] teretes **Na** | pharetras *Abel* || 111 om. **Yx** || 113 pistris **Yx** ||

- illa iubas tauri laeva complexa virentis
 115 obstantes perscindit aquas, haec tigride fertur.
 Ast ipsam balaena subit, quae maxima toto
 nabat in Adriaco; Phoebeam Cyclada iures
 Aegaeis innare fretis, sic celsa per undas
 invehitur. Monstri sublimis sessile dorsum
 120 diva premit, solis nimios sentire calores
 grata recurvatae prohibent umbracula caudae.
 Contigerant urbem, sponsae petiere penates,
 quae tunc arcanis laribus seclusa manebat.
 Assidet intentae genitrix, et singula monstrans
 125 virtutis monitus docilis instillat in aures:
 qua ratione domum moderetur coniugis, ut sit
 fida viro, famulis non aspera, blanda propinquis.
 Parte alia notas intrabat Delius aedes
 Castalias ducens Parnassi e monte catervas.
 130 Vernant fronde fores, pictis constrata tapetis
 ima latet tellus, aulaeis cetera fulgent.
 Sed magis aethereis domus illustrata reluxit
 coetibus ac summo vibravit lumina tecto.
 Mox etiam virgo nuribus comitata pudicis
 135 progreditur, ceu plena vagis conscendit Olympum
 Luna rotis. Contra caris stipatus amicis
 sponsus adest, veluti lunaribus obvius exit

114 tauri virentis] Claud. 10,164 || 115 obstantes perscindit aquas] Ov. fast. 6,740 || 117–118 iures innare] *cf.* Verg. Aen. 8,691–692 || 119 sessile dorsum] Ov. met. 12,401 || 120 sentire calores] Strozz. erot. 5,4,37; Sigs. carm. 3,1,19 || 120–121 nimios calores prohibent umbracula] *cf.* Claud. 10,149–150; 8,340–341; 15,146 || 122 sponsae petiere penates] Claud. 10,228 || 124 assidet intentae genitrix] Paul. Nol. carm. 6,143 || 124–125 *cf.* Claud. 10,229–233 || 125 docilis aures] Claud. carm. min. 18,8 || 128 parte alia intrabat] Sil. 7,464 || 129 Castalias catervas] *cf.* Stat. Theb. 8,662 | ducens] *cf.* Verg. georg. 3,11 || 130 vernant fronde fores] Stat. silv. 1,2,231 | pictis tapetis] Verg. Aen. 7,277; Sen. epist. 87,8,4 || 132 domus reluxit] *cf.* Claud. 1,265 || 133 summo vibravit lumina tecto] Ov. epist. 19,35 || 134–135 virgo comitata progreditur] Verg. Aen. 4,136; Claud. 21,80–81 || 135–136 ceu plena Luna] *cf.* Claud. 1,22–23; 10,243; Ian. Pann. eleg. 12,25–26 M. | plena vagis conscendit Olympum / Luna rotis] Catull. 62,1–2; Basin. Cyr. 3,29; || 137–138 lunaribus equis] Stat. Theb. 8,160 ||

115 proscindit (*cf.* *ThLL s. v., I B 1*)] prescindit **XYx** perscindit *Koller Abel* || 116 balaena *codd.*] *cf.* ballaena Guar. 575 || 117 Adriaco **Na**] Ionio (*cf.* *Sen. Agam. 506*) **PdYsQb XYx** *Koller Abel* || 118 fretis **Na** fictis **Yx** || 120 premit **Na** | solis nimios] nimios phoebi **Na** || 123 Quem **Yx** | atranis **Na** || 124 et] ac **Na** || 125 dociles **Qb** *Koller Abel* || 128 *habent codd. et Koller, om. ob typographi errorem Abel* | alias **Na** | aedes] aures **Yx** || 129 Parnassi e] bifido de **Na** | e] a *coni. Abel* || 131 aulaeis] aulae sed **Yx** || 132 refulsit **Yx** || 135 cui plena uadis **Yx** ||

- frater equis. Mediae proceres in sedibus aulae
 purpureis sedere toris. Supereminet omnes
 140 Franciscus gravitate parens, ceu Pelion altum
 cum premerent superi, plus maiestatis habebat
 Iupiter et totum fuscabat clarior agmen.
 Tum digitis chordas relegens sic coepit Apollo:
 'Illustres audite viri, quibus ista superbit
 145 urbs, lati regina maris! Pater ipse volentem
 huc me de caro iussit descendere Cyntho.
 Proxima post magnum traxit me causa Tonantem
 tanti civis amor, primo qui semper ab aevo
 inclita Pieriae gessit vexilla cohortis,
 150 ut quando totiens ipsum navasse probavi
 militis officium validi, nunc more vetusto
 emeritum iam paene canam; quin promptius istud
 nunc onus assumpsi, quoniam non suspicor ipsum
 humanis digne laudari posse loquelis.
 155 Nec plena inmensis alio referente valeret
 rebus inesse fides, sed cum deus ipse per omnis
 appeller populos, qui fata petentibus edo,
 qui cunctis certas verax edissero sortes,
 nil leve, nil vanum potero dixisse videri.
 160 Inprimis patriae titulos memorare decebat,
 ni satis illa suis esset famosa triumphis;

138 mediae proceres in sedibus aulae] Stat. Theb. 2,148–149; 3,396–397; 12,695; Ach. 1,842 || 139 purpureis sedere toris] Claud. 10,151 | supereminet omnes] Ov. trist. 1,2,49; Serv. Aen. 6,856,1; Maph. Veg. Aen. 121–123 || 140–142 gravitate Iupiter] cf. Ov. met. 1,207–208 || 140 Pelion altum] Ov. met. 7,224; Verg. georg. 3,93–94 || 141 superi] cf. Ov. met. 1,141 || 143 digitis chordas] cf. Ov. am. 2,4,27; met. 5,339; Homer. 882–883 || 144 quibus superbit] Ian. Pann. eleg. 12,33 M. || 145 pater ipse] Verg. georg. 1,121; Catull. 64,21 || 145–146 ipse me iussit] Verg. Aen. 7,427–428 || 148 tanti civis] Lucan. 2,274 | primo qui semper ab aevo] Ov. epist. 1,2,137 || 149 Pieriae cohortis] Homer. 1067 || 151 militis officium] Ov. am. 1,9,9; Tac. hist. 3,17,2 | more vetusto] Verg. Aen. 11,142–143; Cic. Arat. 34,30; Lucan. 1,584; Ov. fast. 6,309 || 154 humanis loquelis] Sedul. carm. pasch. 1,162 | digne laudari posse] Cic. de sen. 2 || 155 alio referente] Plin. epist. 1,8,15 || 155–156 inmensis rebus inesse fides] Ov. epist. 17,130 || 158 certas vero edissero sortes] Ov. met. 15,647; Nald. eleg. 2,6,26 | verax edissero] Verg. Aen. 2,149 || 159 cf. Claud. 3,160–161 | nil leve nil vanum] Ian. Pann. Ren. 1,300 || 160 inprimis patriae] Ian. Pann. eleg. 10,16 M. | patriae titulos] Plin. nat. 7,97,2 | titulos memorare] Laus Pis. 21–22 ||

139 superminet **X** || 143 cordas *Koller Ábel* || 144 Apollinis oratio *in mg.* **X** | audire **Yx** || 146 claro **Yx** | Cyntho] caelo **Yx** || 153 Pondus suscipio **Na** || 154 loquelis] camenis **Na** querelis **Qb^{Pr}** || 155–156 Nec plenam possent alio referente mereri / Ipsius acta fidem **Na** || 156 omnis **NaQbX**] omnes *cett.* || 157 facta **NaYs** || 158 veras *Ábel* || 160 licebat **Yx** ||

- post etiam generis varias subnectere laudes,
 sed genus allegant propriae virtutis egentes.
 Hoc satis ipsius fuerit de stirpe fateri,
 165 quod cunctas claris longe praecellit alumnis.
 Haec est illa domus, cui quondam nobile nomen
 barbaries superata dedit, ceu Creta Metello,
 Scipiadis Afri, Druso Germana iuventus.
 Nam memini toto stravissee cadavera ponto
 170 hac lectos de gente duces, cum classe profundum
 barbarica fremeret, nec mercibus alta paterent.
 Ex illo soboli tantae lux addita crevit,
 ac maiora ingens produxit germina radix.
 Sed cum Francisci proavos percurrere longum
 175 arbitrer, unius cogor meminisse nepotis.
 Hic est Hermoleos, qui nunc in culmine summo
 Tarvisium sancto praesul moderamine frenat.
 Huius sincero sedem sub corde locavit
 intemerata fides; divina volumina nulli
 180 nota magis, nec quae statuerunt iura vetusti
 pontifices. Gemino pollet sermone disertus,

163 virtutis egentes] Verg. Aen. 11,27–28; Val. Fl. 4,151; Enn. ann. 605; Serv. Aen. 11,27,1 ||
 164 ipsius de stirpe] Cic. Brut. 212,7 || 165 longe praecellit] Apul. Socr. praef. [sp.] 4,32 ||
 166 nobile nomen] Mart. 14,101,1; Sil. 1,274; 2,177; 16,329; 17,303; 17,452 || 166–
 168 nobile nomen dedit Creta Metello Scipiadis Afri Germana iuventus] cf. Mart. 2,2,1–3;
 Claud. 18,218 || 167 barbaries superata] Cic. Phil. 11,6,3 | Creta Metello] Lucan. 3,163 ||
 168 Druso Germana] Claud. 8,455 || 169 toto stravissee cadavera ponto] Sil. 6,13 || 170 lec-
 tos duces] Verg. Aen. 8,119–120 || 175 cogor meminisse nepotis] Ov. met. 13,280; Basin.
 Isott. 3,9,7; Strozz. erot. 5,2,29; 5,4,89 || 176 in culmine summo] Verg. Aen. 7,512; georg.
 1,402; Manil. 3,593; 5,383 || 177 Tarvisium sancto praesul moderamine frenat] Guar. carm.
 17,6 || 178 sincero corde] Augustin. epist. 27,3 || 179 intemerata fides] Verg. Aen. 2,143;
 Aen. Silv. epigr. 13,6 | divina volumina nulli] Land. Xandr. 1,29,1; Ugol. Ver. epigr. 1,2,30;
 2,12,11 || 181 gemino pollet sermone] Epist. Guar. vol. II. no. 651. p.195,14; Becc. Herm.
 2,27,7; Ian. Pann. Guar. 328–329 | sermone disertus] Barat. Polydor. 1,34; Strozz. Bors.
 1,152 ||

162 Mox etiam uarias generis **Na** etiam *mg. laevo add.* **Qb** Et iam post *Koller* || 165 Quod
 senio cunctas ac claris prestat alumnis **Na** || 166 Barbara domus *in mg.* **X** | quondam cui
Yx || 167 dedit ceu Creta] ceu concreta **Yx** | Creta] creata **Na** || 168 Scipiadis affri denso
Yx || 169 Nam maenum toto stravissee cedauera **Yx** || 170 gente] classe **Yx** || 171 premeret
Yx || 173 ingens produxit] ferax emisit **Na** | semina **Qb** || 174 procurrere **Yx** || 175 Ar-
 bitror **Yx** | utrius **X** || 176 Hinc **YX** | ermoleos **Na** hermol. **Qb** hermol. **Yx** ||
 177 Taruisum **Yx** | sancto ... frenat] sanctam praesul ditone gubernat **Na** || 180 statuere
Yx | iure **Pd²X** ||

- nam Latiae linguae Graias admiscuit artis.
Sed ne sim nimius, studiove extrema sequendi
longius expatier, coepto nunc limite curram.
- 185 Non ego Franciscum caelesti e semine cretum
mentiar; hoc unum dubito, quod in axe superno
affirmem regnasse iubar, quae sidera dicam
concordes iunxisse globos, qua venit in auras
ille die. Miro caelum properasse rotatu
- 190 certa fides ac signa novum servasse tenorem.
Non sibi mortalis cunabula praebuit altrix,
nam simulac partu matrem Lucina levavit,
infantem mundo Parcis felicibus ortum
flumine Pegaseo nostrae lavere sorores.
- 195 Illic prima sibi lactis libamina Clio
blanda dabat, gremio sublatum saepe fovebam
ipse meo, resonat curvis vagitus hiantis
vallibus, arrident reptanti Delphica Tempe,
nec saturare valens cupidos in imagine visus
- 200 signior Aonio Permessus vertice currit.
Melliferas etiam volucres persaepe cubantis
Cecropios vidi labris infundere sucos.
Ac velut ille foret, cuius de faucibus esset

182 Latiae linguae] Sext. En. carm. 1; Corn. Sev. carm. frg. 13,11; Lucan. 8,348; Sen. suas. 6,26,12; 6,27,3; 6,27,11 | Graias artis] Iuven. 11,100 | Graias admiscuit artis] Plin. nat. 30,22,5 | admiscuit artes] Epist. Guar. vol. II. no. 747. p. 360, 4–5 || 183 extrema sequendi] Verg. Aen. 8,333; 6,457 || 184 longius expatier] Ov. met. 15,453–454 | coepto nunc limite curram] Stat. silv. 5,1,186–187; Ov. met. 8,203 || 185 caelesti e semine cretum] Verg. Aen. 6,730–731; Serv. Aen. 6,730,1 | semine cretum] Ov. met. 15,760 || 188 venit in auras] Verg. Aen. 7,768 || 190 certa fides] Lucan. 8,99; Ov. fast. 6,609 || 191 cunabula praebuit altrix] Claud. 7,17 || 192 partu matrem Lucina levavit] Ov. met. 9,698 || 194 flumine Pegaseo lavere] cf. Prop. 2,10,26; Stat. silv. 5,3,122–123 || 195 prima libamina] Verg. Aen. 6,246 || 196–197 gremio fovebam ipse meo] Claud. 3,144; Stat. 1,2,110; 2,7,36–38 || 199 nec saturare valens cupidos visus] cf. Lucr. 1,36; Catull. 64,220 | cupidos in imagine visus] Laus Pis. 101; Lucan. 3,38; Ferret. Scalig. 3,102; Basin. Isott. 1,8,19 || 200 signior Aonio Permessus vertice currit] Verg. ecl. 6,64–65; Serv. ecl. 6,64,2–3 | Aonio vertice] Verg. georg. 3,11 || 201 melliferas volucres] Ov. met. 15,383 || 201–202 cubantis labris infundere] cf. Val. Max. 1,6, ext. 3; Poet. Lat. min. V. p. 87,53–54; Ian. Pann. Guar. 634–635 || 202 Cecropios sucos] cf. Mart. 13,24,1; 13,105,2 ||

182 artes **NaYx** *Ábel* || 183 Sed neu multa loquar, neu singula tangere pugnans **Na** || 184 Longus expatior **Yx** | certo **Yx** | limite] puluere **Na** || 185 e *om.* **Na** ex **Yx** || 186 unum] sane **Na** | are **Na** || 189 rotabit **X** || 193 nudo precis **Na** || 194 fauere **Yx** || 197 resonant **QbXYx** *Koller Ábel* | hyantes *omnes* || 200 Senior **Yx** *Ábel* | vertice + fluxit **Ys** || 202 Cecropis **QbYx** | succos **XYx** ||

- 205 dulcior Hyblaeo fluxurus nectare sermo,
post, ubi iam certo calcavit gramina passu,
semper florigeris ludens errabat in hortis.
Tunc etiam nostras coepit contingere mensas
ambrosios large iussus potare liquores,
tum virides peragrans saltus Heliconis amoeni
- 210 laurigeris celebres lustravit vatibus umbras.
Mox, ubi iam sensus est visus habere capaces,
historias veteres nutrix sibi docta reclusit,
Euterpe arguti docuit modulamina buxi,
comica praeceptis cognovit scripta Thaliae,
- 215 Melpomene tragicos didicit pandente cothurnos,
Terpsichore plectro digitos aptavit eburno,
explicuit molles Erato lasciva libellos,
Uranie astriferi motus patefecit Olympi,
Calliope libens heroa poemata legit,
- 220 ultima facundos monstravit fingere gestus;
austeras leges nobis tradentibus hausit.
Sic patriam repetens vitam non egit inertem,
sed meditans crebro, quae ceperat auribus usu,
ipsas eloquio vicit florente magistras.

204 dulcior Hyblaeo fluxurus nectare sermo] Stat. silv. 3,2,118; Sil. 14,26; Cic. orat. 32,9–10; Rhet. Her. 4,44,25; Quint. inst. 12,10,64,4–5; Strozz. erot. 4,24,5–6 || 205 ubi iam certo passu] cf. Ian. Pann. eleg. 24,97 M.; Claud. 7,39 | certo passu] Val. Fl. 4,140 | gramina passu] Stat. Theb. 4,257; Ach. 2,115; Claud. rapt. Pros. 2,37 || 206 florigeris in hortis] Tertull. de iud. Dom. 1094B | ludens errabat in hortis] Land. Xandr. 1,23,23 || 207 coepit contingere mensas] Verg. Aen. 6,606 || 208 ambrosios liquores] Stat. Theb. 9,731 | potare liquores] Ov. met. 6,347 || 209 tum virides peragrans saltus] Lucr. 2,355; Verg. georg. 4,53; Aen. 4,72; Manil. 4,223 | Heliconis amoeni] Lucr. 1,117–118 || 210 laurigeris vatibus] Stat. Theb. 1,42 | vatibus umbras] Lucan. 9,963 || 211 sensus capaces] cf. Ov. met. 8,534 || 212–220 cf. Epist. Guar. vol. II. no. 808, 18–40; 50–70 || 213 Euterpe arguti docuit modulamina buxi] Opt. Porph. carm. 27,7 | Euterpe buxi] Ian. Pann. Guar. 1039; Ov. met. 12,158 | arguti docuit] Hor. carm. 4,6,25 || 214 comica Thaliae] Poet. Lat. min. (Cato) de Musis 3 (*comica lascivo gaudet sermone Thalia*) || 215 tragicos cothurnos] Ov. rem. 375; trist. 2,1,393 || 216 plectro digitos aptavit eburno] Prop. 3,3,25; Tib. [sp.] 3,4,39; Verg. in Maec. 1,51; Homer. 140; Nald. ecl. 9,98 || 217 molles libellos] Mart. 12,43,4 || 218 astriferi Olympi] Ian. Pann. epigr. 14,2 M.; Sen. Herc. Oet. 1907 || 219 Calliopea libens] Prop. 1,2,28 || 222 patriam repetens] cf. Ov. fast. 2,95 | vitam inertem] Tib. 1,1,5 || 224 ipsas magistras] Stat. silv. 2,1,119 (*ipsi stupuere magistris*) ||

205 post ubi] De hinc ut **Na** || 206 ortis **NaPdYsQbYx** || 207 nostrę gustauit fercula mensę **Na** | mensas . . . nostras **Yx** || 208 Ambrosię largos **Na** || 210 Laurigeras **Qb Koller** || 211 Mox] Ergo **Na** | uisus est **Yx** || 213 Eutrope **Yx** || 215 Mel pomene **Na** || 216 Terpsisore **Ys** | Tersicore **QbYx** | Tersphicore **X** || 219 heroa + qui **Yx** || 220 Ultimo **Yx** || 222 Sic] Tum **Na** | repentes **Na** | repetem **Qb** ||

- 225 Pace loquar: nullo mavult interprete verti
Plutarchus, nulli debent haec saecula tantum,
Graia quod in Latio passim monumenta leguntur.
Me tamen ante alios uxorius ille moratur
saepe liber, proprio quem pectine texuit olim
230 tiro licet. Multa sensus gravitate redundant,
magnum pondus inest verbis, suus omnibus ordo.
Nec minus orantem tetrici, venerabile visu
concilium, stupuere patres; sic corda politi,
ceu magnes chalybem, sermonis melle trahebat.
235 Ergo legatus mitti, collega creari
principis, in summo dictator turbine dici.
Curabat mandata probe, nec venit ad ullos
orator proceres, quin exorator abiret,
seu dominatrices Romani Thybridis undas,
240 seu ducis anguigeri, seu Caesaris ora petebat.
240a Quantos privatus salva contingere civis
240b libertate potest cunctis tribuentibus ultro,
240c emeruit tantos non ambitiosus honores.
240d Vix ter septenis vitae natalibus actis
241 illis ascitur, quos urbs vocat ista rogatos.
Tarvisium dehinc praetor adit servantior aequi
praemissis aetate minor, sed damna iuventae
pensabant cani viridi sub pectore mores.
245 Mox Vicentinae vindictam suscipit urbis,
in qua iustitiae monumenta aeterna relinquens
in melius leges ac publica iura redegit.

225 pace loquar] Ov. am. 3,2,60 || 225–226 interprete verti Plutarchus] Ian. Pann. Guar. 726–727 || 228 tamen ante alios] Ov. met. 10,120 || 231 magnum pondus inest verbis] Cic. part. 19,13; Brut. 265,9–10; Ov. am. 3,12,20; Stat. Theb. 1,213 || 232 venerabile visu] Sil. 7,746 || 233 stupuere patres] cf. Claud. 8,147 || 237 curabat mandata] Cic. Att. 4,7,3,1 || 237–238 nec venit ad ullos / orator proceres, quin exorator abiret] Ter. Hec. prologus II, 9–10; Fest. 182,42 || 239 Romani Thybridis] Claud. 1,226 | Thybridis undas] Lucan. 1,381 || 240 ducis anguigeri] Becc. carm. var. 53,1; Basin. carm. var. 8,7; Strozz. Bors. 8,232; 9,185; Zovenz. Istr. 3,39,111 || 240a ter septenis natalibus actis] Ov. met. 2,497; 8,242; 13,753 242 servantior aequi] Claud. 8,297 (*observantior aequi*) || 242–243 servantior aequi praemissis aetate minor] Ps. Hil. Macc. rec. A 216; Strozz. Bors. 2,428 || 246 monumenta aeterna relinquens] Cic. Verr. 2,1,129,8 – 2,1,130,1; Strozz. Bors. 8,59; Pont. Hesp. 1,76 || 247 publica iura] Claud. 8,382–383 ||

225 verti] legi **QbXYx** || 226 om. **X** || 229 Scepe **Na** || 230 redundat **QbYx^{corr.}** redundet **Yx^{pr.}** || 231 viribus **Yx** || 232 arantem **Na** | arrici **Yx** || 236 dictor. **Yx** || 239 Ceu **Yx** | tribidis **Yx** || 240abcd hab. **Na** om. **PdYsQbXYx** || 240a Quantus *Ábel* || 242 adjit **Yx** || 244 viridi] tenero **Na** || 245 vindictam] moderamen **Na** || 246 monumenta aeterna] decus immortale **Na** || 247 uira **Na** ||

- Talem bellipotens cognovit Sparta Lycurgum,
 talem Roma Numam, tellus Actaea Solonem.
 250 Huic soli geminos moderandum Bergomon annos
 traditur; hic varia gentes novitate fremebant
 imperio infestae Veneto, sed protinus omnis
 sedulitate suae rabies compressa quievit.
 Sic cum iam Xerxi se consociare pararent,
 255 paulatim flexos ad se revocavit Ionas
 ille Neoclides, Medis qui classe subactis
 navali celebrem fecit Salamina trophaeo.
 Bis generosa suas coluit Verona curules,
 urbs Patavina semel, nec tanti praesidis expers
 260 Caesarei fuit ora fori, qua montibus altis
 erumpit praeceps numeroso fonte Timavus.
 Nec tamen ista domi nimis admiremur adeptum,
 cum pater Arctoo veniens Augustus ab Histro
 ad se transmissum titulo donarit equestri.
 265 O quotiens potuit Cretae dare iura feraci,
 Euboicam quotiens praefectus adire Caryston,
 respuit ipse tamen, nec tanti oblata potestas,
 quanti spreta fuit, contempsit nempe quod omnis
 transgressis recti metis ambire videmus.
 270 Sed maiora vacant, Mella quae teste peregit.
 Non illic iustum modo se, sed praebuit acrem,
 nec defensoris tantummodo munus obivit,

248–249 talem bellipotens cognovit Sparta Lycurgum talem Roma Numam tellus Actaea Solonem] Tac. ann. 3,26,9–16; Claud. 8,504–509; Ian. Pann. eleg. 18,37–38 M.; Manil. 1,773; Epist. Guar. vol. II. no. 393,48–49 || 252 protinus omnis] Ov. am. 3,14,19; Stat. Theb. 11,66 || 253 rabies compressa] cf. Verg. Aen. 5,802 | compressa quievit] Verg. georg. 4,87; Serv. georg. 4,67,3 || 255 revocavit Ionas Neoclides] cf. Herod. 7,143 || 256 ille Neoclides Medis qui classe subactis] Ov. Pont. 1,3,69 || 257 navali trophaeo] Sil. 6,663 || 259 urbs Patavina] Serv. Aen. 1,247 || 260 Caesarei fuit ora fori] Stat. silv. 1,1,85 | montibus altis] Verg. georg. 4,112 || 261 numeroso fonte Timavus] Verg. Aen. 1,244–245; Claud. 28,197; Ian. Pann. Guar. 511 || 262 nimis admiremur] Lucr. 6,850 || 263 pater Augustus] Manil. 1,913 | cum pater Arctoo veniens Augustus ab Histro] Claud. 7,25–26 | Arctoo Histro] cf. Ian. Pann. eleg. 31,56 M. || 265–266 Cretae Caryston] Sen. Troad. 820,836; Mela 2,109 || 267 oblata potestas] cf. Verg. georg. 4,437 || 272 munus obivit] Verg. Aen. 5,846 ||

248 Ligurgum **Na** || 250 fremandum Begmon **Na** || 252 uenetę infesto **Yx** || 254 xerxi **QbYx** | conciliare **Na** || 256 Themistocles *mg.* **Qb** | mediis **XYx** || 258 suos **Yx** || 259 *om.* **X** | tanti nec **QbYx** || 261 *timanus* **Na** | *post l. 261 habet ll. 265–269* **Na** || 262 minus admirentur **Yx** || 264 donauit **Qb** || 265 voluit **PdYsQbXYx** *Agostini* | sura **Na** || 266 Euboica **Qb** *Agostini* || 268 omnes **Ys** *Abel* || 269 Transgressi **Qb** || 270 nulla **X** | testa **XYx** || 272 defensoris] pretoricium **Na** ||

- sed ducis inviçti peperit memorabile nomen
 tum, cum Brixiacis a moenibus hoste repulso
 275 rem Venetam tristi labentem vulnere solus
 sustinuit, veluti caelum Tiryntius heros.
 Partibus a geminis bellum ferale movebant
 inde Bianoriae princeps Mavortius aulae,
 illinc Insubris violentior ira Philippi.
 280 Continuo irrumpunt: non illos Ollius ingens
 continuit, celsis validae nec turribus arces.
 Diripitur Cenomanus ager, dum rustica fumant
 culmina, praeccludunt obieçta repagula portas.
 Fama rei Venetos complet maestissima patres,
 285 parvus erat, tanto nec par exercitus hosti.
 285a Restabat clausos armis defendere muros:
 286 quaeritur obsessam quis eat protector in urbem.
 Barbarus extemplo tantis e milibus unus
 eligitur. Certe non praefectura vocari
 ille magistratus, sed dictatura meretur.
 290 Illicet accelerat, saevae nec imagine mortis

273 ducis inviçti] Ov. trist. 4,2,44; Lucan. 5,324; Homer. 61; Sil. 11,227; 16,58 | memora-
 bile nomen] Verg. Aen. 2,583–584; Ov. met. 10,608; Sil. 4,184; 12,33 || 274 hoste repul-
 so] Homer. 688; Ov. fast. 6,393; Sedul. carm. pasch. 2,217 || 275–276 cf. Claud. 21,142–
 145 || 275 tristi vulnere] Homer. 450; 584 || 275–276 solus sustinuit] Liv. perioch. 2,19 ||
 276 sustinuit veluti caelum Tiryntius] cf. Ov. epist. 9,17–18,58 | Tiryntius heros] Ov.
 ars 2,221; met. 7,410; fast. 2,349; Stat. Theb. 6,489; Val. Fl. 2,373; Sil. 8,217; Nald. eleg.
 2,43,102 || 277 partibus a geminis] Ov. met. 15,739 | bellum ferale] Lucan. 6,397; Tac.
 hist. 5,25,15 || 277–279 bellum movebant inde illinc] Verg. georg. 1,509 || 278 Bianoriae]
 cf. Serv. ecl. 9,60 (Mantua); Ian. Pann. Gonz. 72 | princeps Mavortius] Verg. Aen. 9,685;
 Homer. 529; Stat. Theb. 10,653; Serv. Aen. 9,682,2 | Mavortius] Homer. 529; 543 ||
 279 Insubris Philippi] Land. Xandr. 3,6,1 | violentior ira] Sil. 2,239; 4,262 | Insubris vio-
 lentior ira Philippi] Strozz. Bors. 8,599; Nald. eleg. 3,11,193; 3,11,257 || 280 continuo
 irrumpunt] Verg. Aen. 9,683–684 || 281 celsis turribus] Ov. met. 3,61–62 | validae arces]
 Stat. Theb. 7,456 || 282 diripitur ager] Liv. 22,31,2,3 || 282–283 rustica fumant culmina]
 Verg. ecl. 1,82 || 284 fama complet] Verg. Aen. 11,139 || 285 parvus erat] Ov. ars 1,187;
 met. 14,51; Strozz. erot. 2,1,25 || 285a armis defendere muros] Verg. Aen. 9,511; 11,886;
 12,586 || 286 quaeritur quis] Ov. met. 15,1 | obsessam urbem] Leon. Brun. hist. Flor.
 1,28 || 287 tantis e milibus unus] Stat. Theb. 6,734; 7,128; Sil. 13,80 || 287–288 unus eli-
 gitur] Colum. 9,11,3,5 || 290 saevae mortis] Sil. 9,368–369 | imagine mortis] Verg. Aen.
 2,369; Ov. am. 2,9,41; Ian. Pann. eleg. 10,105 M. || 290–291 saevae nec imagine mortis
 terretur] Ov. trist. 1,11,23–24 | imagine terretur] Verg. Aen. 4,353 ||

274 Nunc **Ys** | Brisaicis **Yx** | a *om.* **Na** || 278 bianoreç **Na** || 279 Illic **X** || 280 non] nec
Ábel | olius **Yx** || 285 erat *om. spatio relicto* **Yx** | excercitus **Na** | exterritus **X** || 285a *hab.*
Na | *om. cett.* || 286 obsessum **X** || 287 millibus **PdYs** || 288 Certe non praefectura] non
 iam tantum pretura **Na** || 290 Illicet **Na** | accelerant **YsYx** | scæuæ **Qb** ||

- terretur gnarus patriae nil esse negandum.
 Quid magis admirer, dubito, quod fortis ad omnes
 manserit incursus, populum quod saepe labantem
 iusserit hortatu non desperare frequenti,
 295 blandimenta fide, fraudes eluserit astu.
 Neu morer: innumeras fugiens vitanda per artis
 admotum plena trieteride pertulit hostem,
 demum sublatis discedere compulit hydris.
 Salve, summe parens patriae, spes una senatus!
 300 Maçte vir ingenio, nisi tunc te fata dedissent,
 non vestri limes regni nunc Larius esset,
 Gallica nec Veneto parerent arva leoni.
 Haec est eximio dignissima palma triumpho,
 hoc vere sapientis opus. Concedite, quaeso,
 305 Romulidae, magni concedant gesta Camilli!
 Quantum consilio valeat, quis cultus honesti,
 quanta sit integritas, quod mentis robur in ipso,
 iam plane praedicta docent; haud pluribus ergo
 declaranda reor. Sed cum permulta recorder
 310 prudenter vel facta sibi, vel dicta diserte,
 hoc etiam magnis unum decet addere rebus,
 quod talem natae delegerit ipse maritum,
 quo gener haud poterat se dignior ullus haberi.
 O nimium tali felicem coniuge nuptam,
 315 in quo cum specie probitas certare videtur,

296 innumeras artis] Ov. rem. 691 || 297 plena trieteride] Mart. 6,38,1–2 || 299 summe parens] Lucan. 4,110; Ian. Pann. eleg. 10,50 M. | parens patriae] Liv. 5,49,7,4; Cic. Phil. 13,25,2; Lucan. 9,601; Octavia 477; 490 | spes una senatus] Verg. Ciris 295; Lucan. 2,113; 5,636; Sil. 15,402 || 300 maçte vir ingenio] Marull. epigr. 3,1,5; Pont. de tum. 2,19,3 | vir ingenio] Cic. div. 1,6,5; 1,53,3 | nisi tunc te fata dedissent] Verg. Aen. 11,112; Prop. 2,1,17; Lucan. 1,114; Ov. met. 10,163 || 302 nec Veneto parerent arva leoni] Serv. Aen. 1. pr. 32 || 304–305 concedite concedant] cf. Ian. Pann. Guar. 910; Cic. off. 1,77; Prop. 2,34,65; Stat. silv. 1,3,83; Claud. 21,192 || 305 magni Camilli] Prop. 3,9,31; Gal. Mart. carm. 11,16 || 306 Quantum consilio valeat] Cic. Manil. 42,1–2; Liv. 35,13,10,2; 37,24,13,3 || 307 quod mentis robur in ipso] Laus Pis. 72 || 309–311 permulta facta] Cic. pro Clu. 88 || 311 hoc etiam magnis unum decet addere rebus] Verg. Aen. 7,315; Serv. Aen. 7,315,1 || 314 O nimium tali felicem coniuge nuptam] Prop. 2,32 (31+32),43; Ov. met. 10,422; Quint. inst. 9,2,64,8–10; Strozz. erot. 2,19,7 | tali coniuge] Catull. 62,59; Strozz. erot. 3,3,35 || 315–316 cf. Stat. silv. 3,5,67 ||

291 Teretur **Na** Teritur **Yx** | ignarus **Yx** | Nihil **Na** || 292 admiror **Yx** || 295 alluserit actu **Yx** || 296 fugiens innumeras **Yx** | artes **NaYs Abel** || 300 nisi] tristi **X** | didissent **Na** || 301 non] Haud **Na** | lauris **Na** || 302 arva] rura **Na** || 310 superbe **Ys^{PF}** || 311 decet unum **Yx** || 312 quod . . . ipse] Ipse quod hunc nate delegit sponte **Na** || 313 haud] *incipit manus altera in Ys* || 314 coniunge **Na** ||

cum probitate genus. Nam sanguinis ordine longo
 Romana clari pendent ab origine Balbi.
 Qui cunctis animi genitorem dotibus aequat
 Bernardum; cuius rectam se gaudet habenis
 320 insula Minoos, centum celeberrima quondam
 urbibus ac summi nutrix antiqua Tonantis.
 O, iuvenem rursus tali consorte beatum,
 aurea quam facies miro splendore decorat,
 quae patris ingenium, matris sortita pudorem,
 325 Palladis ac nostrae laudes habet una Dianae.
 Ite igitur laeti fatis, precor, ambo secundis!
 Prospera sint vobis diuturnae tempora vitae,
 concordēs animi, fecunda creatio prolis!
 Dixerat haec Paeon, sinuato leniter arcu
 330 bina pharetratus direxit tela Cupido,
 nec non alterno taedas Cytherea ligavit
 consensu; tum tura sacros iaciuntur in ignis,
 caeduntur lectae pecudes, it nidor in auras
 commixtus fumo; divinis rite peractis
 335 corpora procurant dapibus; pars cetera lucis
 per varios plausus hilari consumpta tumultu.

316 ordine longo] Verg. Aen. 1,395 || 318 animi dotibus] Ian. Pann. eleg. 10,110 M.; Stroz. erot. 3,3,41 | genitorem aequat] Stat. Theb. 11,35 || 320 insula celeberrima quondam] Ov. epist. 20,221 || 320–321 insula centum celeberrima urbibus] Hor. epod. 9,29; Pomp. Mel. 2,112,1; Sen. Troad. 820 | insula centum celeberrima urbibus summi Tonantis] Verg. Aen. 3,104–106 || 321 summi Tonantis] Lucan. 2,34; Val. Fl. 2,560; Mart. 6,13,7; Sil. 8,219 || 322 O iuvenem rursus tali consorte beatum] Claud. 18,148 || 324 patris ingenium] Plaut. Poen. 1198; Nald. eleg. 2,23,10 || 326 ite igitur] Plaut. Poen. 1356; Guar. carm. 29,41; 33,5; Franc. Phil. sat. 4,2,92; Nald. eleg. 1,21,65 | ite fatis secundis] Stroz. erot. 3,3,63 || 326–327 laeti fatis precor secundis prospera sint vobis diuturnae tempora vitae] Curt. 8,5,16,3 || 327 prospera tempora] Iuv. 12,62–63 | diuturnae vitae] Cic. Tusc. 3,69 || 329 sinuato leniter arcu] Ov. met. 8,381 || 330 pharetratus Cupido] Ov. am. 2,5,1 | bina direxit tela] Verg. Aen. 6,57; 11,654; Ov. met. 1,468; Claud. 25,143–145 | direxit tela Cupido] Hor. carm. 4,9,17–18; Rep. de conc. 49 | pharetratus Cupido] Ov. met. 10,524–525 | tela Cupido] Tib. 2,5,107; Ov. met. 5,366; 10,311 || 331 nec non alterno] Manil. 5,85 || 332 sacros in ignis] Verg. Aen. 6,246; Homer. 34 || 333 lectae pecudes] cf. Verg. Aen. 6,39 || 333–334 in auras commixtus fumo] Verg. georg. 4,499–500 || 334 divinis rite peractis] Liv. 22,11,1,1; 1,8,1,1; Verg. Aen. 4,555 (*rebus rite paratis*); 8,306 (*divinis rebus perfectis*) || 335 corpora procurant dapibus] Homer. 109; 687; Ov. met. 15,75–76 || 335–336 pars lucis consumpta] Caes. bell. Gall. 5,9 || 336 hilari consumpta tumultu] Stat. Theb. 8,295 ||

317 Roma clari pendeat **Yx** || 318 Qui] Cum **Yx** || 320 Minois **NaYx** *Ábel* || 322 rursus] pariter **Na** || 325 laudis **X** || 326 Ite simul laeti factis **Na** | laeti *om.* **Yx** || 330 dixerit **Na** dixit **Pd^{pr.}** direxit **Pd^{corr.}** dirrexit **Yx** || 332 iactantur **Yx** | ignes *Ábel* || 333 lete **Yx** ||

Tris Musae Phoebō citharam feriente sonantem
 ac totidem nymphae pelagi duxere choreas.
 Ocior imperio Veneris tollebat amicos
 340 Oceani vitreo radios e gurgite Vesper.
 Pronuba continuo reliquis cum matribus altos
 in thalamos flentem ducit de more puellam,
 quam sponsus cupidis amplexus molliter ulnis
 exigit optatam longo iam tempore noctem.

337 Tris Musae Phoebō citharam feriente sonantem] Stat. Theb. 6,355–356; Val. Fl. 5,693 | citharam feriente sonantem] cf. Sen. Troad. 833; Ian. Pann. epigr. 453,22; 339,25 M.; Tib. 3,4,69 || 338 nymphae pelagi] Verg. Aen. 10,231; Ov. met. 4,747 | duxere choreas] Ov. met. 8,582; 8,746; 14,520; Land. Xandr. 2,10,7 || 339–340 tollebat amicos radios Vesper] cf. Catull. 62,1–2; Claud. 14,1–2; Verg. Aen. 8,589–591 || 340 vitreo e gurgite] Stat. Ach. 1,26 || 341–342 pronuba puellam] cf. Strozz. poem. 2,291–292 (Guardia p. 203) | flentem] cf. Claud. carm. min. 25,124 || 343 cupidis amplexus ulnis] Ov. met. 11,63 344 exigit noctem] Lucan. 10,106 | optatam noctem] Petr. Afr. 5,250 (*Hesperus optatam noctem referebat*)

337 citharam **Na** cytherea **X** || 339 colebat **Yx** || 340 Oceani **Na** | uitro **X** || 342 Altos In **Ys** || 343 moliter **Na** || 344 iam longo **Ys** | *add.* Finis **PdQbX** τέλος **Ys** Facundissimi iuvenis Iani Pannonii de celebratione nuptiarum Iacobi Balbi et Paulae Barbarae ad dominum Franciscum Barbarum patricium Venetum versus expliciunt **Yx** *proxime sequitur inscriptio elegiae 6 M. Na*

Panegyricus praeceptori Guarino Veronensi

Tit. totius libri impressi IOANNIS Pannonii Episcopi quinq; Ecclesiarū, Poetæ / & Oratoris clarissimi Panegyricus: in laudē Baptistæ / Guarini Veronēsis Præceptoris sui conditus. **Jn**
Ioannis episcopi Quinq. ecclesiarum Panegyricus praeceptori Guarino Veronensi **Jr**

SIGLA

S	codex capituli Hispaliensis 56–4–57 (Sibilia) s. XV ^{ex.} , ff. 37r–58v
T	codex episcopi Osvaldi de Thuz nunc capituli Hispaliensis 7–1–15 s. XV ^{ex.} , ff. 16r–40r
B	codex Budensis nunc Vindobonensis palatinus 3274 cca. a. 1500, ff. 107r–134v
Px = P	codex Bruxellensis 14876 s. XV, ff. 2r–25r
Zt = Z	codex Stuttgartiensis poet. 4 ^o 21 a. 1477, 2r–27v
A	codex comitis Alexandri de Appony nunc Budapestinensis Bibl. Nat. Cod. Lat. 357 s. XV, ff. 1r–28v
Ya = Y	codex Venetus Marcianus 4100 (XII,135) s. XV, ff. 79r–95r
X	codicis Vaticani 2847 pars tertia, s. XVI ^{in.} , ff. 118r–146r
Jn	editio Vindobonensis 1512, ff. a3r–e3v
Jo	editio Bononiensis 1513, ff. B1r–G1v
Jr	editio Basiliensis a. 1518, pp. 5–44
Ea	editio Veneta a. 1553, pp. 9–47
Ec	editio Basiliensis s. a. (1555?), pp. 6–47
Eh	editio Vindobonensis Sambuci a. 1569, ff. 1r–22r
En	editio Francofortiana Delitiarum a. 1619, pp. 3–34
<i>Conr.</i>	editio Budensis a. 1754, pp. 1–33
<i>Tél.</i>	editio a. 1784, pp. 1–59 (+ Emendanda in fine voluminis)
<i>Ábel</i>	Ábel, <i>Analecta</i> pp. 4–7
<i>Juhász</i>	editio a. 1934
<i>Borzsák</i>	Borzsák, <i>ActaAntHung</i> 21 (1973) 371–373
<i>Thomson</i>	editio a. 1988

excerpta

<i>Vadianus</i>	De poetica et carminis ratione. Viennae, 1518, ff. p2v–p3r
<i>Borsetti</i>	Historia almi Ferrariae gymnasii. Ferrariae, 1735. I p. 81 & II p. 302 (cf. Á. 7)

Praefatio

Phillyridae monitis cum profecisset Achilles
 edoctus pariter gramina, tela, chelym,
 non labyrintheos relegendem Thesea flexus
 ante nec Alcidae monstra perempta manu,
 5 nec saevum Oebalio prostratum Bebryca caestu,
 nec matris fertur concinuisse toros,
 semiferi laudes quam praeluisse magistri:
 illa fuit tenerae prima Camena lyrae.
 Vixdum fila levi tentarat tinnula plectro,
 10 aspiceres placidas accelerare feras:
 iuncti gryphes equis, lepores venere Molossis,
 contulit accipitri blanda columba latus,

1 Phillyridae Achilles] Ov. ars 1,11 || 2 edoctus] cf. Stat. Ach. 2,449 | gramina tela chelym] Claud. 7, 60–62; Ov. ars 1,11 || 3 labyrintheos flexus] Catull. 64,114 | relegendem] cf. Ov. met. 8,173 || 3–6 Thesea Alcidae matris toros] cf. Stat. Ach. 1,190–193 || 4 Alcidae monstra perempta manu] Claud. rapt. Pros. 2, praef. 30; Strozz. erot. 1,8,314 || 5 Oebalio Bebryca caestu] Stat. Ach. 1,190; Theb. 7,21 || 7 semiferi magistri] Anth. Lat. 378,14 | praeluisse] cf. Stat. Ach. 1,19; silv. 1, praef. 10; Phoc. vit. Verg. 84 || 8 prima Camena] Hor. epist. 1,1,1 || 9 fila tinnula plectro] Stat. Ach. 2,157,443; Sen. Troad. 833; Claud. rapt. Pros. 2, praef. 14; Ov. met. 10,89 | levi plectro] Sen. Troad. 321 | tentarat] Ov. met. 10,145; 5,339 || 10 aspiceres] cf. Verg. ecl. 6,27–28 || 11 gryphes equis] Verg. ecl. 8,27 | lepores Molossis] Claud. rapt. Pros. 2, praef. 26 || 12 contulit latus] cf. Boeth. cons. 3, carm. 12,10 | accipitri columba] Ov. fast. 2,90 | blanda columba] Ov. am. 2,5,56; Mart. 8,32,2 ||

STBPZAYXJnorEachn *Tit. Jo.* Pannonij vitecij, in Panegyricum sequentem Praefatio **T²** Panegyricus Iani Pannonij Episcopi Quinqueeclesienſi de uita & laudibus Guarini veronensis praceptoris sui / Prologus **A** Panegyricos Guarini Veroneſi. per Reverendum Patrem dominum Joannem pannonium Episcopum quinqueeclesiensem / in uitam ipsius Guarini **Y** Iohannis Episcopi Quinqueeclesiarum Panegyricus / Praeceptoris Guarino Veronen(s)i / ·Praefatio· **S** ·PANEGYRICUS· / IOHANNIS EPISCOPI QVINQVE/ECCLESIA RV M PRECEPTORI GVA/RINO VERONENSI / PRAEFATIO **P** Iani episcopi Quinqueeclesiarum Panegyricus preceptoris Guarino Veronensi Praefatio Incipit **Z** Iohannis Ep(iscop)i Quinqueeclesiensis praefatio ad Guarinum praectorem suum **B** IOANNIS EPISCOPI (AEPISCOPI) **Jo** QVINQVE/ECCLESIA RV M PANEGYRICVS PRAECEPTORI GVARINO VERONENSI. PRAEFATIO. **Jno** || 1 Philyridae **STB¹PY¹** Phylliridæ **Jno** est chiron s. v. **T** chironis centaurj qui magister erat achillis *mg.* **Z²** cf. v. 33 || 2 gramina] medicinam s. v. **Z²** | tela] arma s. v. **Z²** | chelym **X** chelim **T²Z¹Jno** musicam s. v. **Z²** || 3 Labiryntheos **TBP** | relegendem] redeuntem s. v. **Z²** || 4 peremta *Tel.* || 5 æbalio **Jno** | sceuum (?) **X** | postratum **Z¹** | beryca **Y¹** || 6 matris] thetidis *mg.* **Z²** | thoros **YAZXJnor** || 7 Semiferi] centauri s. v. **Z²** | praeluisse] achillem s. v. **Z²** praeluisse **P¹** || 9 Vix dum **Jor** | tumula (?) **T¹** tmiula (?) **B¹** || 10 Adspiceres *Tel.* || 11 venere] cō s. v. **Z²** || 12 ancipitri **B¹** ||

- non tigrim cervus tremuit, non damma leonem
 sedit et hirsutis agna propinqua lupis,
 15 mobilis Oetaeo de vertice silva cucurrit
 nuper ad Herculeos silva recisa rogos,
 nudus Athos mutila Lemnon non attigit umbra,
 repsit ad auditos Pindus et Ossa modos,
 constitit Eurotas et non nebulosus Anaurus
 20 Peneum supra nec Titaresus iit.
 Carmen erat pueri, cithara quantum ille valeret,
 quam bene Paeonia pelleret arte malum,
 nosset ut iratos dictis lenire bimembres
 impia tranquilla proelia pace domans:
 25 'Te non Ixion fallaci nube creavit,
 Saturnus fratrem sed dedit ipse Iovi;
 non convivali tibi frangere pocula rixa
 nubentes studium nec violare nurus.
 Tu Phoebi nutris sobolem, tu sedulus hospes
 30 accipis aeternos curva sub antra deos,

13 non tigrim cervus tremuit damma] Claud. rapt. Pros. 2, praef. 27–28 || 14 sedit agna lupis] Claud. rapt. Pros. 2, praef. 26; Ov. fast. 2,85–86; 90 || 15 mobilis silva cucurrit] Boeth. cons. 3, carm. 12,8; Mart. sp. 21,3 | Oetaeo vertice] Lucan. 6,389 || 16 ad Herculeos rogos] Mart. 6,71,4; Claud. 7,115; Sil. Ital. 6,453 | silva recisa] Ov. ars 3,574; met. 9,230 || 17 nudus Athos] cf. Claud. rapt. Pros. 2, praef. 21; Sen. Herc. Oet. 1048–1051; Ov. met. 12,512–513 | Athos umbra] cf. Stat. Theb. 5,51–51 || 18 auditos modos] cf. Claud. 2,13; Sen. Herc. Oet. 1036 | Pindus et Ossa] Ov. met. 2,225 || 19 non nebulosus Anaurus] Lucan. 6,369–370; Vib. Seq. 28 (Gelsomino) | constitit Eurotas] cf. Verg. ecl. 6,82–83 || 20 Peneum supra Titaresus] Lucan. 6,376–377; Vib. Seq. 155 || 22 Paeonia pelleret arte malum] Ov. trist. 3,3,10; fast. 3,827; Stroz. erot. 2,6,8 || 23 dictis lenire bimembres] cf. Verg. Aen. 6,468; 8,293; Stat. Ach. 2,165; Hor. ars 393 || 24 impia proelia] Val. Flacc. 5,221; Hor. carm. 2,1,30 || 25 te non] cf. Claud. rapt. Pros. 2, praef. 33 | non Ixion] cf. Lucan. 6,386–393; Ov. met. 6,126; 12,504–505 || 27 convivali rixa] cf. Hor. carm. 1,18,8 | frangere pocula] Prop. 2,6,18; Stat. Ach. 1,114 || 29 tu tu] cf. Verg. Aen. 8,293–294 | Phoebi nutris subolem] cf. Ov. met. 2,269sq.; Anth. Lat. 152,25 | sedulus hospes] Hor. sat. 1,5,71 || 30 accipis deos] cf. Ov. fast. 5,391 | aeternos deos] Ov. fast. 3,804; 4,954 | curva antra] Claud. 1,209 ||

13 non¹] nec **Y** | damma **STB¹P²Z²AY**] damna **P¹Z¹** Dama **X** dama **Jnor** || 15 oecio **S¹** oetho **Z** oetreo **X** || 17 Athos] mons altissimus *mg.* **Z²** | (non) attigit umbra] sed etiam concurrit ad achillem canentem *s. v.* **Z²** || 18 pnidus **T** || 19 Eurotas] flu(men) laconiae *s. v.* **Z²** | Anaurus] auarus **Z^{Pr}** flu(men) tessalie *s. v.* **Z²** || 20 Peneum] flu(men) tessalie *s. v.* **Z²** | Titaresus] flu(men) tessalie **Z²** || 21 era **P¹** | pueri] achillis *s. v.* **Z²** | cythara **AJr** Cy- **Jn** || 23 lenire **T** | bimembres] centauros *s. v.* **Z²** || 25 Te] chirona *s. v.* **Z²** | Ixion] qui concubuit cum nube dum crederet se concumbere cum Iunone et genuit centauros **Z²** || 26 hoc est tu es genitus a saturno *mg.* **Z²** | Saturnus] pater iouis est *s. v.* **Z²** || 27 convivali tibi] uti reliqui centaurj *s. v.* **Z²** || 28 Nubentis **S²Jno** Nubenteis **Jr** || 29 Tu] chirona *s. v.* **Z²** | Phoebi nutris] achillem **Z²** || 30 Excipis **YAX** | aeternos **P** ||

pro quibus alta manet meriti te regia caeli
 contrahit et caudam Scorpius ecce tibi.³¹
 Haec pius Aeacides. Mihi pro Chirone Guarinus;
 hunc sibi praescribet pagina nostra ducem.
 35 Imbuat ille meae, fas est, exordia Musae,
 Pierium vati qui reseravit iter.

31 alta regia caeli] Ov.met. 1,257; Lucan. 1,46; Sil. Ital. 1,136 || 32 contrahit caudam Scorpius tibi] Verg. georg. 1,34–35 | Scorpius] cf. Lucan. 6,393–394 || 33 haec pius Aeacides] cf. Claud. rapt. Pros. 2, praef. 49; Sid. Apoll. carm. 13,15 || 34 sibi praescribet pagina nostra] cf. Verg. ecl. 6,12; Ian. Pann. eleg. 13,72 M. || 35 imbuat ille] cf. Mart. 7,26,4; Strozz. erot. 4,23,45 | fas est] Verg. Aen. 6,63 || 36 Pierium iter] cf. Ov. Pont. 2,9,62; Strozz. erot. 4,23,44 ||

31 [...] hodie sagittarius in coelo *mg.* **Z**² | caeli **T** || 32 cauda **X** | Scorpius **STBPZAY XJn**] Scorpios *Tel. Thomson* || 33 Haec] carmina *s. v.* **Z**² | Aeacides] achilles *s. v.* **Z**² || 34 praescribit **T**¹ prescribit **Z** || 35 phas **Jn** | musæ **TJn** musæ **A** || 36 fati **B**¹ ||

Panegyricus

- Rustica si pietas consuevit rite quotannis
 flaventes Cereri spicas, nova musta Lyaeo,
 arbuta Pomonae, bacas offerre Minervae,
 veris opes Florae, cuius sua munera divum,
 5 iure, Guarine, tibi nos carmina nostra dicamus
 fontibus hausta tuis. Mea nec lyra dignius ullum
 ante sonet, quam quo didicit crepitare magistro.
 Verum ego, si totum docili simul ore bibissem,
 quicquid tu invidia nil subducente fluebas,
 10 tantarum haud possem fastigia tangere laudum.
 Nunc, cum parva tuae nobis sit portio venae,
 quid plus proficiam, nisi quod fortasse videbor
 susceptorum abs te non immemor esse bonorum,
 quanquam non alias similem sperare favorem
 15 Thespiadum nobis liceat, nec iustius illae
 affuerint ulli quam te, Guarine, canenti?
 Sed de Parnasi cur nunc ego vertice Musas
 sollicitem? Coeptis tantum ipse audacibus adsis,

1 rustica pietas quotannis] *cf.* Verg. ecl. 5,79 || 2 flaventes spicas] Ov. met. 9,689 | nova musta Lyaeo] Verg. georg. 2,7–8 || 2–3 Cereri Lyaeo Minervae] Ov. met. 8,274–275; 10,433; Stat. silv. 1,4,31; Verg. georg. 2,229 || 3 Pomonae] *cf.* Ov. met. 14,623; Sid. Apoll. carm. 11,117 | bacas Minervae] *cf.* Ov. met. 8,664 || 4 sua munera] *cf.* Stat. silv. 1,4,31 || 6 fontibus hausta tuis] *cf.* Boeth. cons. 3, carm. 12,22–23; Stat. silv. 1,4,27–28; Ian. Pann. Guar. 506; celebr. 10; Baptista Guarinus Affini suo Carissimo Ioanni Bertucio (Ábel p. 205) | dignius ullum] *cf.* Claud. 28,2 || 6–7 mea lyra sonet] Claud. 6,18 || 8 docili ore bibissem] Ov. ars 3,34; Val. Max. 8,7, ext. 2 || 9 quicquid fluebas] *cf.* Epist. Guar. vol. I. no. 3. p. 6,19–20 || 10 tantarum tangere laudum] Verg. Aen. 8,273; cat. 9,55; Claud. 21,11 || 13 immemor esse] *cf.* Ov. met. 9,621 | esse bonorum] Hor. sat. 1,1,79 || 15–16 nec iustius illae affuerint canenti] *cf.* Sil. Ital. 1,510; Claud. 8,171–172; Verg. Aen. 9,525 || 17 Parnasi vertice Musas] *cf.* Verg. georg. 3,11; Basin. carm. var. 18,117; Stat. silv. 4,4,47; Catull. 64,390 || 17–18 Musas sollicitem] *cf.* Lygd. 4,53; Lucan. 1,64–65 || 18 coeptis ipse audacibus adsis] Verg. georg. 1,40; Aen. 9,625; 10,461; Stat. silv. 1,4,22 ||

Tit. Panegyricus Jo· Pannonij vitecij· in laudem Baptistæ Guarini patris Veroneñ· preceptoris sui **T**² Finit praefacio Incipit liber **PZ** PANEGRICICI PRINCIPIVM. **Jno** Panegyricus **Jr** || 1 quot annis **T** || 3 bacas **X**[*uhász*] bachas **Y**¹ bacchas **Y**² Baccas **Jo** | offerre **Jo** || 5 nostro (?) **Z** || 6 mea nec **X**] nec *et s. u. n* (=enim) **Y** nec enim **A** || 7 Antesonet **Jno** || 9 Quidquid **Jno** || 13 abste **YTJn** | inmemor **Z** | bonorum] malorum **Z**^{Pr} || 14 Quamquam **Z** | favorem **X**] laborem **Y** || 15 iustius] istius **Z**¹ | ille **T** || 17 (te? **B**) | parnassi **Y**²**A**² | musas **TZYXJn** | Sollicitem **X** ||

- aspirasse simul Bromium et Paeana putabo.
 20 Nam te haud exiguum gestare in pectore numen
 certa fides. Quod si divinae vatibus haustum
 mentis et insanis prisci tribuere Sibyllis,
 hae ventura vident, illi quod carmina pangunt,
 quid de te censere licet, qui totius aevi
 25 acta animo comprehensa tenes nec cudere solum
 ipse potes numeros, magni sed Apollinis instar,
 hoc aliis praebes et tot facis esse poetas?
 Dos tamen ista tibi facili non indita casu,
 sed per difficiles accessit parta labores.
 30 Hesiodum gelidae pascentem in vallibus Asbrae
 obvia nescio quae dominarum turba disertum
 effecit propere, cum porrexisset edendam
 laurum et Castalio potum de fonte dedisset;
 Ennius in viridi carpens Helicone soporem,
 35 vidit Maeoniam subito vitalibus umbram
 irrepisse suis ac pulsa nocte resurgens
 dictare Annales et condere proelia coepit:
 te nec somnus iners, pecudum nec pabula, frondes,

19 aspirasse] Ciris 99; Ov. met. 1,3 | aspirasse putabo] *cf.* Epist. Guar. vol. II. no. 761. p. 394,62–63 | Bromium Paeana] *cf.* Stat. silv. 1,4,21; 1,5,3; Lucan 5,73 || 20 haud exiguum in pectore numen] Sil. Ital. 13,787; Lucan. 5,97,163 || 21 certa fides] *cf.* Verg. Aen. 4,12 || 21–22 divinae haustum mentis] *cf.* Verg. georg. 4,220; Cic. Tusc. 1,64; pro Arch. 8,18 || 22 insanis] *cf.* Verg. Aen. 3,443 || 23 carmina pangunt] Hor. ars 243; epist. 1,8,25; Mart. 3,38,7 || 24 totius aevi] Laus Pis. 243; Ov. trist. 1,8,25 || 25 comprehensa tenes] *cf.* Claud. 21,35 || 26 magni Apollinis instar] Verg. ecl. 3,104 || 27 tot facis poetas] *cf.* Suet. de gramm. 11,2 || 28–29 tibi non sed labores] Claud. 7,40–42 || 29 difficiles labores] Ov. ars 2,538; met. 11,200–201 || 30 Hesiodum pascentem] *cf.* Hes. theog. 22–24; Serv. ecl. 6,70 | in vallibus Asbrae] Ov. ars 1,28 || 31 obvia turba] Mart. 4,53,6; 14,169,2 | dominarum] Mart. 12,3,14 || 32 porrexisset] *cf.* Ov. met. 1,645 || 32–33 porrexisset edendam laurum] *cf.* Hesiod. theog. 30 || 33 Castalio fonte] Mart. 12,3,13; Land. Xandr. 1,29,37–38 || 34 Ennius] *cf.* Lucr. 1,117–118; 124–126; Prop. 3,3,1; Pers. prol. 2 | viridi Helicone] Hor. epist. 2,1,218 | carpens soporem] Verg. Aen. 4,522 || 35–36 *cf.* Hor. epist. 2,1,50; carm. 1,28,10; Pers. 6,10–11; Ian. Pann. epigr. 237,14; 53,11–12 M. || 36 pulsa nocte] Stat. silv. 1,2,52 || 37 Annales] *cf.* Ov. trist. 2,259 | condere proelia] Verg. ecl. 6,7; Strozz. erot. 1,80,5; Ian. Pann. epigr. 53,12 M. || 38–39 te nec sed] Claud. carm. min. 30,177–178 || 38 somnus iners] Ov. am. 2,10,19, Pont. 2,9,61; Stat. silv. 1,6,9; Claud. 7,41 ||

19 Aspirasse **STBPAYXJno** Assprasse (?) **Z** Adspirasse *Tel.* | bromium **Y¹** || 20 Ham **T** | inpectore **Z** || 21 Caerta **T** || 22 sibillis **Z** Sÿbillis **S** || 23 Hæc **Y¹** || 24 çui + acta **ZP^r** || 25 Acta **X** | Apta **YA** (Atta **S?**) || 26 App- **S** appollinis **Z** || 28 Dos] o *corr.* **T²** || 29 difficileis **Jr** | accepisset **B¹** || 30 gelide **Z** | inuallibus **T** | astrae **TB¹** || 32 porrexisses **Z¹** porexisset **X** || 33 didisset **B** || 35 mgomam **S¹** || 37 annalis **TP** *cf. infra 516* || 38 somnis **P¹** sompnus **S** ||

- sed propria erudiit sollerti industria cura.
- 40 Vix tua reddebat gracilis infantia voces,
cum tibi non vano paribus contendere lusu
tantus amor, quantus tabula chartave notatos
balbutire apices et laetae ostendere matri
discreta inter se variis elementa figuris.
- 45 Iam tum gaudebas digitis in pulvere ductas
pingere litterulas et passim forte iacentes
nondum intellectos tamen atrectare libellos.
Femineo quondam celatum syrmate Achillem
callidus Aeolides lituo deprendit et armis:
- 50 te si virgineo genitrix velasset amictu,
oblato actutum potuisses codice nosci.
Post, ubi creverunt sensus crescentibus annis,
non medicina tibi, scitu pulcherrima quanquam,
actu foeda tamen, logicae aut placuere protervae
- 55 iurgia inexplicitos frustra nectentia griphos
nec verbosarum discors concordia legum,
rhetoras et vates studio complecteris omni,
quos si quis novit, nil ignorare probatur.

39 propria industria] Quint. inst. 1,1,1; Claud. 17,263 | sollerti cura] Ov. Pont. 1,6,35; Prud. hymn. 7,167 || 40–41 cf. Claud. 7,39–42; Sil. Ital. 1,78–79 || 43 balbutire] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 2. p. 4,5–6 | apices] cf. Isid. etym. 1,4,18; 1,27,29; Gell. 13,31,10 | laetae ostendere matri] cf. Claud. 7,3 || 44 variis figuris] Lucan. 5,713 || 45 iam tum] Claud. 17,19 || 45–46 in pulvere ductas litterulas] Ov. met. 1,649; cf. Vulg. Ioh. 8,6 || 46 passim forte iacentes] Verg. ecl. 7,54; Claud. rapt. Pros. 1,97; carm. min. 25,10–11 || 47 nondum intellectos] cf. Ov. met. 7,759 || 48 femineo syrmate celatum Achillem] cf. Stat. Ach. 2,32,35; Solin. 53,17; Ian. Pann. eleg. 27,47 M.; Hyg. fab. 96,1; Mart. Cap. 2,122; Ov. met. 13,167 || 48–49 Achillem callidus Aeolides deprendit] cf. Stat. Ach. 1,513,846; Ov. met. 13,162–170; Verg. Aen. 6,529 (*Aeolides*) || 49 lituo et armis] Stat. Ach. 1,5–6,875–876; 2,39; Ov. met. 13,165 || 50 virgineo genitrix amictu] cf. Ov. met. 13,162–163,167 | velasset amictu] Catull. 64,266; Lygd. 4,55 || 52 crescentibus annis] Ov. ars 1,61; Mart. 1,88,1 || 55 griphos] cf. Gell. 1,2,4 || 56 verbosarum legum] Ov. am. 1,15,5 | discors concordia] Hor. epist. 1,12,19; Ov. met. 1,433; Lucan. 1,98 || 57 studio omni] Verg. georg. 3,318 ||

39 sollerti **STBPZAYXJno** solerti *Tel.* || 40 gracilis **STBPZAYXJo**] grailis **Jn** gracileis **Jr** graciles *Tel.* || 41 luxu **X** || 42 carta **Z** || 43 Balbutiare **T**¹ | apites **T** | laetae **Z** || 45 impuluere **T** | puluere + gr **Y**¹ || 46 litterulas **STBPZAYXJn**] literulas *Tel.* | iacentis **TPJno** iacenteis **Jr** || 47 Nundum **YX** | atrectare **Y** || 48 Achillem **SB**²**PAXJno** achillem **TZ**] Achilem **B**¹ Achilē **Y** Achillen *Tel.* || 51 Oblato] Ob *corr.* **T**²? | (accutum **S**?) auctutum **T** || 52 annis] ipsis **ZP**^r || 53 pulcherima **PB** pulcerrima **Jn** || 54 (Attu **S**? |) tamen *s. v.* **Y** || 55 in explicitos **XJno** | nectantia **P** | gripos **A** gryphos **ZJr** grypos **X** Gryppos **Jno** || 56 uerborum **Y**¹ s[... ..] malit uerbosarum *mg.* **Y** | discors] discorde **Z**¹ || 57 uatis **TPJno** uateis **Jr** ||

- 60 Inde carens vitio sermonis regula surgit,
 inde fluit cultae dulcis facundia linguae,
 hinc dissertandi subtile paratur acumen,
 hinc rerum scitur series et forma locorum.
 Nec minus ingenuae discuntur quattuor artes,
 quae numeros, voces, mensuras, sidera tractant.
- 65 Adde tot humanae praecepta salubria vitae
 dogmate multifido pugnantibus edita sectis;
 iunge etiam semper patientis semper agentis
 materiae fluxus et fata regentia mundum.
 Invenies illic, memorem ne singula, quicquid
 tradidit Aegypto Babylon, Aegyptus Athenis,
 qui superi et manes, quid agant post corpora mentes,
 quis deus, unde ingens causarum pendeat ordo:
 ergo nil illis ornatu pulchrius unquam,
 nil usu melius donarunt numina terris.
- 70
- 75 Hos tu praecipuos auctorum ex agmine tanto
 deligis et nunquam fecunda volumina cessas
 nocturna versare manu, versare diurna.
 Aequeavis mixtus rauca inter pulpita ephebis
 mox praeceptorum non tantum dicta tuorum

59 sermonis regula] Quint. inst. 1,7,1 || 60 fluit facundia] Cic. de sen. 31; Hom. Il. 1,249; Epist. Guar. vol. I. no. 113. p. 198,58; vol. I. no. 213. p. 344,47; vol. II. no. 697. p. 293,46; acht Inaug. V. p. 297 Müllner | cultae linguae] cf. Ov. fast. 5,668 | dulcis facundia] Epist. Guar. vol. II. no. 806. p. 494,43 | facundia linguae] Ov. trist. 3,5,29; Pont. 1,2,69; 2,3,75; Corn. Sev. frg. 13,11 || 61 subtile acumen] Sen. ben. 1,3,8; Isid. etym. 1,2,1 || 62 rerum series] Verg. Aen. 1,641; Lucan. 5,179; Stat. silv. 1,2,87 || 63 nec minus ingenuae artes] Ov. fast. 3,6 | quattuor artes] cf. Isid. etym. 1,2,2-3 || 65 adde tot] Verg. georg. 2,155 | praecepta salubria] Suet. Aug. 89 || 66 pugnantibus sectis] cf. Cic. Tusc. 1,13 || 67-68 semper agentis materiae fluxus] Claud. 17,100-101 || 68 fata regentia mundum] cf. Ov. met. 9,434; Manil. 4,14 || 69 invenies illic] Ov. trist. 2,65; fast.3,533 | memorem ne singula] cf. Ov. am. 1,5,23 || 72 quis deus] cf. Ov. met. 15,69 | quis deus unde] Stat. silv. 5,3,21 || 73-74 nil pulchrius nil melius donarunt numina] Quint. inst. 12,11,30; Hor. carm. 4,2,37-38; Guar. Ver. acht Inaug. I. p. 288 Müllner || 75-76 tu praecipuos agmine tanto deligis] Ian. Pann. (?) Maur. 64-65: *qui te praecipuum sibi deligere patronum / agmine de tanto* || 75 ex agmine tanto] Verg. Aen. 5,378; 7,703; Lucan. 2,470 || 77 nocturna versare manu versare diurna] Hor. ars 269; Epist. Guar. vol. I. no. 43. p. 99,38-39; vol. II. no. 805. p. 492,182-183 ||

59 carens] -en- *in ras.* **P** | sermonis] sermonibus **Z**¹ || 61 dissertandi + sub **X** || 63 quatuor **YZJr** *Tel. inter Emendanda* || 66 pugnantis **X** || 69 (memorem ne singula)] *parentheses om.* **YT** *hab.* **SXZJnor** *Tel.* || 70 Tradidit **X** | -gipt- **Z** (*bis*) | babilon **Z** || 71 Qui] Quid **ZY**² | superi **JnYSTA** || 73 Ergo nil illis **X** | Nil ergo **Y**²**A** (*cf. metrum in Y*) | nihil **ZJno** | illius **Y** || 76 Diligis **X** | fęc- **X**] facunda **AY**² || 77 diurna **S**¹ || 78 Aequeavis **STPAB** *Juhász* Aequeuis **YJn** Æqueuis **Z** Aeque uis **X** Ac queuis **Jo** Ac quaevis **Jr** | mistus **STPB** ||

- 80 percipis et retines, meliora sed ipse potenti
ingenio profers ac te iam consulit omnis
turba et discipulus doctōri incognita monstras.
Multa tamen suberant libris obscura vetustis
praesertim externam nostrae admiscentia linguam,
85 quae cupidam certum penitus pernoscere verum
mentem obturbabant et desperare iuebant,
cum tuus ambiguum sic te est affatus Apollo:
'Parce tuo, iuuenis, nimium diffidere voto,
praemia nec pigeat parituri magna laboris.
90 Nil non posse tibi pater annuit: omnia discas,
omnia tu veterum monumenta docebis avorum.
Sed non in patria dabitur, Romane, quod optas:
longinqua emenso lustranda est Graecia ponto,
ut tibi succedat perfecta scientia rerum:
95 multi hanc extremum vestigavere per orbem.
Sic Plato Memphitas, Samius sic quaesivit exul
Assyrios, sic, quos vocitant Brachmanas, adivit
multivagus Tyaneus, Indi mirator Iarchae.
Tu nunquam, per quae reptasti, tecta relinques?
100 Anne est turpe tibi, quod foedum Varro negavit,

82 discipulus doctōri] Val. Max. 8,7, ext.11 || 83–86 multa tamen suberant quae iuebant] *cf.* Verg. ecl. 4,31–33; Ov. met. 15,307 || 85 cupidam mentem] Catull. 61,32–33; 64,147,398; Ov. epist. 5,71 || 86 mentem obturbabant] *cf.* Verg. Aen. 12,246 || 87 sic est affatus (Apollo)] Verg. Aen. 6,666; 12,138; 9,638–640; Ov. met. 5,255 || 89 nec pigeat laboris] *cf.* Ov. met. 2,386–387 || 91 veterum monumenta] Verg. Aen. 8,312,356 | veterum avorum] Verg. Aen. 7,177; 3,102; 8,356; Mart. 3,63,12; 10,87,15 || 92 dabitur quod optas] Verg. Aen. 7,260 | Romane] Verg. Aen. 7,260; 6,851; Ov. met. 15,637 || 93 emenso ponto] *cf.* Verg. Aen. 2,181; 3,143 | lustranda] *cf.* Verg. Aen. 3,385 || 95 extremum orbem] Verg. georg. 2,123 || 96 sic Plato] Quint. inst. 1,12,15; Lucan. 10,181–183 | Plato Memphitas] Val. Max. 8,7, ext. 3; Cic. fin. 5,87; Diog. Laert. 3,6 || 96–97 Samius exul Assyrios] Val. Max. 8,7, ext. 2; Diog. Laert. 8,3; Cic. fin. 5,87 || 97–98 Brachmanas Tyaneus] Sid. Apoll. epist. 8,34 || 98 Indi Iarchae] Philostr. 6,3 p. 106sq. || 99 nunquam per quae reptasti relinques] *cf.* Claud. carm. min. 20,3 || 100 est turpe tibi] *cf.* Ov. ars 2,215; Becc. Herm. 1,20,6 | quod foedum negavit] *cf.* Iuv. 3,168 ||

82 m (=in) cognita **Z** || 85 per gnoscere **S** || 86 uidebant **X** || 87 appollo **Z** || 88 iuuenis nimium *puncta terna supra verba (mutanda?) exh. A²Y* *cf.* Abel p. 4 et 212 | vato **Z** || 89 magni **Z** || 91 monimenta **Jor Tel.** munimenta **Z** || 93 Grætia **Jn** || 95 haud **Z** || 96 Sanius **X** || 97–98 Assyrios: nostro sic uir cognomine clarus / Caucasijs nudos adiit sub rupibus indos. **AY** Assirios: n. s. u. c. c. / C. n. a. s. r. Indos. **X** || 97 Assiryos **T** | Earchinanas? **T** Barchmanas **P** Brachmanos **Z** || 98 Thyaneus **Jn** | Jarche **B** Jarchae **T** || 99 reptasti **Y** || 100–101 (quod ... Cato)] *parentheses hab. STXZ(?) Jnor om. PAY* ||

- quod Cato, iam grandem puerilis prima Minervae
 orsa sequi et veteris notulas agnoscere Cadmi?
 Vel te forte movet solitus ridere loquaces
 Inachidas Marius, qui plus cum Marte Lyaeum,
 105 quam me cum Musis coluit? Prudentior illo
 Arpinas alius, cui copia vocis Achivae
 praestitit eloquio cunctos superare Quirites.
 Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
 Musa loqui; Ausoniis quicquid spectabile chartis
 110 Actaei fudere senes et origine prisca
 vester ab Aeoliis descendit sermo Pelasgis.
 Nec modo Romanas aliud magis obruit artes,
 quam quod Cecropidum studia intermissa Latinis.
 Quare, age, tu saltem Danaas post longa Camenas
 115 saecula redde tuis, tantae primordia laudis
 praeripe, nec dubita praeclarum exemplar haberi,
 quod mox multorum virtus accensa sequatur.
 Neve iter ignotum, medium neu terreat aequor,
 salvum ego te ducam, salvum, Guarine, reducam
 120 Veronae ad muros et fama nominis alti
 Oceanum tranare dabo, contingere caelum.
 His motus stimulis vento caput et maris undae

101 Cato] *cf.* Val. Max. 8,7,1; Cic. de sen. 3; Quint. inst. 12,11,23; Epist. Guar. vol. II. no. 805. p. 491,164–165 | puerilis prima Minervae] *cf.* Ian. Pann. Guar. 514; eleg. 24,103 M. || 101–102 prima orsa] *cf.* Hor. sat.1,1,26 || 102 notulas Cadmi] *cf.* Plin. nat. 7,192; Hyg. fab. 277; Herod. 5,58–59; Isid. etym. 1,3,6 || 103–104 solitus ridere Inachidas Marius] Plut. Mar. 2,3; Epist. Guar. vol. I. no. 43. p. 99,43–45 || 104 plus Lyaeum] Plut. Mar. 45 || 106 Arpinas alius] Iuv. 8,245; Anth. Lat. 141,1,31 || 107 eloquio cunctos superare Quirites] Aen. Silv. epigr. 42,5 (Heck p. 73: *eloquii cunctos superasti laude Pelasgos*); Guarin. acht Inaug. V. p. 297 Müllner || 108–109 Graiis ingenium Graiis dedit ore rotundo Musa loqui] Hor. ars 323; Epist. Guar. vol. I. no. 43. p. 99,39–40 || 110 Actaei senes] *cf.* Ian. Pann. Guar. 102 (*veteris Cadmi*) | origine prisca] Verg. Aen. 1,642 || 111 *cf.* Quint. inst. 1,6,31 | Aeoliis Pelasgis] Plin. nat. 7,193 || 112 Romanas artes] Claud. 24,124 || 113 Cecropidum studia intermissa] *cf.* Epist. Guar. vol. I. no. 43. p. 99,46–49; vol. I. no. 125. p. 214,24–25 || 114 quare age] Verg. Aen. 7,429; 8,273 || 115 tantae laudis] Verg. Aen. 8,273; 12,321 || 117 virtus accensa] *cf.* Verg. Aen. 6,130 || 118 medium aequor] Ov. epist. 18,167 | neu terreat] *cf.* Verg. Aen. 8,40; Ov. met. 8,794 || 119 ego te reducam] *cf.* Verg. Aen. 8,57 || 120 nominis alti] Epist. Guar. vol. I. no. 133. p. 223,13 || 121 Oceanum caelum] Verg. Aen. 2,287 || 122–123 vento et undae credis] Claud. rapt. Pros. 1, praef. 5; Ov. fast. 3,579 ||

103 solide **Y^P** | loquacis **TP** || 104 morte **Z** || 105 musis **JnYTAZ** || 107 Quiritis **S²Jn** Quiriteis **Jor** || 108 Graiis (*bis*) **AY** || 109 cartis **Z¹** || 110 Actei + supe **Y^P** || 117 nec **A** || 118 neu] ne **Z** | terreat **Jo** || 119 salvum **STBPZAYX** *Tel. inter Emendanda*] salvumq̄ **Jno** *Tel. Juhász (prima syllaba nominis Guarini anceps est apud Ianum)* || 121 Oceanum **Y²X** ||

- credis et Hadriacos Veneta legis arbore fluctus.
 Laeva monticolae Carni linquuntur et Histri,
 125 nec non Illyriis passim gens mixta Liburni,
 tum plaga Dalmatiae, tum Pyrrhi nobile regnum,
 his adversa iacens tellus Oenotria dextra.
 Porro inter Pelopis terras et littora vectus
 Sicaniae Diçtaea Iovis cunabula visis
 130 nec petis oppositas sine re modo nomen Athenas,
 plena sed Aegaeo committens vela patenti
 transis dispositas in magnum Cycladas orbem
 ac Sporadum nullo sparsas fugis ordine cautis.
 Mox hinc Lemnon, at hinc abscondis Lesbos et alta
 135 prospicis Iliacas Tenedi de rupe ruinas.
 Excipit arçtatum terris propioribus aequor,
 qua nitido effusam flevit vectore sororem
 Phrixus et infelix flevit Leandria virgo
 funera, qua iunctam vix credens Seston Abydo
 140 cantat adhuc Medos nautarum fabula pontes.
 Fusior inde tua sulcatur nave Propontis,

123 Veneta arbore] *cf.* Hor. *carm.* 1,1,13; Steph. *Taur. staur.* 1,152 | legis fluctus] *cf.* Verg. *Aen.* 3,127,392,706; ecl. 8,7; Ov. *fast.* 4,289; Claud. 7,119 | arbore fluctus] Verg. *Aen.* 10,207 || 124 laeva linquuntur] *cf.* Ov. *met.* 8,220–221; 15,703; *fast.* 4,285–286; Sid. *Apoll. carm.* 5,451–455; Claud. 7,113 || 124–125 Carni Histri Liburni] *cf.* Plin. 3,38–39,139; Mela 2,55–59 || 126 nobile regnum] Ov. *epist.* 16,135 || 127 tellus Oenotria] Verg. *Aen.* 7,85; Claud. 26,310 || 128 Pelopis terras] Stat. *Ach.* 1,441; *silv.* 4,4,68 | littora vectus] Verg. *Aen.* 7,124 || 129 Diçtaea cunabula] *cf.* Verg. *georg.* 4,156 | Iovis cunabula] Ov. *met.* 8,99; Germ. *Arat.* 34–35 || 130 modo nomen Athenas] Ov. *met.* 15,430 || 131 plena vela] Verg. *Aen.* 1,400; 5,281 | Aegaeo patenti] Hor. *carm.* 2,16,1–2 | committens vela patenti] *cf.* Verg. *georg.* 2,41; Claud. *rapt. Pros.* 1, praef. 3 || 132 transis] Ov. *met.* 7,368 | dispositas in magnum orbem] *cf.* Ov. *met.* 10,167–168 || 132–133 Cyclades Sporadum] Plin. *nat.* 4,68; Mela 2,111; Verg. *Aen.* 3,126–127; Ov. *met.* 2,264 || 134 abscondis] Verg. *Aen.* 3,291; Claud. *rapt. Pros.* 3,140 || 134–135 alta rupe] Verg. *ecl.* 1,56 || 135 prospicis de rupe] Verg. *Aen.* 3,647–648 | Iliacas ruinas] Verg. *Aen.* 1,647 || 136 arçtatum aequor] *cf.* Lucan. 5,234 || 137 nitido vectore] *cf.* Val. Flacc. 1,281–282 || 137–138 flevit vectore sororem Phrixus] *cf.* Ov. *epist.* 17,143–144; 18,163; *fast.* 3,852–873; Mart. 8,51,9–10 || 138 infelix virgo] Verg. *ecl.* 6,55; Ciris 71,167,517 || 139 Seston Abydo] Lucan. 2,674; 6,55; Stat. *Ach.* 1,204; Ov. *trist.* 1,10,28; Sid. *Apoll. carm.* 5,451–455 || 140 cantat adhuc] *cf.* Ov. *met.* 8,719–720 | Medos pontes] Lucr. 3,1029; Mela 2,26; Plin. *nat.* 4,75; Suet. *Cal.* 19 || 141 sulcatur nave] Verg. *Aen.* 5,158; 10,197; Ov. *Pont.* 1,4,35 ||

123 adriacos **AY** || 124 Marni **JorEa** | liquuntur **X** | monticolae **ZB** (*sec. -o- corr. T²?*) | istri **A** || 125 Necnon *Thomson* | mista **STBP** || 126 dalmaticę **Z** | pirhi **Z** || 128 litora *Tel.* || 130 oppositos **Z** | sinere **Y¹** || 133 cautes **AYJnorEh** *Tel.* || 134 at] & **X** || 135 yliacas **B** | illiacas **X** || 136 artatum **STBPZY¹** *Juhász* | proprioribus **B¹** || 138 Phryxus *Tel.* | Lendrea **A¹** | Leandrea **A²** || 139 uictam **X** | Sexton **T** | sexton **Y¹** || 140 ad huc **TP** | moedos **Jn** | nautorum **Z** || 141 nave] mare **B¹** ||

- donec in Odrysios cecidit gravis ancora portus,
aemula Romuleis tollens ubi moenia muris
Thracius Euxinas angustat Bosporus undas.
145 Vir fuit hic patrio Chrysoloras nomine dictus,
candida Mercurio quem Calliopea creatat,
nutrierat Pallas; nec solis ille parentum
clarus erat studiis, sed rerum protinus omnem
naturam magna complexus mente tenebat.
150 Postmodo sacrilegae rabies quem perfida gentis,
errori quod se socium pius ipse negabat,
sedibus eiectum Latio transmisit avitis.
Sancta nec ossa viri tumulis iacuerunt suorum,
sed procul Arctoo rigat haec Constantia Rheno.
155 Hunc petis et miris tot pulchra ornatibus unum
quaeris in urbe virum, neu tantum verba docentis
advena captares, sed proximus intima vitae
arbiter inspiceres, famulus colis atria docti
hospitis et mixto geris auditore ministrum.
160 Tam cito non rapuit Neoclides Persida vocem,
barbara dum victi sedet ad praetoria regis,
quam cito tu sectam quino discrimine linguam

142 gravis ancora] Steph. Taur. staur. 1,163 || 143 aemula moenia] Paul. Nol.carm. 19,333; Claud. 5,54 | Romuleis muris] Sil. Ital. 7,485; 11,75; 11,583; Paul. Nol. carm. 19,339 || 144 Thracius Bosporus] Claud. 15,225; Plin. nat. 4,76; Mela 1,7,14; 2,99; Epist. Guar. vol. I. no. 7. p. 21,56 | Euxinas undas] Ov. Pont. 4,7,1 | angustat] cf. Claud. 15,225 | Bosporus undas] Lucan. 5,431 || 145 vir fuit hic] Ov. met. 15,60 | Chrysoloras nomine dictus] cf. Aen. Silv. epigr. 4,4 p. 53 Heck || 146 Mercurio quem creatat] cf. Verg. Aen. 10,551 || 148–149 rerum naturam] Ov. met. 15,6 | omnem naturam] Lucr. 4,24–25; 5,54 || 149 magna mente] Verg. Aen. 6,11 | mente tenebat] Verg. Aen. 3,388; Catull. 64,209 || 150 rabies] cf. Aen. Silv. carm. var. 101,9 p. 158 Heck || 152 sedibus avitis] Tib. 2,4,53 || 153 sancta ossa] Sen. Oed. 66; Ian. Pann. epigr. 343,6 M.; Ov. met. 15,55–56 || 154 Arctoo Rheno] cf. Lucan. 1,371 | Constantia] Epist. Guar. vol. I. no. 25. p. 62,1–2; no. 54. p. 114,74–78; Aen. Silv. epigr. 4,9 (p. 54 Heck: *cinerem Constantia servat*) || 155–156 pulchra urbe] Verg. Aen. 4,266 || 157–158 intima vitae inspiceres] cf. Sen. epist. 6,6 || 158 colis atria] Mart. 3,38,11 || 159 geris ministrum] cf. Claud. 8,294 || 160 tam cito Neoclides Persida] Plut. Them. 29; Quint. inst. 11,2,50; Val. Max. 8,7,15 | Neoclides Persida] Ov. Pont. 1,3,69 || 161 victi regis] cf. Val. Max. 5,3,3 || 162 sectam quino discrimine linguam] Val. Max. 8,7,6; Bapt. Guar. Ioanni Bertuccio p. 206 Abel (*quinque Graeci sermonis idiomata ita edidicit*); Quint. inst. 11,2,50 ||

142 anchora **STBPZAXJno** || 144 enxinas **Z** | angustat + osp **T^{Pr}** | Bosphorus **SJnr** bosphorus **TY¹** || 145 patrio] primo **X** | Chrysolaras **B¹** || 146 caliopeia **Z** || 148 protenus **S¹TBZ** | omne **Z** || 150 Post modo **YZJno** || 151 prius **Jno** || 154 actoo **X** | Manuel Chrysoloras apud Constantiam Germaniae sepultus *add. schol.* **Jr** | reno **STBPZY¹** || 155 muris **T** | pulchra **Jn** | orantibus (?) **Z¹** || 156 neu] non *Thomson* || 159 misto **STBP** | geris + geris **Z** || 160 perfida **SB** ||

- hausisti Crasso longe distinctius ipso.
 Nec quisquam Hesperii natum dixisset in oris,
 165 cum tua Mopsopiam sonuissent ora loquelam.
 Quod plane assiduus fandi tibi contulit usus
 ac declamandi totiens nec more sinistro
 Pythagorea annis servata silentia quinis.
 Scire loqui haud satis est, penitus sed nosse laboras,
 170 historici quicquid, quicquid scripsere sophistae,
 quicquid divini tegit alma poesis Homeri.
 Inde alias, post inde alias transcendis ad artes
 singula degustans, quae vel rigidissima firmat
 porticus, incertis vel contra sensibus edit
 175 helleboro tardam purgata Academia bilem,
 vel si quid melius spatiantum interserit ordo,
 quive individuis e partibus omnia fingunt.
 Non secus ac flavi stipatrix Daedala mellis
 florentem primis subiit cum roribus hortum,
 180 omnia odorati populatur germina veris,
 nunc casiam, nunc illa thymum, nunc lene papaver
 delibans, nunc fila croci redolentia parvo

163 Crasso ipso] Quint. inst. 11,2,50; Val. Max. 8,7,6 || 164 Hesperii oris] Claud. 26,340 | natum dixisset] cf. Mart. 12,21,2 || 165 Mopsopiam] cf. Ov. met. 6,423 | ora loquelam] Lucr. 1,39; Verg. Aen. 5,842 || 166 assiduus usus] Ov. Pont. 2,7,43; Claud. 17,45 || 167 more sinistro] Lucan. 1,450; Iuv. 2,87; Stat. Theb. 6,215 || 168 Pythagorea silentia] Sid. Apoll. carm. 2,171–172; 15,51–52; Claud. 17,90–91,157 | annis quinis] Diog. Laert. 8,10; Sen. epist. 52,10; Epist. Guar. vol. I. no. 17. p. 44,370 || 169 nosse laboras] Hor. sat. 2,8,19; epist. 1,3,2 || 170 sophistae] cf. Sid. Apoll. carm. 2,156 || 171–174 cf. Claud. 17,84–94; Sid. Apoll. carm. 2,164–192 || 171 divini Homeri] Epist. Guar. vol. I. no. 25. p. 167,161 | alma poesis] Petr. Afr. 9,401 || 172 inde alias alias] Verg. Aen. 5,583 || 174 porticus] Pers. 3,53–54 || 175 Academia] cf. Sid. Apoll. carm. 2,169; Claud. 17,94 | helleboro purgata bilem] Hor. ars 302; Val. Max. 8,7, ext. 5; Gell. 17,15,1 || 176 spatiantum ordo] Cic. fin. 3,41 || 177 individuis partibus] cf. Cic. Tusc. 1,42 || 178–184 cf. Verg. Aen. 1,430–436; georg. 4,149–205; Claud. rapt. Pros. 2,124–127 || 178 flavi mellis] Ov. met. 1,112; Mart. 1,55,10 | stipatrix Daedala] Verg. georg. 4,163–164,179; Mart. 13,104,1 || 180 cf. Mart. 2,46,2; 9,13,2 | germina veris] Claud. rapt. Pros. 2,132 || 181 casiam thymum] cf. Verg. georg. 2,213; 4,169,181–182,304; ecl. 5,77; Claud. rapt. Pros. 2,128–132 || 182–183 fila croci crure legens] cf. Verg. georg. 4,181–182 ||

165 mospiam **T**¹ mossopiam **X** mosopiam **ST**²**BPY**¹ mos opiam **Z** | loquellam **X** || 167 declamandi *coni. Tel.*] declamatum **S**²**TBPZAYXJnorEh** dedamatum **S**¹ | tociens **STBPZ** toties **Jnor** || 169 nosce **Jo** || 172 arces **X** || 173 vel quae *Juhász Thomson* || 175 Ellebore **STBPAYX** Ellebora **Z** | purganda *Tel. Juhász Thomson* | achademia **Y** || 176 melius **A**¹**Z** *Tel.*] medius **STBPA**²**YXJnorEh** | Spatiantum *Tel.* || 178 Nec **Jnor** || 179 ortum **T** || 180 pululatur **B** || 182 puo **Y**¹] scabro *s. v.* **Y**² ||

- crure legens, donec sero iam vespere notas
 pulsat onusta fores et cerea tecta revisit:
 185 sic Chrysolorei cupide tu peccatoris omnes
 carpis divitias et corde recondis in imo
 sedulus ac nullam consumis inaniter horam
 obsequiisve vacans domini monitisve magistri.
 Si quid ab his reliqui superest tibi temporis unquam,
 190 vel scribis, vel scripta legis vel lecta reponis
 multa ferens multa et faciens sudoris et algi
 nunquam expers, vini ac Veneris sed iugiter expers,
 nec magis indulgens somno quam pervigil Argus
 aut Colchus Libycusve anguis vel inhospita Gorgon.
 195 Nam, cum te ardenti tandem indormire lucernae
 impulerat totis urgens sopor invidus alis,
 tu fessos acri stimulabas vulnere sensus
 eduros teneris immergens artubus ungues:
 tantus amor veri, tantae sapientia curae.
 200 Maeste animi, qui tam procul a natalibus arvis,
 instabili quantum Symplegade Sirmio, quantum
 Pangaeis Alpes, Athesis diducitur Hebro,
 talia quaerendis persudas otia Musis.
 Quae satis aequa tuo reddam praeconia facto

183 sero vespere] Verg. Aen. 1,461; Ov. met. 4,415; trist. 1,2,28 || 183–184 sero vespere notas
 fores] Verg. Aen. 7,491–492 || 184 pulsat fores] Ov. met. 5,448; epist. 20,46 | onusta]
 cf. Sil. Ital. 2,220 | cerea tecta] cf. Verg. georg. 4,202; Aen. 12,589 || 186 corde in imo]
 Verg. Aen. 10,464 || 187 nullam inaniter horam] cf. Claud. 8,280; 17,63 || 189 si quid
 superest temporis] Ov. epist. 5,158 || 190 vel scribis vel legis] Hor. sat. 1,6,122–123; Plin.
 epist. 1,9,4; Suet. Aug. 79 || 191 multa ferens multa] cf. Verg. Aen. 1,750 || 191–192 multa
 sudoris et algi vini ac Veneris] Hor. ars 413–414 || 193 pervigil Argus] cf. Ov. epist. 12,60 ||
 194 Colchus] cf. Ov. met. 7,149–151; epist. 12,49,60 | Libycusve anguis] cf. Iuv. 14,114 ||
 195 ardenti lucernae] Val. Max. 3,3,2; Porph. Hor. carm. 3,21,21 || 196 impulerat sopor
 alis] Prop. 1,3,45 | totis sopor alis] Stat. Ach. 1,620 | urgens sopor] Hor. carm. 1,24,5–6;
 Prud. cath. 10,60 || 198 teneris artubus] Lucr. 3,7; Ov. med. fac. 51 || 199 tantus amor
 veri] Lucan. 10,189 | tantus amor tantae curae] Verg. georg. 3,112; 4,205 || 200 maeste
 animi] Mart. 12,6,7; Stat. silv. 1,3,106 || 201 instabili Symplegade] Claud. 3,173; 20,30 ||
 201–202 quantum quantum diducitur] cf. Claud. 8,43–44 || 203 quaerendis Musis] cf. Ian.
 Pann. eleg. 24,106 M. | otia Musis] Claud. 17,66 || 204 quae satis tuo reddam] Stat. Theb.
 3,102–103 ||

183 vesperę **Z** || 184 honusta **STBPZ** || 185 Chysolorei **Y** | omnis **T** omneis **Jr** ||
 187 cōsūmis **Z** || 188 monitisq; **Y¹** || 189 his] ijs **X** || 190 (letta **T** -ĕt- =? -tt-) || 194 lybitus
 ue **Z** | vel] & **Z** | sorgon **Z** || 198 inmergens **T** || 201 sympeglade **Y** Simplegades legitur
 apud plinium li. 4. c 13. & li. 6. c. 12. *mg.* **Y²** (= *manus Baptistae Guarini secundum Abel*) ||
 202 Pangeris **X** | atesis **TP** | deducitur **Y¹Jor** | ebro **STB¹PY** erbro **Z** || 203 persuadas
Z praesudas *coni. Tel.* ||

- 205 quemve unquam simili flagrasse cupidine dicam
Aonidum? Caeco latuit male tonsus in antro
bellacem orando fregit qui paene Philippum:
tu te non propriae subter penetralia cellae
clausisti, sed tam longe studiosus abisti,
210 unde tuis de te nunquam vel fama rediret.
Induit Euclides muliebria tegmina membris:
Dorica pro Latio tu sumpsti pallia cultu.
Democritus contempsit opes, sed parte retenta;
tu nil servasti. Putei mercede Cleanthes
215 Chrysippi secreta bibit; tu mille subisti
iussa cliens doctoris heri. Dimisit avitos
fortis Anaxagoras late sterilescece fundos;
tu, cor ut excoleres, sulcis tibi corpus arasti.
Scilicet haud unquam leviter pretiosa parantur
220 nec nisi difficili surgunt ingentia nisu.
Nimirum illa rudes mundo abstersura tenebras,
ornatura novos, illustratura vetustos
per magnos cumulanda fuit doctrina labores.
Nec te aerumnarum pigeat, Guarine tuarum:
225 sudasti haud frustra, suus haec incommoda fructus
obruit et longe cedunt dispendia lucro.
Hic licet Eeos currens ignotus ad Indos
barrorum dentes Arabumve reportet odores
pexave lanigeris fulgentia vellera silvis,

205 flagrasse cupidine] Ov. met. 2,104; Val. Max. 8,7,2; 8,7, ext. 6 || 206–207 latuit male tonsus antro orando qui fregit] cf. Plut. Dem. 7 || 207 bellacem Philippum] Claud. 17,31 || 210 de te fama rediret] Ov. epist. 6,9 | nunquam fama rediret] cf. Cic. somn. Scip. 6,1–4 || 211 Euclides] cf. Gell. 7,10 || 212 Dorica pro Latio cultu] cf. Ov. trist. 5,10,34 || 213 Democritus] cf. Diog. Laert. 9,35–36; Cic. fin. 5,87; Tusc. 5,115; Val. Max. 8,7, ext. 4 || 214–215 Cleanthes Chrysippi] cf. Diog. Laert. 7,168; Val. Max. 8,7, ext. 11 || 215–216 mille subisti iussa] Val. Flacc. 7,428–429 || 216–217 dimisit fortis Anaxagoras fundos] Diog. Laert. 2,6–7; Val. Max. 8,7,ext. 6 | avitos fundos] Hor. carm. 1,12,43–44 || 219–220 cf. Ian. Pann. eleg. 31,11–12 M. || 220 difficili surgunt nisu] Ov. met. 11,200–201 || 221–222 illa abstersura ornatura illustratura doctrina] cf. Guar. acht Inaug. I. p. 287 Müllerner || 223 magnos labores] Mart. 8,56,22 || 224 aerumnarum pigeat tuarum] cf. Ov. met. 2,386–387 || 227 Eeos Indos] Ov. am. 2,6,1; Basin. Cyr. 9,7 || 228 barrorum dentes] Plin. nat. 8,7; Mart. 2,43,9; 10,98,6; Isid. etym. 12,2,14; 16,5,19; Pseud.-Acr. epod. 12,1 | Arabum odores] Prop. 2,29,17 || 229 pexa vellera] Verg. georg. 2,121 | lanigeris vellera silvis] Claud. 1,180 ||

206 maletonsus **TPZ** male tonsus **Jno**] detonsus **AYX** || 208 te] ne **Z** || 212 sumpstisti **Z¹** || 213 retempta **T¹** || 214 Cleantes **A¹Y¹ZBJn** || 215 subisti + iussa **ZP^r** || 216 doctori **Z** | auiros **Z** || 220 nixu **A** visu **Z** || 221 rudeis **Jr** | obstersura **Z** | tenebas **X** || 226 cedunt] tendunt **Z** || 227 liceat **S¹** | heroes **X** || 229 Pex aue **Z** ||

- 230 alter Hyperboreas timide rimatus arenas
eruat innumero servatos gryphe smaragdos,
aut Erythraea legat quos celat concha lapillos,
ille metalliferi scrutatus viscera montis
palleat et Stygiis quam caelo admotior umbris
235 effodiat, curet quam protinus abdere, massam:
non tamen has aequabit opes. Haec gaza Sabaeas
exuperat species, ebur, aurum, Serica, gemmas.
Quid, quod inutilius quidam haud leviora tulerunt?
Perseus et Zephyrum pennis lustravit et Austrum,
240 tolleret ut domiti pretium Cepheida monstri;
occidui Alcides solis devexa secutus,
fulva Phoroneos ut poma referret ad Argos;
trunca puppe audax Colchos ingressus Iason
serpentum excubias, taurorum incendia, pugnas
245 horruit anguigenum. Quae tantis digna periclis
praemia? Flaventi nempe illita lana metallo.
Tu revehis victor, quod non modo vile nitenti
pellicula et malis Libycis et virgine fusca
non mutare velim, sed pro quo cuncta recusem,

230 rimatus] *cf.* Claud. 17,40 || 230–231 Hyperboreas servatos gryphe smaragdos] *cf.* Claud. *carm. min.* 31,7 || 232 Erythraea legat concha] *cf.* Claud. 8,606; Stat. *silv.* 3,3,92; Mart. 8,28,14 || 233 scrutatus] *cf.* Claud. 8,596; *carm. min.* 20,21; Lucan. 4,298 | viscera montis] Ov. *met.* 1,138 || 234–235 Stygiis admotior umbris effodiat] Ov. *met.* 1,139–140 | palleat effodiat] *cf.* Claud. 17,40–41 | abdere] *cf.* Hor. *sat.* 1,1,42 || 236 non has aequabit opes] Stroz. *Bors.* 1,260; Claud. 3,294–295 || 237 ebur aurum] Verg. *Aen.* 11,333 || 239 et Zephyrum et Austrum] Claud. 8,649 | pennis lustravit] Verg. *Aen.* 12,474 || 240 domiti pretium Cepheida monstri] *cf.* Ov. *met.* 4,615,739,757; 5,241; *epist.* 15,263; Stroz. *erot.* 1,8,319; Claud. 3,278–282 || 241 occidui solis] Ov. *met.* 1,63; Claud. 8,426; 15,494; Sil. *Ital.* 1,145 | devexa secutus] Lucan. 10,39 || 241–242 Alcides fulva poma referret] Lucan. 9,366–367 || 242 fulva poma referret] *cf.* Mart. 9,101,4; Hyg. *fab.* 30,12 | Phoroneos] *cf.* Ov. *met.* 2,524; Stat. *Theb.* 12,465 || 243 trunca puppe] Iuv. 12,79; Val. *Flacc.* 2,300 | audax Colchos ingressus Iason] *cf.* Catull. 64,6; Ov. *epist.* 18,175; *met.* 13,24 || 244 serpentum excubias] *cf.* Ov. *met.* 7,149–151,213 | taurorum incendia] *cf.* Ov. *met.* 7,104–105,210 || 244–245 *cf.* Ov. *met.* 7,29–31,35–36 | pugnas anguigenum] *cf.* Ov. *met.* 3,531; 7,141–142,212 || 245–246 quae digna praemia] Verg. *Aen.* 9,252–253 || 246 flaventi metallo] Mart. 8,51,5; Stat. *silv.* 1,5,36 || 247–248 vile nitenti pellicula] *cf.* Claud. 8,37–38; Iuv. 1,10–11 || 248 malis Libycis] *cf.* Serv. *Aen.* 4,483–484 | virgine fusca] *Epist.* Sapph. 35–36 || 249 non mutare velim] *Epist.* Guar. vol. II. no. 649. p.192,23–25 ||

231 in numero **Jno** | Griphe **T** | smargdos **T**¹ || 232 erytrea **Y**¹ || 233 metaliferi **B**¹**Jo** || 235 caret **X** || 241 sequutus **Y**¹ sequutus **X** || 242 phoromeos **Z** | refferret **Z** | agros **Y**¹ || 243 puppe **XJno** quippe **Z** || 246 illata **X** || 247 non modo] nedum **AY** ne dum **X** || 249 Non] Per- **AYX** ||

- 250 quae Mida convertit, quae pollens divite regno
Lydorum aurifluis collegit Croesus in undis.
Altera perfecto celebrarat Olympia lustris
Elis et Alpheus terrae per aperta volutus
visa recensebat Siculis sollemnia Nymphis,
255 cum te iam Graio plenum praecordia Phoebos
admonuit patriae leviter deus aure prehensa.
Ergo recedenti Byzantia Roma recedit
nec minus adversam condunt Calchedona nubes,
mollis laeva Asiae, dextra de parte ferocis
260 vicina Europae tellus fugit et vice iusta
lata bis angusto succedunt caerulea ponto.
Vos, o cyaneo volitantes aere venti,
Iustitiae fratres, divae omniparentis alumni,
qui quatit terras et ab imo Nerea fundo
265 eruitis, per quos caeli variatur imago,
ut modo caliget nebulis polus et modo late
rideat optati facies tranquilla sereni,
unde vices anni nec non et frigora et imbres
unde graves tonitrus et hiulci fulminis irae,
270 sic vos Hippotades leni moderamine frenet,

250–251 quae Mida quae Croesus] *cf.* Stat. silv. 1,3,105; 2,2,121; Claud. 24,230 || 250 divite regno] Sen. Oed.325–326 || 251 aurifluis in undis] Claud. 8,128; 24,61–62 || 252 perfecto lustris] Ciris 24 || 253 Elis] *cf.* Serv. georg. 3,19 || 253–254 Alpheus Siculis sollemnia Nymphis] *cf.* Verg. ecl. 10,4–5; Aen. 3,694–696; Stat. Theb. 1,271–272; Claud. 21,186–187; rapt. Pros. 2,60–61,67 || 255 plenum praecordia] *cf.* Ov. fast. 6,538 | praecordia Phoebos] Claud. rapt. Pros. 1,6; Epist. Guar. vol. II. no. 761. p. 394,62 || 256 admonuit aure prehensa] Verg. ecl. 6,3–4 || 258 adversam Calchedona] Claud. 8,177 || 259–260 Asiae Europae] *cf.* Lucan. 3,274–275; 9,957–960 | ferocis Europae] *cf.* Stat. Ach. 1,787–788 = 2,113–114; 2,349–350 || 260 vice iusta] Stat. Theb. 6,529 || 261 angusto ponto] Ov. met. 11,195; 13,407; Stat. silv. 3,2,55; Ach. 1,29 | caerulea] *cf.* Verg. Aen. 3,208; 7,198; 8,672 || 262–263 vos o venti] Verg. Aen. 10,676 | venti Iustitiae fratres] Ov. met. 14,545; Hyg. fab. praef. 15 || 263 divae omniparentis alumni] *cf.* Ov. met. 14,546 || 264 ab imo Nerea fundo] Verg. Aen. 2,419; Sil. Ital. 3,50; Sen. Herc. 86; Ian. Pann. eran. 202 || 266 caliget] *cf.* Verg. Aen. 2,606 || 268–269] *cf.* Claud. 17,101–112 | vices anni] Homer. 865 || 268 frigora et imbres] Hor. epist. 1,17,53 || 269 hiulci fulminis] Stat. Theb. 1,26 | fulminis irae] Ov. met. 15,811 || 270 Hippotades] Val. Flacc. 1,610 | Hippotades frenet] Verg. Aen. 1,54; Ov. met. 4,663; 11,431; 14,224 ||

250 quo **Z** | conuerrit **Jr** || 251 auriferis **A** || 252 perfecto **ZJnorEh** | celebrabat *Tel. Juhász Thomson* || 253 aperta **T** || 254 sollemnia **Jnor Tel.** sollemnia *Juhász Thomson* || 255 graiog **SB** gario **Z** || 256 leniter **Jno** | auro **Z** || 257 Ergo **X**] Ecce **AY** | recepit **Jn** || 258 aduersum **P** || 261 angustos **P¹** || 262 ocyaneo **Y¹** || 263 diue **T** | omnipotentis **S¹Z** || 266 caliget **X** | latę **Z** || 268 *om.* **Z** || 269 iulci **X** || 270 ipp- **P¹** ||

- nec ferus eversum Neptunus vindicet aequor,
 paulisper cohibete minas et parcite flabris,
 dum ratis haec Italas contingit sospes arenas.
 Non turpes thalamos piratarumve cohortem,
 275 delicias non illa Phari peregrinave nostrae
 luxuriae fomenta gerit, meliore coemptas
 Mercurio sed ducit opes. Hac tota vetustas,
 hac una vehitur facundia bina carina.
 Quae nisi Orionias evadat salva procellas,
 280 fandi ubi cultus erit, divina ubi carmina vatum,
 ingenia Hesperiae quanta sub nocte iacebunt?
 Audimur. Spirant Euri post terga secundi
 nec deest pollicitis proles Latonia, Paeon.
 Ille etiam, Ortygien cum iam tua prora subisset,
 285 fatidicas in te laurus commovit et ultro
 Delia sortilegi patuere oracula templi,
 nulla nec optavit compleri numine Phoebas,
 dum servire suos gaudet tibi laeta furores.
 Tum sic ex imis cortina remugiit antris:
 290 'O felix longam placido cum funere vitam
 cui tribuit pater et decus indelebile clari
 nominis et centum numerosa e prole nepotes.
 Id tantum, Guarine, cave, tua ne bona solus

271 ferus Neptunus] Ov. trist. 1,2,9 | eversum aequor] cf. Verg. Aen. 1,43 || 272–273 paulisper dum] Ciris 404–405 || 272 cohibete minas parcite flabris] cf. Verg. Aen. 12,314,693; georg. 2,339; Val. Flacc. 1,606 || 273 dum ratis haec] cf. Sil. Ital. 1,605; Stat. silv. 3,2,48–49 | ratis Italas contingit] cf. Lucan. 5,573 | Italas arenas] Claud. 26,589 || 275 delicias Phari] cf. Stat. silv. 5,5,66–67 || 276–277 meliore Mercurio] cf. Claud. 7,184; 8,67 || 278 facundia bina] cf. Stat. silv. 5,3,90 || 279 Orionias procellas] cf. Claud. 12,41; Verg. Aen. 5,791 || 280 divina carmina] Iuv. 3,207 || 281 quanta sub nocte iacebunt] Lucan. 9,13 || 282 audimur] Stat. silv. 3,2,50 | spirant Euri secundi] cf. Verg. Aen. 3,529; 4,562 || 283 proles Latonia] Ov. trist. 5,1,57 || 284 Ortygien] cf. Plin. nat. 4,66; Isid. etym.14,6,21; Verg. Aen. 3,124,143,154; Serv. Aen. 3,73 || 285 fatidicas laurus] Claud. 24,59 | in te laurus commovit] cf. Claud. 7,117–118 || 286 Delia sortilegi] cf. Hor. ars 219 || 287 compleri numine Phoebas] cf. Lucan. 5,128,163,167; Prisc. carm. 1,142–144 (Poet. Lat. min. V. p. 269) || 288 servire suos furores] Lucan. 5,184; Ov. met. 2,640 || 289 ex imis cortina antris] Ov. met. 15,635–636 | cortina remugiit] Verg. Aen. 3,92; 6,99 || 290 o felix] Claud. 24,51 | felix longam vitam] Laus Pis. 211 || 291 decus indelebile] Ov. Pont. 2,8,25; Becc. Herm. 1,43,1 || 291–292 clari nominis] Verg. Aen. 12,225–226 || 292 centum nepotes] Verg. Aen. 6,786 ||

271 vindice **S** || 272 Paullisper *Tel.* || 273 ytalīs **Z**¹ italis **Z**² | contingat **A**²**YXJnor** | harenas **T**¹**Jno** || 274 turpis **S**²**TPJno** turpeis **Jr** | thalamos **X**¹ | piratharum ue **Y**¹ || 275 vestrae **Z** || 276 coemtas *Tel.* || 281 nocte **T**¹ || 282 spiravit (?) **Z** || 283 Neo **T**¹ || 284 ortygiem **Y** | ortygiem **Z** Ortygiam **X** | subisse **Z** || 287 nomine **Z** | phoebas **T** || 289 eximis **Z** || 291 Cum **P** | indelibile **Z** || 292 Hominis **Z** | e] ē **S**¹ ||

- possideas unive tuus tibi luceat ignis.
 295 Edita nec caeca te sors ambage fefellit.
 Illico sensisti tua te impertire iuberi
 omnibus et sacros doctrinae effundere rivos.
 Inde futurorum iam certior aequora rursus
 mensa remetiris, nec longum tempus et urbem
 300 ingrederis Venetam spoliis Orientis onustus
 non Mavorte fero, placida sed pace paratis.
 Laus fuit haec veterum patrias traducere ad oras,
 si quid in orbe alio pulchrum rarumve notassent.
 Transeo te, regum victor Luculle duorum,
 305 ornasti Latios Scythicis qui fructibus hortos;
 nobiliora sequar. Populo monstravit hianti
 Mummius eversa viventia signa Corintho,
 Persei Scaurus dedit ossa immania ceti,
 Regulus immensi transmisit terga draconis,
 310 hic primus media discurrere fecit arena
 spectatas non ante feras Italisve volucres
 ignotas lucis a Nilo aut Phaside duxit,
 ille novum lapidem Phrygia Libyave petitum
 mirave longinquaе portavit robora silvae;
 315 tu Latio cunctis infers maiora triumphis,

295 nec te fefellit] Verg. Aen. 6,347 || 298 inde futurorum certior] Ov. met. 13,722 || 298–299 aequora rursus mensa remetiris] cf. Verg. Aen. 3,143–144 || 299 nec longum tempus] Verg. georg. 2,80 || 299–300 urbem Venetam] Stroz. erot. 4,29,12 || 300 ingredieris spoliis Orientis onustus] Verg. Aen. 1,289; 6,856 || 301 Mavorte fero] Stat. Theb. 9,785; Ach. 2,130 | placida pace] Verg. Aen. 1,249; Ov. am. 2,6,26 || 302 laus fuit veterum] cf. Claud. 24,72 | patrias ad oras] Verg. Aen. 10,198; 11,281 || 303 in orbe alio] Plin. nat. 12,6 || 304 transeo te] Verg. georg. 2,101–102; Aen. 10,185–186 | regum victor Luculle duorum] Plut. Luc. 28 || 305 Scythicis fructibus] cf. Plin. nat. 15,102; Isid. etym. 17,7,16; Epist. Guar. vol. I. no. 7. p. 21,74–76 || 307 Mummius viventia signa Corintho] Claud. 26,612; Plin. nat. 34,12 || 308 Scaurus ossa immania ceti] Plin. nat. 9,11; Mela 1,64; Solin. 34,2; Claud. rapt. Pros. 3,341 || 309 Regulus terga draconis] Plin. nat. 8,36–37; Val. Max. 1,8, ext. 19; Gell. 7,3 || 310 media discurrere arena] cf. Mart. sp. 16,1; 1,48,5; Stat. silv. 1,6,86; Iuv. 2,144 || 311 spectatas feras] Mart. 8,78,10 || 311–312 volucres a Nilo aut Phaside] cf. Plin. nat. 8,97; 19,52; Solin. 32,32–33; Mart. 3,77,4; 13,45,1 || 313 lapidem petitum] Ov. met. 7,266; med. fac. 21 | Phrygia Libyave] cf. Plin. nat. 36,143; 37,141,151; Hor. carm. 3,1,41 || 315 Latio infers] Verg. Aen. 1,6; Hor. epist. 2,1,157 ||

294 unire **T** uni ne **Jnor** || 295 fors *Juhász Thomson* || 296 Illico **PA¹Y¹** | impertire **TPAY** impartire **S¹B¹ZX** || 297 doctrinae] -e *add.* **T²?** -na **B** (?) || 299 remeritis **T¹** || 300 onustus] ho- **STBPZAXJno** -is **B¹** || 303 Siquid **T** || 305 Scythicis **B¹** || 306 monstrabit **B²?** || 307 Mumius **STBPAXJr** Munius **Z** | signa + ch **T^{Pr}** || 308 inmania **PZ** || 309 inmensi **Z** | terga] ossa **Y¹** || 310 harena **ZJnor** || 313 Illi **Z** | Lybia **B** || 314 longinquus **Z** ||

- quae nec magnanimi dives victoria Pauli
 aequarit, Cypro nec quod Cato vexit opima.
 Troius Aeneas raptos ex hoste penatis
 attulit et matrem torva cum Pallade Vestam;
 320 tu divos Itala dudum tellure fugatos
 restituis; tecum virgo Tritonia, tecum
 somnifera insignis virga Cyllenius ales,
 tecum deserto remeant Helicone Camenae,
 tu Bacchi thyrsos et Phoebi pleetra reducis.
 325 Vix tactum bene littus erat, vix ianua ludi
 mandatis adaperta dei, vagus omnia rumor
 gymnasia Italiae centeno murmure complet
 affulsisse virum, gemina qui Pallade solus
 polleat et duplicem praestet sitientibus haustum.
 330 Curritur ad bifidi suavissima flumina fontis,
 atria nec capiunt studiosas ampla catervas.
 Mirantur cuncti melius vel nostra docentem
 vel nova Erechtheae prominentem nomina linguae.
 Mirantur caecis tandem prodire latebris
 335 sensa tot auctorum mille indepresa per annos,
 nec prius auditos puduit risisse magistros.
 Verborum pars nulla perit, sed cuncta citatis
 excipiunt calamis et longa in saecula recondunt.

316 dives victoria Pauli] Claud. 24,33; 26,126; Liv. 45,39; Val. Max. 4,3,8 || 317 Cypro Cato
 vexit opima] Lucan. 3,164; Val. Max. 8,15,10 || 318 Troius Aeneas] Verg. Aen. 1,596; 6,403;
 7,221; cat. 14,3 | raptos ex hoste penatis] Verg. Aen. 1,378; 5,632 || 319 matrem Vestam]
 Verg. georg. 1,498 | cum Pallade] Ov. met. 13,99 || 320 Itala tellure] Claud. 26,646; Sil.
 Ital. 8,353,574 || 320–321 divos fugatos restituis] cf. Petr. Afr. 2,445–446 || 321 virgo Tri-
 tonia] Verg. Aen. 11,483 || 322 somnifera virga] Ov. met. 1,671–672 | Cyllenius ales]
 Claud. rapt. Pros. 1,77–78 || 323 remeant Camenae] cf. Claud. 4,1 || 324 Bacchi thyrsos]
 Sen. Herc. 903–904 || 325 vix tactum litus erat] Ov. epist. 6,24 || 326 vagus omnia rumor]
 Claud. 20,305; Sil. Ital. 10,606 | vagus rumor] Ov. met. 11,667 || 326–328 rumor complet
 affulsisse qui] cf. Verg. Aen. 7,144–145 || 328 affulsisse virum] cf. Verg. Aen. 1,588 || 328–
 329 gemina Pallade polleat] cf. Mart. 1,39,3–4; Ian. Pann. eleg. 13,52 M. || 330 curritur ad]
 cf. Iuv. 7,82 || 331 atria nec capiunt ampla] Lucan. 2,238; Ov. epist. 15,186; Strozz. erot.
 4,12,12; Ian. Pann. eleg. 24,120 M. || 333 Erechtheae linguae] cf. Ian. Pann. epigr. 369,2
 M.; Guar. 725 (*Inachiae linguae*) || 334 caecis latebris] Verg. Aen. 3,424; Ov. met. 1,338 ||
 336 nec prius auditos] Claud. 22,93 | nec puduit risisse] cf. Claud. 10,201 || 337 pars nulla
 perit] Claud. 17,64 || 338 longa in saecula] Lucan. 6,697; Mart. 8,8,2 ||

316 dives] duces **Z**¹ || 318 Torius **Z** | rapitos **P**¹ | penatis **STBPZ Y(?)** | penates **AXJno**
rEh Tel. || 319 toruam **B** | cum + ueste **YPr** || 320 Italia **XB**¹ || 322 cyllennius **X** ||
 323 heliconæ **T** || 324 bachi **P**¹**TZ** | thyrsos **X** | thirsos **Z** || 325 litus *Tel.* || 326 ad aperta
PB || 328 Affluisse **Z** || 329 duplicem **S** | scipientibus **X** || 330 melliflua **AYX** || 333 eri-
 chthæ **AY**² | Erichthæ **Jno** | erethee **P**¹ | erethæe **P**² || 335 inde presa **Jno** ||

- Ceu cum depastis late fenilibus aegrum
 340 lenta gregem tenuavit hiems, et debile languet
 ieiuna pecus omne fame, si frigore pulso
 afflavit tepidos Zephyri clementia campos,
 ocius erumpunt stabulis armenta reclusis,
 ac primum virgas et quaelibet obvia tondent,
 345 quod si maturas iamdudum vallis apricae
 planities ostendit opes, huc agmine factō
 irrevocata ruunt et laeto vere fruuntur
 – pastorum tacitas pertentant gaudia mentis –:
 ad tua sic avidi contendunt limina coetus,
 350 ut meliora novae decerpant dona Minervae.
 Ast aliis deserta vacant subsellia, nec iam
 ipse manet, cathedra modo qui dictabat ab alta,
 sed se discipulis comitem properantibus addit.
 Omnis condicio, sexus simul omnis et aetas
 355 accelerant. Plebi stipatur curia. Mixti
 primaevs cani, maribus sedere puellae.
 Multi, quos vitae ratio diversa tenebat,
 iam Musas et pleetra volunt: mercator avara
 prosilit a mensa, neglecto durus aratro
 360 rusticus et posita festinat cuspide miles.
 Nec reliquis pretium manet artibus; ars tua cunctis
 praefertur studiis. Radio geometra relicto
 te petit, assuetus rerum disquirere causas
 se tibi submittit sapiens, tua tecta frequentant

339–340 fenilibus hiems] *cf.* Verg. georg. 3,321 || 340 tenuavit] *cf.* Stat. Theb. 10,44 ||
 341 ieiuna fame] Ov. met. 8,791; Iuv. 5,10 | pecus omne] Verg. georg. 2,371; 3,445; Aen.
 12,718 | frigore pulso] Anth. Lat. 138,5 || 343 stabulis armenta reclusis] Ov. epist. 8,17 ||
 344 tondent] Culex 50 || 345 vallis apricae] Epist. Guar. vol. I. no. 145. p. 240,37 || 345–
 346 apricae planities] Claud. 20,269–270 || 346 planities] *cf.* Verg. Aen. 11,527 || 346–
 347 agmine factō ruunt] Verg. Aen. 1,83 || 347 irrevocata ruunt] *cf.* Ov. met. 1,285 | laeto
 vere] Anth. Lat. 138,21 || 348 tacitas mentis] Catull. 62,37; Ov. met. 5,427 | pertentant
 gaudia mentis] Verg. Aen. 1,502; 5,828 || 349 contendunt limina] Verg. Aen. 2,321;
 6,696 || 353 se comitem addit] Verg. Aen. 6,777 || 354–355 omnis omnis accelerant] *cf.*
 Claud. 8,577 || 354 sexus omnis et aetas] Stat. Ach. 1,406 || 357–360 ratio diversa mercator
 durus rusticus] *cf.* Hor. sat. 1,1,3,16–17,27 || 360 posita cuspide] Ov. fast. 6,655 ||
 363 rerum disquirere causas] Verg. georg. 2,490; Ov. met. 15,68 || 364 tecta frequentant] *cf.*
 Catull. 64,37 ||

339 de pastis **TB** | femilibus **Z** | agrum **Jno** || 340 languet **T** || 341 Ieiunia **S** || 342 Zephyri
T || 343 Ocyus **AJr** || 344 At **AYX** | obvia] omnia **XJuhász** || 345 Quod. si (!) **Juhász** |
 iamdudum **Z** || 348 p̄tentant **T** | menteis **Jr** | mentes **Eh Tel.** || 353 se] de **Jo** || 354 con-
 ditio **YJno Tel.** || 355 plebi **X**] Phoebi **AY** | misti **STP** || 356 canis **Z¹** || 358 v- *rotunda vel*
 colunt? **A** || 360 vestinat? **Z** || 362 Geometria **T** || 363 asuetus **Z** || 364 sūmittit **SBA** ||

- 365 morborum curas et legum scita professi.
 Patribus in primis summi pia gloria voti
 erudienda tuae committere pignora curae.
 Nam quis te melior vel provexisse volentem
 vel contra ignavo discendi subdere calcar?
- 370 Principio recte das fundamenta loquendi
 recte scribendi compendia tradere callens,
 ne lingua accentu, calamo ne dextera peccet.
 Mox argumento formatur epistola ficto.
 Proxima volvendis annalibus otia dantur.
- 375 Declamare dehinc et carmina fingere monstras,
 dum matura suam facundia crescat in arcem
 per certos evecta gradus. Nec scripta recenset
 omnia, sed tantum recipit quae fida vetustas,
 quod, si quem imbutum non pura fruge notasti,
- 380 agricolae ritu filicem prius eruis arvo,
 semina deinde iacis fructus latura metendos.
 Par morum doctrina tibi. Quis Zeno, quis unquam
 sic potuit Crantor vitiis avertere mentes,
 ac teneram dextro pubem deducere ramo,
- 385 angustum qua surgit iter? Non cera figuras
 tam digito subigente trahit, quam mollis ephebus
 te ducit fingente virum. Nec verbere torvo
 aut ferula insanis, sed maiestate potenti
 tranquillus delicta premis, cessante flagello
- 390 obiurgata tuis paret lascivia frenis.
 Nil igitur mirum, si te mercedibus amplis

366–367 patribus voti committere pignora] *cf.* Stat. silv. 5,3,146–147 || 369 subdere calcar] Hor. epist. 2,1,217; Ov. Pont. 2,6,38 || 370 recte loquendi] Quint. inst. 1,4,2; Isid. etym. 1,5,1 || 371 recte scribendi] Hor. sat. 1,4,13; ars 309 | compendia] *cf.* Quint. inst. 1,1,24 || 373 argumento ficto] Quint. inst. 2,4,2 || 374 volvendis annalibus] Claud. 24,183–184; Ian. Pann. or. 2 (Tel. II p. 61) || 375 carmina fingere] Hor. carm. 4,2,32 || 376 facundia crescat in arcem] *cf.* Tac. dial. 10 || 380 filicem eruis arvo] Hor. sat. 1,3,37; Boeth. cons. 3, carm. 1,2–3 || 381 fructus latura] *cf.* Claud. 18,495 || 382–383 Zeno Crantor] *cf.* Diog. Laert. 7,18 || 384 dextro ramo] *cf.* Pers. 3,56–57; Anth. Lat. 148,3; Ian. Pann. Marc. 181 (Tel. I p. 72); Serv. Aen. 6,136; Isid. etym. 1,3,7 || 385 angustum iter] Verg. georg. 1,380; Lucr. 5,1130 | non cera figuras] *cf.* Ov. met. 10,284–286 || 387–388 verbere insanis] *cf.* Ov. met. 2,399 || 388 ferula] *cf.* Mart. 10,62,10 || 389 tranquillus delicta premis] Claud. 17,221–223 || 391–392 nil mirum si te petiere] *cf.* Stat. silv. 5,3,162–171 ||

366 Partibus **Z** | vati **S**¹ || 368 uolontem **T**¹ (*sed cf. formam litterae e e. g. in v. 452*) uolantem **T**² uolentem **T**^{3/4} || 370 fundamenta **X** || 371 calles **Jor** || 372 dextra **B**¹ || 375 de hinc **T** || 376 natura **Z** || 379 Quod, si *Juhász* || 380 silicem **Z** | exuis **Z** || 386 Tan **P** | trahit] rapit *Juhász Thomson* || 387 figente *Juhász Thomson* | torno **Z** torto *coni. Török conferens Verg. georg. 3,106; Aen. 7,378* || 391 site **T** ||

- tot sibi certatim populi petiere magistrum.
 Nec vero tu te prius una in sede locasti,
 quam sparsa innumeras tibi disciplina per oras.
 395 Sic genitus Celeo Siculae nova semina matris
 non Pandioniis tantummodo condidit arvis,
 sed procul aereo vectus per inania curru
 Chaonias late iussit vilescere glandes,
 emeritos donec taciturni conscia sacri
 400 orbe peragrato colubros disiunxit Eleusis.
 Tu mare frenantis Venetos, tu Antenoris alti
 instituis cives, tua te Verona legentem
 finis et Italiae stupuit, sublime Tridentum,
 nec iam flumineum referens Florentia nomen
 405 ac Phoebos quondam, nunc sacra Bononia Marti.
 Tandem mansurum placida statione recepit
 pacis et aligeri, Ferraria, mater Amoris,
 qua Padus in geminos iterum se dividit amnes
 luget et ambustum fratrem pia silva sororum.
 410 Hic tum Nicoleos rerum retinebat habenas,
 stirpis Atestinae clarum decus. Ille venustus

395–400 *cf.* Ov. met. 5,642–661; Claud. rapt. Pros. 3,50–54; Culex 135–136 || 395 Celeo genitus] Ov. fast. 4,508; Hyg. fab. 147 | nova semina] Ov. met. 4,573; fast. 5,221 || 396 Pandioniis arvis] *cf.* Sid. Apoll. carm. 7,198 || 397 aereo vectus curru] *cf.* Verg. georg. 1,19; Hyg. fab. 147,4; Ov. met. 5,644–645; Claud. rapt. Pros. 3,52–53 | vectus per inania curru] Laus Mess. 130 || 398 Chaonias glandes] Verg. georg. 1,8; 2,67; Claud. rapt. Pros. 1,30–31; Val. Flacc. 1,68–70; Epist. Guar. vol. II. no. 862. p. 583,56 || 399–400 emeritos colubros] *cf.* Ov. met. 5,642,644–645; fast. 4,688; Claud. rapt. Pros. 3,54 || 399 taciturni conscia sacri] *cf.* Sen. Phaedr. 107; Troad. 843; Herc. fur. 302 || 400 orbe peragrato] Sid. Apoll. carm. 7,1 | Eleusis] *cf.* Ov. met. 7,439; Claud. rapt. Pros. 1,11 || 401 Antenoris alti] *cf.* Verg. Aen. 1,242; Solin. 2,10; Mart. Cap. 6,642; Mela 2,60 || 402–403 te stupuit] Claud. 7,116–117; rapt. Pros. 2, praef. 45 || 403 finis et Italiae] *cf.* Lucan. 1,404 || 404 flumineum Florentia nomen] *cf.* Plin. 3,52 | referens nomen] Verg. Aen. 5,564 || 405 Phoebos nunc sacra Bononia Marti] *cf.* Ian. Pann. epigr. 444,5; 244,1 M. || 406 placida statione recepit] Ov. epist. 7,89 || 407 aligeri Amoris] Verg. Aen. 1,663 || 408 geminos se dividit amnes] *cf.* Ov. met. 15,739 || 409 luget ambustum fratrem] *cf.* Culex 128; Hor. carm. 4,11,25; Ov. met. 2,340 | silva sororum] Ov. met. 2,372; Sen. Herc. Oet. 188; Ian. Pann. epigr. 133,7 M. || 410 Nicoleos] *cf.* Strozz. Bors. 2,147 | rerum habenas] Claud. 7,83; 10,308; Mart. 6,3,3; Verg. Aen. 7,600 || 411 stirpis Atestinae clarum decus] Strozz. Bors. 1,369; 3,330; 6,241 ||

392 cetatim **Z** || 393 vera **Z** uere **B** | tute **Jno** || 395 gemitus **Z**¹ | caelo **Jo** caelo **TA**¹**Y**¹**Jr** | situle **T** || 397 aereo **A** || 398 Caonias **XZ** || 400 eleusis **STBPAY**²**X** Eleusis *Juhász*; *cf.* Ov. l. c. v. l.; Claud. l. c. ed. Birt; Georges, Lex. Wortf. 1890 c. 240] elensis **Z** elesis **Y**¹ Eleusin *Tel.*, *cf.* Ov. ed. Anderson et Claud. ed. Hall || 401 frenanteis **Jr** frenantes **Eh** *Tel.* || 402 Institues **Z** | diues **B** | verona **Z** || 403 tridentum **T** || 407 alligeri **Z** || 411 atdestinē **P**¹ adestinæ (-uæ?) **Z** adestinē **AY** Aestinae **Jno** Aëstinae **Jr** ||

- artibus ut natum simul exornaret et urbem,
 te Phaethonteos Musis sacrare colonos,
 te Leonelleae voluit superesse iuventae.
 415 Oppida nam fieri Plato si felicia dixit,
 purpura cum sapiat vel cum sapientia regnet,
 divinum hic quiddam tum duxit iure futurum,
 si rector doctam moderetur doctior aulam.
 Nec frustrata virum sua spes: videt ecce suprema
 420 aetheris e specula, quod tota mente petebat;
 nam cultam studiis Leonellus cultior alma
 sic in pace regit patriam, sic iure quieto
 temperat, ut, reliquis late cum ferrea volvat
 urbibus, huic uni vohat aurea tempora Titan.
 425 An non Saturni sunt illic saecula patris,
 bella ubi nulla fremunt, nisi quae descripta leguntur,
 semper ubi laetas populo plaudente choreas
 intus festa sonant et picta palatia surgunt,
 arva foris gravido locupletat Copia cornu?
 430 Fortunati ambo: plebs praeside, plebe tyrannus,
 ambobus sed tu tantorum causa bonorum.
 Per te belligeris praelatus fratribus alto
 ille sedet solio monitis et se inde fatetur
 profecisse tuis, quod te complectitur omni

413 Phaethonteos colonos] *cf.* Verg. Aen. 7,410 || 414 te voluit superesse] *cf.* Verg. Aen. 9,212 || 415–418 Plato dixit si moderetur aulam] Plat. Pol. 473; Cic. ad Quint. 1,1,29; Boeth. cons. 1,8,12–17; Val. Max. 7,2, ext. 4; Epist. Guar. vol. I. no. 805. p. 492,196–197 || 416 purpura] *cf.* Mart. 8,8,4; 8,66,8 || 416–417 cum divinum quiddam tum] *cf.* Cic. pro Arch. 7,15 || 419–420 videt e specula] *cf.* Verg. Aen.4,586; 10,454 || 420 tota mente petebat] Verg. Aen. 4,100; Catull. 62,14 || 421–422 alma pace] Tib. 1,10,67 || 422 sic sic] Claud. 22,66 || 423 ferrea volvat] *cf.* Claud. rapt. Pros. 1,53 || 424 huic vohat aurea tempora Titan] *cf.* Claud. 22,450–452; Sid. Apoll. carm. 7,600–602 || 425 Saturni saecula patris] Verg. Aen. 6,792–794; 8,324–327 || 427 laetas choreas] Land. Xandr. 1,25,5; Ov. met. 8,582 | populo plaudente] Ov. am. 3,13,13; Ibis 165 | populo plaudente choreas] *cf.* Verg. Aen. 6,644 || 428 intus sonant] Verg. Aen. 12,592 | palatia surgunt] Stat. silv. 1,1,34 || 429 locupletat Copia cornu] Hor. carm. 1,17,14–16; epist. 1,12,29; carm. saec. 59–60; Epist. Guar. vol. I. no. 17. p. 40,245; Boeth. cons. 2, carm. 5,26 || 430 fortunati ambo] Verg. Aen. 9,446 || 431 tu causa] *cf.* Lucan. 1,84 || 432–433 alto sedet in solio] Ov. epist. 9,153; Verg. Aen. 11,301; 8,541; 7,169 || 433–434 monitis fatetur profecisse tuis] *cf.* Plin. nat. praef. 21; Ian. Pann. Guar. praef. 1 || 434–435 omni parte] Hor. carm. 2,16,26–27; Claud. 28,217–218 ||

412 exornarat **X** || 413 phaetonteos **Z** phatontheos **P¹** phathōteos **Y¹** || 414 Leonelle **P¹T¹B¹** || 415 sic **Y** || 416 regnat **Z** || 417 tunc **STZY** | dixit **SZ** || 418 Sic **Z¹** | doctior] rector *Thomson* || 421 culta **B** || 424 aura **PP^r** | tempora] saecula *Thomson* || 432 belligeris] legitimis **AYX** | prelati **T** || 433 inde] ipse *coni. Török conferens Ov. met. 11,492* ||

- 435 parte sui et seris mandare nepotibus optat.
Nec secreta tibi Larium negat ulla suorum
formandam pariter credens cum coniuge prolem.
Per te, Mars alias lituis dum perstrepat oras,
sola vacat citharis Ferrara, sola triumphat
- 440 principibus fecunda piis, fecunda disertis
civibus et pariter cunctis habitata Camenis.
Nec solas, quas ipse doces, hic cernimus artes:
adsunt et reliquae, sed tu dux omnibus illis.
Tot siquidem medici, gemino tot iure periti,
- 445 tot triplicem amplexi sophiam te propter in istum
confluxere locum. Tu, si vada Syrtis iniquae
incoluisse velis, Scythicove in vertice sidas,
si vaga Sarmaticis figas tentoria campis,
aut in Getulis habites magalibus, illic
- 450 gymnasium fiet, studia illuc cuncta meabunt.
Verius ergo potes dici tu conditor huius,
quam qui cornigera iungens cum matre iuvenum
primus ei ducto sanxit pomeria sulco,
transtulit et curvum, portas dum signat, aratrum.
- 455 Scilicet est maius fragilis attollere pinnas,
aggeribus fossas praecingere, turribus arces,
quam populo silvis excito ac vallibus imis
ingenuas artis et vitae inducere cultum?

435 seris nepotibus] Catull. 68,120; Ov. met. 6,138 || 438 Mars alias oras] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 19. p. 50,30 || 440 principibus fecunda piis] Claud. carm. min. 30,55 || 446–450 cf. Lucan. 1,381–386; Claud. 5,239–247 || 448 figas tentoria] Claud. 5,246 || 449 Getulis magalibus] Mart. 10,13,7 || 452 cornigera iungens iuvenum] Verg. georg. 3,518 (*abiungens iuvenum*) | cornigera iuvenum] cf. Ov. met. 13,926 || 452–454 cf. Serv. Aen. 5,755; Plut. Rom. 11; Ov. fast. 4,825–826 || 453 ducto sulco] cf. Serv. Aen. 5,755 || 454 curvum aratrum] Verg. georg. 1,170; Lucan. 3,451; Ov. epist. 1,55; 16,139 || 455 fragilis attollere] Lucan. 6,33 || 455–456 fragilis attollere pinnas aggeribus fossas praecingere] cf. Lucan. 3,386; 4,264; Serv. Aen. 7,159; Ov. met. 1,97; Stat. Theb. 2,699–700 || 457 populo silvis ac vallibus] cf. Guar. acht Inaug. VII. p. 307 Müllner; Cic de orat. 1,36 | vallibus imis] Verg. Aen. 3,110; Stat. Theb. 2,551 || 458 vitae inducere cultum] cf. Cic. de orat. 1,33 ||

436 lauriū **Y**¹ || 439 cytharis **A** || 443 reliqueę **S** || 444 gemini **Z** || 445 (miscum **B**¹) || 446 sirtis **Z** || 447 sidus **B** || 448 samaricis (?) **Z** || 449 (mgetulis **TZ**) || 452 cornigera **STBPZAYX** cf. *Lucr. 2,368; Ov. met. 13,926*] cornigeram **Jnor Borzsák** cornigerum *Tel.* | adiungens *coni. Török* | marte **S¹Y** Marte **JnoEh** mare **JrEa** | iuuentum **Z** iuencam **Jnor Borzsák** || 453 ei ducto] educto **Z** | pomerio **Z** || 454 portas **STPZAYX** cf. *Serv. l. c.: portarum*] portat **JnEh** porta **Jor** portam **Ea Tel.** || 455 Silicet **X** | est] et **Jno** | fragiles **Jr** fragiles **Eh Tel.** | pinnas] primas *vel* prunas **Z¹** pinna **Z²** || 457 exuto **AY** || 458 artis **STBPZAYXJno** cf. *Neue–Wagener 1,389; Barth. Font. Saxett. 2,3 Fögel–Juhász p. 1*] arteis **Jr** artes **Eh Tel.** ||

- 460 Quin et structorum celebravit honoribus illos
fama prior, per quos vaga turba coivit in unum
corpus et insulsum gentes posuere rigorem.
Nec secus Amphion Tyrios me iudice muros,
Cynthius erexit Phrygios, dum pectine dulci
attractas cogunt in moenia crescere petras:
465 vox chelys illa fuit, duri saxa illa coloni.
Hoc, Guarine, tibi nuper Ferraria pacto
fundata est, talem tua quam praesentia fecit,
ut iam nunc veteri tam sit diversa Nivento,
plena senescenti quam distat Cynthia Lunae:
470 ante rudis rerum, nunc ipsis aemula Athenis,
nulli nota prius, totum nunc clara per orbem,
incelebris quondam, magni nunc hospita mundi.
Nam te audituri terrarum ex omnibus oris
huc coiere viri; tua nec te Oenotria tantum
475 miratur, movere tuae praeconia famae
hos etiam, Musas modo qui damnare solebant:
ad te permenso descendit Dalmata ponto,
ad te Creta, Rhodos properavit et ultima Cypros;
Sole Rhodos, Iove Creta, Cypros Cythereide felix.
480 Pro te Sequanicos Galli sprevere magistros,

460 *cf.* Anth. Lat. 144,11 | fama prior] Stat. silv. 1,1,8; Theb. 4,32 || 460–461 vaga turba coivit in unum corpus] *cf.* Cic. de orat. 1,33; Guar. acht Inaug. II.a p. 290; VII. p. 303 Müllner; Ov. met. 13,221; Stat. Ach. 1,457–458 | turba coivit in unum corpus] Anth. Lat. 144, 11 || 462 nec secus Amphion Tyrios muros] *cf.* Stat. Theb. 1,10; 7,28; Hor. ars 395–397; Claud. 22,171; Macr. somn. 2,3,8–9; Guar. acht Inaug. VII. p. 304 Müllner || 462–463 *cf.* Stat. silv. 3,1,115–116 || 463 Cynthius] *cf.* Verg. georg. 3,36; Ov. met. 11,196–204 | erexit] Sid. Apoll. carm. 16,4 | pectine dulci] Val. Flacc. 3,159–160 || 465 vox chelys saxa coloni] *cf.* Serv. Aen. 6,645; Solin. 7,21 | duri coloni] Mart. 4,66,11 || 469 plena Cynthia] Stat. Theb. 1,576–577 | senescenti Lunae] Plin. nat. 2,42; Claud. 10,243 || 471 prius nunc] Verg. georg. 3,362; Stat. Theb. 12,266 || 472 quondam nunc] *cf.* Verg. Aen. 8,348 || 473–474 te audituri huc coiere] *cf.* Laus Pis. 84–85 || 477 permenso ponto] *cf.* Verg. Aen. 3,143; 2,181 || 478–479 *cf.* Sid. Apoll. carm. 9,170–171; Epist. Guar. vol. I. no. 20. p. 53,35–36; Ov. fast. 3,81–84 || 480–484 *cf.* Stat. silv. 5,3,162–173; Claud. 8,446–452 ||

459–460 celebravit ... fama prior] coluerunt nomine tales / Antiqui **AYX** || 459 honoribus illos] *in ras.* **P**² nomine tales *mg.* **S**² *mg.* **B**² **JnoEh** nomine taleis **Jr** || 461 uigorem **B**¹ || 462–463 tyri et Troi[ae] fundatores *mg.* **T**² || 463 *versum folio verso iterat* **Z** | Cithius **Z**¹ Cÿthius **Z**² | Phrygias **Jno** || 465 chelis **B** || 466–468 ?dicit .. ferrarias / ex dextra ... / *mg.* **T**² || 467 quod praesentia facit *Borsetti* || 468 niuento **TBPZA** Niuento **X** Nivento *Borsetti* 'l. Nivento, ex emendatione Cl. Christ. Saxii' *Tel. inter Emendanda Juhász*] prius ita aptum (?) *mg.* **Z**² iuuenta **JnorEh** iuventae *Tel.* || 469 discat **XJn** || 472 incebris **Z** illecebris *Juhász Thomson* | *nnnc* **Jn** || 476 modo qui damnare **STBPZAYX** qui condemnare **JnorEh** *Tel.* || 477 per menso **T** || 479 chreta **Z** | cynthreide **P**¹ || 480 Sequanicas **B** ||

- Germani argutam pro te liquere Viennam,
 venit et Herculeis vicina Hispania metis,
 axe sub Arctoo positi venere Poloni,
 venerunt alio volitantes orbe Britanni.
- 485 Me simul hos inter fati et sorte deorum
 Pannoniae tellus tenero tibi misit in aevo,
 qua mox Danubio mixturus nomen et undas
 pingua culta secat leni iam gurgite Dravus.
 Urbs si quem tota una colit, satis esse beatus
- 490 creditur et tumida resupinus laude superbit.
 Ludi turba tui est, quicquid iacet inter Hiberum
 ac Tanaim, quantum discedunt Cydnus et Albis.
 Qualiter in mediis reddens oracula Delphis
 gentibus a cunctis acceditur augur Apollo,
- 495 hunc Notus et Boreas nec non Occasus et Ortus
 consulit in dubiis et rerum abscondita discit:
 quis bello morbisve modus, prudentia cuius
 prima viri, miseros quis felicissimus inter
 mortales, quae longarum fortuna viarum.
- 500 Ille licet caecis penitus demersus in antris,
 tempora cuncta tamen momento cernit in uno,
 volvere nec Parcae populive inquirere tantum
 sufficiunt, quantum solus valet edere Paean:

482 Herculeis metis] Sil Ital. 16,149 || 484 venerunt] Mart. 1,3,9 | alio orbe Britanni] Verg. ecl. 1,66; Claud. 24,149 | volitantes] cf. Claud. 5,149 || 485 fati et sorte deorum] Val. Flacc. 2,486; Sil. Ital. 4,770; Verg. Aen. 6,72; 10,501 || 486 tenero aevo] Claud. 26,493; Stat. silv. 2,1,40 || 487 mixturus nomen et undas] cf. Claud. 26,334–335 || 488 pingua culta secat] Verg. georg. 4,373; Aen. 8,63; Auson. Mos. 460; Claud. carm. min. 30,70 | leni gurgite Dravus] cf. Verg. Aen. 2,782 || 491–492 quicquid iacet inter Hiberum ac Tanaim] cf. Claud. 5,38–39; 21,215; Sid. Apoll. carm. 2,453; Plin. nat. 3,5 || 492 Cydnus et Albis] Plin. nat. 4,100; 5,92; Mela 1,13; 3,3; Lucan. 2,52 || 493 qualiter] cf. Stat. silv. 5,3,172–173 | reddens oracula Delphis] cf. Claud. 28,36–37 || 494 gentibus cunctis acceditur] cf. Ian. Pann. epigr. 130,4–5 M. | augur Apollo] Verg. Aen. 4,376; Hor. carm. 1,2,32 || 495 Notus et Boreas] Stat. Theb. 11,114; Sil. Ital. 16,97; Claud. rapt. Pros. 3,323 | Occasus et Ortus] Ov. met. 1,354 || 496 consulit in dubiis] Verg. Aen. 7,86; Ian. Pann. epigr. 130,3 M. || 498–499 miseros mortales] Verg. Aen. 11,182 || 499 longarum viarum] Verg. Aen. 3,714 || 500 caecis antris] Lucan. 4,458 | penitus demersus in antro] Stat. Theb. 3,613; 4,108 || 501 momento cernit in uno] Boeth. cons. 5, carm. 2,12 || 502 volvere Parcae] Verg. Aen. 1,22; Stat. Theb. 4,787 ||

482 hercules **S** | meteis **TP**¹ mens **Z** || 485 sorde **Y**¹ || 486 Tellus **T** om. **X** || 487 misturus **STP** || 488 læni **T** læui vel læni **Z** læui **P** || 489 si quem] siquidem **Jnor** | tota s. v. **Y** || 490 timida **Y** || 491 quitquit **Z** || 492 Tanain *Tel.* | quantum **STBPZAYXJno**] quicquid *Tel.* || 493 delphys **T** || 497 morbisve] paciue **JnorEh** || 499 Mortalis **TP** || 502 -ve] ne **Z** ||

- sic ad te toto certatim ex orbe profecti
 505 agrestis animos et barbara corda reponunt.
 Nec tuus assiduo fons unquam deficit haustu,
 purior et maior sed in omnia pectora manat,
 ut Pharon immenso fecundat flumine Nilus,
 magnus ut Euphrates Chaldaeos irrigat agros.
 510 Gurgite nec tantum collectus laberis uno,
 sed velut innumero prorumpens ore Timavus,
 multiplices aperis rivos: scattet ille Latinis
 artibus, hic Graiis; bibit hinc provectior aetas,
 inde minor, prima seu quis maduisse Minerva
 515 rhetorico potius cupiat seu nectare tingi,
 seu velit annalis seu dia poemata vatium,
 quos tu non trito vulgi de more retexis
 plana et aperta sequens, ceu qui vaga retia summis
 ducit aquis fundo nec praedam quaerit in imo,
 520 grandia sed parvis, sublimibus infima miscens
 nil indiscussum penitus dubiumve relinquis,
 syllaba uti nullum tenuis vel littera fallat,
 qui structurae ordo, quae sit sententia vocum,
 quae nota verborum servata fidelibus annis,
 525 quodlibet a quam decurrat origine nomen,
 quid distent, unum quae significare videntur,
 qui stilus aut numeri species, quis carminis auctor,
 argumenta quibus veniant de sedibus et quos

504 toto orbe profecti] *cf.* Ian. Pann. epigr. 130,4 M. | toto certatim ex orbe profecti] Catull. 64,392; 46,10 || 504–505 *cf.* Stat. silv. 5,3,172–173 || 505 agrestis animos] Verg. Aen. 7,482; Quint. inst. 1,10,9 || 506 tuus fons] *cf.* Ian. Pann. Guar. 6 (*fontibus hausta tuis*); celebr. 10 (*fonte manavit suo*); Stat. silv. 1,4,128 || 508 ut Pharon] *cf.* Plin. nat. 5,128; Mela 2,104 | fecundat Nilus] *cf.* Solin. 1,51; Plin. nat. 7,33–34; Verg. georg. 4,288,291 || 509 magnus Euphrates] Lucan. 3,256–257 | irrigat agros] *cf.* Hor. carm. 3,3,48 || 511 prorumpens ore Timavus] Claud. 28,197; Serv. Aen. 1,245 || 514 prima maduisse Minerva] Mart. 1,39,3; Aen. Silv. epigr. 76,9 (*artibus hic Graecae madidus Latiaeque Minervae* p. 153 Heck); 127,1 (*Venisti Latia madidus Graecaque Minerva* p. 202 Heck = Ian. Pann. epigr. app. 2,1 p. 263 M.) || 516 dia poemata] Pers. 1,31; Aen. Silv. epigr. 84,17 p. 129 Heck || 518–519 *cf.* Verg. georg. 1,141–142 || 519 fundo imo] Verg. Aen. 5,178; 6,581 || 520 grandia parvis] *cf.* Hor. epist. 2,2,179; Ov. trist. 1,6,28; 2,179 ||

505 Agrestis **STBPZAYXJno**] Agrestis **Jr** Agrestes **Eh Tel.** || 506 assidue **S** || 508 in menso **TZ** || 509 ut] et **ZY¹ Thomson** | eufrates **ZY¹** | chaldeos + ut **PP^r** || 510 Surgite **Z** | collectis **S** || 512 + artibus **ZP^r** || 513 grais **A** || 515 Rhetorico **T** | cupit **S** || 516 annalis **STBPZAYXJno** *cf.* Verg. Aen. 1,373; Cic. Brut. 106 Mueller–Friedrich 1891] annaleis **Jr** annales **Eh Tel.** || 519 imo] uno (?) **P** || 520 parvis] pius **Z** || 522 uti nullum] uel nullum ut **JnorEh** | lra **TP** littora **S** litera **Tel.** || 523 Quis **T²ZAX** || 525 -nam s. v. **B** | decurat **X** || 527 quis] q̄ **B** | cariminis **T** | author **Jno** || 528 de] e **Y** ||

- excuset ratio, commendet forma colores,
 530 narrandi quae lex potior, quod saepe per artem
 in medio soleant prima et postrema locari,
 nec se a principiis moveat tractatus et imos
 desinat in fines, sed gratius ordine verso
 ultima praeveniat, longe prius acta reservet.
 535 Tunc tamen exuperas, cum rerum abstrusa recludis,
 cum veterum sectas inter figmenta latentes
 producis. Nec te sollertior edere quisquam,
 mystica secreto quid celet fabula sensu,
 quod vastum sine lege chaos, quae bella Gigantum,
 540 qui Pyrrhae lapides Phaethonteive calores,
 quas Progne plumas, quae cornua sumpserit Io,
 Daedalus arma quibus Minoia fugerit alis,
 quae vis reppulerit solem, quo robore caelum
 fulciat altus Atlas, quod virus Gorgonis atrae,
 545 quid facies habitusve notent et sacra deorum.
 Nempe etiam quotiens divinam Aeneida versas,
 haud frustra Aeolio ventos in carcere ponis,
 ter quater et dictos ostendis iure beatos,
 quid supplex Erycina patri mutatave divae
 550 effigies vel nube cava contactus Achates,

529 colores] *cf.* Hor. ars 86 || 530 narrandi quae lex] *cf.* Quint. inst. 10,2,27 || 531 in medio locari] *cf.* Quint. inst. 7,10,11–12; Hor. ars 148,243; Serv. Aen. praef. (*hanc esse artem poeticam ut a mediis incipientes per narrationem prima reddamus et nonnumquam futura praecipemus*) || 532–533 imos fines] *cf.* Hor. ars 152,127; Claud. 1,104 || 539 vastum sine lege chaos] *cf.* Ov. ars 2,467 | bella Gigantum] Lucan. 1,36 || 540 Pyrrhae lapides] Verg. ecl. 6,41 | Phaethonteive calores] *cf.* Ov. met. 4,246; 2,210sq.; Epist. Guar. vol. I. no. 145. p. 239,15 || 541 Progne plumas] *cf.* Ov. met. 6,667sq. | cornua Io] *cf.* Verg. Aen. 7,789; Ov. met. 1,610 || 542 Daedalus Minoia fugerit alis] Verg. Aen. 6,14–15; Ov. met. 8,189 || 543 quae vis reppulerit solem] *cf.* Ov. met. 2,330–332; Stat. Theb. 1,325; Sen. Thyest. 776–802; Lucan. 1,543–544; Claud. 15,399–400 || 543–544 caelum fulciat altus Atlas] Verg. Aen. 4,481–482; Ov. met. 2,296–297; Sil. Ital. 1,202–203; Stat. Theb. 1,98 || 544 virus Gorgonis] *cf.* Serv. Aen. 2,616; 6,289 || 546 divinam Aeneida] Stat. Theb. 12,816 || 547 Aeolio ventos carcere] Stat. silv. 3,2,42; Theb. 3,432; Verg. Aen. 1,52–54 || 548 ter quater beatos] Verg. Aen. 1,94 || 549 supplex Erycina patri] *cf.* Verg. Aen. 1,229 || 549–550 mutatave divae effigies] *cf.* Verg. Aen. 1,658 || 550 nube cava Achates] *cf.* Verg. Aen. 1,516; 579–580; Ov. met. 5,251 ||

531 et] an **Z** || 532 a *om.* **JnorEh** | moueant **S** || 533 infines **TZX** in finis **S** || 537 solertior **Jo Tel.** || 540 pirrhe **Z** | phaetonteie **Z** Phaethonteiq; **X** | colores **XZ** || 541 sumserit **Tel.** || 542 arma] *arva conii Sabbadini* Epist. III p. 420 | fugerit *mg.* **S²** || 543 repulerit **ZY¹X** || 544 athlas **S** | gorgonis **Y** Gorgonis **Jno** | abeę **S¹** || 545 vetent **Z** nocent **JnoEh** uocent **JrEa** || 546 quoties **JnorEh Tel.** || 548 pictos **Z¹** | beatos] fratros **S¹** || 549 suplex **BZ** ||

- illa tot in primis stabulantia faucibus Orci
 quid sibi monstra velint, quae tres ex ordine Parcae,
 quae totidem Furiae, quod rami divitis aurum,
 quam pulchrum occulta condant sub imagine verum
 555 trux avis, unda fugax, volucris rota, pendula moles
 ac reditura silex et futilis urna sororum,
 quae rabidi tria colla canis, quae cruda senectus
 remigis, Elysiae quae pigra oblivia Lethes,
 cur novies fusam metuant Styga fallere divi,
 560 Cocytus lacrimis, Phlegethon cur igne redundet,
 per geminas diversa volent cur somnia portas.
 Nec Smyrnaea minus belle penetralia pandis,
 qua tenuit Siren, qua vi Titania vertit,
 qui Veneris cestos, triplicis quae flamma Chimaerae,
 565 quid Iovis adiutor, Briareus, deiectus ab alto

551–552 in primis stabulantia faucibus Orci monstra] Verg. Aen. 6,273,285–286 || 552 tres Parcae] cf. Serv. Aen. 1,22; Isid. etym. 8,11,92–93 || 553 totidem Furiae] Verg. Aen. 6,605; Serv. Aen. 6,280; Isid. etym. 8,11,95 | rami divitis aurum] Stat. Theb. 4,205; Ov. met. 14,113–114; Verg. Aen. 6,187 || 554 condant sub imagine] Ov. met. 2,37 || 555 trux avis] Verg. Aen. 6,597–598; Tib. 1,3,75–76; Sen. Thyest. 9–10 | unda fugax] Ov. met. 10,41–42; Serv. Aen. 6,603; Tib. 1,3,77–78; Sen. Thyest. 5–6; Hor. sat. 1,1,68–69 | volucris rota] Verg. georg. 4,484; 6,616; Tib. 1,3,73–74; Sen. Thyest. 8; Herc. fur. 750; Serv. Aen. 6,596 | pendula moles] Verg. Aen. 6,602–603,616; Claud. 5,507–508; Sen. Thyest. 6–7, 76–77; Hyg. fab. 82,3 || 556 reditura silex] Ov. met. 4,460; Hyg. fab. 60,3 | futilis urna sororum] Ov. met. 4,462–463; Tib. 1,3,79–80; Sen. Med. 748–749 || 557 rabidi tria colla canis] Verg. Aen. 6,421; georg. 4,483; Ov. met. 10,65–66 || 557–558 cruda senectus remigis] Verg. Aen. 6,304 || 558 Elysiae pigra oblivia Lethes] Verg. Aen. 6,714,749; Stat. silv. 1,4,57 | pigra oblivia] Stat. Theb. 10,89 || 559 novies fusam Styga] Verg. Aen. 6,439; georg. 4,480 | metuant fallere divi] Ov. met. 2,101; 3,290–291; Verg. Aen. 6,323–324; 12,816; Hesiod. theog. 337; Serv. Aen. 6,134 || 560 Cocytus lacrimis] Claud. 5,467–468 | Phlegethon igne redundet] Verg. Aen. 6,550–551; Claud. 5,468 || 561 geminas diversa somnia portas] Verg. Aen. 6,893–896; Claud. 27,22 || 562 Smyrnaea] cf. Lucan. 9,984; Stat. silv. 4,2,9 | penetralia pandis] Claud. rapt. Pros. 1,25 || 563 tenuit Siren] Hom. Od. 12,30; Serv. Aen. 5,864; Macr. somn. 2,3,1 | Titania vertit] Ov. met. 14,376,382,438; Hom. Od. 10,220–381 || 564 Veneris cestos] Hom. Il. 14,214; Mart. 14,206,2; 14,207,1 | triplicis flamma Chimaerae] Hom. Il. 6,179–182; Verg. Aen. 7,785; Claud. 3,296; Hor. carm. 4,2,16 || 565 Iovis adiutor Briareus] Serv. Aen. 6,287; Hom. Il. 1,401–406; Stat. Theb. 2,596 | deiectus ab alto] Verg. Aen. 5,542 || 565–566 deiectus Mulciber] Verg. Aen. 8,724; Macr. Sat. 6,5,2; Ov. met. 9,263; Hom. Il. 1,590–594 ||

553 totidem **Z** || 558 obliuia **SBPZAYX** cf. Verg. Aen. 6,714; Stat. Theb. 10,89 (pigra oblivio **L**¹, pigra oblivia cett.); Claud. rapt. Pros. 1,281–282 (stagna potantes Lethes / aegra spumant obliuia)] oblivio **Jnor** Tel. cf. Stat. silv. 1,4,57 (pigra oblivio vitae) || 559 nonies **Z** || 560 lacrimis **BZ** | phegethon **S**¹ phegeton **Z** Phlegeton **B**¹ || 562 Nec] Per **Jr** | smyrnaea **Z**¹ || 563 vi s. v. **Y**² | Tytanida **Jnor** || 564 chymere **Z** ||

- Mulciber, inclusus cavea Gradivus athena,
 Aethiopum mensae, cum coniuge Tethyos irae,
 aurea quid signet pendens ex aethere funis.
 Talia dictantem pronis te audita iuventus
 570 sensibus attendit: sic, cum Lesbous Arion
 dorsa recurva premens mediis tinniret in undis
 dulce melos (toto cantu commota profundo
 monstra maris saevos damnarunt mitia nautas),
 sternuntur fluctus, rupto caput excita somno
 575 phoca levat nec tarda ducem ballaena moratur,
 raucum Nereides rident Tritona protervae,
 non Acim Galatea gemit, non mater Achillem
 nec pius Inoae meminit Melicerta ruinae,
 non centum saltare vetant Aegaeona nodi,
 580 fatidicus Proteus stat vultu immobilis uno,
 nec vitasse velit mutantia gramina Glaucus,
 iam silet, Isthmiacis siccat iam solibus udos
 ille sinus et adhuc fervent freta lata choreis.
 Ipse dies pulchro distinguitur orbe laborum.

566 inclusus cavea Gradivus aena] Hom. Od. 8,267–300; Ov. met. 4,171–189; 6,645; ars 2,577–588; Sen. Phaedr. 125; Hyg. fab. 140,1 || 567 Aethiopum mensae] Hom. Il. 1,423; Stat. silv. 4,2,53–54; Macr. Sat. 1,23,1–2 | cum coniuge Tethyos irae] Hom. Il. 1,518–521; 536–581 || 568 aurea pendens funis] Hom. Il. 8,19–20; Macr. Sat. 1,14,15; Lucr. 2,1154 || 569 talia dictantem audita] cf. Verg. Aen. 4,220 || 570–575 cf. Sil. Ital. 11,446–448,479–480 || 570 Lesbous Arion] Land. Xandr. 1,24,31 || 571 dorsa recurva premens] cf. Ov. fast. 2,113; Gell. 16,19,16 || 572 dulce melos] Laus Pis. 176; Prud. cath. 5,123 | cantu commota] Verg. georg. 4,471 || 573 monstra maris] Ov. ars 3,311 || 574 excita somno] Catull. 64,56; Claud. 25,1 || 576 raucum Tritona] cf. Ov. met. 2,8; Claud. 10,129 | Nereides protervae] cf. Claud. 19,68 || 577 Acim Galatea gemit] cf. Ov. met. 13,740–897 || 578 Inoae Melicerta] cf. Verg. georg. 1,437; Ov. met. 4,522–542; Hyg. fab. 4,4–5 || 579 centum Aegaeona nodi] Claud. rapt. Pros. 1,45–47; Stat. Ach. 209–210; Verg. Aen. 10,565–566; Ian. Pann. eran. 201 || 580 fatidicus Proteus] Verg. georg. 4,387–388 | vultu immobilis uno] Hor. epist. 1,1,90; Claud. rapt. Pros. 3,13; Verg. georg. 4,406; Ov. met. 3,418 || 581 cf. Ov. met. 7,233 | mutantia gramina Glaucus] cf. Ov. met. 13,942–948; 14,14–15; Serv. georg. 1,437; Aen. 5,823 || 582 Isthmiacis solibus] cf. Stat. Theb. 9,401; silv. 2,1,179; Claud. 8,464 | siccat solibus] Ov. met. 11,770; 2,8–14 || 583 fervent freta] cf. Verg. georg. 1,327 | freta lata] Verg. Aen. 2,312; Ov. met. 11,749 || 584 ipse dies pulchro distinguitur] Iuv. 1,127 ||

566 grand(a)eus **JnorEah** | aena **ZY¹Jubász** || 567 techios **Z** Thetios **B¹** || 568 ex] et *Tel. B var.* || 569 aurita **Jnor** || 573 matris **T¹** | scēuos **X** sēuos **Z** | mitia nautas] uicia mentes **Z** || 575 ballena **TBZX** ballēna **SPY** | Balena **A** balaena **JnorEh Tel.** || 577 acim **STBPZ** Acim **Y¹Jno** | AcīA Atim **X** Acin *Tel.* | Galathea **BAY¹** galeata **Z** Galathea **Jno** | Achillem **XTPZJubász**] –ē **AB** Achillen *Tel.* || 578 pius **STBPZAYXJnor**] plus **Ehn Tel. Jubász** || 580 Fathidicus **Z** | protheus **XZ** | vultu] motu **SJnor Borzsák** || 581 vitasse] mutasse **Jr Borzsák** || 582 udas **B** || 583 ad huc **T** aduc **Z¹** | coreis **B¹** ||

- 585 Mane salutatis petitur schola publica divis
Socratis antiquo nil concessurra Lyceo,
tot iuvenum clara fulget stipata caterva.
Virgilius primum legitur vel proximus illi
quilibet; hunc sequitur, qui contudit arma togatus,
590 aut implere vicem Ciceronis idoneus alter.
Exin vicinam conscendis principis aulam.
Hic te Nicoleos audit Leonellia proles
ac morum simul et studiorum insignia sumit:
talis Aristoteles rerum secreta docebat
595 Pellaeum iuvenem, quibus ille accensus in omnis
extendit terras animos nec digna magistrum
destituit merces, nam compensante Philippo
instaurata manent pretium Stagira laboris.
Post reditum prandere datur, gula dicere possit
600 quod modicum, natura satis. Post prandia rursus
lectio codicibus miscetur Graia Latinis
ac variae sub te certantur iudice lites,
donec in occiduum declinet Cynthus axem.
Haec inter cunctis late tua ianua tota
605 luce patet, notae deservit vespera turbae,
quam tecum domus una tenet. Non temporis illic
incassum momenta volant: saepe exule somno
ad pinguis longa vigilamus nocte lucernas

585 salutatis divis] Ov. epist. 20,91–92 || 586 Socratis Lycaeo] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 20. p. 53,53; Plat. Eutyph. 2A I.; symp. 223D | antiquo nil concessura] Mart. 1,62,1 || 587 iuvenum stipata caterva] Verg. Aen. 1,497; 4,136; Claud. 8,441; rapt. Pros. 2,56 || 588 Virgilius primum legitur] Quint. inst. 1,8,5 || 588–589 vel proximus illi quilibet] cf. Quint. inst. 10,1,39–40 || 589 contudit arma togatus] Ov. fast. 4,380; Cic. in Sall. 7; Sall. in Cic. 6 | arma togatus] Cic. dom. 99 || 592 Nicoleos Leonellia proles] Stroz. Bors. 2,419–420 || 594 Aristoteles] cf. Quint. inst. 1,1,23 | Aristoteles docebat] Diog. Laert. 5,4; Plut. Alex. 7 | rerum secreta] Lucan. 5,10 || 595 Pellaeum iuvenem] Claud. carm. min. 22,16; Iuv. 10,168 || 596 magistrum] cf. Guar. acht Inaug. VI p. 302 Müllner || 596–597 digna merces] Stat. silv. 1,2,38 || 597 destituit merces] Hor. carm. 3,3,21–22 || 598 manent pretium Stagira] Plut. Alex 7; Diog. Laert. 5,4; Val. Max. 5,6, ext. 5 || 602 sub te certantur iudice lites] cf. Hor. ars 78; Ov. met. 11,156 || 603 occiduum axem] Avien. 703; Ven. Fort. cam. app. 2,29 || 604–605 ianua tota luce patet] Verg. Aen. 6,127; Mart. 3,63,7 || 608 pinguis lucernas] cf. Ov. met. 4,402–403 ||

585 scola **P**¹ || 586 l/Liceo **T**¹ lycio **A** || 588 Vergilius **JnorEh Tel.** || 589 contulit **X** (| togatus] s. s. **Z**) || 591 pr- **TPZAX** || 592 Nicoleas **B** illegibile **T** || 593 sūmit **Z** || 595 omneis **Jr** omnes **Eh Tel.** || 596 dignia **P**¹ || 598 manent **STBPZYJnEh plur., cf. Plin. nat. 16,57,133**] manet **AXJor Tel.** | Stragyra **Jnor** || 599 pandere **B**¹ || 608 pinguis **STBPZAYXJno**] pingueis **Jr** pingue **Eh** pingues **Tel.** | lacernas **B** ||

- aethereis nostros astris mirantibus ignes.
 610 Agmine tu medio sublimis vel nova dictas
 vel dictata iteras non intellecta paratus
 quaesiti decies aenigmata solvere nodi.
 Sed minus est, cultas abs te quod discimus artes,
 plus, quod virtutes. Procul hinc malesuada libido,
 615 improba rixa procul. Sic te sub praeside cuncti
 degimus, aeditimos templis ut degere fas est:
 tanta quies animis, ea casti cura pudoris.
 Vidi ego non unum, quem perditus ante ferebat
 transversum luxus, postquam tua limina dextris
 620 contigit auspiciis, mores posuisse sinistros,
 ut quondam audito Polemona Xenocrate dicunt
 corruptum subito vitae mutasse tenorem.
 Scilicet a fructu felix agnoscitur arbos;
 laeta probat messis, quam pingui creverit arvo.
 625 Haud aliter, qualis tua sit doctrina, patescit
 discipulis, Guarine, tuis. Non Daunia tantos
 olim terra viros nec dives Ionia fudit
 siccave Cyrene vel Nilo interflua tellus,
 quantos tu latum sparsisti solus in orbem.
 630 Inde duplex Venetae processit gloria gentis:
 Barbarus et pleetro celebr Leonardus eburno.
 Inde Iovis genitus de stirpe Georgius alti

609 aethereis astris] Verg. Aen. 5,517–518,838 | astris mirantibus] Strozz. Bors. 2,353 ||
 610 agmine medio sublimis] cf. Lucan. 1,245; Ov. met. 7,102–103 || 612 aenigmata sol-
 vere] Iuv. 8,50 || 614 malesuada] cf. Verg. Aen. 6,278; Petr. Afr. 6,47 | malesuada libi-
 do] Paul. Nol. carm. 6,242 || 616 aeditimos templis] cf. Gell. 6,1,6; 12,10,4; Porph. Hor.
 epist. 2,1,230 || 617 tanta cura] cf. Verg. georg. 3,112 | casti pudoris] Ov. ars 1,100; met.
 13,480 || 618–619 perditus luxus] Ter. ad. 760 (*luxu perditus*) || 619–620 dextris auspiciis]
 Sen. nat. quest. 2,32,3; Paul. Fest. 74 || 621 audito Polemona Xenocrate] Diog. Laert. 4,16;
 Ps.-Ac. Hor. sat. 2,3,253–257; Val. Max. 6,9, ext.1 || 622 vitae tenorem] Strozz. erot.
 5,3,179 || 623 a fructu agnoscitur arbos] Vulg. Mt. 12,33 || 624 laeta messis] cf. Prob.
 Verg. georg. 1,225 | pingui arvo] Verg. ecl. 5,33 || 626–627 Daunia terra] Sil. Ital. 13,9,59;
 17,220 | tantos terra viros] cf. Verg. Aen. 11,285–286 || 628 Nilo interflua] cf. Claud.
 10,223 || 629 latum sparsisti in orbem] Verg. Aen. 1,602; georg. 4,522 || 630 duplex Vene-
 tae gloria gentis] Epist. Guar. vol. II. no. 867. p. 600,49 || 631 pleetro eburno] Prop. 3,3,25;
 Lygd. 4,39 || 631–641 Barbarus Leonardus Georgius Castellus Tobias Titus] cf. Epist. Guar.
 vol. II. no. 867. p. 600,43–50 || 632 Iovis genitus de stirpe] Ov. met. 1,748–749 | Iovis
 alti] Ov. fast. 2,138 ||

609 Æthereisq; **Z** | uincentibus **JrEac** | ignem **Z**¹ || 612 Quęsisti **T** || 613 mimus **S**¹ |
 ab **T**¹ | artis **TP** || 614 Plusquam **X** || 616 æditunos (?) **A**¹ æditunos **A**² edituos **X**
 aeditunos *Juhász* | phas **Yjno** || 617 cura] pura **Z** || 618 peditus **S**¹**Z** || 624 creuerit +
 arbos **T**^{Pr} || 625 alter **P** || 628 Siccane **B** Sicana **JnorEa** Sicaue **Eh** || 629 tu] in **Jno**
 ut *Juhász* || 630 duplex **S** ||

- Cretaea, simili pavit quem lacte sub Ida
 digna polo nutrix et apes non rauca secutae
 635 cymbala purpureis mel congersere labellis.
 Hinc veterum nulli cedens Castellus avorum,
 Martius et Latiae nunc iam lux altera linguae,
 Martius, undisono quem Narnia monte creavit,
 Martius aeternum Iani sub pectore nomen.
 640 Hinc Aganippaeo Tobias fonte rigatus;
 sed Titus hac ipsa longe perfusior unda,
 seu lituo pugnas cithara seu cantet amores
 intexens Paphiae laurum Parnasida myrto.
 Clarus et historia Facius nec dignus iniquis
 645 iam Petrus podagris et acerbo Lamola leto.
 Multi praeterea, quorum si nomina quaeras,
 promptius enumerem veris tibi gramina, fetus
 autumnii, brumae nimbos, aestatis aristas,
 astra quot in caelo, pelagi quot in aequore conchae.
 650 Quos inter nec me venientia saecula tacebunt:

633 Cretaea Ida] Verg. Aen. 12,412; Claud. 24,251; Ov. am. 3,10,25; fast. 5,115 || 634 digna polo nutrix] cf. Ov. fast. 5,120; 17–128 || 634–635 rauca cymbala] Prop. 3,17,36 || 635 purpureis labellis] Ov. am. 3,14,23; Pont. am. 1,5,28 | mel congersere labellis] Val. Max. 1,6, ext. 2–3; Phoc. vit. Verg. 53–56 || 636 veterum avorum] Verg. Aen. 7,177 || 637–639 Martius Martius Martius] cf. Stat. Theb. 12,805–807 || 637 Latiae linguae] Ov. Pont. 2,3,75; Lucan. 8,348; Corn. Sev. frg. 13,11 || 638 undisono] Stat. Ach. 1,198; Catull. 64,52 | quem monte creavit] Mart. 10,103,1–2; Epist. Guar. vol. I. no. 482. p. 674,1 || 639 aeternum nomen] Verg. Aen. 6,235 || 640 Aganippaeo fonte] Serv. ecl. 10,12; Sid. epist. 8,16,2; 9,13,96 || 642 lituo pugnas] Verg. Aen. 6,167 | lituo pugnas cithara amores] cf. Dom. Mars. (Epitaphium Tibulli) 3–4 || 643 intexens laurum myrto] Stat. silv. 1,2,99 | Paphiae myrto] Verg. georg. 2,64; Ov. ars 3,181 | laurum Parnasida] Verg. georg. 2,18; Ov. met. 11,165 || 645 acerbo leto] Ov. met. 14,187 || 646 multi praeterea quorum] Verg. Aen. 5,302; Epist. Guar. vol. II. no. 867. p. 600,52 || 646 quorum si nomina quaeras promptius] Iuv. 10,219–220 || 647–649 promptius enumerem gramina fetus nimbos aristas astra conchae] cf. Anth. Lat. 183,11; Ov. trist. 4,1,57; Pont. 2,7,25–30; met. 11,614; Gal. Mart. carm. 2,279–283; Stat. silv. 3,3,97–98 || 650 nec me tacebunt] cf. Mart. 1,61,12 | venientia saecula] Claud. 1,32–33; Verg. ecl. 4,52; Sil. Ital. 3,11; 4,397 ||

633 similit **Z**¹ || 635 purpureis **Z** | mel] vel **X** || 638 Narnia **Jo** || 639 aeternum (?) **T** || 640 Aganippaeo cf. Prop. 2,3,20] aganippeo **S** Aganippeo *Juhász* | Thobias **AY** || 641 Titus] magis **AYX** | longe perfusior] perfusus Strozzius **AY** perfusus Strotius **X** | perfusiorque **S** || 642–643 om. **AYX** || 643 parnaside **B** || 644 om. **S** | satius **Jno** Satius **Jr** | iniquis] acerbis **AYX** || 645 acerbo Lamola leto] vivere dignior illo / Lamola mygdonios, si Clotho indulgeat, annos **AYX** || 646 Omissus est inter plures a [Iano] Dei praeco Bernardinus [] qui aetate iam ac religio[ne ...]tus, non erubuit Ve[ron.] Guarinum ipsum in opti[mis] habere praeceptores. *mg. add.* **Y** | quaeras **AYX** q̄ras **B** quaerans **T**¹ quaeram **SPZJno rEh** (**T**²?) *Tel.* || 647 Promptius **Z** Promptius *Tel.* || 649 chonchè **P** ||

- primus ego Eridani patrium de gurgite ad Histrum
 Mnemonidas Phoebo ducam comitante sorores;
 primus Nysaeos referam tibi, Drave, corymbos
 ac viridi in ripa centum sublime columnis
 655 constituam templum: media, Guarine, sedebis
 aureus in camera picto super Iridis arcu
 insistens Lunam radiis et Solis amictus,
 ut nec Phidiacum miretur Pisa Tonantem,
 nec Rhodos immani surgentem mole Colosson.
 660 Stabunt et vivis spirantia signa figuris:
 Idaeam assimilans coniunx Thaddaea parentem,
 bisseae iuxta facies, tua, sancte, propago
 caelicolum totidem vultus imitata serenos.
 665 Omnis ibi Europae sacris operata iuventus
 suspendet tibi dona tholo, certabit et omnis
 non caestu crudo pubes nitidave palaestra,
 sed fidibus tentis, sed suave crepantibus hymnis;
 victores apio crinem cingentur amaro.
 Ipse coronatus vittis et fulgidus ostro

651–682 *cf.* Verg. georg. 3,10–41 || 651 patrium Histrum] Claud. 26,81; carm. min. 25,127 ||
 652 Mnemonidas sorores] Ov. met. 5,280 || 653 primus referam tibi corymbos] Basin. carm.
 var. 18,118; Verg. georg. 3,12 | Nysaeos corymbos] Pont. laud. div. 1,107 || 654 viridi
 in ripa] Verg. ecl. 7,12; georg. 4,121; Ov. met. 2,371 | centum sublime columnis] Verg.
 7,170 || 655 constituam templum] Verg. georg. 3,13; Ov. Pont. 4,8,31; met. 14,128 || 655–
 656 media sedebis in camera] Verg. georg. 3,16 || 656 picto Iridis arcu] Ov. met. 14,838–
 839; Anth. Lat. 136,2–3&15 || 657 insistens Lunam et Solis amictus] Vulg. Apoc. 12,1 ||
 658 Phidiacum Tonantem] Mart. 7,56,3; 3,9,15; Plin. nat. 7,127; 34,49,54,87; 36,18 ||
 659 Colosson] *cf.* Mart. 1,70,8; Plin. nat. 34,41 || 660 stabunt et spirantia signa] Verg. georg.
 3,34; Claud. 26,612 || 661 Idaeam parentem] Verg. Aen. 10,252 || 662 bisseae facies] Ov.
 met. 6,72–74 || 663 vultus serenos] Ov. trist. 1,5,27; Verg. Aen. 2,285–286 || 664 omnis
 iuventus] Verg. Aen. 2,394; 5,554–555 | sacris operata iuventus] Hor. carm. 3,14,6; epist.
 1,2,29; Verg. Aen. 3,136; Ciris 142 || 665 suspendet dona tholo] Verg. Aen. 9,407–408 |
 certabit] Verg. georg. 3,20 || 665–666 omnis pubes] Verg. Aen. 2,477; 9,74 || 666 caestu
 crudo] Verg. georg. 3,20; Aen. 5,69 | nitidave palaestra] Mart. 4,8,5; Ov. met. 6,241; fast.
 5,667 || 667 fidibus tentis] Dant. de vulg. el. 2,4,9 | suave crepantibus hymnis] Prud. cath.
 5,122–123 || 668 apio crinem cingentur amaro] Verg. ecl. 6,68 || 669 coronatus vittis] *cf.*
 Ov. met. 15,131 | fulgidus ostro] *cf.* Verg. Aen. 5,133 ||

651 patrum **T**¹ | istrum **A** | De se ipso ... [*mg.* **T**² || 652 Mneonidas **T** Mnemosidas
Jnor | ducam Phębo **X** || 653 Primus ego Nisae **Jnor** || 656 super] sub **X** || 657 Lunae
Each Borzsák || 658 fidiacum **STPY** || 659 Colossum **A** cholosson **P** collosion **Z** ||
 659–660 Colosson / Stabunt] figuris / Ideam **B**¹ (*ex versibus sequentibus*) || 661 assimilans
B¹**AYX** | conjux *Tel.* | Thadea **A**¹ Tadea **XY**¹ thaldea **Z** || 662 faciens **T**¹ | sancte
STBPY sancta **AXJnorEh** *Tel.* || 664 ibi] et **JnorEh** || 667 sed] *om.* **Jnor** et **Eh** *Tel.* ||
 668 crimen **B**¹ || 669 uictis **T** ||

- 670 inter psallentes candenti in veste ministros
pontificis ritu fumos adolebo Sabaeos.
Interea has tenerae tibi me sacrare iuventae
primitias triplici iubet haerens Gratia nexu,
Gratia Lethaeos nunquam potura liquores.
- 675 Tempus erit, cum iam maturis viribus audax
sanguineas acies et Martia bella tonabo
Iohannis magni, quantis modo caedibus acres
Turcorum obruerit populos, quibus ille profundas
aequarit valles cumulis; scit saepe cruentus
- 680 Ebrus et albentes etiam nunc ossibus agri
Paeoniae ac mediis Rhodope calcata pruinis:
nunc te, qua possum, tenui modulabor avena.
Otia forte tibi si quando parva legendi
festave lux annive quies consueta remisit,
- 685 cetera cum solos discurrit turba per agros
messe perusta genas pressisve immunda racemis,
tu condis transfersve aliquid, quod prosit in usus
communes et te memori procul inserat aevo,
aut, vernum ad solem cum garrit aprica senectus
- 690 vel mediis brumae tenebris, Cancrive diebus

670 candenti veste] Sil. Ital. 3,432 || 671 adolebo Sabaeos] *cf.* Claud. 10,210 || 672 interea has] Catull. 101,7 | tenerae iuventae] Stat. Theb. 2,707 || 672–673 interea has tibi primitias] Ciris 44; Epist. Guar. vol. I. no. 2. p. 4,17; I. no. 135. p. 254,21–22 || 673 triplici Gratia nexu] Sid. Apoll. carm. 11,173 || 673–674 Gratia Gratia nunquam] *cf.* Claud. rapt. Pros. 1,153–154 || 674 potura liquores] Ov. met. 6,347 || 675 tempus erit cum] *cf.* Verg. georg. 3,46–47; Stat. Theb. 1,32; Claud. 8,652; Auson. Mos. 392 | maturis viribus] *cf.* Ian. Pann. epigr. 13,15 M. | viribus audax] Verg. Aen. 5,67 || 676 sanguineas acies] Val. Flacc. 5,307; 6,134 | Martia bella] Stat. Theb. 11,97 | Martia bella tonabo] Stat. silv. 2,7,66; Mart. 8,3,14; Ov. fast. 3,232; Hor. ars 402 || 677 quantis caedibus] Verg. Aen. 8,537 || 678–679 profundas aquarit valles cumulis] Claud. 1,110–111; 21,131–132; Lucan. 7,789–791 || 679–680 scit saepe cruentus Hebrus] *cf.* Claud. 26,513–515; 7, 147–148; Sil. Ital. 1,131–132 || 680 albentes ossibus agri] Ov. fast. 1,558; 3,708; Verg. Aen. 12,36; Stat. silv. 2,7,65; Hor. epist. 1,8,16; Sen. Oed. 94 || 681 Paeoniae] Plin. nat. 4,33 | mediis pruinis] Verg. georg. 1,230 | calcata] *cf.* Claud. 21,126,130 || 682 qua possum] Ciris 44; Ov. Pont. 4,4,45; trist. 4,2,57 | tenui modulabor avena] Verg. ecl. 1,2; 10,51 || 683 otia parva] Mart. 4,82,2; 7,28,7 || 683–684 si quando festave lux] Moretum 67–68 || 685 solos discurrit per agros] Mart. 9,61,13 || 686 messe perusta genas] Mart. 8,56,18 | pressisve immunda racemis] *cf.* Ov. trist. 4,6,20 || 687–688 usus communes] Ov. met. 6,349 || 688 te inserat aevo] *cf.* Ov. met. 1,761; Hor. ars 346 || 689 vernum solem] Ov. trist. 3,12,27 | aprica senectus] *cf.* Pers. 5,179 ||

672 In terrea **T** || 678 Turcarum **Jor** || 679 tumulis **ZAYXJnorEh** | scit] stet **Jnor** || 680 Hebrus **JnorEh** *Tel.* || 681 Pannoniē **X** || 682 Hunc? **T** | qua + qua **B** | possim **Jnor** || 683 fore **P¹** || 684 annue **S** animēue **B** animiue **A** || 687 unus **T¹** || 688 *mg.* **B²** | Cōmunis **TP** || 690 Caprive *Tel.* ||

- cum stertunt reliqui, cella tu clausus in alta
 adrodis digitos pluteum vel caedis et atro
 paulatim niveam signas humore papyrum,
 unde licet tanto curarum pondere pressus
 695 plura secuturis animi monumenta dedisti,
 quam qui secreta vacui spatiantur in umbra.
 Illa docent structis adnectere nomina verbis,
 haec vocum explanant proprias ex ordine vires;
 iungis ad haec, magni fuerit quae vita Platonis,
 700 blandus adulator rigido quid distet amico.
 Missa nec in levibus iuvenatur epistola nugis,
 sed semper studiis aliquid vel moribus affert.
 Haec etiam possim multorum aequare libellis,
 quae seris in cathedra vel si qua ex tempore profers.
 705 Sin meditata sonas, funduntur pectore ab uno
 Isocratis numeri, Xenophontis gratia, torrens
 Isaei, cultus Lysiae, Demosthenis ardor,
 qualem te ingenuas laudantem audivimus artes,
 cum pridem Octobres studiorum exordia nobis
 710 restituere Idus, et misso in dolia musto
 garrula solliciti rediere ad scamna comati
 – quis tunc Musarum sacris non ignibus arsit,
 quem tuus Aonio non impulit Euchius oestro? –,
 aut qualem rapti nuper te in funere diro
 715 principis orantem tristis Ferraria sensit.

692 adrodis digitos pluteum vel caedis] Pers. 1,106 || 694 tanto curarum pondere pressus] Verg. Aen. 8,19 || 695 plura secuturis dedisti] Hor. carm. saec. 43–44 | monumenta dedi- sti] cf. Ov. met. 3,579 || 696 secreta umbra] Stat. Theb. 4,717 | spatiantur in umbra] Ov. ars 1,67 || 698 proprias vires] Moret. 103–104 || 700 distet amico] Hor. epist. 1,18,4 || 701 iuvenatur] Hor. ars 246 || 706 Isocratis numeri] Quint. inst. 10,1,79; Cic. orat. 29 | Xenophontis gratia] Quint. inst. 10,1,82 || 706–707 torrens Isaei] Iuv. 3,74 || 707 cultus Lysiae] Quint. inst. 12,10,24; Cic. orat. 29 | Demosthenis ardor] Quint. inst. 10,1,76 || 708 ingenuas artes] Ov. am. 3,8,1; trist. 1,9,45; Pont. 2,9,47 || 709–710 Octobres Idus] Mart. 12,67,3 || 710 misso in dolia musto] cf. Iuv. 9,58; Prop. 3,17,18 || 711 scamna] Isid. etym. 20,11,8 | comati] cf. Mart. 12,70,9; 12,97,4 || 712 ignibus arsit] Verg. Aen. 2,581 || 713 Euchius] cf. Claud. 24,62; Stat. Ach. 1,616 | oestro] cf. Verg. georg. 3,148; Stat. 2,7,3; Iuv. 4,123 || 714 qualem nuper te in funere] cf. Stat. silv. 2,1,166; 3,5,37 | funere diro] Verg. Aen. 11,56–57 ||

691 cælla **T** || 692 Arodis **A**¹ | Abrodis **Jnor** *Tel. B var.* | cedis **AY** || 693 Paullatim *Tel.* || 695 momenta **A** | monimenta **Jor** || 697 ânectere **A** || 701 iuvenatur] in uehatur **Z** | uenatur **Jnor** || 702 amoribus **Jnor** *Tel.* | affers **A** || 704 chathedra **X** || 705 medita **A** | uno] imo **A** | *et imo potest legi TZY*¹ || 706 Inso- **P**¹ | Zenophontis **T** || 707 Demostenis **X** || 708 ingenuas laudantem] *s. v. Z* || 709 primum **X** || 710 indolia **T** || 714 infunere **T** | ifumere **B**¹ | duro **A**¹ ||

- Tempore non homines tantummodo luxibus illo,
 mite genus: planxere ferae, planxere volucres,
 maesta comas nullis excussit flatibus arbor,
 maesta cavis gemuit plorabile rupibus Echo.
- 720 Ipsa dolor tetigit caelestia. Fletibus auctum
 vix ripae tenuere Padum nec largius unquam
 gemmea populei lacrimarunt succina trunci.
 Orpheia ab Elysiis remeasse elementa putabant
 vallibus et nuptae mortem deflere secundam.
- 725 Inachiae vero tibi tanta peritia linguae,
 ut sacer haud alio traduci interprete malit
 Plutarchus, chartis nec plus se agnoscat in ullis
 ambiguus, patrione magis sermone nitescat,
 sive rudimentis pueriles instruit annos,
- 730 sive alterna ducum committit facta priorum.
 Iste tamen iuveni dederat praeludia quondam;
 maiorem natu magnus nunc Strabo fatigat
 pontificis summi iussu. Quae gaudia pubis
 Pieriae, cum iam supremum rasmus ad unguem
- 735 cedron olens minio rutilans et pumice levis
 servantis tandem loculos evaserit arcae.
 Felices annos, felicia nostra profecto
 tempora, quis tantum duce te cognoscere primis

716 tempore illo] Ov. met. 1,314; 11,39; epist. 20,65 || 717 planxere ferae volucres] Ov. met. 11,46–47; 3,505–507 || 718 comas arbor] Ov. met. 11,46–47 || 719 cavis rupibus] Lucan. 1,406 | gemuit plorabile Echo] cf. Ov. met. 3,507; 11,52; Claud. rapt. Pros. 2,8 || 720 dolor tetigit] Verg. Aen. 9,138–139 || 720–721 fletibus auctum Padum] cf. Ov. met. 11,47–48 || 721 nec largius unquam] Stat. silv. 1,3,16 || 721–722 nec largius lacrimarunt] Ov. met. 2,364 || 722 gemmea succina trunci] Auson. Cup. cruc. 75 || 723–724 Elysiis vallibus] Claud. 10,301; Ov. am. 3,9,60 || 724 nuptae mortem secundam] Ov. met. 10,64 || 726 haud alio malit] Mart. 11,48,4 || 728 ambiguus magis] cf. Ov. met. 1,765–766 | patrio sermone] Hor. ars 57; Lucr. 1,832 || 729 pueriles annos] Ov. met. 2,55; fast. 6,417 || 730 ducum priorum] Lucan. 4,662; Stat. Theb. 11,719 || 731 iuveni praeludia] cf. Stat. silv. 2,7,73 || 733 pontificis iussu] Gal. Mart. carm. 2,26 || 733–734 quae gaudia cum] Claud. 8,642–643 | pubis Pieriae] cf. Ov. met. 7,56 || 734 supremum rasmus ad unguem] cf. Hor. ars 294 || 735 cedron pumice] Ov. trist. 1,1,7,11 | cedron pumice levis] Ov. trist. 3,1,13 | minio rutilans] cf. Ov. trist. 1,1,7 || 737 felices felicia] Iuv. 3,312 ||

717 plaxere¹ *Juhász* | + Euganei & colles, & nubifer Apenninus **AYX** || 719 canis **B** || 720 flentibus **X** fleētibus **B**¹ || 722 lachrymarunt **B** | succina **SY** || 726 haud] aut **P**¹ || 727 chartis *om.* **AP^r** | ne **Jno** | agnoscit *Juhász* || 728 -ne] **ÿ S** et ue *legi potest Z* -ue **X** || 729 de liberis educandis *mg. add.* **Y** || 731 praelucida **S** || 734 quum **Z** | summum **Z** || 735 nimio **YX** | pumice] *om.* **S** punice **T** | levis *Juhász, cf. Iuv. 9,95; Mart. 14,205,1] om.* **S** levis **PZY** | levis **X** laenis **JnoEh** laevis **Jr Tel.** || 736 arce **Jo** || 738 queis **Ehn** ||

- 740 auctorem licuit, quo non diffusius alter
 explicat, inclusum Neptunus ut ambiat orbem,
 quo de fonte ruant medias dirimentia terras
 aequora, vicinis quaenam discrimina regnis,
 qui passim populi, silvae, iuga, flumina, portus,
 oppida, quo quaevis fluitet circumsona ponto
 745 insula, distantum quae sit mensura locorum.
 O, qui nosse cupis, quicquid de Tethyos undis
 eminent, Alcides quantum vel Liber obivit,
 hoc lege creber opus. Brumales haec tibi somnos
 contrahat et multum membrana absumat olivum.
 750 Quodsi Cecropiis non summus in artibus esses,
 primus eras. Reliqui vel te didicere magistro
 aut in discendo tua sunt exempla secuti.
 Praecepta et multis tribuisti, exordia cunctis
 755 nec quisquam norat Cadmea elementa Latinus
 ante tuum in Thracas felix iter: at modo nemo
 iam Sicyona petat fabricatricemve Corinthum,
 en habet in mediis, illic quod quaerit, Hetruscis
 Italia, ut per te maior sit Graecia rursus,
 ac redocere rudes sua dogmata possit Achivos.
 760 Ergo, quae reliquis contingunt singula, solus
 iuncta tenes et plena datur tibi summa bonorum.
 Sunt, qui scripta animo penetrant aliena sagaci,
 ipsi nulla queunt inopi deducere vena;
 in latebris aliqui non sane vilia cudunt,

740 Neptunus ambiat orbem] *cf.* Catull. 64,30; Ov. met. 1,31; fast. 5,81–82; Pan. Mess. 50–51 || 741 medias dirimentia terras] Lucan. 3,275 || 744 fluitet] *cf.* Manil. 4,487 || 744–745 circumsona ponto insula] *cf.* Sil. Ital. 1,289; Lucan. 4,407 || 746 qui nosse cupis] Stat. silv. 4,6,8 | nosse cupis] Mart. 11,52,12 | Tethyos undis] Lucan. 1,414; Mart. sp. 3,6 || 747 Alcides quantum Liber obivit] Verg. Aen. 6,801 || 748 hoc lege] Mart. 10,4,8; 11,106,2 || 748–749 hoc opus haec membrana] Ov. fast. 1,4; Mart. 14,7,1 | brumales somnos contrahat] *cf.* Stat. silv. 4,6,13 || 749 multum olivum] *cf.* Iuv. 7,99 | absumat olivum] *cf.* Anth. Lat. 128,8 || 754 Cadmea elementa] *cf.* Plin. nat. 7,192; Hyg. fab. 277; Herod. 5,58–59; Isid. etym. 1,3,6; Tac. ann. 11,14 || 755 ante tuum felix iter] Claud. 28,278 || 756 Sicyona Corinthon] *cf.* Plin. nat. 35,15 || 760–761 singula iuncta tenes] *cf.* Claud. 21,30–35 || 762 animo sagaci] Lucr. 1,50; Stat. silv. 3,3,98 || 763 inopi deducere vena] Iuv. 7,53–54; Hor. ars 409; epist. 2,1,225 ||

739 Auctorum **SJnoEhn** | diffusus **S** || 740 neptunius **Z** | aut **Z¹** || 741 medias] dias **Z¹** | durumentia **S** || 744 fluitent **Z** | circunsona **X** || 746 techios **Z** | Thecios? **B¹** || 750 Quod, si *Juhász* || 752 ind- **P** | sequuti **S** || 756 syciona **TBPZ** | Corinthon **A Tel.** || 757 illud **JnorEh Tel.** | q̄rat **B** | Etruscis *Juhász* || 758 per te] pte **TP** | parte **B** | grecia + s **TP^r** || 760 consurgunt **S** || 761 plena] plura **S** || 762 penetrauit **T** || 763 nulli **Z** ||

- 765 sed coram densis nil hiscere coetibus audent;
his Latia claris lingua deest Graia facultas
vel, si forsán adest, non sic, ut vertere possint:
in te concurrunt simul omnia, nec prior ullus
auctórum arcanas penitus deprendere mentis,
770 reddere Romana Danaum gravitate leporem
dicere vel nexa pedibus vel voce soluta,
quae duo vix unquam tribuit caducifer uni.
Vatibus et cum sit vel simplicis ardua metri
gloria, tu pariter quaevis in carmina promptus
775 nunc gravis heroo graderis, modo curris iambo,
nunc tristis elegos, modo laeta anapaestica ludis.
Quidam nil aliis tradunt, cum plurima norint,
seu livore aliquo seu, quae sit norma docendi,
ignorant, fugiunt seu taedia dura laborum.
780 Haec tua praecipue laus est: quippe haud tibi credis
te soli genitum, sed toti protenus orbi.
Viventes hinc ore mones, per scripta futuros,
ut iam uni triplex aequae tibi debeat aetas:
praeterita, extinctos veterum quod reddis honores,
785 postera, quod calamo, praesens, quod voce laboras,
pro quibus officiis doctorum iure virorum
te chorus omnis amat, reveretur, laudibus ornat.
Tu pater et princeps, tu censor et arbiter illis,
si quando dubiis discors sententia pugnat

765 nil hiscere audent] Ov. met. 13,231–232 || 768 in te concurrunt omnia] cf. Claud. 21,34 || 771 nexa pedibus vel soluta] cf. Pan. Mess. 36; Becc. Herm. 1,40,8; Marras. Ang. 1a,28; Gal. Mart. carm. 12,18; Epist. Guar. vol. II. no.613. p. 153,7–8; Ian. Pann. eleg. 13,64 M. | vel voce soluta] Stat. silv. 5,3,102 || 773–774 cum sit vel gloria] Ian. Pann. epigr. 400,1–2 M. | ardua gloria] Stat. silv. 2,3,77 || 775–776 cf. Stat. silv. 1,3,101–104 || 775 heroo gravis iambo] Ov. trist. 4,10,47; Mart. 3,20,6; Stat. silv. 2,2,115 || 776 elegos ludis] Mart. 12,94,8 | anapaestica] Ter. Maur. 1476 || 780–781 haud tibi credis te soli genitum sed toti orbi] Cic. fin. 2,45; Plat. epist. 9. p. 726A; Epist. Guar. vol. I. no. 56. p. 117,22; acht Inaug. VI. p. 299 Müllner; Lucan. 2,382–383 || 783 triplex tibi debeat aetas] cf. Mart. 8,80,7–8 || 784–785 (aetas) praeterita postera praesens] cf. Hor. epist. 2,1,42; Lucr. 1,468 || 785 calamo voce] Verg. ecl. 5,49 || 786 pro quibus officiis] Ov. am. 2,8,21; Priap. 82,3 | doctorum virorum] Mart. 14,191,1 || 787 chorus omnis amat] Hor. epist. 2,2,77 | amat reveretur ornat] Ian. Pann. Gonz. 39 || 788 princeps censor] cf. Mart. 6,4,1; 9,5,2 ||

766 linguae **Y** || 767 forsam **T** || 769 archanas **TBP¹ZY¹** | penitus + p **T^{Pr}** | menteis **Jr** mentes **Ehn Tel.** || 771–772 aliquid in mg. del. **T⁴** || 773 metri] e corr. **TB** || 774 promptus **Tel.** || 776 tristis **STBPZAYJno**] tristes **XEh Tel.** | tristes **Jr** | helegos **P¹** || 777 norunt **S** || 778 docendo **B¹** || 779 fugunt **P¹T** || 781 protenus **TBPZAY**] protinus **SXJoEh Tel.** || 782 Viuentis **Jr** | hic **P** | scritta **T** | futurus **Jno** || 785 Postea **SP¹** ||

- 790 iudiciis; fastu nec sic tumet ullus inani,
ut non esse tibi se praedicet ipse secundum.
Tres te Arretini, Lusci duo, Poggius unus
suspiciunt pariter, quamvis laudatus ab illo
Scipio Caesareis te vindice cesserit actis.
- 795 Te Victorinus veneratur et ipse Philelphus,
Sfortia qui laxis cecinit modo proelia nervis,
rupibus et sparsos decorans Vergerius Histros.
Te placidi vates Clarium ceu numen adorant.
Te colit et tantis e milibus approbat unum
- 800 nec tua dicta unquam stellis veribusve notavit
corrector veterum, contemptor Valla novorum.
Me tamen haudquaquam tua tam facundia praestans,
quam perfecta movet virtus; et desino linguam
mirari nimium, quotiens considero vitam.
- 805 Eximium quamvis adeo sanctissima vincit
eloquium probitas et cedunt moribus artes,
at bona pars vitii animi decus oris opimi
inquinat et, quantum doctrinae luce refulget,
tantum criminibus sordet polluta nefandis.
- 810 Prima tibi est semper magnorum cura deorum,
quos – te prae cunctis mortalibus unice amantes –
aequali pietate colis mox ipse colendus,
proxime post superos hominum, quos rite ferino

791 tibi se secundum] *cf.* Mart. 4,23,8 || 793–794 laudatus ab illo Scipio te vindice cesserit] Epist. Guar. vol. II. no. 669–670. p. 220–254 || 796 qui modo cecinit] *cf.* Mart. 8,56,20 || 797 rupibus Histros] Lucan. 4,529 || 798 ceu numen adorant] Claud. 28,656 || 800 stellis veribusve notavit] *cf.* Quint. inst. 1,4,3; Hieron. adv. Rufin. 2,25; praef. in libr. psalm.; Ian. Pann. epigr. 379,3–4 M. || 802 facundia praestans] *cf.* Ian. Pann. eleg. 10,49 M. || 803–804 desino mirari] Claud. 18,7 || 807 at bona pars] Hor. sat. 1,1,61 || 807–808 vitii inquinat] *cf.* Claud. 21,29 || 808 luce refulget] Verg. Aen. 1,588; Catull. 64,275 || 809 criminibus nefandis] *cf.* Lucan. 1,667; Ciris 323; Sen. Phaedr. 825 || 810 tibi est cura deorum] Mart. 1,111,1 | magnorum deorum] Ov. met. 5,320 || 811–812 quos pietate colis] Ov. Pont. 4,15,24 || 812 mox ipse colendus] *cf.* Verg. georg. 1,24 || 813 proxime post superos] Ian. Pann. eleg. 14,6 M. | rite ferino] *cf.* Cic. de inv. 1,2 ||

792 Aretini *Tel.* | pogius **Z** | De Aretino Luscis e[t] poggio *mg.* **T**² | uno **Jno** || 793 Suscipiunt **Z** | Laudibus **S** || 794 caesaris **Z** | cesseris **Z** | actus **T** || 795 Filelfus **STPX** || 796 Fortia **S** | Sfortia **AZ** | paulus (?) *mg.* **T**² || 797 sparsas **ZB** | uegerius **S** | Vegetius **Jno** | Istros **A** || 798 placida **Z** | clarum **XZ** || 799 e] est **X** | millibus *Tel.* | De valla *mg.* **T**² || 800 ueribus (?) ue **T**¹ | veribus ue **ZY**¹ | ueribusue **SP** | uiribusq; **X** | ueribusque **B** || 801 contemptor *Tel.* || 803 desine **Z** || 804 quoties **B**² **JnorEh** *Tel.* || 808 Inquinant **Z**¹ || 809 nephandis **ZJnor** || 810 cibi **X** | magorum **A**¹ || 811 Quo **A**¹ || 813 Proxima **STBPZAYX** | rite *cf.* rite nefasto *Stat. Theb.* 11,285] ritu *Amm.* 31,2,18; *Schol. Hor. sat.* 1,3,107; *etc.* ||

- 815 aevum agitare vetas, quos ore et corde politos
ac vere facis esse homines, quin morte subacta
vincere fata doces et iter super aethera monstras.
Nec te unquam trepidae rapuit ruber impetus irae,
quin etiam dentes passus livoris iniqui
carpentum nunquam potuisti carpere mores,
820 nec tua in alterius valuit facundia famam,
Ausoniis hodie vitium commune disertis,
sed semper facies hilaris tibi, mixta lepori
semper inest gravitas ac mitis ruga severae
frontis et in laeto non dura modestia vultu.
825 Inter discipulos et caros inter amicos
iocundi sine felle sales et melle faceto
conditi, nec rus sapiunt tua dicta, sed urbem,
qualia Cecropiis olim sonuere theatris,
quae doctus magni praeferret Tiro patroni
830 lusibus et prompti mallent strinxisse Lacones.
Haud tamen idcirco tibi disciplina tuorum
laxior; horrescit rigidos domus intima frenos
ac famuli dominum, nati novere parentem,
quos tu temperie tali moderaris, ut illos
835 non premat asperitas, non indulgentia solvat.
Hinc animis vigor et probitas, hinc pectora sacris

814 aevum agitare] Verg. Aen. 10,235; Ov. met. 10,243 || 815 morte subacta] cf. Stat. Theb. 3,94; Ambr. hymn. 12,19–20 || 818 quin etiam] cf. Claud. 17,221 | dentes livoris iniqui] Ov. trist. 4,10,123–124; Pont. 3,4,74 || 822–823 sed hilaris mixta lepori gravitas] Epist. Guar. vol. II. no.863. p. 586,65; Gal. Mart. carm. 2,207–208; Laus Pis. 162–163; Stat. silv. 5,1,65 || 823–824 gravitas et mitis ruga severae frontis] Nemes. ecl. 1,56–57; Claud. 8,519; Mart. 11,2,1–2; Ov. trist. 2,241 || 825 caros amicos] Mart. 4,73,5 || 826 sine felle sales] Mart. 10,48,21 || 826–827 sales conditi] Epist. Guar. vol. I. no. 33. p. 82,5–6 || 827 nec rus sapiunt sed urbem] cf. Mart. 7,69,6; 1,41,1–2 || 829 quae praeferret] Claud. 22,170–171 || 829–830 quae Tiro patroni lusibus] cf. Macr. Sat. 2,1,12; Quint. inst. 6,3,5 || 831 haud tamen idcirco] Ov. trist. 1,5,55; 2,243,265 || 832 domus intima] cf. Verg. Aen. 1,637 || 836 hinc animis] cf. Stat. silv. 3,3,106 ||

814 facta **P**¹ || 815 esse *s. v.* **Z** | sub acta **T** || 817 rubor **Jno** || 818 liuoris **T** || 821 Ausoniis **P**¹ | disertis **Z** || 822 mista **STP** || 825 charos **BJno** || 826 Iocundi **STBPZYX** | Iocundi **AJnorEh** *Tel.* | sales] ales **P**¹ || 829 praeferre **S** | tyro **STBPZAX** || 830 promti *Tel.* | struxisse **JnorEh** || 834 temperies **T**¹ ||

- culta adeo studiis et, ne morer, omnia patris.
 Sed longe ante alios minimus de stirpe virili
 840 eminet et fratres tantum Baptista verendos
 antevenit, quantum reliquis intermicat astris
 Sirius aut versans Plaustrum glaciale Bootes.
 Iam cathedram doctor, iam scandere pulpita rhetor
 audet et intentas fando suspendere mentis.
 Plausibus exultant aedes aut templa deorum,
 845 dum favet et iuvenem laudatrix contio flammat,
 at tibi praedulces rumpunt pia gaudia fletus;
 non secus, ad patrium carmen gentile Caystrum
 cum tener edidicit defecti pullus oloris,
 850 tentat et ipse modos nec iam genitore canoro
 deteriora crepat; tum protinus agmine denso
 mirantium saeptus volucrum candentibus alis
 tollitur et dominum quaerit super aethera Phoebum;
 ille volat, pulsae resonant modulamine nubes.
 Sed nec munificum quisquam neget esse, quod amplas
 855 haud dispergis opes contentus et ipse pusillo,

837 ne morer] Hor. sat. 1,1,14; Claud. 26,384–385 || 838 longe ante alios] Lygd. 4,93 | de
 stirpe virili] Stat. Ach. 1,354; Ov. met. 13,539 || 839–840 tantum antevenit quantum inter-
 micat] cf. Stat. silv. 2,6,37; Claud. 1,26 || 841 versans Plaustrum Bootes] Ov. met. 10,447 |
 Plaustrum glaciale] Lucan. 5,23 || 844–845 plausibus exultant dum favet] cf. Verg. Aen.
 5,148–150; Claud. 1,176 || 846 praedulces pia gaudia fletus] cf. Stat. silv. 3,3,7,31; 5,3,216–
 217; Claud. 15,228 || 847–848 Caystrum defuncti oloris] cf. Ov. met. 2,253; 5,386–387;
 trist. 5,1,11–12; Mart. 1,53,7–8 || 850 agmine denso] Verg. Aen. 2,450; 9,788; Laus Pis.
 38 || 851 mirantium saeptus volucrum] cf. Laët. de ave Phoen. 157; Claud. 22,417–418;
 carm. min. 27,76–77 || 853 ille volat pulsae] cf. Verg. ecl. 6,89 | pulsae resonant] Hor. sat.
 1,1,129; Verg. Aen. 5,150 || 855 dispergis opes] cf. Claud. 20,85–86; 28,605 ||

837–838 Culta adeo studiis: et nec mea pagina omisso / Gymnasij vltterius sustentatore paternj
 / Procedat subsiste pedem rogo musa parumper / Ante tamen lacrymis lacrymas & funera
 prolis / Eximie decet exequijs sociare parentis / Quis locus Ausonio (Ausonia con. *Ábel*) tam
 longe distat ab orbe (ocla *legit et ora con. Ábel*; cf. Ov. 3,2,101) / Notus ubi haud fuerit Gre-
 gorius arte medendj / Aler Auicoenas Regisque hieronymus Inter / Consilij primos alphonsi;
 Doctus uterque / Plus quam credibile est seu verbis corda solutis / Seu Numeris flexisse homi-
 nem in sua vota placebat / Et Graio et Nostro sermone: Quiescite manes; / Nunc longe ante
 Alios ets. (= etc.?) *undecim lineae interpolantur scriptae in cedula codici inserta Y²* || 837 adeo
STBPZAX a deo **Y** v. *ThL s. v. 1,614,43, cf. Verg. Aen. 1,567*] deo **Jnor** Deo **Eh Tel.** ||
 838–841 Omissi fuere duo filij iam defuncti, utraque lingua nec minus carmine quam pro-
 sa praestantes. quorum alter physicus erat insignis. *mg. add. Y cf. Á. 6* || 838 viridi **X** ||
 841 vesans **Z¹** | plaustrum uersans **A** || 842 scande **B¹** | rethor **Z** || 843 mentis **STBPZAY**
XJno] menteis **Jr** mentes **Eh Tel.** || 844 aut] ac s. v. **Y²** || 845 concio **JrEh Tel.** | flamant
X || 846 praedulcis **T** -is **P** || 848 defuncti *Juhász Thomson* | holoris **ST(?)BPZAYX** ||
 849 canora **JnoEh** || 851 septus *Tel.* || 853 modulamina **B** || 854 nec om. **S** ||

- quod non ulla tuo fremitant spectacula sumptu,
 nec Paron imminuunt tacturae sidera moles,
 quod tua plaudentem non pascunt horrea vulgum,
 nec populare pluit rapiendos missile nummos.
 860 Non ideo non tu longe diffusior illis,
 quos tam vana iuvant. Donis meliora caducis
 te tribuente tui carpunt, Guarine, clientes,
 quae saturent avidas indeficientia mentis
 nec senio valeant aboleri aut fulmine frangi
 865 ad furum secreta dolos et tela latronum.
 Haec tu dispensas, haec tu partiris in omnes
 tam iusta trutina, nulli ut sua portio desit,
 sed referat quivis, quantum capit arca cerebri,
 tam tenui pretio, nemo ut non solvere possit.
 870 Multi quippe tibi nulla mercede docentur,
 omnes exigua, quamquam quae digna Camenis
 pensio, quis totum virtuti aequaverit aurum,
 quod Scythia, quod Bessus, quod Arabs, quod congerit Astur.
 Quid memorem parcae frugalia fercula mensae,
 875 ingenium simul et nervos laudentia puris
 vina domas lymphis ac sola more vetusto
 contentus cena vix unquam prandia nosti?
 Quae tibi sobrietas hos plane contulit annos,
 ut iam bis decimi tangens confinia lustris
 880 non pede, non oculo, non sensu debilis ullo
 purpureum clara serves cum voce colorem.
 Vive, precor, quantum non ipse Gereneus heros,
 quantum non Phoebi volucris rediviva nec hausto

857 tacturae sidera moles] *cf.* Hor. *carm.* 3,29,10; Claud. 5,136 || 858–859 *cf.* Claud. 28,605–606 || 863 avidas mentis] Culex 61 || 864 senio aboleri] *cf.* Ov. *met.* 15,872 | fulmine frangi] || 865 *cf.* Vulg. *Mt.* 6,19–20 | furum secreta] *cf.* Mart. 10,2,11 || 868 capit arca] Mart. 10,14,4 || 869 tenui pretio] *cf.* Mart. 10,36,5 || 873 *cf.* Lucan. 7,755; 4,298 || 875–876 puris lymphis] Sil. *Ital.* 7,170 || 876–877 *cf.* Stat. *silv.* 3,3,107–108 || 879 bis decimi lustris] *cf.* Stat. *silv.* 3,3,146 || 881 purpureum colorem] Ov. *met.* 4,127 | clara voce] Ov. *met.* 3,703 | serves voce colorem] Claud. 17,217 || 882 vive precor] Ov. *fast.* 5,412; *epist.* 7,63; Stat. *Theb.* 12,816 || 882–884 *cf.* Stat. *silv.* 1,4,125–126; 4,3,150–152 || 882 quantum Gereneus heros] Hom. *Il.* 2,336; Mart. 9,29,1; || 883 quantum Phoebi volucris] *cf.* Claud. 22,419; *carm. min.* 27,26–27 || 883–884 hausto pulvere] Ov. *met.* 9,35; 14,136 ||

856 ulla] nulla **P**¹ | sumtu *Tel.* || 857 para? **A**¹ | Paron *om. sp. rel.* **X** || 858 horea **A** || 859 pluit] placet **JnorEh** | missile] mittere **JnorEh** | numos *Tel.* || 862 carpunt **S T**(?) **PZAYXJnorEh**] carpiunt **B**¹ | capiunt **B**² *Tel. Juhász Thomson* || 863 in deficiente **Z** | mentis **STPZAYXJno**] mentis **Jr** | mentes **BEh** *Tel.* || 867 teutina **S** || 868 cupit *Juhász Thomson* | arca **ZJno** || 869 Tan **P**¹ || 873 cÿtha **S** | stÿcha **Z** | arbs **Z** || 879 noni *coni. Hegedüs 1896, 406* || 882 grenius **Z** ||

- 885 pulvere mensa suam virgo Cumaea senectam,
 vel potius gravior, quotiens accesserit aetas,
 vernantem primo reddat tibi flore iuventam
 diva ministratrix aeterni nectaris Hebe,
 nec te prae nostro capiat, pater inclyte, mundo
 Elysiumve nemus vel caeli tertius orbis,
 890 qua rarus visu Cyllenes errat alumnus,
 sed sis perpetuus studiorum praesul et istis
 mersarum in tenebris animarum publica lampas.
 Dum servant elementa fidem, dum sidera currunt,
 haec studia, hic omnis vitae tibi cursus in annos,
 895 haec clara humanum merita in genus, inde per orbem
 victurum, mundi stabit dum machina, nomen.
 Salve, magne parens, cunctis decus addite saeclis,
 optime doctorum, doctissime, salve, bonorum!
 Salve, instaurator Latiae, revocator Achivae
 900 Pallados! Ipsa tuis titulis Euandria mater
 cesserit, Arcadio vates afflata Lycaeo;
 illa bis octonas Latio intulit hospita formas,

884 virgo Cumaea] Ov. met. 14,135,140 | mensa senectam] Mart. 9,29,1,3 || 886 vernantem iuventam] Verg. Aen. 5,295 | primo flore iuventam] Verg. 7,162; Szentpétery I p. 319,5 || 886–887 reddat ministratrix nectaris Hebe] cf. Stat. silv. 3,1,27; Ov. met. 10,161; 9,400 || 888 nec te nostro capiat mundo] cf. Verg. georg. 1,36–39, 503–504; Hor. carm. 1,2,45–49; Claud. 17,51; 20,534; Ian. Pann. epigr. 452,33 M.; pac. Ital. 4–5 | pater inclyte] Epist. Guar. vol. I no. 154. p. 255,1 || 889 Elysiumve nemus] Sen. Herc. fur. 744 | caeli tertius orbis] Ov. am. 3,8,50 || 890 Cyllenes alumnus] cf. Verg. Aen. 4,258; Stat. Theb. 7,74; silv. 2,1,19 | Cyllenes errat] cf. Claud. 22,440 || 891 sis perpetuus] cf. Claud. 8,641 || 892 mersarum in tenebris animarum lampas] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 7. p. 21,66–67 | publica lampas] cf. Ov. met. 2,35 || 893 servant elementa fidem] Claud. rapt. Pros. 1,43; Boeth. cons. 4, carm. 6,5,20 || 893–896 dum dum dum dum] cf. Verg. Aen. 1,607–608; 4,336; Stat. silv. 1,6,100–101; Ov. am. 1,15,9–12; Ibis 135–138; Tib. 1,4,65–66 || 896 victurum nomen] Mart. 10,26,7; Phaedr. 4, epil. 5 | stabit dum machina] cf. Stat. silv. 1,1,93; 3,1,181 || 897 salve magne parens] Verg. georg. 2,172 | decus addite] Verg. Aen. 8,301 || 898 optime doctorum doctissime] cf. Claud. 10,334 || 899 instaurator] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 17. p. 190–191 | revocator Achivae] cf. Epist. Guar. vol. II. no. 863. p. 588,137; Claud. 28,440 || 900 Euandria mater] Ov. fast. 1,583 || 900–903 Euandria mater Tyrius monstraverat exul] cf. Isid. etym. 1,4,1; Hyg. fab. 277,2; Plin. nat. 7,192 || 901 Arcadio vates afflata Lycaeo] cf. Verg. Aen. 8,340; 6,50; Serv. Aen. 8,343; Ov. fast. 2,423 || 902 bis octonas formas] cf. Isid. etym. 1,4,10; Hyg. fab. 277,2 ||

884 senectam **P**¹ || 885 quoties **JnorEh Tel.** || 886 iuventam **P**¹ inventam **Jn** || 887 æterni **T** æternis **B**¹ || 888 inclite **XZ** || 889 Elysiumq; **X** | nemus] Venus **Y**¹ || 890 cyllene **T** || 892 intenebris **T** || 893 syd- **B** || 894 omnis **STPZAYX**] onus **Jn** unus **JorEa** omnes **BEh Tel.** || 895 ingenus **T** | inde] vide **Z** || 896 dum stabit **JnorEh Tel.** || 901 arch- **P**¹ || 902 Ille **B** ||

- 905 quas quondam Tyrius Graiis monstraverat exul:
 tu, quicquid veterum dederat sollertia patrum,
 reddis et in lucem longa e caligine promis,
 qui nisi prostratas relevasses funditus artis,
 priscorum vanus staret labor. Alta Quirinus
 fundavit Romae, reparavit regna Camillus,
 sed tantum ambobus maior tua gloria, quantum
 910 cedunt arma togae, concedit laurea linguae.
 Nec quenquam proferre potest spatiosa vetustas,
 qui plus praestiterit populis. Tiryntius heros
 pestiferis terras purgabat et aequora monstis;
 ille et nigrantis custodem Cerberon Orci
 915 tergemina totidem religatum colla catena
 ostendit vivis et sidera ferre coegit.
 Per te barbaries (quo nullum Tartara monstrum
 taetrius ima ferunt) supera de sede fugatur
 eminus et Stygias iterum gemit acta sub umbras.
 920 Immensus nil Sole gerit praestantius orbis:
 Sol Iovis est oculus, mens mundi, lucis origo,
 rerum temperies, cor caeli, spiritus aethrae,

903 Tyrius exul] Ov. fast. 1,489–490 || 905 in lucem longa e caligine] cf. Epist. Guar. vol. I. no. 54. p. 113,27–28 || 906 prostratas funditus] Culex 336 || 907 vanus labor] Mart. 1,88,4 || 907–908 alta Quirinus reparavit Camillus] cf. Sil. Ital. 17,651–652; Verg. Aen. 6,810–811 || 909 tantum maior tua gloria] Ov. met. 1,465 || 910 cedunt arma togae concedit laurea linguae] Cic. off. 1,77; Quint. inst. 11,1,24 || 912 Tiryntius heros] Ov. met. 7,410; fast. 2,349; ars 2,221; Ian. Pann. epigr. 25,5; 348,3 M. || 913 terras purgabat et aequora monstis] Lucan. 4,610–611; Epist. Guar. vol. I. no. 360. p. 525. 19–20 || 914 nigrantis Orci] cf. Ov. met. 4,438; 7,412 | custodem Cerberon] cf. Verg. Aen. 6,395 || 914–915 Cerberon tergemina catena] Boeth. cons. 4, carm. 7,19 || 915–916 tergemina colla catena ostendit vivis] cf. Ov. met. 7,409–415; Sen. Herc. fur. 57–63; 807–826; Agam. 859–862; Hyg. fab. 30,12 || 917 per te barbaries] Epist. Guar. vol. II. no. 867. p. 599,19 || 917–918 qua nullum taetrius] cf. Claud. 22,135 | Tartara ima] Ov. Ibis 573–574; Sen. Oed. 869 | monstrum taetrius] cf. Verg. Aen. 3,214 || 918 supera de sede] Verg. Aen. 11,532 || 919 Stygias umbras] Mart. 1,101,5; 1,114,5; 12,90,3 | gemit] Stat. silv. 5,1,108 || 920 immensus orbis] Ov. am. 2,1,17; Manil. 1,330 || 921 Sol oculus] cf. Ov. met. 4,228 | lucis origo] Paul. Nol. carm. 6,125 || 921–927 cf. Macr. Sat. 1,17,7; 1,23,13; somn. 1,20; Cic. somn. Scip. 4,2–3; Plin. nat. 2,12–13; Manil. 1,330 ||

903 grais **A** Grais **Jn** | monstauera **T**¹ || 904 solertia **B**¹**JnorEh** *Tel.* || 906 funditur **X** funditas *Jubász* | artis **STBPZAYX**] artes **JnorEh** *Tel.* || 907 Quirinis **S** || 908 Canillus **X** || 909 tua] *om.* **Y**¹ stat *mg.* **Y**² tua *s. v.* **Y**³ || 910 cædunt **Jn** || 911 postquam **JnorEa** | proferre **Z** || 912 Tiryntius **T** Tyrinthius **BY**¹ || 915 relligatum **T** | cathena **BY**¹**Jno** || 916 uiuiis **B**¹ || 917–918 *parentheses habent* **STBPZAX** || 917 quo **STBPZAYX**] qua **JnorEh** *Tel.* || 918 fugantur **X** || 920 nil] in/ni **T**¹ || *inter* 920–21 sol *mg.* **Z**² ||

- astrorum dominus, mensor revolubilis aevi,
 sensilium sensus, viventum vita propago,
 925 nascentum largitor opum, largitor honorum,
 telluris pariter coniunx fecundus et undae,
 fatorum rector, deus idem summus et omnes;
 Phryx licet Attinem, Phoenix hunc dicat Adonim,
 hinc Persis Mithram, Pharos inde Serapin adoret,
 930 Pana colat Tegee, Memphis deploret Osirim,
 verum Paeonia quamvis levet arte dolores,
 quamvis ille suis illuminet omnia flammis,
 saepe tamen tristi feralia tela sinistra
 935 iactat et obtenta radios abscondit in umbra,
 saepius hiberno declivis frigore torpet
 semper et obscurae iussus decedere nocti
 invidet alternam superis fulgere sororem,
 at tua lux animos, non segnia corpora lustrat,
 nec scit defectum nec tempore languet in ullo,
 940 noctibus et roseis simul inrestincta diebus
 curat et assidue, quos fert inscitia, morbos.
 Haud igitur sine mente quidem, sine numine divum
 crediderim talem te nostra in saecula natum.
 Nam, tua Lucinae cum iam pia vota potenti
 945 conciperet genitrix et plenis mensibus infans
 viscera maturo premeres genitalia partu,

923 mensor revolubilis aevi] Claud. carm. min. 32,1 | revolubilis] cf. Manil. 1,330 ||
 925 largitor opum largitor] Claud. 8,118 || 926 telluris et undae] cf. Ov. met. 1,341 ||
 928–930 Attinem Adonim Mithram Serapim Pana Osirim] cf. Ian. Pann. epigr. 130,1–2 M.;
 Stat. Theb. 1,717–720; Mart. Cap. 2,192; Macr. Sat. 1,21,19; 1,20,13,18 || 931 Paeonia
 arte] Rut. Nam. 1,75; Ov. trist. 3,3,10; fast. 3,827 | levet arte] Hor. carm. saec. 63 | levet
 arte dolores] Ov. trist. 3,3,10 || 932 suis illuminet omnia flammis] Cic. somn. Scip. 4,17 |
 illuminet omnia] cf. Vulg. Ioh. 1,9; Anth. Lat. 139,20 || 933–934 feralia tela iactat] Ov. met.
 2,61 || 934 obtenta umbra] cf. Verg. georg. 1,248 || 934–935 cf. Ov. met. 2,61 || 935 hi-
 berno frigore] Ven. Fort. carm. 3,9,28 || 936 obscurae nocti] Tib. 1,2,24; Sall. Iug. 53,7 ||
 940 roseis diebus] Boeth. cons. carm. 2,8,5 || 942–943 haud sine mente sine numine divum
 crediderim] Verg. Aen. 5,56; 2,777; 6,368 || 943 talem te natum] cf. Verg. Aen. 1,607–
 608 || 944 Lucinae] cf. Ov. met. 9,698; Hor. carm. saec. 15 | pia vota] Stat. silv. 3,3,155 ||
 944–945 vota conciperet] Lucan. 1,506–507 || 946 viscera premeres partu] Lucan. 5,79 |
 maturo partu] Hor. carm. saec. 13 ||

923 mensorque volubilis **Ehn** || 925 largitor opum **T¹** || 926 conjux *Tel.* | unde **Jn** ||
 927 omnis **JnorEh** || 928 Attinem **STPEh** cf. *Macr. somn. 1,21,7; ThlL s. v.*] Accinam **X**
 actinam **BZAY** hunc Atym **Jnor** *Borzásák* | adonim **STPZ**] adonin **X** Adonī **A** adonī
Y Adonin *Tel.* || 929 Hunc **A** | Mithran *Tel.* | pharis **Z** | serapin **SXY** Serapin **Jno**
rEh] serapim **T** || 929–930 Pharos ... Tegee *om.* **A** || 930 osirim **STBPZAX**] Osirin *Tel.* ||
 934 iactat **Z** | optenta **Jn** || 938 corpora **X**] pectora **A** || 939 defectum **Z** || 940 irrestincta
JnorEh *Tel.* || 941 iustitia (?) **T** ||

- orbe procul medio, qua Pegasis ungula sacras
 fodit aquas geminis et cornibus aethera rumpit
 Deucalioneis Parnasus inobrutus undis,
 950 maestior ad maestas Clio sic orsa sorores:
 ‘Cum bene, germanae, variantia supputo mecum
 tempora, vicinus cineri nimis esse supremo
 mundus et a ferro iam degenerare videtur.
 Nam, licet in chalybem defluerit aurea quondam
 955 vita patrum, tamen egregios vel pace vel armis
 omnibus in terris late generabat alumnos,
 haudquaquam nunc vis eadem mortalibus aegris,
 improcera ferunt hebetis sed corpora sensus
 nec longum numeri fatalis vincula durant.
 960 Interea pravi mores, perversa voluntas
 segnibus ingeniis et in actus prona nefandos
 spernit turba deos ac vana tonitrua ridet,
 nec putat ad Siculos sudare Pyracmona folles.
 Sed non ulla magis, quam nos, despecta per orbem
 965 numina: multus adhuc Cererem veneratur arator,
 multus adhuc spoliis bellator Martia ditat
 templa, nec artificii desunt sua dona Minervae,

947 orbe medio] Ov. met. 12,39 || 947–948 Pegasis ungula sacras fodit aquas] Ov. met. 5,257,262–263; fast. 3,456; Pont. 4,8,80; Ian. Pann. eleg. 10,8 M. || 948–949 geminis cornibus Parnasus] Lucan. 5,72 || 949 Deucalioneis inobrutus undis] Ov. met. 7,356 || 950 maestas sorores] Verg. Aen. 4,476 | sic orsa sorores] cf. Ov. met. 5,255,300 || 952 cineri supremo] Verg. Aen. 10,59 || 952–953 vicinus cineri supremo mundus] cf. Macr. somn. 2,11,10–11 (*hoc autem, ut physici volunt, post annorum quindecim milia peracta contingit*); Ov. met. 1,257–258 || 953 ferro degenerare] cf. Ov. met. 1,127; 15,260 || 954 in chalybem defluerit] cf. Ov. met. 15,260–261; 1,127 || 954–955 aurea vita] cf. Verg. georg. 2,548 || 955 egregios vel armis] Verg. Aen. 6,770 || 956 omnibus in terris] Ov. met. 5,439; Stat. Theb. 11,577 || 957 haudquaquam] Verg. Aen. 12,45 | mortalibus aegris] Verg. Aen. 2,268; 10,274; 12,850 || 958 improcera corpora] Gell. 4,18,1 | hebetis sensus] Liv. 5,18,5; Epist. Guar. I. no. 181. p. 287,25; Boeth. cons. 5, carm. 5,9 || 959 fatalis numeri] Ian. Pann. Marc. 2863 (Tel. I p. 210); Macr. somn. 2,11,11 || 960 pravi mores] cf. Hor. carm. 3,5,7 | perversa voluptas] cf. Claud. 22,139 || 961 segnibus ingeniis] cf. Claud. rapt. Pros. 3,30 | actus nefandos] cf. Ov. fast. 2,850 || 962 spernit turba deos] cf. Ov. met. 8,739–740 || 963 sudare Pyracmona folles] cf. Claud. rapt. Pros. 1,240; Verg. Aen. 8,425,449 || 965–969 Cererem Martia Minervae Triviae] cf. Stat. silv. 1,4,31–34 || 967 sua dona] Stat. silv. 1,4,31 ||

947 pegasus **B** || 949 Decalioneis **Z**¹ | in- om. **Z**¹ || 951 breue **Z**¹ || 952 supremo **ZY**¹ || 954 Calibem **Jn** | defluerat **S** || 956 alumnos **T** || 958 hebetis **STBPZXY**¹ **JnoEh** cf. *Neue-Wagener 2,119–121*] hebetes **A** *Tel.* hebetis **Jr** || 961 Segnibus **X**] Sguior **AY**^{corr.} | nephandos **ZYJnor** || 963 pyragmona **X** | foles **Jo** || 965 ad huc **T** adduc **Jn** | uenerator **S** || 966 ad huc **T** | dicat **Z** ||

- fulmineos dentes ramosave cornua cernas
 postibus in Triviae, Neptuno littore in omni
 970 votivae pendent tabulae, tibi, mater Amoris,
 centum vel sola fumant altaria Cypro,
 at nobis iam nullus honos, communia nusquam
 Herculeis delubra focus secretave saltem
 silvarum et rigui per amoena suburbia fontes.
 975 Hos pridem in saltus toto velut orbe fugatae
 cessimus, hinc etiam pellit nos barbarus hostis,
 ignotos postquam Phrixia per aequora Turcos
 fraterna Eoi traxit discordia regni.
 Heu, pietas, heu, prisca fides, nunquamne resurget
 980 clara sub obscuris facundia mersa tenebris
 nunquamne ingenuae remeabunt amplius artes?
 Quid viles nobis, genitor, pro nectare lymphas,
 quid caeli pro luce dabas horrentia Tempe?
 Quas modo sacrilegus tentet violare Pyreneus,
 985 nunc inhonora vocent raucae in certamina picae.
 Iam tandem emeritis requiem, iustissime divum,
 ac pacem largire poli. Quo dignior astris
 Erigone et nitidi bis septem lumina Tauri?
 Sin minus, immitis patruum regna atra petemus,
 990 qua soror infernos servat Proserpina lucos,
 inter et Elysias veterum spatiabimur umbras

968 fulmineos dentes] Mart. 11,69,9 | ramosave cornua] Verg. ecl. 7,30 || 969–970 postibus in pendent] Verg. Aen. 7,183–184 | littore omni pendent] cf. Stat. silv. 1,4,32–33; Verg. Aen. 9,408 || 970 votivae tabulae] Hor. sat. 2,1,33; carm. 1,5,13–14 | mater Amoris] Ov. am. 3,1,43; epist. 15,16; ars 1,30 || 971 centum fumant altaria Cypro] Ov. fast. 2,193; 6,55; met. 10,270–273; Verg. ecl. 1,43; Stat. Theb. 5,61 | centum altaria] Stat. silv. 2,7,16–17 || 972 nullus honos] cf. Verg. georg. 1,506–507 || 973–974 secretave silvarum] Lucan. 2,602 || 974 et rigui fontes] cf. Verg. georg. 2,485 || 976 barbarus hostis] Ov. trist. 3,10,54 || 977 Phrixia aequora] Stat. Theb. 6,542–543 || 978 Eoi regni] Claud. 26,517 || 979 heu pietas heu prisca fides] Verg. Aen. 6,878 || 979–981 numquamne numquamne] Lucan. 9,67–68 || 984–985 quas modo nunc] Ov. met. 15,769–770 || 984 Pyreneus] Ov. met. 5,274,287–288 || 985 vocent in certamina picae] Ov. met. 5,299–301; Stat. silv. 2,4,19 || 988 nitidi bis septem lumina Tauri] Ov. fast. 5,165; Verg. georg. 1,217–218 || 989 immitis] cf. Verg. georg. 4,492; Stat. silv. 3,3,193 | patruum] Verg. Aen. 6,402; Ov. met. 5,378–379; Claud. rapt. Pros. 1,266 | regna atra] cf. Verg. Aen. 6,269; Ov. met. 10,15 || 990 infernos lucos] cf. Ov. met. 1,289 ||

968 Fulmeos **S** | dentis **STP** || 969 Neptúno **Jo** | litore *Tel.* || 973 sacratave **ZAY** | salutem **S** || 974 peramoena **Jr** cf. *Tac. ann.* 4,67 | fontis **T(?)JnorEh** || 975 Nos **AY²** | fugato **S** | figarę (?) **Z¹** || 977 fixea **S** | Phryxia *Tel.* || 980 Olara **T¹** || 981 art[.] **T** || 982 viles] rides **Z¹** || 984 pyrenes **Z¹** || 985 Hunc **Z** | vocet **X** || 986 ducum **S** || 988 bissemptem **T** || 989 Sim **T** | inmitis **Z** | patemus **T** ||

- cultorum exsanguis sine voce et corpore vultus,
 nulla adeo in vivis si iam solatia restant.’
 Talia dum queritur, procul aspicit Arcada fratrem
 995 caerulea praepetibus scindentem nubila plantis.
 Ille, ut Cirrhaeo paulisper colle resedit,
 Castalios laticeis invisit et antra dearum:
 non illis citharae, nonserta virentia cordi;
 pleetra silent, disiecta solo crinalia marcent.
 1000 Ergo, ubi sive ultro (nam quid non sentiat Hermes?)
 agnovit causas seu forte doctis ipsis,
 cognatum tali solatur voce dolorem:
 ‘Solvite tristitiam, luctus removete, sorores!
 1005 Gaudia certa fero. Nam, cum modo forte recentes
 a bustis animas pallentem duco sub Orcum,
 ast alias iterum post lustra ducenta reduco
 ad superos et bina frequens per limina curro,
 vidi exultantis gemina de gente disertos
 tot veterum manes, quod iam meliora redirent
 1010 tempora, cum studiis florerent omnia priscis;
 vidi secreto vasta in convalle recessu
 cum Genio et Vita Parcas et Morte sedentes,
 e quibus una retroflexa cervice silebat,
 altera perspicuum speculi intendebat in orbem,
 1015 tertia prospectu lustrabat inane barathrum,
 ducere cum subito varias coepere choreas;

992 exsanguis sine corpore umbras] Ov. met. 4,443; 10,41; Stat. Theb. 1,308 || 993 nulla solatia] Ciris 181 || 994 Arcada] Stat. silv. 2,7,6 || 995 caerulea scindentem nubila] Verg. Aen. 8,622; 4,245–246; Ciris 203; Claud. rapt. Pros. 1,92 | praepetibus plantis] cf. Verg. Aen. 6,15; Stat. Theb. 2,39 || 997 Castalios laticeis] Claud. 4,7; Lucan. 5,125 | antra dearum] cf. Claud. rapt. Pros. 2, praef. 51 || 998 non illis citharae non] Ov. met. 12,157 | citharae cordi] Verg. Aen. 9,775–776 | nonserta cordi] Stat. silv. 4,4,46 || 1002 tali solatur voce dolorem] Claud. rapt. Pros. 2,276; Verg. Aen. 1,406; 9,17 || 1003 solvite tristitiam] Verg. Aen. 1,562 || 1004–1005 recentes animas] Ov. met. 8,488; 10,48; Stat. Theb. 1,602 || 1005 pallentem Orcum] Verg. georg. 1,277; Stat. Theb. 12,433–434 || 1005–1006 animas sub Orcum alias] Verg. Aen. 4,242–243 || 1006 lustra ducenta] Petr. Afr. 9,250 || 1007 bina limina] cf. Claud. rapt. Pros. 1,89–90 || 1008–1009 exultantis manes] Stat. silv. 3,3,22; Theb. 11,73 || 1011–1012 vidi convalle sedentes] Claud. rapt. Pros. 2,71–72 || 1013 e quibus una] Ov. met. 4,36; 6,290; 11,6 | retroflexa cervice] Verg. Aen. 10,536; 8,633; Ciris 449; Stat. Ach. 1,382 || 1015 tertia] Claud. 10,103 | inane barathrum] cf. Verg. Aen. 8,245 || 1016–1020 cf. Stat. Ach. 1,827–834 ||

992 exsanguis **SA** *Juhász* || 993 iam] tam **Jo** || 994 aspicit *Tel.* || 995 nebula **Jor** || 996 Il-læ(?) **T** | paulisper *Tel.* || 1007 lumina **BZ**¹ || 1008 exultantis **STBPZAYX**] exultanteis **Jr** exultantes **JnoEh** *Tel.* || 1010 cum] dum *Juhász Thomson* | florent **A**¹ || 1012 sedentis **STP** || 1013 retro flexa **STBPZAYXJnorEh** || 1014 prospicuum **Jno** *Borzsák* | incendebat **Z** || 1015 barathrum **ZJo** ||

- Atropos in Zephyrum vestigia movit ab Euro
 simpliciore gradu, cui protinus obvia Clotho
 multiplici torsit septena volumina gyro,
 1020 ambabus similes Lachesis dedit ultima gestus.
 Tunc has divino sanxerunt carmine sortes
 candida inauratis volventes licia fuis:
 «Quanta fuit, magnus Romam dum Augustus habebat,
 tanta per Europam doctorum turba redundet!
 1025 Tu vero, Oenotriis puer olim debite terris,
 nascere tantorum princeps et causa bonorum.
 Per te facundas iam dudum muta loquelas
 ora dabunt hominum, tu vitae mortua reddes
 nomina, tu natae revocabis ad oscula matrem.
 1030 Nascere, sic rerum leges, sic Iuppiter urget!»
 Haec cecinere deae; voces Natura dearum
 ferreis in tabulis adamante notavit acuto.
 Nonne vides, eadem totus portendat ut aether
 Uraniae numeris sibi respondentia faustis?
 1035 Quam bene fatorum concordent sidera pensis!
 Quare, age, deterso maeroris surgite laetos
 squalore ad thiasos! Iuвет in paeana canorum
 contentas rupisse fidis! Tibi tibia fletur,
 Euterpe, et biforis Tritonia fistula buxi!

1017 Zephyrum Euro] *cf.* Claud.8,649 || 1019 multiplici gyro] Mart. Cap. 9,909 | septena volumina gyro] Verg. Aen. 5,85 || 1021 divino sanxerunt carmine] Catull. 64,321 || 1022 candida volventes licia] *cf.* Catull. 64,318 || 1024 doctorum turba redundet] *cf.* Tac. dial. 12 || 1025 Oenotriis terris] Verg. Aen. 7,85 || 1025–1026 puer nascere] *cf.* Verg. ecl. 4,8,18,60; Mart. 6,3,1–2 || 1026 tantorum bonorum] Ov. met. 2,96–97 || 1028 tu vitae mortua reddes] *cf.* Ov. met. 15,534; 2,643–645; fast. 6,745,747; Ian. Pann. epigr. 341,6 M. || 1029 revocabis ad oscula] Stat. silv. 2,1,64 || 1030 sic sic urget] Claud. rapt. Pros. 1,218–219 || 1031 haec cecinere deae] Catull. 64,382–383 | Natura] Claud. 22,432 || 1031–1032 voces adamante notavit] Claud. 15,202; Ov. met. 15,813 || 1032 ferreis in tabulis] Serv. Aen. 6,622; Ov. met. 15,810 || 1033 nonne vides] Claud. 8,284 | nonne vides ut] *cf.* Verg. ecl. 4,50–52; Claud. 17,166 || 1036 quare age] Verg. Aen. 7,429; Ciris 92 || 1036–1037 deterso squalore] *cf.* Claud. 24,123; 21,119 || 1037–1045 *cf.* Claud. 17,282–292,313–314 || 1038 tibi tibia] Sen. Agam. 358 | tibia fletur] *cf.* Claud. 17,213 || 1039 Euterpe] Hor. carm. 1,1,32–33 | biforis fistula buxi] *cf.* Ov. met. 12,158 ||

1018 cloto **Z** || 1020 simileis **Jr** | ultim **P¹** || 1022 in auratis **TPZ** || 1023 Romam] veniam **Z** || 1025 dedite **B** || 1027 iandudum **ST** || 1028 te *Juhász* | vita **Z** || 1029 nati **Jno rEh** *Tel. Juhász Thomson* || 1030 Iupiter **JoEh** || 1033 ut *om.* **Z** || 1034 Uranie (*et s. v. signum vocativi*) **SZAY** Uranie: **X** Vranie **P²** || 1035 concordant **JrEh** *Tel. Juhász Thomson* || 1036 age] ego **B** | agite exterso **Jnor** || 1037 Squallore **AXJnorEh** | thiasas **B** thyasos **ATel.** || 1038 rapuisse **Ehn** | fideis **Jr** fides **Ehn** *Tel.* || 1039 Europe **Z** ||

- 1040 Argutos digitis, Erato, tu percute nervos!
Tu grave, Melpomene, tu molle, Thalia, sonato!
Omnia Calliope concentu temperet uno!
Nunc et Pirene nunc et Libethrides undae
ambrosia scateant, lactis Permessia rivos
- 1045 ripa det, Aoniae revirescant largius umbrae!
Quodsi, quae tanto decoretur germine tellus,
nosse ferunt animi, non longa ambage docebo:
urbs est, Vindelicas qua plana assurgit in Alpes
Italia et patulos Athesis vagus exit in agros,
- 1050 Verona auctorem referens cognomine Brennum.
Dividit hanc fluvius, sed ruptum ponte quaterno
continuat iter; medio sublime theatrum
eminet et longe templorum culmina vincit.
Inde olim vestrum scitis prodisse Catullum,
- 1055 Plinius inde satus, sed nunc venit altior illi
gloria, Scaligeris nec se iactaverit aequae
regibus et Magni Canis armipotentibus actis!
Illic iam toti reboant genialia montes
carmina, iam glauca praevelat arundine crinem
- 1060 Mincius et vitreo gestit Benacus in antro,
dummodo laxatae fusum de ventre parentis
ipsa liquore sacro fovet Ilithyia Guarinum,
fasciola ligat ipsa manus et crura nitenti.

1040 digitis percute nervos] *cf.* Ov. met. 10,145; 11,5 || 1043–1045 *cf.* Stat. silv. 2,7,12–15; Claud. 17,272–273 || 1044 ambrosia lactis] Ov. met. 1,111; Claud. 21,85 || 1047 non longa ambage] Ov. met. 7,520; 4,476; Hor. epist. 1,7,82 || 1048 qua assurgit in Alpes] *cf.* Claud. 8,442 || 1049 Athesis vagus] *cf.* Claud. 28,196; Epist. Guar. vol. II. no. 857. p. 575,19 || 1050 Verona Brennum] *cf.* Epist. Guar. vol. I no. 133. p. 223,9 (*Brenonigenas intrabit arces*) | referens cognomine] Verg. Aen. 5,564; 12,348 || 1054–1055 vestrum Catullum Plinius] Epist. Guar. II. no. 616. p. 159,22–23; no. 857. p. 575,43 || 1055 altior illi] *cf.* Verg. Aen. 10,625 (*altior istis*) || 1056 nec se iactaverit] *cf.* Verg. Aen. 6,876–877; Anth. Lat. 137,35 || 1058 toti montes] Ov. met. 13,785 | reboant] Verg. georg. 3,223 || 1058–1059 genialia carmina] Stat. silv. 5,5,70 || 1059–1060 glauca praevelat arundine Mincius] Verg. Aen. 10, 205–206; ecl. 7,12–13; Claud. rapt. Pros. 2,359; 28,162–163 || 1060 vitreo gestit Benacus antro] *cf.* Claud. 12,34–35; 28,146; rapt. Pros. 2,69–70; Stat. silv. 3,2,16 || 1061–1062 *cf.* Ov. met. 9,283; Hor. carm. saec. 14; Claud. 22,345–346; Stat. silv. 2,7,36–38; 1,2,109–110 ||

1041 Melpomente **S** || 1042 caliope **Z** || 1043 libethridos **A** libetrides **B** || 1044 pmesia **A** per messia **Z** || 1045 reuiescat(?) **T** || 1046 doceretur **Z** || 1048 uindelitas **S** vindelici *mg.* **X** || 1049 Italiae (?) **A** | atesis **STP** || 1050 refferens **Z** | uernum **A**¹ Bernum **STB**¹**PA**²**J**nor bernum **ZX** **Y**¹(?) brenus *mg.* **X** || 1056 iactauerit **P** || 1057 ic̄tis **S** || 1058 genitalia (*cf.* Stat. *l. c.*) **Ec** | mentes (?) **T** || 1060 Mintius **AX** | Benacus **XY** bænacus **Z** || 1061 Dum modo *Tel.* | paratis **X** || 1062 Ilithya **STPZ**²**AY** ilithia **Z**¹ || 1063 *mg. inf. add.* **X**² ||

- Audio Maenalia salientes Pana cicuta
 1065 hortantem Satyros plenis et flore canistris,
 ludentes video circum cunabula Nymphas.
 Vos mora lenta tenet? Nunc, o nunc ite citatis
 gressibus et cupidis ereptum auferte Napaeis!
 Velate acrio nimbi rutilantis amiĉtu!
 1070 Quis Charitum gremiis, vestro quis dignior infans
 ubere? Hyanteos iam nunc, sine, reptet ad amnis
 parvulus et Phoebus velit advagare canenti!
 Sic ait, et dictis parent Heliconides ultro.

1064–1065 salientes Satyros] Verg. ecl. 5,73 || 1065–1066 plenis canistris Nymphas] cf. Verg. ecl. 2,45–46; georg. 4,280 || 1067 mora lenta tenet] Verg. Aen. 2,282; Mart. sp. 29,2 | nunc o nunc] Verg. Aen. 8,579 | ite citatis] cf. Verg. Aen. 4,593–594 || 1068 cupidis ereptum] cf. Claud. 15,283 | Napaeis] cf. Stat. Theb. 4,255; 9,386 || 1069 velate nimbi rutilantis amiĉtu] cf. Catull. 64,68; Verg. Aen. 1,412; 8,33 || 1070 quis dignior] Claud. 10,264 || 1070–1071 Charitum gremiis infans ubere] cf. Claud. carm. min. 30,86–91; 8,159–160 || 1071 Hyanteos amnis] cf. Mart. 12,2,12; Stat. Theb. 1,183 | reptet ad amnis] Stat. Theb. 9,797 || 1071–1072 reptet parvus] cf. Claud. 3,93; 5,180 || 1073 sic ait et dictis] Verg. Aen. 1,142; 3,189 | dictis parent ultro] Claud. 15,321

1064 saliente? **A**¹ salientis **S** || 1065 Hortantem **P** || 1066 Laudentes **X** || 1067 nunc¹] hunc **ZP**^r || 1068 et *om.* **Z** | cupidis *s. v. add.* **Z** | aufferte **S** || 1069 Velate **X** | acrio **S** | rutilantis **T** | amiĉtus **T** || 1071 iantheos **STBP** Iantheos **AZ** Ianthēos **X** | sine] sur-**A**² sub *s. v.* **Y2** sine + sur- **X** | repetet **Z** | amneis **Jr** amnes **Ehn Tel.** || 1073 victis **X** || 1073 Finis **SYJn** Τέλος **A** Τελωσ **P** Τελοσ 1477 die 15 mensis / Iunij ferrarię hora 15 per me / theodericū plinium:- **Z** Finit panegyris Iohannis Pannonij **B**

DUBIUM

<Ad sanctum Mauricium pro rege Renato>

SIGLA

<i>Arsenal</i>	codex Parisinus Arsenal 940, ff. 35r–37v
<i>Montmélian</i>	Montmélian 1888, pp. 350–352
<i>Martin</i>	Martin 1900, pp. 261–264
<i>Sz. Szabó</i>	Szentmártoni Szabó, Parthenope veszedelme 2010, pp. 95–101

- Inclite Maurici, mundum celebrande per omnem,
 aurea quem nitido venerantur sidera vultu,
 cui chorus angelicae legionis et aetheris alti
 applaudunt laetis rapidi stridoribus orbes,
 5 qui quondam sancto Christi pro nomine caesus
 constanti saevam tolerasti pectore mortem,
 annue, quaeso, tuas tentanti promere laudes,
 et tantas nostris vires infunde Camenis,
 ut te carminibus dignis extollere possint!
- 10 Nam, cum Thebaeam sub te ductore cohortem
 Maximianus atrox gelidas egisset ad Alpes,
 teque tuosque illic omnes infanda prophanis
 ducere sacra deis gentili more iuberet,
 tu Patrem aeternum stabili pietate colebas
 15 imperiosa feri spernens edicta tyranni.
 O quotiens poenasque truces mortemque minatus
 nil vidit prodesse minas. Tum sorte cruenta
 quemlibet indignae decimum dimittere morti
 imperat, ut tali perterrita cetera monstro
 20 pareret dictis legio. De funere sanctos
 aspiceres certare viros et poscere letum.
 Ille erat ante alios longe felicior omnes,
 qui prior infestae praebebat colla securi.
 Bis tantas passi tali discrimine caedes
 25 servavere fidem. Tantum, clarissime martyr,
 hortatus valere tui! Nam diceris istis

2 aurea sidera] Verg. Aen. 2,488 | nitido vultu] Ov. trist. 4,3,9 | sidera vultu] Ov. met. 1,731 || 3 angelicae legionis] *Arsenal* f. 17v | aetheris alti] Verg. Aen. 12,181 || 5 Christi pro nomine] Pont. laud. div. 7,38; Ven. Fort. carm. 2,14,8 || 6 constanti pectore] Iuven. 6,93 || 7 annue tentanti] Ov. fast. 1,15 || 8 tantas vires infunde] Ian. Pann. Gonz. 5–6 | nostris infunde Camenis] Ian. Pann. Gonz. 234 || 9 carminibus dignis] Hor. ars 91 || 11 gelidas Alpes] Lucan. 1,183; 2,535 || 13 gentili more] Sil. Ital. 8,585 || 14 Patrem aeternum] Aen. Silv. carm. var. 126,16 p. 201 Heck; Ven. Fort. carm. 10,19,21 || 15 feri tyranni] Ov. met. 6,549 || 16 o quotiens] Claud. 22,398 | poenas truces] Mone, Hymni Latini 3 (1855) 737,17 p. 147 | mortemque minatus] Verg. Aen. 10,900 || 17 sorte cruenta] Lucan. 4,562 || 18 quemlibet decimum] Leg. aur. 141 De sanco Mauritio et sociis suis (*Tunc Caesar missis militibus suis iussit, ut aut Diis sacrificare eos compellerent, aut decimum quemque eorum protinus decollarent*) | indignae morti] Verg. Aen. 6,163 || 19 perterrita monstro] Verg. Aen. 3,307 || 22 ante alios longe felicior] Pont. laud. div. 3,7; Ov. met. 4,325 | ante alios omnes] Verg. Aen. 7,55 || 23 praebebat colla securi] Ov. Pont. 4,4,31 ||

1 Maurici apud Eucherium pass. Acaun. ab editoribus Wotke (CSEL) et Krusch (MGH) passim scribitur Mauricius (cf. Μωυρῖκιος)] Mauriti *Arsenal* || 2 venerant Montmélian || 3 angelice *Arsenal* | etheris *Arsenal* || 12 profanis Sz. Szabó || 24 discrimene *Arsenal* Martin ||

- devotam Christo verbis animasse phalangem:
 ‘O mox clara poli visurae sidera turmae,
 temnite Caesareas animis sublimibus iras!
 30 Possidet ille nihil nisi sola in corpora iuris,
 quae simulac ferro demens violavit iniquo,
 pars melior vestri superas conscendit in arces.
 Sic, mandare neci dum vos se credit acerbae,
 optima ad aeternae perducit munera vitae.
 35 Ergo hilares telis iugulos intendite, et illud
 esse putate mori, quod vulgo vivere dicunt!
 Ille etiam, pro quo vester nunc sanguis inundat,
 in cruce suspensus pro vobis vulnera quondam
 et spinas in fronte tulit iacuitque sepulcro.
 40 Idem vos hodie terreni ex carcere taetro
 corporis ereptos stellanti in culmine sistet
 lunaresque supra bigas solisque meatus,
 perpetuoque dabit sedes habitare beatas.
 Quis sapiens animo non appetat ista libenti?
 45 Atria quis caeli terris mutare recuset?
 Si sciret vobis haec se dare commoda Caesar,
 quos male distrinxit, livore reconderet enses.’
 Haec ubi dixisti, cuncti clamore probarunt
 ocium invisas cupientes linquere terras
 50 aethereosque choros sedesque videre supernas.
 Protinus ardescens acri feritate tyrannus
 et trucis impatiens irae iubet agmine toto
 undique vallari perimique hostiliter omnes.
 Tum vero lati rubuerunt sanguine campi,
 55 et latuit multo constrata cadavere tellus,
 tuque inter medios iacuisti caesus acervos.
 Ex illo caeli radiantem admissus in aulam

28 clara sidera] Ov. Pont. 2,2,10; Ven. Fort. carm. 3,9,8 | poli sidera] Lucan. 5,424 || 30 nisi in corpora iuris] Ov. met. 15,873–874; Iuven. 2,139 || 31 ferro demens violavit] Verg. Aen. 12,276 || 32 pars melior] Ov. met. 15,875 | superas conscendit in arces] cf. Ian. Pann. eleg. 20,29 M. || 36 esse mori quod vivere dicunt] Cic. somn. Scip. 3,14 (*quae dicitur vita, mors est*) || 37 sanguis inundat] Claud. carm. min. 27,66 || 40 terreni carcere] Ian. Pann. eleg. 24,166 M. || 42 solisque meatus] Lucr. 1,128 || 45 atria caeli] Stat. Theb. 1,197 || 46 haec dare commoda] Ov. ars 1,132 || 47 reconderet enses] Claud. 21,114 || 49 invisae terras] Hor. carm. 3,18,15–16 | linquere terras] Claud. rapt. Pros. 1, praef. 7 || 50 sedesque supernas] Sen. Phaedr. 845 || 52 trucis irae] Ov. ars 3,152 | impatiens irae] Ov. met. 13,3 || 54 rubuerunt sanguine] Catull. 64,344; Ov. met. 11,19 ||

30 iuris *Montmélian Martin Sz. Szabó*] uiris (cf. *Si habere aliquid uirium imperatoris precepta potuissent: Arsenal f. 17v) Arsenal* || 34 eterne *Arsenal* || 40 tetra *Arsenal* || 42 super *Martin Sz. Szabó* ||

- ante Deum resides aciemque tueris eandem,
 et, quodcumque rogas munus, quidcumque precaris,
 60 omnipotens genitor faciles tibi commodat aures.
 Quare age, quando tibi tanta est concessa potestas,
 magnanimos proceres miti tuare, precamur,
 numine, quos sanctus Crescentis continet Ordo.
 Qui te praecipuum sibi deligere patronum
 65 agmine de tanto, quod sustinet aureus aether,
 spesque suas omnemque in te posuere salutem,
 felices sane te defensore futuri,
 si res ipse suas conservas, protegis, auges.
 Effice, ne maior, ne sit praestantior ullus
 70 in terris, summo nec gratior ordo Tonanti.
 Hic habeat cunctos decus immortale per annos
 astriferasque alto contingat vertice sedes.
 Ante omnes regem complectere, dive, Renatum!
 Is tibi nam tantos sacravit primus honores,
 75 mirificumque tibi sumptu locuplete sacellum
 marmore de Pario condi curavit, et illud
 regalis multo ditavit munere gazae,
 seque tibi natosque suos serosque nepotes
 devovit, nullamque sinit decedere lucem,
 80 qua pia tura tuis supplex non urat in aris,
 decantetque tuas solenni carmine laudes.
 Nec se praeposuit, sed cunctis reddidit aequum
 vel minimus tanto contentus in ordine dici.
 Certe humilem nimium tanto de culmine mentem
 85 depressit. Nam, cum sceptri dicione gubernet
 tot populos, cum sit regum de sanguine summo

60 omnipotens genitor] Verg. Aen. 10,668 | faciles aures] Iuven. 3,122; 5,107 | commodat aures] Hor. epist. 1,1,40; Homer. 642 || 62–63 miti numine] Ov. met. 11,134 || 64–65 te praecipuum deligere agmine de tanto] Ian. Pann. Guar. 75–76 || 65 quod sustinet aureus aether] Ov. met. 13,587 || 66 spesque salutem] cf. Ian. Pann. pac. Ital. 111 | omnemque in te posuere salutem] Ov. met. 3,647–648 || 70 summo Tonanti] Mart. 6,83,5 || 71 decus immortale] Ian. Pann. eleg. 7,1 M. || 72 astriferas sedes] Boeth. cons. 4 carm. 1,8–9 | alto contingat vertice sedes] Tib. 1,7,15 | alto vertice] cf. Hor. carm. 1,1,36 || 73 ante omnes regem complectere] Verg. Aen. 5,540–541 || 76 marmore de Pario] Ov. met. 3,419 || 77 regalis gazae] Catull. 64,46 || 78 natosque nepotes] Ov. met. 3,134 | serosque nepotes] Verg. georg. 2,58 || 80 pia tura urat] Ian. Pann. eleg. 34,18 M. || 81 decantetque tuas laudes] Pont. laud. div. 6,10 || 85–86 dicione populos] Verg. Aen. 7,737–738 || 86 in sanguine summo] Lucan. 8,305 ||

64 deligere cf. *deligisti* Cic. Manil. 63 v. l. (Halm, Cic. or. II/2. Lipsiae 1848, p. 37 & 75, Schönberger, Bursians Jahresber. 167, 1914, 284) || 80 thura Arsenal || 81 solemnem Montmélian Martin Sz. Szabó || 82 proposuit Martin || 85 ditione Arsenal ||

- progenitus, cunctos superant qui nomine reges,
Gallicaque imperio moderantur regna potenti,
debebat reliquos merito praecedere fratres.
- 90 Noluit, ut fastus vitaret crimen iniqui.
Hunc igitur, qui te tantum veneratur et omni
tempore sacra tuis persolvit plurima templis,
assidue foveas; hunc vultu semper amico
respicias, praesensque suis sis, optime, votis.
- 95 Utque tui memorem servet sub pectore curam,
tu similes sibi redde vices, tu bella togamque,
tu privata fave, tu publica facta gerenti,
dum sibi fata dabunt terris mundoque morari.
Postremo, cum iam defunctum vita relinquet,
100 te ducente plagas superi fac intret Olympi.

AMEN

90 crimen iniqui] Boeth. cons. 1, carm. 5,36; Ian. Pann. Marc. 47 || 93 vultu amico] Ov. met. 3,457 || 95 memorem curam] Ov. Pont. 3,9,1 | servet sub pectore] Verg. Aen. 1,36; Sil. 7,554; 13,825 || 96 redde vices] Ov. met. 14,36 | bella togamque] Ov. met. 15,746 || 97 publica facta] Ov. trist. 2,420; Lucan. 7,51; Ian. Pann. eleg. 31,96 M. || 98 fata dabunt] Ov. am. 2,9,42; Claud. 22,339 | terris morari] Cic. somn. Scip. 3,15 (*quid moror in terris?*) || 99 vita relinquet] Ov. Pont. 1,1,75 || 100 te ducente] Val. Flacc. 7,348 | superi Olympi] Verg. Aen. 2,779

94 Respicias *Arsenal* | sis s. v. *add. Arsenal*² || 95 servet *coni. Petneházi*] *seruat Arsenal*

Initia carminum epicorum

Cantantem umbroso pueris Silenon in antro	Marc. praef.
Cognatum pridem superis Erycina relictis	celebr. (l. 11)
Ferte animis et adhuc durate in tempus, amici	Hom. vatic. Calch.
Francisce, Venetae maximum gentis decus	celebr. (l. 1)
Glaucus at Hippolocho satus et Tydeius heros	Hom. Diom.
Has dum trans gelidas diversis partibus Alpes	Renat. II
Inclite Maurici, mundum celebrande per omnem	Maur.
Induperatorum decus, et sublime ruentis	pac. Ital.
O Lacedaemonios et, quos Actaea creavit	Gonz.
O qui Romani genus alto a sanguine ducis	Renat. ded.
Phillyridae monitis cum profecisset Achilles	Guar. praef.
Res hominum tacito quondam sub pectore volvens	Renat. I
Rustica si pietas consuevit rite quotannis	Guar.
Solus populea proiectus nuper in umbra	Marc.
Suscipe, quaeso, rudes, regum clarissime, nugas	Renat. prooem.
Ut primum vernae spirarunt mitius aurae	Renat. III
Ventorum Aeoliis actum certamen in antris	eran.

Tables

Permission to publish the images is kindly granted by the Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB, Vienna) and the National Széchényi Library (OSZK, Budapest).

Et nobis nō sit ius p̄cor edere robur .
Quis vos, o cœni quis agit temerarius error .
Ne ^{lana} palma cupidis exposita votis
Que mibi debetur, vires cognoscite vras,
Quas alij nubes glomerat, ego flatibus illas
Propulso, mediu' cœli uergentis ad apicem,
Nis atrox inq; truces, animi q; minaces
Et mixta sequis rabie furor, impetus ingens
Sunt mibi pro telis: turbo ē mi fulmis instar;
Liber ab hac nobis quoties datur exitus antro;
Imbriferis nūq; fuscatur nubibus æther;
Diffugiūt cœla mibi, fit lucidus orbis;
At cū marmoreas pelagi conuertor ad undas,
In morē q̄q; stagni, placidęq; paludis
Lrostrati sileat undę presertimbus epior. ^{sunt} ^{antro}
Cōtinuo nasti surgunt i nubila fluctus
Et totum subito misceret mœtu equor
Ille q; sonat scopulorū cauitibus undę,
Quantus sidereos Atlas qm sustinet apex
Parnassus q; biceps, et erizo, et taurus, et atrox
Quantus apex ætne aut nubes supantis olympi

Comp^o

Cui totę parent cū monstris omnibus undę
 Cui diuū pelagi chorus impū q̄ tridentis
 Non turuos sūmo vultus efferre p̄fundo
 Non audeſ celeri uolūtate p̄ equora curru
 Undarum tanto misceatur cuncta tumultu,
 Que m̄m̄ sint pelago vireſ audistis in alto
 At nūc quāſ terras p̄turbē flatibus ipsas quęſiō
 Eloquar, et magnū quo pulsē turbine celum:
 Lrnoquo totas ferus ab radicibus imis imis
 Euello segetes, sumū q̄ per ethera verro
 Et longos miseris cultoribus infero luctus
 Nec potis est m̄tes tutari p̄cipuus vultus
 Hinc niuibus terrā cōmixtā grandine pulso
 Efferus, et passim cānis spuro pruinis.
 Sunt m̄m̄ concrete glaciali frigore peme
 Barba m̄m̄ glacie niuibus riger harida uestis
 Cęsarē m̄m̄ grando tegit, frontē q̄ pruine
 Possūm ego puluerā glomerare p̄ aera nubem
 Possūm cōuulsas per m̄m̄ma enoluerē siluas
 Possūm concussas prosterne flatibus arces
 Sequit̄ et ferum, seu magnę fragmina rupis

IANI PANNONII
ERANEMVS.

Hoc est,

VENTORVM CON-
TENTIO.

Nunc seorsim excusua

DEBRECINI

clb lb XCIV.

I. PANNONII
E R A N E-

M V S.

Ventorum AEolii, actum certamen,
in antris

Pierio, novus ardor inest, evolvere
cantu:

Huc ades Aonia comitatus, Apollo,
caterva.

Casaria rutila, fidibusq; superbe canoris:
Huc ades, & pelago titubantem dirige cymbam.
Nam licet angusto noster natet aquore lembus:
Attamen immensos undarum attollere montes
Id solet, & vastis crebro sarrive procellis.

Quondam ingens, rapidos inter, contentio, ventos
Orta fuit, cujus major flandiq; potestas
Afforet: extemplo vastum petit AEolus antrum,
Immanemq; specum, ventos ubi carcere saxo
Luctantes frenat, nodisq; tenacibus ardet.

Ac ibi iudicio, litem ut componeret omnem,
Protinus excelsa, sublimis in Arce resedit:
Sceptra manuq; gerens, Tyrioq; superbus in ostro,

A 2

Tum

Panegyricus Iani Pannonij Episcopi Quin-
que ecclesien de vita & laudibus Guar-
ni veronesis p̄ceptoris sui

Prologus

Dhillyridę monitis cū p̄fecisset Achilles
Edoctus pariter gramina: tela: chelym:

Non labyrintheos relegendem thesea flexus.

Ante nec Alcide monstra perempta manu.

Nec sæuam oebalio p̄stratum Bebrycæ castu:

Nec matris fertur Coniuisse thoros:

Semiferi Laudes q̄ p̄clusisse magistri.

Illa fuit tenere prima camena Lyre.

Vixdū fila leui tentarat tinnula plectro.

Aspiceres placidas accelerare feras.

Iuncti Gryphes equis. Lepores uenere molossis

contulit accipitri blanda columba latus:

Non tigrim ceruus tremuit: nec dama Leone.

Sedit & hirsutis agna propinqua lupis:

Mobilis oet̄o de uertice silua cucurrit:

Nuper ad herculeos silua recija rogos

a.

Rustica si pietas consuevit tunc quot annis
 Flauentes cerei spicas: noua musta lyco:
 Arbuta pomone: Baccas offerre minere:
 Veris opes flore: cuius sua munera diuini
 Iure Guarine tibi nos carmina nostra dicamus
 Fontibus hausta tuis: nec. n. lyra dignius ulli
 Ante sonet, q̄ quo didicit crepitare magistro.
 Vex ego si totum doculi simul ore bibissem
 Quicquid tu inuidia nil subducente fluebas
 tantax haud possem fastigia tangere laudum.
 Nunc cum parua tue nobis sit portio uene
 Quid plus proficiam: nisi q̄ fortasse uidebor
 susceptor abs te nō immemoro ee bonos:
 Q̄q̄ nō alias similem sperare laborez
 Thepiadu nobis liceat: nec iustius ille
 Affuerint ulli, q̄ te Guarine canenti.
 Sed de parnasi cur nunc ego uertice musas
 sollicito: coeptis tm̄ ipse audacibus adsis:
 Aspirasse simul Bromiu & peana putabo.
 Nā te haud exiguum gestare i pectore numen

Nil indijcissum penitus dubiumue relinquis.
 syllaba uti nullū tenuis uel littera fallat.
 Quis structure ordo: que sit sententia uocū:
 Quae nota uerborū seruata fidelibus annis:
 Quodlibet a quana decurrat origine nomen:
 Quid distent unū quae significare uidentur:
 Quis stilus aut numeri spes: quis carminis auctor:
 Argumenta quibus ueruant e sedibus, & quos
 Excuset ratio, comendet forma colores:
 Narrandi que lex potior: que sepe partem
 In medio soleant prima & postrema locari:
 Nec se a principijs moueat tractatus: & imos
 Desinat in fines: sed gratius ordine uerso
 Ultima preueniat: Longe prius acta reseruet:
 Tunc tamen & supas cum reza abstracta recludis:
 cum ueterū sectas inter signeta latentes
 Producis: nec te sollertior edere quisq;
 Mystica secreto quid celet fabula sensu:
 quod uastū sine lege chaos: que Bella gigantum:
 qui Pyrrhē lapides: Phaethontei ue calores.

bv.

Ipsa liquore sacro fouet Ilithya Guarinū:
Fasciola ligat ipsa manus & cuncta meteti:
Ludib. uenalia salientes Pama cicuta
Hortantem satyros: plenis & flore canistis
Ludentes uideo circa amabula nymphas:
Nos mota lenta tenet, nūc o' nūc ite' citatis
Gressibus, & cupidis ereptū auferte Napeis:
velate aëro nimbi nutilantis amictu:
eius charitū gremijs uico q's dignior infans
ubere: Iambeos iā nūc sinu' replet ad amnis
Paruulus, & Phoebō uelut aduagice' caneti.
sic ait: & dictis parēt heliconides ultro.

Τελοσ

Conquestio de regrotationibus suis

Ego ego que fuerint nobis data tempora uite
Infelix inter tot mala semp agam.
Semp erit, neas uat que flamma medullas.
Nunq' ego nō æger: nunq' ego sospes ero.

IOANNIS Pannonii Episcopi quinque Ecclesiarum, Poetae
& Oratoris clarissimi Panegyricus: in laudem Baptistae
Guarini Veronensis Praeceptoris sui conditus.

Budapest, OSzK, App. H. 1613 (Jn), f. a1r: titlepage.

Paucioribus, siemo sine libellis de laudatoribus hoc est in laudem claudii raris in
repositi diuina Regium et augustorum compositis unde Panegyrista scriptor ipse dicit
quodlibet est paratus: Siberos claudius et alij

**IOANNIS EPISCOPI QVINOVE ECCLIE
SIARVM PANEGYRICVS PRAECE,
PTORI GVARINO VERONEN,**

SI. PRAEFATIO.

Chironis puerum
hinc dicitur
et pater
et mater

Latius est et in veterabilibus hori
quod admodum, et quod est opus
sicut hinc dicitur in libro
et innotuit in scripto
innotuit dicitur ubi dicitur

Phylliridae monitis cum profecisset Achilles

Edoctus pariter gramina, tela, chelcim.

Non labyrinthos relegendem Thesea flexus

Ante nec Alcida monstra perempta manu,

Nec sauum ab alio prostratum Betryca caestu,

Nec matris fertur concinuisse choros.

Semiferi laudes q̄ praerulisse magistri

Illi fuit tenerae prima Camena lyrae,

Vix dum fila leui tentarat tinnula plectro,

Aspiceres placidas accelerare feras,

Iuncti Gryphes equis, lepores uenere molossis,

Contulit accipitri blanda columba latus.

Non Tigrim ceruus tremuit, non dama leonem,

Sedit & hirsutis agna propinqua lupis,

Mobilis caetæ de uertice sylua cucurrit,

Nuper ad Herculeos sylua recifa rogos,

Nudus Athos mutila Lemnon non attigit umbra,

Repsit ad auditos pindus, & ossa modos.

Constipit Eurotas, & non nebulosus Anaurus,

Pœneum supra nec Titarelus iit.

Carmen erat pueri Cythara quantum ille ualeret,

Quam bene Pœonia pelleret arte malum.

Nosset ut iratos dictis lenire bimembres,

Impia tranquilla praelia pace domans

Te non Ixion fallaci nube creauit:

Saturnus fratrem sed dedit ipse Ioui.

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

hinc dicitur
et mater

Budapest, OSZK, App. H. 1613 (Jn), f. a3r: Guar. praef. 1-26.

AQVILA LOQVITVR.
Vnguibus exagitat uolucres Iouis alis acutis.
Ast ego Tartareum persequar usq; genus.

Budapest, OSzK, App. H. 1613 (Jn), f. e4v.

IOANNIS PANNONII EPISCOPI QVINQ
Ecclesiarum: Poetae clarissimi Sylua pane-
gyrica in Guarini Veronensis Prae-
ceptoris sui Laudem con-
dita. .*

Achillis Philerotis Bochii Bonon. Tetrastr.

Praonius dulci Ianus dum carmine nuper
Saxa: feras: uolucres: et nemora alta trahit
Miratus Titan ait: aut non occidit unquam
Orpheus: aut alium Calliope genuit.

AVGVSTISSIMO PRAESVLI . D . DOMI
NO GEORGIO EPISCOPO QVINQVE
ECCLESIENSI SVMMOQ. CAN
CELARIO . R . H . SEBASTIA
NVSMAGIVS PANNONIVS
FELICITATEM.

Plinius ille nobilissimus historiae mū-
danæ cōditor: Togatorū omniū post
c M. Ciceronē facile princeps. Deus est
(īquit) mortali iuuare mortalē: et hæc
ad æternā gloriā uia. Cuius sententiā:
uerborūq; pōdus cū nup̄ mecū paulo curiosius exa-
minarē: subibat recordatio tuæ illius imēsæ: ac nullo
tēpore ex animo nostro labentis beneficentiæ . Quā
mhercle tantam in me expertus sum: et cotidie
magis experior: quātam etiam petere uoto immodi-
cum esset. Itaq; dies noctesq; uoluebam animo quid
nam potissimum foret: quo te Mæcenas Ampliss. de-
mereri possem: nihil tamē profus occurrebat. Scie-
bam enim me nunq̄ immortalī numini tuo par pari
redditurum. Tua siquidem fortuna remunerandi ui-
cem non admittit: neq; nostra suggerit restituendi
facultatem. Vt cunq; sit malui tamen plumis aliunde
congestis tanq̄ Gracculus Aesopæius in publicum
prodire: et me ipsum scænæ (q̄ aiūt) ac populo irridē-
dum præstare: et hoc pacto animi mei gratitudinē

A ii

cælum sidera seruet. Et quora in Oceani bellua mo-
le natet. Verum ne ex epistolica uerecundia in com-
mentariorum audaciam trāseamus: iam receptui ca-
nam: cum præfertim ad materiæ dignitatem: et uir-
tutū tuarū merita: parū sit omne quod dicit. Tu ite-
rea uiue diu felix: et omni detectis pectora nube Fi-
nem Næstoreæ precor egrediare senectæ. Vale Anti-
stes Eminētiss. et me: qui tibi uel animam ipsam de-
beo mancipiolum respice. Ex Florentissimo Gimna-
sio Bononiensi: Idibus Ianuariis. M. D. Xiii.

Eiusdem Epigrāma:

Dulcia poma dabit formosi Villicus horti
Multaq; purpureis lilia mixta rosis.
Agricolæ messes: turgentes Vinitor uuas
Præpingui lectas de grege pastor oues.
Pictor Apellæa descriptas arte tabellas:
Dædalus e pario marmore scalptor optus.
Arma ferus miles: gemmas: niueumq; Elephantum
Indus: opes auidas diuitis arca Mydæ.
Nos tibi: præsidium et decus orbis maxime : Iani
Carmina hyperborea candidiora niue:
Carmina: quæ docti cupiant imitariet omnes .
Nemo queat. Genio carmina digna tuo.
Chrysea dent alii interea: nos chartea tantum:
Quæ tibi cum placeant: iam meliora damus.

Noster ut iratos dictis lenire bimbres.
 Impia tranquilla praelia pace domans.
 Te non Ixion fallaci nube creatit:
 Saturnus fratrem sed dedit ipse Ioui.
 Non coniuuali: tibi frangere pocula rixa:
 Nubentis studium nec uiolare nurus.
 Tu Phæbi nutris sobolem: tu sedulus hospes
 Accipis æternos curua sub antra deos.
 Pro quibus alta manet meriti te regia cæli.
 Contrahit et caudam Scorpius ecce tibi.
 Hæc pius Aeacides: mihi pro Chyrone Guarinus.
 Hunc sibi præscribet pagina nostra ducem.
 Imbuat ille meæ fas est exordia musæ:
 Pierium uati qui referauit iter.
 PANEGYRICI PRINCIPIVM.
 Vtica si pietas consueuit rite quotannis
 Fluentes Cereri spicas: noua musta Lyeo:
 Arbuta Pomonæ: Baccas offerre Mineræ
 Veris opes Floræ, cuius sua munera diuum:
 Iure Guarine tibi nos carmina nostra dicamus:
 Fontibus hausta tuis mea nec lyra dignius ullum
 Antefonet: quæ quo didicit crepitare magistro:
 Verum ego si totum docili simul ore bibissem
 Quidquid tu inuidia nil subducente, fluebas:
 Tantarum haud possem fastigia tangere laudum.
 Nunc cum parua tuæ nobis sit portio uenæ
 Quid plus proficiam? nisi si quæ fortasse uidebor

Ludentes uideo circū cunabula nymphas.
Vos mora lenta tenet: nunc o; nunc ite citatis
Gressibus: et cupidis ereptum auferre Napæis:
Velate Aërio nymbi rutilantis amictu
Quis Charitū gremiis: uestro quis dignior infans
Vbere? lantheos iam nunc sine reptet ad amnis
Paruulus: et Phæbo uelit aduagire canenti.
Sic ait et dictis parent Heliconides ultro.

EIVSDEM DE ARBORE FOECUNDA.
ARBOR LOQVITVR.

Illa ego quæ recto cælum modo uertice adibam
Arbor: humum paruis uerro cacuminibus.
Nec me externa grauant alienæ pondera molis:
Sed premor infelix fœtibus ipsa meis:
Euertere alias cum sæuis fulmina flabris:
Fertilitas nobis exitiosa uenit:
Mansissem incolumis si non fœcunda fuisset:
Nunc iaceo propriis obruta pignoribus:
Nec iam aliud superest nisi ut atra casa bipenni:
Ingerar igniferis officiosa focus:
Quod nucis est peior mea fors: ego lædor ab ipsis
Fructibus: ob fructus læditur ipsa suos:
Hac mercede fuit genitrix Agamenonis uxor:
Vel quæ cælaturum misit in arma uirum:
Talia de nauis referent si præmia matres:

Iani Pannonij

QVINQVE ECCLESIENSIS
Episcopi, antiquis uatibus compa-
randi, Opera, multo nunc demum
quàm unquam antea & auctiora
& emendatiora, in lu-
cem edita.

QVORVM CATALOGVM PRO-
xima pagella indicabit.

BASILEAE, PER IO-
annem Oporinum.

Anno MDLV.

OPERVM IANI PANNONII
Catalogus.

Ad Guarinum Veronensem Panegyricus.

Ad Ia. Antonium Marcellum Venetū Panegyricus.

Ad Fridericum III. Imp. pro pacanda Italia, carmen.

Diomedis & Glauci congressus, ex Homero VI. Iliad. Latino carmine redditus.

Elegiarum liber unus.

Epigrammata.

Baptistæ Guarini, Guarini F. ad Ianum Pannonium

Elegiæ duæ.

Pectore si capias, non leue munus erunt.
 Forsan & è nostris aliquid uulgare Camœnis,
 Quodq; probes uena liberiore, dabo.
 Cùm mihi maiores fuerint in carmine uires,
 Atque Medusæ plenior artis ero.
 Nunc peregrina suo non auersabere fratri,
 Publica sed nuper facta, dicare tibi.
 Sic etiam Phœbo, cuius modò sacra frequentas,
 Carmina nulla canas inferiora tuo.

Patauij, Anno ab accepta salute,
 M D L I I. Pr. Id. Octobr.

IOANNIS EPISCO-
 PI QVINQ. ECCLESIA RVM, PA-
 NEGYRICVS, PRAECEPTORI
 Guarino Veronensi.

P R A E F A T I O.

H Y L L I R I D A E monitis cum
 profecisset Achilles,
 Edoctus pariter gramina, tela,
 chelim:
 Non Labyrinthæos relegentē The-
 sea flexus,
 Antè, nec Alcida monstra percempta manu,
 Nec sauum Oebalio prostratum Bebryca castu,
 Nec

AD IMP▷ CAES▷ FRI-
 DERICVM III. PRO PA-
 canda Italia, Iani Pannonij
 Carmen.

Induperatorum decus & sublime ru-
 entis

Ausoniae salue columen, salue inclyte
 Caesar,

Salue cura deum, salue caput urbis & orbis:
 Quem nondum nostri curam dimittere mundi
 sidera nostra dolent, & liuidus ingemit aether:
 Oenotrias Friderice uenis optatus ad urbes.
 Te per gramineos saltus, & uallibus imis
 Leniter exiguo serpentes murmure riui,
 Et liquidi fontes, & flumina glauca uocabant.
 Te cum frondiferis montana cacumina syluis,
 Et freta quae Hesperias claudunt circumflua gentes,
 Te cum supplicibus clamabant oppida muris.
 Credo equidem te sancta deum mortalibus agris
 Numina, terrenos tandem miserata labores,
 Demisisse polo, frustra retinentibus astris:
 In quo per numeros uirtus se effunderet omnes,
 Per quem pax totum floreret leta per orbem,
 Et uiolenta suos sedarent bella tumultus.
 Per quem Caesareum transcenderet aethera nomen,
 Et recidiua nouos spectaret Roma triumphos.

Cuius

AD IMP. CARMEN. 171

Lumina cornigeræ sidus reparabile lunæ.
Nunc igitur longis finem impositura querelis,
Me genibus commendo tuis. ad cuncta paratam
Iusa, uel Aethiæ os iubeas intrare caminos,
Accipe, et in cunctos comitem me assume paratus:
Accipe deuotam sincero corde ministram.

DIOMEDIS ET
GLAVCI CONGRESSVS.

LOCVS EX HOM. ILIAD. VI.
à Iano Pannonio Latino carmi-
ne redditus.

GLAVCVS at Hippolocho satus,
& Tydeius heros,
In medium coiere, manum conferre
parati:

Ac iam collato propius se Marte petebant,
Cum prior ingenti Diomedes uoce profatur:
Quis nam tu quaeso mortali è stirpe uirorum?
Nam qui conspicuo nunquam in certamine nobis
Ante hac uisus eras, animis nunc grandibus omnes
Transisti, nostris ausus subsistere telis,
Occurrunt genio quibus infelice creati.
Quod si quis diuum summo descendis Olympo:
Non ego caelicolis optem contendere pugna.

NAM

Corrigenda to Vol. II, Fascicle 1

Page 9, line 3 from bottom. For to cite read cited

57, eleg. 5,79. For Sic read Sit

65, eleg. 8,8. For Procumbunt read procumbunt

77, inter similia ad eleg. 11,47. For Sil. Ital. 7,152 read Sil. Ital. 7,512

Balassi Kiadó
Editor Ágnes Gilicze
Layout Gyula Mayer
Printed in Hungary
OOK Press